

CEZA MUHALEMESİNDE UZLAŞTIRMA KİTABI

EDİTÖRLER

Orhan CÜNİ

Hâkim

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

Genel Müdür Yardımcısı

Merve ÖZCAN

Hâkim

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

Alternatif Çözümler Daire Başkanı

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Öğretim Üyesi

**CEZA MUHAKEMESİNDE
UZLAŞTIRMA KİTABI**

CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ALTERNATİF ÇÖZÜMLER DAİRE BAŞKANLIĞI
Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı

Birinci Baskı - Nisan 2021

ISBN: 978-605-2163-28-3

Baskı:

CEZA İNFAZ KURUMLARI İLE TUTUKEVLERİ
İŐYURLARI KURUMU

ANKARA AÇIK CEZA İNFAZ KURUMU
İŐYURDU MÜDÜRLÜĞÜ MATBAA ATÖLYESİ

İstanbul yolu 13. km Hava Müzesi KarŐısı

ŐaŐmaz / Ankara

Tel: 0312 278 76 10

ÖNSÖZ

Ceza uyuşmazlığında, anlaşmazlığın taraflarının çözüm sürecine dâhil edilmesi suretiyle etkin ve hızlı bir çözüme ulaşılmasını hedefleyen uzlaştırma, onarıcı adalet anlayışının bir parçasıdır.

Mağdurların ihtiyaçlarını karşılayan, faile ise hatasını telafi etme fırsatı sunan uzlaştırma ile suçların toplum üzerindeki etkileri hafifletilmekte, böylece uzlaşma kültürünün gelişmesi ve toplumun geneline yayılması sağlanmaktadır.

Toplumun bünyesinden doğan, uyuşmazlığı çözerek sağlıklı toplum yapısını devam ettirmeyi amaçlayan ve alternatif bir çözüm yöntemi olan uzlaştırma kurumu, Türk Ceza Muhakemesi sistemimize 2005 yılında dahil edilmiştir. Kurumun yaygın bir şekilde uygulanabilmesi ve etkili bir müessese olarak ceza adalet sisteminde yerini alması amacıyla 24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 17.10.2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla ise uzlaştırma kurumunun kapsamı genişletilmiş, uzlaştırma süresi artırılmıştır.

İhdas edilen düzenlemelerle uzlaştırma, ceza adalet sistemimizde gün geçtikçe etkisini artıran, ceza yargılamasının yükünü hafifleten, çözümün, taraflarca bulunmasını sağlayan etkin bir kurum hâline gelmiştir.

Süreçte elde edilen başarı; uygulayıcılarla toplumumuzun uzlaştırma kurumunu benimsemesinde, uzlaştırmanın uygulama alanının ve kapasitesinin geliştirilmesinde, uzlaştırmacı eğitimlerini belli bir standarda ulaştırmak suretiyle uzlaştırmacı niteliğinin artırılmasında ve kurumun geldiği aşama ile yetinmeyerek daha ileriye götürme çabası içerisinde olunmasında saklıdır.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı ile de 7188 sayılı Kanun ile yapılan son mevzuat değişikliklerine yer verilmesi, uzlaştırmacıların bilgi ve becerilerinin artırılması ve yaygınlaştırılması, iyi uygulama örneklerinin geliştirilmesi ve uzlaştırmacı adayları ile uygulayıcılara güncel bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır. Kitabın hayırlı olmasını ve uygulama ile akademik çalışmalara fayda sağlamasını diliyorum.

Abdulhamit GÜL
Adalet Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ V

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA ADALETİ, CEZA ADALETİ TÜRLERİ, ONARICI ADALET KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİM VE ONARICI ADALET UYGULAMALARI

I.CEZA ADALETİ.....	1
A. ADALET KAVRAMI	1
B.CEZA ADALETİ KAVRAMI.....	2
II.CEZA ADALETİ TÜRLERİ.....	3
A.CEZALANDIRICI ADALET	3
B.TAZMİN EDİCİ ADALET	8
III.ONARICI ADALET	11
A.KAVRAM VE TANIMI	11
B.ONARICI ADALETİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	14
C.ONARICI ADALETE DUYULAN İHTİYAÇ	17
D.ONARICI ADALET UYGULAMALARI	19
1.Fail – Mağdur Uzlaştırması	19
2.Grup Toplantıları (Aile ve Polis Konferansları) Yöntemleri	21
3.Cezalandırma Halkaları	25
E.CEZA ADALETİ TÜRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	26
IV.TÜRK HUKUKUNDA UZLAŞTIRMANIN GELİŞİMİ.....	29
A.OSMANLI HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA	30
B.CUMHURİYET DÖNEMİNDE UZLAŞTIRMA	31

1. CMK ve TCK Tasarılarında Uzlaştırma	31
2. 5271 sayılı CMK ve 5237 sayılı TCK'da Düzenlenen Uzlaştırma Kurumu	34
3. Uzlaştırma Kurumu ile İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler.....	35
a.5560 sayılı Kanun Öncesinde Uzlaştırma	35
b.5560 sayılı Kanun ile 5918 sayılı Kanun Arasındaki Dönemde Uzlaştırma	36
c.5918 sayılı Kanun ile 6763 sayılı Kanun Arasındaki Dönemde Uzlaştırma	39
d.6763 sayılı Kanun ile 7188 sayılı Kanun Arasındaki Dönemde Uzlaştırma	40
e.7188 sayılı Kanun Sonrasında Uzlaştırma	41

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN GENEL ŞARTLARI

I.GENEL OLARAK	43
II.UZLAŞTIRMANIN TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLARI.....	46
A.UZLAŞTIRMANIN TARAFLARI.....	46
1.Şüpheli, Sanık veya Suça Sürüklenen Çocuk	46
2.Mağdur veya Suçtan Zarar Gören.....	46
B.TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLAR.....	47
1.Taraflara Ulaşılabilmiş Olması	47
2.Tarafların Hayatta Olması.....	47
3.Şüpheli/Sanığın Ceza Ehliyetinin Bulunması.....	48
4.Şüpheli/Sanığın Duruşma Ehliyetinin Bulunması	48
III.DOSYANIN UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİNİN ŞARTLARI	49
A.SORUŞTURMA EVRESİNDE	49

1.Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olması.....	49
a.Genel Olarak	49
b.Yetişkinler Bakımından	51
Şikâyete Tabi Suçlar	51
Kanunda Açık Hüküm Bulunan Suçlar.....	52
c.Suçta Sürüklenen Çocuklar Bakımından	52
Genel Olarak.....	52
Üst Sınırı Üç Yılı Geçmeyen Hapis Cezasını Gerektiren Suçlar	53
Adli Para Cezasını Gerektiren Suçlar	53
d.Uzlaştırma Yasağı Kapsamındaki Suçlar	53
Cinsel Suçlar.....	53
Kanunda Açık Hüküm Bulunan Suçlar.....	54
Uzlaştırma Kapsamına Girmeyen Bir Başka Suçla Birlikte İşlenen Suçlar.....	54
Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kamu Tüzel Kişisi Olduğu Suçlar.....	54
2.Şüpheli Hakkında Kamu Davası Açılmasının Mümkün Olması ...	55
a.Genel Olarak	55
b.Yeterli Şüphe Bulunması	57
c.Kovuşturma Olanağının Bulunması.....	57
B.KOVUŞTURMA EVRESİNDE	58
1.Genel Olarak.....	58
2.Kovuşturma Evresine Geçilmiş Olması.....	58
3.Kamu Davasına Konu Fiilin Uzlaştırma Kapsamında Bir Suç Olması.....	59
a.Genel olarak	59

b.Kovuşurma evresine geçildikten sonra kamu davasına konu fiilin esasen soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gereken bir suç olduğunun anlaşılması	60
c.Kovuşurma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması	60
d.Kovuşurma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi	61
e.Kamu davasının iddianame yerine geçen belgeyle açılması nedeniyle doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tabi bir suçun bulunması	63
f.Soruşturma Evresinde Yürütülen Uzlaştırma Sürecinin Hukuka Aykırı Olması.....	63
4.Sanık Hakkında Mahkûmiyet Hükümü Kurulması Olanığının Bulunması	65
a.İsnat Edilen Suçun Sübutuna Yeter (Mahkûmiyeti Gerektirecek) Delil Bulunması.....	65
b.Sanık Hakkında Derhal Beraat Kararı Verilebilecek Bir Halin Bulunmaması	66
c.Aynı Fiil Nedeniyle Daha Önce Verilmiş Bir Hüküm veya Açılmış Bir Dava Bulunmaması	66
d.TCK'de ve Başkaca Ceza Normunda Öngörülen Bir Düşme Sebebinin Bulunmaması	66
e.Bir Kovuşturma Engelinin Bulunmaması.....	66
IV.UYUŞMAZLIĞIN UZLAŞTIRMA YOLUYLA SONLANDIRILABİLMESİNİN ŞARTLARI	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMA SÜRECİ

I.SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA SÜRECİ.....	69
A.GENEL OLARAK.....	69
B.DOSYANIN UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİ.....	72
C.UZLAŞTIRMACI GÖREVLENDİRİLMESİ.....	74
D.UZLAŞTIRMA İŞLEMLERİ.....	77
1.UZLAŞMA TEKLİFİ.....	77
a.Genel Olarak.....	77
b.Uzlaşma Teklifinin Yapılması.....	80
Açıklamalı Tebligat.....	86
İstinabe.....	88
SEGBİS.....	90
c.Uzlaşma Teklifinin Sonuçlanması.....	91
Uzlaşma Teklif Formunun İmzalanarak Uzlaşma	
Teklifinin Reddedilmesi.....	93
Taraflara Ulaşılamaması Nedeniyle Uzlaştırma İşlemlerine	
Son Verilmesi.....	93
Üç Günlük Sürenin Geçmesi Nedeniyle Uzlaşma	
Teklifinin Reddedilmiş Sayılması.....	94
Uzlaşma Teklif Formunun İmzalanarak Uzlaşma	
Teklifinin Kabul Edilmesi.....	95
2.UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ.....	95
a.Uzlaştırma Müzakerelerinin Tarafları.....	96
b.Uzlaştırma Müzakerelerinin Yapılacağı Yer.....	96
c.Müzakere Süreci.....	97
3.UZLAŞTIRMADA EDİMİN BELİRLENMESİ.....	100
a.Uzlaştırma Kapsamında Giderilebilecek Zararlar ve	
Bu Zararların Tespiti.....	100
b.Edim Kavramı.....	102
c.Uzlaştırma Kapsamında Edimin Niteliği.....	104

d.Uzlaştırmaya Konu Olabilecek Edim Türleri	105
Genel Olarak	105
Fiilden Kaynaklanan Maddî veya Manevî Zararın Tamamen ya da Kısmen Tazmin Edilmesi veya Eski Hâle Getirilmesi	107
Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Haklarına Halef Olan Üçüncü Kişi ya da Kişilerin Maddî veya Manevî Zararlarının Tamamen ya da Kısmen Tazmin Edilmesi veya Eski Hâle Getirilmesi.....	108
Bir Kamu Kurumu veya Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluş ile Yardıma Muhtaç Kişi ya da Kişilere Bağış Yapmak Gibi Edimlerde Bulunulması	110
Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Bunların Gösterecekleri Üçüncü Şahıs veya Bir Kamu Kurumu ya da Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluşun Belirli Hizmetlerinin Geçici Süreyle Yerine Getirilmesi	110
Topluma Faydalı Birey Olmayı Sağlayacak Bir Programa Katılımın Sağlanması	111
Mağdurdan veya Suçtan Zarar Görenden Özür Dilenmesi	111
e.Uzlaştırma Müzakerelerinin Sonuçlanması	112
Uzlaştırma Müzakerelerinin Olumlu Sonuçlanması.....	112
Uzlaştırma Müzakerelerinin Olumsuz Sonuçlanması	114
E.UZLAŞTIRMA RAPORU	114
1.Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması ve Cumhuriyet Savcısına /Mahkemeye Sunulması	114
2.Uzlaşma Belgesi	118
II.KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA SÜRECİ.....	119
A.Genel Olarak	119
B. Mahkemece Uzlaştırma Sürecinin Başlatılması Ara Kararı ve Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi.....	119
C.Uzlaştırmacının Görevlendirilmesi	120

D.Uzlaştırma (Uzlaştırıcının Görev) Süresi.....	121
E.Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi.....	121

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

I.SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI.	123
A.Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı	123
B.Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı	124
II.KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI	126
A.Düşme Kararı	126
B.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı.....	127
III.UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA	
EVRELERİNDE ORTAK SONUÇLARI.....	129
A.Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşturmaması.....	129
B.Tekerrüre Esas Olmaması	129
C.Müsadereye Etkisi	130
D.Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına Etkisi	131
E.Koşullu Salıverilmeye Etkisi.....	132
F.Hapis Cezasının Ertelenmesine Etkisi	132
G.Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminata Etkisi	132
H.Ödenmiş Olan Adli Para Cezalarına Etkisi.....	133
I.Şahsi Hak Alacağına Etkisi	133

BEŞİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMACI SEÇİMİ, TEMEL VE ETİK İLKELERİ VE

UZLAŞTIRMACI EĞİTİMİ

I.UZLAŞTIRMACI SEÇİMİ.....	135
A.UZLAŞTIRMACI OLABİLMEK İÇİN GEREKEN ŞARTLAR	135
B.UZLAŞTIRMACI SİCİLİ VE LİSTESİNE KAYIT.....	140

C.UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ	141
D.DİSİPLİN HÜKÜMLERİ.....	143
II.TEMEL İLKELER.....	145
A.UZLAŞTIRMANIN ÖZGÜR İRADEYE DAYANMASI.....	145
B.TARAFLARIN TEMEL HAKLARI VE MENFAATLERİNİN KORUNMASI	149
C.TERCÜMAN HİZMETİNDEN YARARLANMA.....	149
D.AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	149
E.GİZLİLİK YÜKÜMLÜLÜĞÜ	150
1.Genel Olarak.....	150
2.Gizlilik Yükümlülüğü Altındaki Kişiler	152
3.Gizlilik Yükümlülüğünün Kapsamı.....	154
4.Gizlilik Yükümlülüğünün İhlalinin Sonuçları	157
a.Disiplin Hukukundan Kaynaklanan Sorumluluk.....	157
b.Ceza Hukukundan Kaynaklanan Sorumluluk.....	157
c.Delil Yasağı Olarak Dikkate Alınması	158
d.Tarafların Gizlilik Yükümlülüğünün Kaldırılması Noktasında Anlaşması.....	159
5.Tarafların Uzlaşmasını Sağlayacak Tedbirlerin Alınması.....	159
III.ETİK İLKELER.....	159
A.GENEL OLARAK	159
B.GÖREVİNİ DÜRÜSTLÜK KURALINA UYGUN YERİNE GETİRMESİ	161
C.BAĞIMSIZLIĞI	162
D.TARAFSIZLIĞI.....	164
E.SUNDUĞU HİZMET KALİTESİNİ YÜKSEK TUTMASI	168
F. TARAFLARA ÖNYARGILI DAVRANMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	169
G.TARAFLARA NAZİK VE SAYGILI DAVRANMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	170
H.AYRIMCILIK YASAĞI VE FARKLILIKLARIN YÖNETİMİ	170

I. AYNI OLAYDA DAHA SONRA VEKİL VEYA MÜDAFİ OLARAK GÖREV ALMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	173
J. MENFAAT İLİŞKİSİNİN BULUNMAMASI.....	174
K.GÖREVİNİN SAYGINLIĞINI VE KİŞİLERİN ADALETE OLAN GÜVENİNİ ZEDELEYİCİ DAVRANIŞTA BULUNMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	175
IV.UZLAŞTIRMACI EĞİTİMİ.....	175
A.GENEL OLARAK.....	175
B.BAŞLANGIÇ EĞİTİMİ	177
C.YENİLEME EĞİTİMİ.....	177
D.UZLAŞTIRMACI EĞİTİMİ VERMEYE YETKİLİ KURUMLAR	178
E.UZLAŞTIRMACI SINAVI.....	178
V.UZLAŞTIRMACI ÜCRETİ VE GİDERLERİ	179
A.UZLAŞTIRMACI ÜCRETİ	179
B.UZLAŞTIRMACI GİDERLERİ.....	182
EKLER	
Uzlaştırma Rapor Örnekleri	188
Bilgilendirme Tutanağı Örnekleri	197
Tablo 1: Uzlaştırma Kapsamında Kalan Suçlar	199
Tablo 2: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Şikâyete Bağlı Suçlar	206
Tablo 3:Bazı Kanunlarda Şikâyete Bağlı Suçlar	209
5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Uzlaştırmaya İlişkin Maddeleri.....	210
Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği.....	214

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZA ADALETİ, CEZA ADALETİ TÜRLERİ, ONARICI ADALET KAVRAMI, TARİHSEL GELİŖİM VE ONARICI ADALET UYGULAMALARI

Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ

I. CEZA ADALETİ

A. ADALET KAVRAMI

UzlaŖtırma kurumunu, basit bir ceza muhakemesi usulü olarak ele almak, derin bir tarihsel arkaplanı olan kuruma haksızlık olacaktır. Bu gereklilikten dolayı uzlaŖtırma kurumunu açıklarken, onarıcı adaletten, onarıcı adaletin ceza adalet türleri arasındaki konumundan hareket etmemek, açıklamaların eksik kalması anlamına gelecektir.

UzlaŖtırma bir yönüyle hukuki ihtilafların çözümünde karşılaşılan niceliksel sorunlara karşı bir çözüm olarak önerilmektedir. Bu noktada çözümün ihtilafın taraflarınca getirilmesinin bir öneminin olmadığı, sıradan alternatif bir uyuŖmazlık çözüm yolu olduğu söylenebilir. Bununla birlikte uzlaŖtırma diğer alternatif çözüm yollarına göre bir üstünlüğü de barındırmaktadır. Bahsi geçen üstünlük, uzlaŖtırmada hukuki ihtilafın çözümünün bizatihi ihtilafın taraflarına ait olduğu noktasından hareket edilerek, çözümün şekli değil ihtilafi tamamen ortadan kaldıracak nitelikte olmasıdır.

UzlaŖtırma kurumunun, onarıcı adalet kavramı altında değerlendirecek ve açıklamalarımızı bu yönde yapacağız. Onarıcı adalet kavramını netleŖtirebilmek için de adalet kavramının sınırlarını ortaya koyma ihtiyacı duymaktayız.

Tanımlanması en güç hukuki kavramlardan biri olan “*adalet*”, ilk çağlardan beri farklı düşünürler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Adalet kavramı, birbirine zıt olan iki büyük teori tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Doğal hukuk teorisi, adalet kavramını tanımlamış ve bu kavramı kurmuş olduğu teorisinin merkezine yerleŖtirmiştir. Hukuki pozitivizm ise söz konusu tanımı eleŖtirmiş ve

adalet kavramının tanımlanamaz olduğunu, bundan dolayı da hukuk biliminin dışında tutulması gerektiğini savunmuştur.¹ Doğal hukukun adalet tanımlamalarında ilk çağlarda “*adil, tabiata uygun olan şeydir*”; orta çağlarda “*adil, tanrısal emirlere uygun olan şeydir*” ve yeni çağlarda ise “*adil, insan aklına uygun olan şeydir*” tanımlarını görmekteyiz.² Tanımlamalara bakıldığında adil olanın, bir referans noktası ile kıyaslanması suretiyle bulunmaya çalışıldığı ön plana çıkmaktadır.

Adalet, hukukun nihai amacını teşkil etmektedir.³ İdeal bir değer ölçüsü olarak adalet, toplumsal güvenliğin teminatıdır. Herkesin hakkının gözetilmesi, hakkını alabilmesi, kimsenin başkasına zarar vermemesi yönünde bir ihtiyacın ifadesidir adalet.⁴

Hans Kelsen'in adalet kavramına ilişkin düşüncelerinde, uzlaştırma kurumunu üstünde inşa edebileceğimiz bazı ipuçları bulmak mümkün olacaktır. Kelsen, adaleti, karşılıklı insan ilişkilerini düzenleyen toplumsal düzenin mümkün ama zorunlu olmayan bir niteliği olarak belirler. İnsan ancak davranışı adil olarak kabul edilen toplumsal bir düzenin normlarına uyduğu takdirde adil olacaktır. Toplumsal düzenin adil olması ise toplumsal mutluluğu sağlaması ile ilgilidir.⁵

Kısa açıklamalarımızdan sonra uzlaştırma kurumu bakımından adaleti, tarafların toplam mutluluğu olarak tanımlayabiliriz. Bu durumda müzakerelere giren fail ve mağdur, söz konusu süreçten ne kadar mutlu çıktılarsa, uzlaştırma kurumu da adaleti sağlama noktasına o kadar yaklaşmış demektir.

B. CEZA ADALETİ KAVRAMI

Nihai amacı “*dürüst ve adil kanunlar ve muhakeme usulleri aracılığıyla barışçıl toplumun inşası ve idamesi*”⁶ olan ceza adaleti, tümüyle önceden tasarlanmış bir sistemden öte, yetersizliklerin anlaşıldığı alanların iyileştirilmesi suretiyle inşa edilmiş bir sistemdir.⁷ Tarihsel gelişimde bu tespitin doğruluğuna işaret etmektedir.

Ceza adaleti kavramının farklı kullanımları söz konusudur. Bu kapsamda betimsel kullanımında ceza adaleti, ceza kanunlarında tanımlanan eylemin karşılığının verilmesi için örgütlenmiş organizasyonel yapıyı ifade etmektedir. Adli kolluk, soruşturma ve kovuşturma organları, infaz kurumları bu organizasyonel

1 Gözler, Kemal, “Tabii Hukuk ve Hukukî Pozitivizme Göre Adalet Kavramı”, *Muhafazakar Düşünce*, Y. 4, S. 15, Kış 2008, s. 78.

2 Gözler, s. 79 vd.

3 Stammeler, Rudolf, “Adalet İdesi”, Çev. Ali Acar, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 2012, s. 166; Tuncay, A. Can, “Adalet Nedir?”, *BUHFD*, Kasım – Aralık 2018, C. 13, S. 171 – 172, s. 200; Zengingül, Hazal, “Hukuk ve Adalet”, *TBB Dergisi*, 1993/3-4, s. 4

4 Tuncay, s. 200.

5 Kelsen, Hans “Adalet Nedir?”, Çev. Ali Acar, *TBB Dergisi*, C. 26, S. 107, Temmuz 2013, s. 432.

6 Ashworth, Andrew, *Sentencing and Criminal Justice*, Fourth Edition, Cambridge University Press, New York, 2005, s. 67.

7 Değirmenci, Olgun, *Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 29.

yapı içerisinde olan birimlerdir. Normatif kullanımında, ceza adaletinin işlevini belirleyen, işleyişini yöneten kendine özgü ilkeler ve prensipler kümesi yer almaktadır. İşlevsel kullanımında ise toplumsal düzeni temin etmenin bir aracı, ihtilafları giderme mekanizması ve riskleri yönetme tekniğidir.⁸

Uzlaştırma kurumunun ceza adaleti sistemi içerisinde her üç farklı kullanım altında da değerlendirilmesi mümkündür. Öncelikle uzlaştırma kurumunun işleyişi için organizasyonel bir yapı kurulmuştur. Söz konusu yapı merkezde Adalet Bakanlığı içinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, fonksiyonun yerine getirilmesi açısından ise uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcılarını, uzlaştırma bürolarını, uzlaştırmacılarından oluşmaktadır. Bu uzlaştırma kurumunun ceza adaleti sistemi içerisindeki betimsel tanımlamasıdır. Normatif açıdan bakıldığında ise uzlaştırma kurumunun işlevini belirleyen normları görmekteyiz. Bunlar Ceza Muhakemesi Kanununun 253 – 255’nci maddeleri başta olmak üzere diğer kanunlarda yer alan düzenlemelerin yanı sıra Uzlaştırma Yönetmeliği gibi düzenleyici işlemlerdir. İşlevsel açıdan ise uzlaştırma, fail ile mağdur arasında suçun işlenmesi ile doğan ihtilafların, yine fail ve mağdurun katılımı ile giderilmesini sağlayan, toplumsal barışın idamesine hizmet eden bir kurumdur. Bu çalışmada uzlaştırma kurumunun, ceza adaleti sistemi içerisindeki üç kullanımı da ele alınmaya çalışılacaktır.

II. CEZA ADALETİ TÜRLERİ

A. CEZALANDIRICI ADALET

Cezalandırıcı adalet, toplumsal düzenin devamı için cezayı bir araç olarak kullanmaktadır. Bu kapsamda toplumdaki hukuksal değerleri koruma amacı taşıyan ceza normları, koymuş olduğu emir ve yasaklara aykırı davranışları ceza yaptırımına tabi tutmak suretiyle toplumsal düzeni korumayı amaçlamaktadır. Cezalandırıcı adalet kavramını nitelemek için kullanılan “ceza” terimi, Arapça olup, mutlak karşılık, yapılan iyi veya kötü fiilin karşılığı, bunlara verilen ivaz veya mükâfat, ecir anlamlarında kullanılmaktadır. İslam hukukunda ceza dünyevi ve uhrevi mahiyette özendirici veya caydırıcı müeyyide şeklinde genel anlamda, suçluya tatbik edilecek müeyyide şeklinde özel anlamda kullanılmaktadır. Suçluya tatbik edilecek müeyyide anlamında kullanıldığında Arapça “ukube” kelimesine karşılık gelmektedir. Söz konusu kelimenin anlamlarından birisi de, bir şeyden sonra gelip önce geleni takip eden şeydir. Suçun işlenmesinden sonra geldiği için ceza yerine kullanılmış ancak kötü karşılık anlamında olduğu için anlam daralmasına uğramıştır.⁹

8 Agtaş, Özkan, *Ceza ve Adalet*, Metis Yayınları, 2’nci Basım, İstanbul 2017, s. 96.

9 Bu konuda bkz. Uslu, Rifat, “İslam Hukukunda Suç ve Ceza Kavramı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 37, Nisan 2015, s. 1057; Çalışkan, İbrahim, “İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31 (1), 1990, s. 367; Yaşar, Ahmet, “İslam Ceza Hukukunun Hedef ve İlkeleri Açısından İdamı Gerektiren Suçlar”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. IX, İzmir 1995, s. 281; Kamali, Mohammad Hashim, *Crime and Punishment in Islamic Law, A Fresh Interpretation*, Oxford University Press, 2019, s. 177.

Ceza kelimesinin Batı toplumlarında karşılığına bakıldığında, benzer bir sonuca ulaşılmaktadır. Nitekim “ceza” kelimesinin İngilizce karşılığı olan “punishment” kelimesi, Yunanca *pune* kökünden gelmektedir ve anlamı verilen zarar karşılığında bir miktar paranın değişimidir. Benzer şekilde “suç” kelimesinin İngilizce kullanımı olan *guilt* ise Anglo – Sakson kökenli bir kavram olan *geldan* kelimesinden gelmektedir ve ödeme anlamındadır.¹⁰

Burada bir ara sonuç olarak ceza kelimesinin daha önceleri olumlu veya olumsuz karşılık anlamında kullanılırken anlam daralmasına uğrayarak olumsuz karşılık anlamında kullanılmaya başlandığı ve söz konusu karşılığın da aslında tazmin odaklı olarak bir miktar paranın ödenmesi şeklinde anlaşıldığı hâlde zamanla anlam değişimine uğradığı sonucunu çıkarabiliriz.

Cezanın amaçlarına geçmeden önce ceza normunu ihlal eden kişinin bir uyuşmazlığa sebep olduğunu ifade ederek iletişim temelli bir uyuşmazlık çözme yöntemi olan uzlaştırma bağlamında uyuşmazlık ile çatışma arasındaki farka da değinmek gereklidir. Ceza normunun ihlali ile ortaya çıkan uyuşmazlık iki birey arasında, birey ile toplum arasında veya birey ile devlet arasında çıkabilir. Uyuşmazlık, “bir veya daha fazla kişinin istekleri, çıkarları, değerleri, inançları, sınırlı bir kaynağın paylaşımındaki görüşleri veya ihtiyaçları farklı olduğunda veya çeliştiğinde, ortaya anlaşmazlık çıkması veya gerginlik yaşanması durumudur.”¹¹ Burada uyuşmazlık ile çatışma arasında farkın doğduğu görülmektedir. Nitekim “çatışmanın tarafı olan kişinin karşı taraftan bu doğrultuda bir talepte bulunmaması hâlinde çatışma, uyuşmazlık boyutunda kalacaktır. Uyuşmazlığın çatışmaya dönüşmesi, karşı tarafa yapılacak talep sonucunda olacaktır ve bunun neticesinde anlaşmazlık hukukun ilgi alanına girecektir”. Öğretiye bakıldığında da, uyuşmazlık ile çatışma arasında farkın bulunduğu ifade edildiği görülmektedir. Nitekim uyuşmazlık; kısa süreli, daha kolay çözümlenebilen, nispeten daha yüzeysel anlaşmazlıklar için kullanılırken, çatışma daha uzun süreli, daha derin ve kolaylıkla çözüm yolu bulunamayanları ifade etmektedir.¹² Çatışmaların daha çok sosyal bilimlerin konusu iken uyuşmazlıkların hukukun alanına girdiği ifade edilmektedir.¹³ Uzlaştırmanın, arabuluculukta olduğu gibi “uyuşmazlık temelli” değil, “iletişim temelli” bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olması, uyuşmazlığın taraflarının katılımı ile çözümünü zorunlu kılmaktadır.

Suç ile günah arasında bir ayrımın olmadığı dönemlerde suç, topluluğu tanrıların gazabına maruz bırakan, tüm topluluğu tehlikeye atan bir eylem olarak kabul edildiğinden, failin cezalandırılması kabile veya klanın reisine bırakılmaktaydı.

10 Braithwaite, John, *Restorative Justice & Responsive Regulation*, Oxford University Press 2002, s. 5.

11 Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı, Türkiye’de Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara 2017, s. 15.

12 Sığı, Ünsal, *Müzakere*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2018, s. 18.

13 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Moffitt, Michael L. – Bordone, Robert C., Perspectives on Dispute Resolution, An Introduction, in: *The Handbook of Dispute Resolution*, Editör: Michael L. Moffitt – Robert C. Bordone, Jossey – Bass A Wiley Imprint, San Francisco 2005, s. 3.

Suçun kabile veya klanın dışında birisi tarafından işlenmesi durumunda öç alma hakkı veya uzlaşma kurumu işletilmekteydi.¹⁴

Cezanın amacına yönelik teorilere göz atıldığında, temel olarak iki akımın mevcut olduğu görülmektedir. Bunlar; cezanın meşruiyetinin ve haklılığının geçmişte aranması ile gelecekte aranmasıdır. Bu ana akım farklı hukuk sistemlerinde, farklı taksonomiler altında isimlendirilmektedir. Örneğin Alman idealizmi çerçevesinde mutlak ve nisbi adalet teorileri olarak isimlendirilirken; Anglo – Sakson uygulamasına geçildiğinde söz konusu taksonominin isimlendirilmesi kefaret ve fayda teorileri şeklinde gerçekleşmektedir. Her iki ana akımda geçmişe yönelik teorilerin fiilin karşılığının verilmesi gibi sınırlı bir amaçla hareket edilmesine karşılık; geleceğe yönelik teoriler ise amaçlar farklılaşmakta özel veya genel önlemeye, ıslaha veya toplumun savunulmasına da yönelebilmektedir.¹⁵

Cezanın amacını geçmişte işlenen haksız fiilde arayan mutlak teorilerde, cezanın bir amacının olmasından ziyade cezanın kendi başına bir amaç olması anlayışı egemendir.¹⁶ Kefaret teorisinde ceza, geçmişte işlenen haksız fiilin veya kötülüğün bir karşılığıdır ve fail cezasını çekmek suretiyle günahından arındırılmakta, toplumla arasındaki haksızlığın gerçekleştirilmesi ile doğan sorumluluk ilişkisi sona ermektedir. Kefaret teorisinin en önemli savunucularından birisi Kant'tır ve müellife göre her cezada, ceza olarak ilkin adalet olmalıdır ve adalet ceza kavramının özünü meydana getirmektedir. Kant, cezanın kendisinin bizzatı amaç oluşunu bir mesele gönderme yaparak izah etmeye çalışmaktadır. Yazara göre, bütün üyelerinin rızası ile dağılacak bir toplumda olsa bile (başka bir anlatımla bir adada yerleşik olan bir halk, adadan ayrılmaya ve yeryüzüne dağılmaya karar verse), önce cezaevinde tutulan son katilin cezası infaz edilecektir. Bu suretle başkasını öldüren suçlu kişi, eylemlerinin karşılığı olan hak ettiği bedeli ödemiş olacaktır. Aksi durumda, topluluğu oluşturan tüm bireyler, adaletin ihlalinde, suçlu ile birlikte şerik olacaklardır.¹⁷ Durkheim'a göre cezanın şiddeti toplumun modernleşmesi ile birlikte azalsa da, modern toplumlarda bile ceza, geçmişteki eylemin karşılığı olmaktan tamamen arındırılabilmiş değildir. Bu duruma “kefaretin ikilemi” denmektedir ve “kefaret teorisini bir yandan makul ahlaki düşünce sistemimiz içinde geliştirilemez ve açıklanamaz iken diğer yandan ahlaki düşüncemizden söz konusu teori çıkarılamamaktadır.”¹⁸

14 Değirmenci, *Uzlaştırma*, s. 32, 33.

15 Merle, Jean – Merle, Christophe, *German Idealism and the Concept of Punishment*, Çev. Joseph J. Kominkiewicz – Jean – Christophe Merle – Frances Brown, Cambridge University Press 2009; Miethu, Terance – Lu, Hong, *Punishment, A Comparative Historical Perspective*, Cambridge University Press, 2005.

16 Gerber, Monica M. – Jackson, Jonathan “Retribution as Revenge and Retribution as Just Deserts”, *Social Justice Research*, Vol. 26, No. 1, 2013, s. 63.

17 Kant, Immanuel, *The Metaphysics of Morals*, Translated by Mary Gregor, Cambridge University Press, 1991, s. 142; aynı örnek için bkz. Agtaş, s. 49.

18 Mackie, J.L., 1982. “Morality and the Retributive Emotions”, *Criminal Justice Ethics*, Vol. 1(1), 1982, s. 3; Kaufman, Whitley R.P., *Honor and Revenge: A Theory of Punishment*, Springer 2013, s. 7.

Nispi teorilerde ise cezanın amacı geleceğe yöneliktir. Bu kapsamda gelecekteki amaçları farklılaşsa bile suçun önlenmesine yönelik amaç baskın gelmektedir. Söz konusu önleme cezanın fail üzerindeki zecri etkisinden dolayı failin gelecekte suç işlemekten çekinmesini sağlayan özel önleme olabileceği gibi cezanın uygulandığını gören bireylerin suç işlemekten çekinmesini amaçlayan genel önleme şeklinde de olabilecektir. Özel önlemenin arzulan amaca ulaşabilmesi için failin ceza süresince yeniden sosyalleşmesinin sağlanması ve bu suretle toplumsal normu tekrar dikkate alması sağlanmalıdır.¹⁹

Nispi teoriye taraftar olan savunan yazarlardan Beccaria'ya değinmek ve görüşlerine yer vermek gereklidir. Yazara göre cezalandırma mutlak bir gereklilikten kaynaklanmalıdır. Söz konusu gereklilik mevcut olmadığı sürece ceza zalimane bir durum olacaktır. Beccaria'ya göre cezanın iki amacı bulunabilir; öncelikle haksızlığı gerçekleştireni gelecekte gerçekleştireceği diğer haksızlıklardan alkoyması ve toplumun diğer üyelerini de suçtan caydırmasıdır. Beccaria, bu görüşleri ile hem genel hem de özel önlemeye işaret etmiştir.²⁰

Cezanın amacını öncül ve ardılları ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Cezanın amacının öncülü, ceza sorumluluğunun esasıdır. Buna göre toplumsal normu ihlal eden fail niçin cezalandırılmaktadır sorusu, söz konusu öncüle işaret etmektedir. Öncüle göre cezanın infaz biçimi olan ardıl da değişiklik gösterecektir. Ceza sorumluluğunun esasını klasik okulda olduğu gibi özgür iradenin tercihi olarak alırsak, toplumun ona karşı gösterdiği tepki olan cezanın sadece infazı yeterli olacaktır. Cezanın infazı ile fail, iyi ile kötü; doğru ile yanlış arasındaki gelecekteki seçimini iyi veya doğruya yönlendirecektir. Ceza sorumluluğunun esasını pozitif okulda olduğu gibi failin kişiliği üzerinden oluşturmaya başladığımızda²¹, her fail bakımından cezanın infazı ve infaz sırasında alınacak tedbirler de değişecektir.

Cezalandırıcı adaletin mantığı dış dünyada değişiklik meydana getiren ve ceza kanunlarında vücut bulan davranış normunu ihlal eden eylemin yine aynı kanun tarafından uygun görülen yaptırımın uygulanması suretiyle karşılık görmesidir.²² Cezalandırıcı adalet, cezayı, suç ile yaratılan eşitsizliğin adalet gereği telafi edilmesi zemini üzerine inşa etmek suretiyle meşrulaştırma gayretindedir.²³ Cezanın

19 Andenses, Johs, "General Prevention – Illusion of Reality", *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 43, Issue 2, 1952, ss. 176 – 198.

20 Cesare, Beccaria, *On Crimes and Punishments and Other Writings*, Cambridge Texts in the History of Political Thought, Edited by Richard Bellamy, Cambridge University Press 1995, s. 31; Aksoy Retornaz, Emine Eylem, "Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme", *TBB Dergisi*, Vol. 112, 2014, s. 97; Katırcıgil, Beyza Eskici, "Cesare Beccaria'nın Suç ve Ceza Felsefesi", *ERÜHFD*, C. XII, S. 1, 2017, s. 168 vd.

21 Geniş bilgi için bkz. Üzülmez, s. 273.

22 Hermann, Donald H.J., "Restorative Justice and Retributive Justice: An Opportunity for Cooperation or an Occasion for Conflict in the Search for Justice", *Seattle Journal for Social Justice*, Vol. 16, Issue 1, 2017, s. 72; aynı şekilde bkz. Hart, Henry, "The Aims of the Criminal Law", *Law and Contemporary Problems*, Vol. 23, 1958, s. 6 vd.

23 Merle, s. 2.

uygulanması, toplumsal mutabakata dayanan normu ihlal eden faile karşı toplumsal bir öç alma değil, normda vücut bulan cezanın uygulanmasının sonucu olarak toplumsal düzenin yeniden sağlanması suretiyle adaletin tesisidir.²⁴ Cezalandırıcı adalet temel olarak ceza kanununu ihlal eden eylem üzerine odaklanır ve söz konusu eylemin, mağdur üzerindeki etkilerini tali bir sorun olarak görür.²⁵ Bu odaklanma noktasındaki farklılık da, cezalandırıcı adaleti esas olarak onarıcı adaletten ayıran bir husustur. Batı dünyasının gerek gözlemsel gerekse de uygulamadan doğan onarıcı adalete üç farklı yaklaşımında da²⁶, mağdurun merkeze alınması ve güçlendirilmesi etkileri hissedilmektedir.²⁷

Cezalandırıcı adalette, mağdur ikinci plana atılmakta ve devlet kural olarak suçun mağduru olarak kabul edilmektedir. Cezalandırıcı adalette mağdurun konumunun güçlendirilmesine ilişkin iyileştirilmeler yapılmış ve mağdurun ceza muhakemesine katılan olarak katılması, bazı haklara sahip olması düzenlenmiş olmasına rağmen, toplumu süreçte devlet adına savcılık kurumu temsil etmektedir. Bundan dolayı savcılık, suçla mücadelede en önemli aktör, ceza adalet politikasının belirlenmesi ve hayata geçirilmesinde en etkili ve sorumlu kişi olarak nitelendirilmiştir.²⁸ Devletin suçun mağduru olarak kabul edilmesi, toplumsal ihtilafta devleti ve kamuyu savcılık kurumunun temsil etmesinin sonucu olarak yıllar içinde aşırı ceza uygulamaları doğmuş ve bu durum da ceza infaz kurumlarının doluluğunun artmasına neden olmuştur.²⁹

Cezalandırıcı adalet, cezayı suç için bir karşılık olarak kullanır ve bunu da ceza sorumluluğunun üzerine inşa eder. Karşılığın uygulanmasında failin eylemi sonucunda ortaya çıkan sosyal zarar çok önemlidir ve fail tarafından gerçekleştirilen eylemin dış dünyadaki sonucu ne olursa olsun (örneğin yaşamın sona erdirilmesi, vücut bütünlüğüne zarar verilmesi veya malvarlığına karşı bir eylemin gerçekleştirilmesi), sosyal zarara çevrilir ve karşılık buna göre belirlenir.³⁰

24 Hermann, s. 84; Wenzel, Michael – Okimoto, Tyler G. – Feather, Norman T. – Platow, Michael J., “Retributive and Restorative Justice”, *Law and Human Behaviour*, Vol. 32, 2008, s. 375.

25 Hermann, s. 81.

26 Onarıcı adalete yönelik üç ana yaklaşım; mağdurun yetkilendirilmesi, failin / suçlunun dönüştürülmesi ve çatışma yönetiminin devletten, çatışmanın taraflarına kaydırılmak suretiyle merkezden uzaklaştırılmasıdır. Bu yaklaşımlardan ilk ikisi cezalandırıcı adalete reformist – pragmatik bir yaklaşımı gerektirir ve onarıcı adalete ilgili mevzuatın ve politikaların geniş ölçüde desteklenmesi şeklinde hayata geçirilir. Üçüncü anlayış ise radikal bir kriminolojik görüşle ses bulmaktadır ve eleştirel bilim insanları tarafından sıklıkla dile getirilirken, devletin merkez olduğu onarıcı adalet uygulamalarının küçük bir teorik bileşenidir. Mağdurun desteklenmesinin, ona hakların tanınması, merkeze alınması onarıcı adaletin mağdur için güvenlik ve iyileşme sağlamaya yönelik olduğu görüşü etrafında şekillenir (Maglione, Giuseppe, Pushing the Theoretical Boundaries of Restorative Justice, Non – Sovereign Justice in Radical Political and Social Theories, in: *Routledge International Handbook of Restorative Justice*, Edited by Theo Gavrielides, Routledge Taylor & Francis Group, New York 2019, s. 21, 22).

27 Maglione, s. 21.

28 Yavuz, Hakan A., *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 26, 27.

29 Ashworth, Andrew, “Some Doubts About Restorative Justice”, *Criminal Law Forum*, Vol. 4, 1993, s. 277, 278.

30 Hermann, s. 85.

Modern devletin tarih sahnesine çıkmadan önce oluşan zarar, sosyal zarara çevrilmemekte, işlenen suçta yönelik mağdurun veya ailesinin kişisel tepkisi önemli bir rol üstlenmekteydi.³¹ İlk ceza hukuku döneminde suç, mağdura karşı gerçekleştirilmiş haksız fiil olarak görülürdü ve aile veya klanın reisi tarafından tazminat temelli bir karşılık belirlenirdi.³² Failin farklı bir klanla mensup olması durumunda ise klanlar arasında bir üstünlük söz konusu olmadığından öç alma (blood feuds) geçerliydi ve mağdur veya ailesi bizzat öç alma hakkına sahipti.³³ Dolayısıyla bu zamanda mağdur veya ailesi, suç kovuşturmasında etkin bir rol üstlenmekteydiler.³⁴

B. TAZMİN EDİCİ ADALET

Ceza muhakemesinin tarihi gelişimi içerisinde uygulanan ilk sistem itham sistemi olmuştur.³⁵ İtham sisteminde, itham (suçlama) her bir vatandaş tarafından serbestçe yapılmaktadır ancak suçlamada inisiyatif üstlenen ve sorumluluğu alan bir ithamcı olmadan herhangi bir ceza davası açılmamaktadır. İtham sisteminde muhakemenin başlaması esasen mağdur tarafından gerçekleştirilmektedir.³⁶ Suç mağdurunun kontrolünde olan muhakeme süreci, devletin yargılama yapma ve yaptırım uygulama tekeline geçiş ile beraber erozyona uğramış, mağdurun rolü farklılaşmıştır.³⁷ Merkezi krallıkların ortaya çıkması ile birlikte eylem, mağdur ile fail arasında bir uyumsuzluk olarak algılanmamış, bunun yerine devletle fail arasında cereyan eden kamusal bir anlaşmazlık olarak değerlendirilmiştir.³⁸ Bu yeni anlayışta savcılık kurumu, suçun mağduru olan devletin temsilcisi olarak tanımlanmış ve mağdurun fonksiyonunu üstlenmiştir.³⁹ Suçun işlenmesiyle ortaya çıkan zarar, kişisel bir zarar olduğu durumlarda bile toplumsal zarara doğru nitelik değiştirmiş; suçun pasif ögesi ise mağdurdan devlete doğru bir kimlik kayması yaşamıştır.

31 Meliá, Manuel Cancio “Victim Behaviour and Offender Liability: A European Perspective”, *Buffalo Criminal Law Review*, Vol. 7, No. 2, s. 513; Değirmenci, Olgun “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları”, *TBB Dergisi*, S. 77, 2008, s. 33 vd.

32 Jacob, Bruce R. “Reparation or Restitution by the Criminal Offender to His Victim: Applicability of an Ancient Concept in the Modern Correctional Process”, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Vol. 61, Issue 2, 1970, s. 154.

33 Özbek, Veli Özer, *Ceza Hukukunda Mağduriyetin Giderilmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 1996, s. 17; Değirmenci, *Mağdur Hakları*, s. 43; Hermann, s. 86; Redfield, Robert, Primitive Law, in: *Law and Warfare*, ED. Paul Bohannon, 1967, s. 3.

34 Schünemann, Bernd, “The Role of the Victim within the Criminal Justice System: A Tree – Tiered Concept”, *Buffalo Criminal Law Review*, Vol. 3, No. 33, 1999, s. 40.

35 Yarsuvat, Duygun, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna Hâkim İlkeler: İtham Sistemi mi, Tahkik Sistemi mi?”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1, Ocak – Şubat 2010, s. 377.

36 Esmein, Adhémar, “Ceza Muhakemesi Sistemleri”, Çev. Devrim Aydın, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 11, S. 31, Ağustos 2016, s. 205.

37 Meliá, s. 513.

38 Trulson, Chad R., “Victims’ Rights and Services: Eligibility, Exclusion, And Victim Worth”, *Reaction Essay*, Vol. 4, No. 2, 2005, s. 400.

39 Trulson, s. 400.

Başlangıçta öç alma kurumunun yıkıcı etkilerini gidermek için getirilen yeni anlayış, ceza muhakemesinde mağdurun konumunu ciddi şekilde etkilemiştir.⁴⁰ Norman istilacılar tarafından uygulanan Kralın Barışı kuralı uyarınca, kişiye verilen zarar, kişisel olarak değil kamuya verilen zarar olarak algılanmış, bu durum ise devletin fail ile ithamcı arasındaki ihtilafı kontrol etmesine neden olmuştur. İhtilafın kontrolü daha önce tazminat niteliğinde olan suçun karşılığı bedelin, cezaya dönüşmesini sağlamıştır.⁴¹

Mağdur tarafından yürütülen ceza muhakemesinin, devleti temsilen savcılar tarafından yürütülmesi ile birlikte, bir değerler dizisi (paradigma) değişikliği de yaşanmıştır.⁴² Bu değerler dizisi değişikliği aslında yeni gelişen pazar ekonomisi ile doğrudan ilgilidir. Nitekim sanayileşen ve hızla büyüyen devlet için mağdur tarafından gerçekleştirilen şahsi kovuşturma, suçla mücadelede yetersiz kalmış, devlet ceza hukuku normlarının etkinliğini sağlamak için kontrolü tamamen ele alma ihtiyacı hissetmiştir.⁴³ Bu değerler dizisi değişimi ile birlikte, aslında fail ile mağdur arasındaki bir uyumsuzluk olan suç, fail ile devlet arasındaki uyumsuzluk olarak nitelenmiş ve *Christie*'nin ifadesi ile mağdur, uyumsuzluk üzerindeki mülkiyet hakkını kaybetmiştir.⁴⁴ Onarıcı adalet taraftarlarının sık sık ifade ettiği gibi onarıcı adaletin bir değerler dizisi değişikliğine yol açtığı söylemi, merkezi devletin ortaya çıkışı ile birlikte gelişen değerler dizisinin tersine evrimidir.⁴⁵ Nitekim *Umbreit vd.*'nin bu değişimi antik onarıcı adaletten, cezalandırıcı adalet, değerler dizisi değişikliği olarak adlandırması da bu çerçevede okunmalıdır.⁴⁶

Suç teşkil eden fiili gerçekleştiren failin, karşılık olarak verilecek ceza ile ıslah olması düşüncesi üzerine inşa edilen hâlihazırdaki ceza adaleti sistemi, fail bakımından orantısız ve gereksiz cezaların verilmesi, toplum düzenini ve güvenliğini sağlamada istenen etkiyi sağlamaması ve topluma maliyeti açısından eleştirilmiştir.⁴⁷

Bunun yanı sıra mağdurun uğramış olduğu zararı, ceza adaleti sistemi içerisinde

40 Cardenas, Juan, "The Crime Victim in the Prosecutorial Process", *Harvard Journal of Law & Public Policy*, Vol. 9, 1986, s. 359.

41 Young, Alan N., The Role of the Victim in the Criminal Process: A Literature Review-1989 to 1999, *Victims of Crime Research Series*, August 2001, Canada, s. 6; Hermann, s. 86.

42 Davis, Robert C. – Kunreuther, Frances – Connick, Elizabeth, "Expanding the Victim's Role in the Criminal Court Dispositional Process: The Results of an Experiment", *The Journal of Criminal Law & Criminology*, Vol. 75, No. 2, 1984, s. 491.

43 Young, s. 6.

44 Christie, Nils, "Conflicts as Property", *British Journal of Criminology*, Vol. 1, No. 1, 1977, s. 3, 4.

45 *Umbreit*, Kralın Barışı olarak adlandırılan I. Henry tarafından yayımlanan Ferman ile, daha önce bireyler arasında bir uyumsuzluk olarak görülen suçun, fail ile devlet arasındaki uyumsuzluk haline getirilmiş olduğunu ifade etmiştir. Bu birinci değerler dizisi değişimidir ve onarıcı adalette bu değişim tersine çevrilmiştir (Umbreit, Mark S., "Restorative Justice Through Victim – Offender Mediation: A Multi – Site Assessment", *The Western Criminology Review*, Vol. 1, Issue 1, June 1998, www.westerncriminology.org/Western_Criminology_Review.htm, Erişim Tarihi: 08 Ocak 2020).

46 Umbreit, Mark – Vos, Betty – Coates, Robert – Lightfoot, Elizabeth, "Restorative Justice in the Twenty – First Century: A Social Movement Full of Opportunities and Pitfalls", *Mariquette Law Review*, Vol. 89, 2005, s. 251, 255.

47 Gavrielides, Theo, "Reconciling the Notions of Restorative Justice and Imprisonment", *Prison Journal*, Vol. 94, 2014, s. 79, 80.

değil, hukuk davası açma yoluyla tazmin etmeye çalışması da, mağdurun ikinci plana atılmasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde fail, ceza muhakemesinde daha fazla haklarla donatılmışken (susma hakkı, ücretsiz hukuki yardımdan yararlanma hakkı, delil ikame etme ve ceza muhakemesini etkileme hakkı gibi) mağdur yalnızlaştırılmış ve adeta ceza muhakemesinde unutilan bir öge olmuştur.

1980’li yılların başından itibaren ivme kazanan “Mağdur Hakları Hareketi” ve yine bu dönemlerde uluslararası toplumun üzerinde uzlaşa sağladığı bazı uluslararası hukuk metinleri sayesinde mağdurun zararının giderilmesi, suçun önlenmesi ve sanığın muhakemedeki haklarının yanı sıra hukuk gündeminde yer bulmaya başlamıştır. Mağdurun zararını tazmine yönelik girişimler temelde iki grupta toplanmaktadır. Zararın fail tarafından karşılanması (restitution) ve zararın devlet tarafından karşılanması (compensation). Tazmin edici adalet, suçun etkilerinin sadece ceza ile değil, mağdurun zararının giderilmesi ile ortadan kaldıracağına ilişkin yeni değerler dizisinin sonucudur.⁴⁸

Tazmin edici adalet suçu, bir kişi tarafından başka bir kişiye karşı işlenmiş bir eylem olarak görür. Bu durumda, kendisine karşı suç işlenen kişi bir zarara uğrar veya acı çeker ve adalet söz konusu zararın giderilmesi olarak ortaya çıkar.⁴⁹ Onarıcı adaletten farklı olarak her suçun muhakkak topluma karşı da işlenmiş olduğu fikrini benimsemez.⁵⁰

Tazmin edici adaletin lehinde ve aleyhinde görüşler ileri sürülmüştür. Nitekim mağdurun uğramış olduğu zararı hızlı bir şekilde gidermesini sağladığı; tazminat alacağı için mağdurların suçu ilgili makamlara bildirmesini sağlayacağı ve bu sayede siyah sayıların⁵¹ azalacağı; failin, iyileştirilmesine yardımcı olacağı⁵²; yaptırımın süresini daha çok kazanarak kısa sürede yerine getirmek suretiyle belirleyebildiğinden dolayı ‘kendi belirlediği’ bir yaptırım hüviyetinde olduğu; kişinin cezaevine girmemesinden dolayı topluma maliyetinin olmadığı görüşleri lehe görüşler olarak ileri sürülmüştür.⁵³ Buna karşılık tazminin sadece mağdura odaklandığı, diğer suçtan zarar gören olarak toplumdaki sosyal düzenin korunmasını sağlamadığı; failin iyileştirilmesini sağlaması ve önleme amacını gerçekleştirmediği olasılığının düşük olduğu noktalarından eleştirilmiştir.⁵⁴

48 Barnett, Randy E., “Restitution: A New Paradigm of Criminal Justice”, *Ethics*, Vol. 87, 1977, s. 279.

49 Barnett, s. 287.

50 Barnett, s. 288.

51 Suçluluğun karanlık ya da bilinmeyen alanı olarak, bilinen alanın tersi, genel olarak resmen bilinmeyen, yani resmî olarak bilgi sahibi olunmamış ve kaydedilmemiş suçlar ifade edilir. Suç istatistiklerinin göstermediği; çoğu bilinmeyen fakat gerçekte var olan suçluluğa ait rakamlara “**siyah sayılar**” denir (www.kriminoloji.com, Erişim Tarihi: 02 Ocak 2020).

52 Psikolog *Albert Eglash* bu konuda, tazminin, hükümlü tarafından gerçekleştirildiği, ona veya onun için uygulanan bir işlem olmadığı, zararın onarılması suretiyle, tazminin hükümlüdeki suçluluk ve buna bağlı olan anksiyeteyi azaltacağı ve gelecekte işlenen suçları önleyeceğini ifade etmiştir (Eglash, Albert, Creative Restitution: Some Suggestions for Prison Rehabilitation Programs”, *American Journal of Correction*, Vol. 40, November – December 1958, s. 20).

53 Barnett, s. 293, 294.

54 Barnett, s. 294 – 296.

III. ONARICI ADALET

A. KAVRAM VE TANIMI

Onarıcı adalet kurgulanmış bir adalet teorisi olmaktan öte uygulamadan doğan ve faydalı sonuçları ölçüsünde de geliştirilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁵ Onarıcı adaletin, kavramı tüm sınırları ile birlikte ifade eden kesin bir tanımının bulunmadığı, yeni keşiflerle beraber evrimleşen bir anlama sahip mürekkep bir idea olduğu sıklıkla ifade edilmektedir.⁵⁶ Onarıcı adalet ile ilgili yapılan tanımlar da bazen sürece bazen sonuca bazen de sonuç ve süreci telif ederek kavrama yaklaşmaktadır.⁵⁷ Bunun sonucu olarak da onarıcı adaletin;

- Bir adalet teorisi mi,
- Suç ve yaptırım hakkında yeni bir bakış açısı mı,
- Adalet sistemine rehberlik edecek değerler kümesi mi,
- Veya bunlardan birkaçı veya hepsini içeren bir kavram mı olduğu izaha muhtaç bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1990'ların başı ile yeniden kamuoyunun dikkatini çeken bu kavramın üzerinde uzlaşılan bir tanım olmamasının sebepleri olarak;

- Araştırmacı ve uygulamacıların kavram hakkında farklı bakış açılarına sahip olmaları,
- Farklı coğrafyalarda gerçekleşen uygulamalardaki sınırlı bilgilerle hareket edilmesi,
- Kavramın zaman içerisinde farklılaşan uygulamalar göstermesi,
- Kavramın kapsamına girmemesine rağmen birçok uygulamanın bu adla anılması,
- Ceza hukukunun kapsamına girmeyen birçok uyuşmazlık çözümüne ilişkin şemsiye bir terim olarak kullanılması,
- Birçok farklı disiplini etkileyen bu kavramı, her bir disiplinin kendi açısından tanımlamaya çalışması gösterilmektedir.⁵⁸

Onarıcı adalet temel olarak üç varsayım üzerine yükselir;

- a. Suç, ilişkilerin ihlalidir ve kişiye karşı işlenir,
- b. Suçun sebep olduğu ihlal, bazı yükümlülükler meydana getirir,

55 Ness, Daniel Van – Morris, Allison – Maxwell, Gabrielle, *Introducing Restorative Justice*, in: *Restorative Justice for Juveniles, Conferencing, Mediation and Circles*, Edited by Allison Morris – Gabrielle Maxwell, Hart Publishing, Oxford – Portland Oregon 2001, s. 4; Wolhuter – Olley – Denham, bu durumu, onarıcı adaletin “tek bir suç ve cezaya ilişkin akademik teori” değil, uygulamadan doğan deneyimlerinin geliştirilmesi olarak tanımlamıştır (Wolhuter, Lorraine – Olley, Neil – Denham, David, *Victimology, Victimisation and Victim's Rights*, Routledge – Cavendish, USA and Canada 2009, s. 215).

56 Bu konuda farklı bakış açıları için bkz. Daly, Kathleen, “What is Restorative Justice? Fresh Answers to a Vexed Question?”, *Victims & Offenders*, Vol. 11, No.1, s. 9, 10 (Daly, *Vexed Question* olarak anılacaktır).

57 Daly, *Vexed Question*, s. 10.

58 Daly, *Vexed Question*, s. 11.

c. Bundan doğan ana yükümlülük, yanlış düzeltmektir.

Buradan şu ilkelere ulaşılabilir;

- Failin ve toplumun yanı sıra mağdurun ihtiyaçlarına ve zarara odaklan,
- Söz konusu zarardan doğan yükümlülüklerle hitap et (toplumun yükümlülüklerinin yanı sıra failin yükümlülükleri),
- Kapsayıcı ve işbirlikçi süreçleri mümkün olduğu ölçüde kullan,
- Fail, mağdur, toplum ve topluluk üyeleri de dâhil olmak üzere, meşru menfaatleri olanları bir araya getir,
- Yanlışları düzeltmeye çalış⁵⁹.

Onarıcı adalet birçok farklı kapsamı ifade eden bir terimdir. Onarıcı adalet ile kastedilenin ne olduğunun ortaya konulabilmesi için hangi kapsamda kullanıldığının da bilinmesi gerekir. Onarıcı adaletin kullanım alanları şunlardır;

(1). Onarıcı adalet, suç karşılık sosyal bir tepkidir. Bu kapsamda onarıcı adalet, fail – mağdur uzlaşması, konferans sistemi ve cezalandırma halkaları gibi yöntemlerle, suç karşılık sosyal tepkiyi ortaya koymak amacındadır. Bu kullanım alanında onarıcı adalet kavramı, bir uzlaştırmacı vasıtasıyla fail ve mağdurun, suç ile ortaya çıkan uyuşmazlığı çözeceği bir süreci ifade etmek için de kullanılmaktadır.⁶⁰

(2) İkinci kullanım alanında onarıcı adalet, birinci anlamı ile bağlantılı ancak onu da içine alacak bir anlama haizdir. Suça karşı sosyal tepkiyi içeren mevcut ceza adaleti modellerini inceler, onların eksikliklerini tespit eder ve fail, mağdur ve toplum açısından en iyi çözümü bulmaya çalışır.⁶¹

(3) Onarıcı adaletin birincisine benzer çözümlere ulaşmayı amaçladığı ancak kapsamına sadece cezai uyuşmazlıkları değil, toplumun her noktasında görülebilecek olan kişiler arası uyuşmazlıkları aldığı bir anlamı daha mevcuttur. Özellikle okullarda görülen akran zorbalığı veya mazeretsiz okula devamsızlık sorunları ile mücadele etmek için onarıcı adalete başvurulması, bu kullanım alanında değerlendirilmektedir.⁶²

(4) Diğer bir anlamında onarıcı adalet sadece kişiler arası uyuşmazlıklara değil, devletler arası uyuşmazlıklara ve özellikle kişiler ile devlet arasındaki uyuşmazlıklara da uygulanmaktadır. Siyasi uzlaştırma olarak da isimlendirilen bu kullanım alanında Rwanda, Eski Yugoslavya, Güney Afrika'da örnekleri görüldüğü üzere özellikle şiddet ve ciddi insan hakları ihlallerinden sonra, sosyal düzeni onarmak, suç mağdurlarının adalet taleplerine cevap vermek amaçlanmaktadır.⁶³

59 Zehr, Howard, "Commentary: Restorative Justice: Beyond Victim – Offender Mediation", *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 22, No. 1 – 2, Fall – Winter 2004, s. 307 (Zehr, Commentary olarak anılacaktır).

60 Johnstone, Gerry, The Agendas of the Restorative Justice Movement, in: *Restorative Justice: From Theory to Practice*, Ed. H. Miller, Emerald Group, England 2008, s. 61 vd., Daly, Vexed Questions, s. 12.

61 Johnstone, s. 64; Daly, Vexed Questions, s. 12.

62 Johnstone, s. 67; Daly, Vexed Questions, s. 12.

63 Johnstone, s. 68; Bu kapsamda şu çalışmalara örnek olarak bakılabilir: Longman, Timothy, "Trying Times for Rwanda: Reevaluating Gacaca Courts in Post – Genocide Reconciliation", *Harvard International Review*,

(5) Son kullanım alanında adalet güzel bir ütopya olarak betimlenmekte ve ideal bir toplumda ideal bir adalet yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu adalet yönteminde sadece ceza adaletine yönelmemekte, tüm hukuk sistemi, toplumun yaşam tarzı, işyerlerinde ve okullardaki davranışlar ve tüm politik uygulamalar ideal olana doğru bir dönüşüme tabi tutulmaktadır.⁶⁴

Onarıcı adaleti zaman zaman ne olduğundan hareketle anlayabilmek mümkün olmamaktadır. Bu gibi durumlarda onarıcı adaletin ne olmadığına da başvurmak, kavramın sınırlarının belirlenmesinde bize yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda⁶⁵;

(1) Onarıcı adalet esas olarak sadece failin mağdur tarafından affedilmesi veya mağdur ile failin barışmasına indirgenemez.

(2) Onarıcı adalet ile uzlaştırma eşdeğer kavramlar değildir. Uzlaştırma onarıcı adalet yöntemlerinden biridir ve bazı durumlarda fail ile mağduru bir araya getirmek olanaksız (örneğin failin bulunmadığı durumlarda) veya faydasız olabilir.

(3) Onarıcı adaletin asıl amacı gelecekte işlenecek suçları önlemek ve bu sayede tekrürü azaltmak değildir.⁶⁶ Onarıcı adalet belli bir program veya şablon değildir. Bu kapsamda onarıcı adalet bir harita değil, bir pusuladır ve ceza adaletini götüreceğiniz yeri size söylemez, götüreceğiniz yer bakımından yolunuzu bulmanızı sağlar. Onarıcı adalet suça ve etkilerine, söz konusu etkileri gidermek için yeni bir bakıştır.⁶⁷

(4) Onarıcı adalet, sadece hafif suçlar veya tesadüfi suçlar bakımından uygulanabilecek bir yöntem değildir.

(5) Onarıcı adalet yeni bir kavram olmadığı gibi Kuzey Amerika’da geliştirilmiş bir kavram da değildir.

(6) Onarıcı adalet, ceza adalet sisteminde karşılaşılan her sorun için uygulanabilecek deva bir yöntem olmadığı gibi mevcut ceza adalet sisteminin yerini de almak istemez. Onarıcı adalet, genel olarak cezalandırıcı adaletin zıt kutbunda bulunmaz. Suçun önlenmesi bakımından her iki adalet yöntemi birlikte çalışabilmektedir.

Vol. 32, No. 2, Summer 2010, ss. 48 – 52; Kendall, Sara, “Restorative Justice at the International Criminal Court”, *Revista Española de Derecho Internacional*, Vol. 70, No. 2, Julio Diciembre 2018, ss. 217 – 222; Elmangoush, Najla, “Customary Practice and Restorative Justice in Libya: A Hybrid Approach”, *US Institute of Peace*, 2015, ss. 1 – 14.

64 Walgrave, Lode, “Restorative Justice for Juveniles: Just a Technique or a Fully Fledged Alternative?”, *The Howard Journal*, Vol. 34, No. 3, August 1995, s. 245; Johnstone, s. 72 vd.; Daly, s. 12; Braithwaite, John, Principles of Restorative Justice, in: *Restorative Justice and Criminal Justice: Competing or Reconcilable Paradigms?*, Eds. A. von Hirsch – J. Roberts – A. Bottoms – K. Roach – M. Schiff, Hart Publishing, England 2003, s. 1.

65 Zehr, Howard – Gohar, Ali, *The Little Book of Restorative Justice*, s. 6 vd.

66 Onarıcı adalet ve özelinde uzlaştırma üzerine yapılan çalışmalarda çoğunlukla tekrürü azalttığı yönünde sonuçlara ulaşılmakla birlikte, anlamlı bir fark bulunamayan çalışmalar da vardır. Tekrürü azalttığı yönünde bir çalışma için bkz. Don Weatherburn – Megan Macadam, “A Review of Restorative Justice Responses to Offending”, Evidence Base, Issue 1, 2013, www.journal.anzsog.edu.au, Erişim Tarihi: 05 Şubat 2020; Hansen – Umbreit, s. 105.

67 Mohamad Ismail Bin Mohamad Yunus, “Restorative Model: the Alternative Justice Response to the Victims of Sexual Violence”, *Fiat Justitia*, Vol. 11, No. 1, January – March 2017, s. 74.

B. ONARICI ADALETİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Onarıcı adalet fikir olarak eski bir kavram olmasına rağmen 1970’li yıllar ile birlikte yeniden keşfedilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Onarıcı adaletle ilişkin uygulamalara özellikle devlet öncesi dönemlerde de rastlandığı görülmektedir. Devlet öncesi topluluklarda (acephalous), toplum kurallarından sapan davranışların gerçekleştirilmesi durumunda, hukuksal bir sistemin şekli kuralları olmaksızın toplum, söz konusu sapıcı davranışa tepkisini göstererek kaybolan toplumsal dengeyi yeniden sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin Filipinler’de yaşayan Ifugao toplulukları, mağdurun zararlarının giderimini esas alan bir süreç yürüten topluluklara güzel bir örnektir. Küçük bir toplulukta, uyumsuzluğun taraflarının arasındaki akrabalık ilişkisinin varlığından ve uyumsuzluğun çözülmeksizin devamının diğer topluluk üyelerini de etkilemesinden dolayı, uyumsuzluk *monkalun* denilen uzlaştırmacılar sayesinde çözümlenmekteydi.⁶⁸ Bu dönemde bozulan topluluk düzeni dört farklı şekilde yeniden dengelenmekteydi. Bunlar; kan davası, cezalandırma, dini geleneklerle tatmin (ritual satisfaction) ve tazmindir. Burada yer alan tazmin değişik anlamlar içermektedir ve onarım, iyileştirme, geri iade, tazmin ve affetmeyi de içermektedir.⁶⁹

Devletin ortaya çıkışı ile birlikte suç, kişisel ilişkinin ihlali olmaktan çıkmış, devlete karşı işlenen bir eylem olarak görülmeye başlanmıştır. Bunun doğal sonucu olarak da mağdurun zararının tazmini yerine devletin kendisine karşı işlenen suçla tepkisi gelmiştir. Mağdurun zararının tazmini tamamen onun tarafından harekete geçirilecek özel hukuk alanına bırakılmış ve onarıcı adalet, gönüllü olmayan bir şekilde adalet yönetiminin alanından çekilmiştir.

17’nci yüzyılla birlikte mağdur bakımından iyileştirmelerin yapıldığı görülmektedir. Yukarıda kısmen ifade edildiği üzere mağdurun zararlarını ceza adaleti sistemi içerisinde tazmin edebilmesine olanak sağlayan Alman hukuk sisteminde *adhaesionprozess* kavramı doğmuştur.⁷⁰ Mağdurun ceza adaleti sisteminde bir süje olarak tanınması başlamış ancak tanınan haklar henüz bilgilendirme düzeyindeki haklar olarak kalmıştır.

1970’lerde yaşanan gelişmeler, *acephalous* topluluklarda uygulanan ancak devletin oluşumu ile beraber tarih sahnesinden silinen onarıcı adaleti eski konumuna ulaştırmıştır. Özellikle kişinin bedeninin hapsedilmesi suretiyle iyileştirilmesinin sağlanacağı, kişilerin sosyal çevrelerindeki şartların geliştirilmesi durumunda doğru seçeneklere yöneleceği yönündeki varsayımların hayata geçirilememesi⁷¹, hapis cezasının ve dolayısıyla cezaevlerinin kaldırılması yönünde (prison abolition)

68 Gavrielides, s. 5; Gavrielides – Winterdyk, s. 110.

69 Gavrielides, s. 5; Gavrielides – Winterdyk, s. 110.

70 Gavrielides, s. 10; Gavrielides – Winterdyk, s. 115.

71 Van Ness – Strong, s. 11.

bir düşünce akımını da doğurmuştur.⁷² Onarıcı adalet ilk başlarda, cezaevlerinin kaldırılması yönündeki düşünce ile birlikte gelişmiş ancak daha sonra mevcut ceza adaleti sistemini tamamlayıcı ve sistemle birlikte çalışan bir ideaya doğru evrilmiştir.⁷³ 1970'lerden sonra onarıcı adaletin tarihine değinirken ona anlamını kazandıran yazarlar ve çalışmalarını kısaca nakletmek elzem olacaktır. Aşağıda bu çalışmalara ve onarıcı adalet kavramının içinin doldurulmasındaki önemlerine değinilecektir.

1977 yılında *Eglash*, cezalandırıcı, dağıtıcı ve onarıcı olmak üzere üç ceza adaleti modeli arasında ayrımı ortaya koydu. Yazara göre ilk ikisi eylem üzerine odaklanır ve mağdurun ceza adaleti sistemine katılmasını reddederken, sonuncusu suç teşkil eden eylemin taraflarının katılımı ile bir süreç içerisinde eylemin zararlı etkilerinin onarılmasına çalışır.⁷⁴ Ancak *Eglash*'ın onarıcı adalet düşün dünyasına esas kazandırımı, 1958 yılında yayımlanmış olduğu bir makalesidir. Söz konusu makalesinin başlığında yazar, tazminat (restitution) terimini kullanmış olsa da, terime geleneksel anlamda özellikle maddi zararın bir yargı kararı ile sınırlı tazmininin ötesinde bir anlam yüklemekte ve tazminin; yapıcı, yaratıcı, zararlı sınırlı olmayan, failin katılımı ile failce belirlenen, grup temelli özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir.⁷⁵

Aynı yıl yayımlanan bir başka çalışma da, *Eglash*'ın izlediği yoldan ilerlemiştir. "Ceza Adaletinin Yeni Paradigması: Tazminat" isimli çalışmasında *Barnett*, cezalandırma kavramının kendisinin sorgulanmasından başlayarak adaletin, failin cezalandırılması ile değil, suçun meydana getirdiği zararın giderilmesi suretiyle sağlanacağı noktasına varır.

Aynı yıl, Norveçli bir suçbilimci olan *Nils Christie*'nin 31 Mart 1976'da Sheffield Üniversitesi'nde yapmış olduğu bir konuşmanın çözümlenmiş hali yayımlanmıştır. Bu yayın, kanaatimizce suçun işlenmesi ile birlikte fail ile mağdur arasında doğan çatışma kavramına bakışı tersine çevirmiştir. Yayının temel tezi, çatışmanın ortadan kaldırılması gereken olumsuz bir değer değil, sahip çıkılması gereken olumlu bir değer olduğu noktasındadır.⁷⁶ Yazara göre mağdurun elinden

72 Van Ness – Strong, s. 16; Suça karşı gösterilen toplumsal bir tepki olarak ceza, 'problemlerin çözümü yerine yeni problemlerin yaratılmasına sebep vermektedir' düşünce zemini üzerine inşa edilen cezanın kaldırılmasına yönelik düşünce akımı, cezanın önleyici işlevini yerine getiremediğini ve sosyal hayattan kopuşa neden olduğunu ileri süren cezanın kaldırılması (abolisyonist akım) akımı özellikle 1985'te Amsterdam'da yapılan Ceza Hukuku Kongresinde ciddi şekilde tartışılmıştır (Bu konuda bkz. René van Swaaningen, *What is Abolitionism? An Introduction, in: Abolitionism Towards a Non-Repressive Approach to Crime*, Proceedings of the Second International Conference on Prison Abolition Amsterdam 1985, Edited by Herman Bianchi – René van Swaaningen, s. 9 vd).

73 Gavrielides, s. 12; Gavrielides – Winterdyk, s. 115.

74 Gavrielides, s. 12; Gavrielides – Winterdyk, s. 115.

75 Akdeniz, *Onarıcı Adalet Yaklaşımı*, s. 12; Eglash, Albert, "Creative Retitution A Broader Meaning for an Old Term", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, Vol. 48, No. 6, Mar. – Apr. 1958, s. 619 vd.

76 Christie, Nils, "Conflicts as Property", *The British Journal of Criminology*, Vol. 17, No. 1, January 1977, s. 7 vd.; Bu yayının önemi konusunda bkz. Akdeniz, Galma, "Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri",

alınan en ilginç mülkiyet nesnesinin, onun elinden alınan malları değil, çatışmanın kendisidir. Çatışmaların, faaliyet ve katılım için bir olanak olduğu kolayca görülmelidir. Bu kapsamda mağdur, sadece onun tazminatını devlet aldığı için değil, kendi çatışmasına katılımını kaybettiği için mağlubiyet yaşamaktadır. Toplum da, norm – netleştirme fırsatlarını kaçırdığı için kayıp halindedir. Hem mağdur hem de toplum açısından bir kayıp ise mağdurun, faili tanıma şansını asla bulamamasıdır. Fail bakımından ise eyleminin nedenlerini açıklama olanağına kavuşması suretiyle eyleminin sonuçlarını ortadan kaldırma fırsatını kaybetmesi demektir.⁷⁷ Dolayısıyla *Christie*, suçun işlenmesiyle ortaya çıkan fail ile mağdur arasındaki uyumsuzluğun, hukuk profesyonellerinin rollerini icra ettiği mahkemelerde giderilmeye çalışılması ile birlikte, fail ile mağdurun çatışmanın çözümüne katılımı olanağını kaybettiğini ifade etmektedir. Bu durum ise fail, mağdur ve toplum açısından bir kayıp olarak ortaya çıkmaktadır.

1977 yılında *Wright* tarafından yayımlanan bir makalede, mevcut ceza adalet sisteminin mağdurun ihtiyaçları ve duyguları bakımından bir fayda getirmediği tespiti yapılmıştır. Yazar makalesinin sonuç bölümünde mağdura, hem toplum hem de fail tarafından yardımda bulunulması gerektiğine ve failin, mağduru ve toplumu iyileştirmesinin gerekliliğine işaret etmiştir.⁷⁸

Howard Zehr'in, onarıcı adaletin tekrar ceza adaleti sisteminde tartışılmasına vesile olan *Changing Lenses* adlı çalışmasına da burada değinmek gerekir. Bu çalışmada Yazar mevcut ceza adalet sisteminin bakış açısının cezalandırma yönünde olduğunu ve suçu, kanunun ihlali olarak gördüğü ve adaleti de isnat ve ceza ile sağladığını ifade etmektedir. *Zehr*, bakış açısını değiştirerek suçu “*insan ilişkilerinde bir yara*” olarak görmenin ve bunu tamir etmek için de yükümlülükler yaratmanın gerekliliğine işaret etmektedir. Dolayısıyla *Zehr*, suça ve suçun yaratmış olduğu etkiye farklı bir bakış açısı ile yaklaşılması gerektiğini ifade eden etkili bir düşünür olmuştur.

Braithwaite ise suçun önlenmesinde utanç kavramına vurgu yapar. Yazara göre iki tür utanç vardır ve bunların birbirinden ayrılması gereklidir. Bunlardan ilki damgalayıcı utançtır ki, fail ile toplum arasındaki ahlaki bağları koparır. Diğer utanç türü ise bütünleştirici utançtır ve fail ile mağdur arasındaki bağları kuvvetlendirir. Damgalayıcı utanç tekrerrü artırırken, bütünleştirici utanç gelecekteki olası suçları azaltmaktadır. Yazar bu durumu; “*günahtan nefret etmek, ancak günahtarı sevmek*” olarak isimlendirmekte ve faile hukuka itaat etmesi, topluma yeniden katılımı noktasında bir fırsatın verilmesi gerektiğine değinmektedir.⁷⁹

Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI, 2019/1, s. 16; Türkçe tercümesi için bkz. Akdeniz, Galma – Taboğlu, Ezgi, “Bir Mülkiyet Nesnesi Olarak Çatışmalar”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVI, 2019/1, s. 215 – 234.

77 Christie, *Conflicts of Property*, s. 7 vd.

78 Wright, Martin, “Nobody Came: Criminal Justice and the Needs of Victims”, *Howard Journal of Penology & Crime Prevention*, 1977, s. 30, 31; Gavrielides, s. 12.

79 Gavrielides, s. 15, 16; Braithwaite, John, *Crime, Shame and Reintegration*, s. 1 vd.

C. ONARICI ADALETE DUYULAN İHTİYAÇ

1970’li yıllara kadar uzayabilen tarihsel bir arka planı olan onarıcı adalet, önceleri “*usule tabi olmayan adalet*” (informal justice) şeklinde genel bir terim ile bir makamın verdiği kararlar ile ihtilafın çözüldüğü, ihtilafın çözümünün önceden belirlenmiş kurallara yapısına bağlı kalarak sürecin işlediği geleneksel adalet sisteminin artık toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmadığı fikrini ifade etmek için kullanılmıştır.⁸⁰

Onarıcı adalet kavramının anlaşılabilmesi aynı zamanda yetersiz de olsa tanımlanmasını gerektirmektedir. *Marshall* bu alanda üzerinde büyük bir uzlaşma ile onarıcı adaleti özleştirmeci bir tanımla; “*onarıcı adalet, belli bir suçun taraflarının, suçun işlenmesinden sonra bir araya gelerek, suçun gelecekteki etkilerini ortadan kaldırmak için müşterek çalışacağı bir süreç*” şeklinde tanımlamıştır.⁸¹

Bildiğimiz anlamda ilk fail mağdur uzlaşması ve onarıcı adalet süreci Kanada Kitchener’da, Mayıs 1974’te gerçekleştirilmiştir. Bir denetimli serbestlik görevlisi olan *Mark Yantzi*, mallarına zarar verdiği 22 mağdurdan özür dilemek için iki tutukluyu götürmesi şeklinde gerçekleşmiştir.⁸² İlk rapor edilen süreç ise ABD’de Elkhart/İndiana’da 1972’de gerçekleştirilmiş ve o günden sonra artan ölçüde uygulanmıştır. Bugün onarıcı adalet uygulamalarının kapsamı genişlemiş ev içi şiddet, cinsel suçlar ve hatta uluslararası çatışmalarda dahi uygulanmaktadır.

Onarıcı adalet, cezalandırıcı adaletten farklı olarak suçtan zarar gören birey üzerine odaklanır ve mağdura failin eyleminin kendi üzerindeki sonuçlarını ve bu sonuçların oluşturduğu duyguları ifade etme olanağı sunar.⁸³ Onarıcı adalet süreci, öncelikle fail, mağdur ve uzlaştırmacının üzerinde müzakere ederek mağduru iyileştirilmesinin desteklenmesini ve ikinci olarak failin onarılmasını hedeflemektedir.⁸⁴ Onarıcı adalet, kullandığı terminoloji ile de cezalandırıcı adaletten farklılaşmaktadır. Onarıcı adalette, haksızlığı gerçekleştiren ve haksızlığa uğrayan, cezalandırıcı adalette olduğu gibi fail veya mağdur olarak değil, taraflar (stakeholder)⁸⁵ olarak isimlendirilerek, kendilerine ait uyuşmazlığın çözümüne katılmaktadırlar.⁸⁶

80 Messmer, Heinz – Otto, Hans Uwe, Restorative Justice: Steps on the Way Toward a Good Idea, in: *Restorative Justice on Trial Pitfalls and Potentials of Victim- Offender Mediation – International Research Perspective*, Editors Heinz Messmer – Hans Uwe Otto, Springer – Science + Business Media, 1992, s. 1 vd.

81 Marshall, Tony, “Restorative Justice in Britain”, *Restorative Justice on Trial Pitfalls and Potentials of Victim- Offender Mediation – International Research Perspective*, Editors Heinz Messmer – Hans Uwe Otto, Springer – Science + Business Media, 1992, s. 15 - 28.

82 Sawin, Jennifer Larson – Zehr, Howard, The Ideas of Engagement and Empowerment, in: *Handbook of Restorative Justice*, Eds.: Gerry Johnstone – Daniel W. Van Ness, Routledge, 2006, s. 41.

83 Strang, Heather – Sherman, Lawrence, “Repairing the Harm: Victims and Restorative Justice”, *Utah Law Review*, Vol. 15, 2003, s. 15.

84 Hermann, s. 80.

85 Çiftçiöğlü, Cengiz Topel, “Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir İnceleme”, *Fasikül*, S. 66, Mayıs 2015, s. 39.

86 Sawin – Zehr, s. 42.

Bu durum, *Ted Wachtel* tarafından da ifade edildiği üzere, onarıcı adalete niteliğini veren “*insanlar için veya insanlara bir şey yapmaktan farklı olarak insanlarla bir şey yapma*” özelliğidir.⁸⁷

Onarıcı adalette değişen paradigma, sadece suç failine odaklanmaktan sıyrılıp, suçun üç boyutuna yani mağdura, faille, topluma ve onların ihtiyaçlarına odaklanmasıdır.⁸⁸ Onarıcı adalette suç teşkil eden eylem sadece ceza kanununun ihlali değil, kişiler arasındaki ilişkilerin de ihlalidir ve onarıcı adalette sorumluluk, failin eyleminin mağdur üzerindeki etkilerini anlaması ve söz konusu zararı gidermek için harekete geçmesidir.⁸⁹

Onarıcı adalet, suçu normun ihlali olarak değil, bir kişinin hak ihlali olarak görür. Diyalog ve müzakere esastır ve geçmişteki eylemden dolayı suçlamanın yerini gelecek için sorunun çözümü üzerine odaklanma alır. Onarıcı adalette başarının sağlanabilmesi için fail ile mağdur arasındaki diyalogun sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi gereklidir.⁹⁰ Şiddetli cezaların yerine fail ve mağdurun bozulan ilişkisinin, uzlaşma ve onarma yoluyla telafi edilmesine çalışılır. Mağduru göz ardı etme ve faili pasif bir konuma indirgeme yerine, her ikisine aktif ve kişiler arasındaki sorunu çözücü bir rol verilir.⁹¹

Onarıcı adalet sadece normun ihlali ile zedelenen ilişkilere bakışını kaydırmak suretiyle farklılık yaratmamaktadır. Aynı zamanda söz konusu ihlalden doğan zararların/etkilerin ne suretle çözüleceği noktasında da bize değer temelli, müzakere eksanlı⁹² bir uyuşmazlık çözüm yöntemi sunmaktadır. Bu uyuşmazlık çözümünde öncelikle uyuşmazlığın taraflarını çözüm sürecine dâhil etmeyi ilke olarak edinmektedir. Bu kapsamda uyuşmazlığın taraflarını, suçu cezalandırıcı adalette olduğu gibi fail ile devlet arasındaki uyuşmazlık olmaktan çıkartarak, sadece fail ve mağdur ile sınırlandırmamış, fail ve mağdurun yakın çevresinin yanı sıra bunların içinde bulunduğu mikro toplumu da dâhil etmiştir. Onarıcı adalette fail, eyleminin sorumluluklarını üstlenirken; mağdur, failin eyleminin kendi üzerindeki etkilerini

87 Wachtel, Ted, “From Restorative Justice to Restorative Practice: Expanding the Paradigm”, *Paper Presented at the 5th International Conference on Conferencing and Circles*, 5 – 7 August 2004, Vancouver, www.realjustice.org/library/bc04_wachtel.html, Erişim Tarihi: 01 Mart 2019; Sawin – Zehr, s. 46.

88 Söz konusu paradigma değişikliği şu şekildedir; a. baskıdan iyileşmeye, b. sadece birey sorumluluğundan, birey sorumluluğu ve kolektif sorumluluğa, c. devlete bağımlılıktan, toplum içinde kendine güvene ve d. adaletin eşitlik olarak anlaşılmasından, iyileşme olarak anlaşılmasına (Pranis, Kay – Stuart, Barry – Wedge, Mark, *Peacemaking Circles: From Crime to Community*, 2003, s. 10); ayrıca bkz. Vogel, Howard J., “The Restorative Justice Wager: The Promise and Hope of a Value – Based, Dialogue – Driven Approach to Conflict Resolution for Social Healing”, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol. 8, 2007, s. 584.

89 Matter, Marc, “The Sacred Cost of America’s Race to Incarcerate”, in: *Criminal Justice: Retribution vs. Restoration*, Eds. Eleanor Hannon Judah – Michal Bryant, Haworth Press 2004, s. 21.

90 Baytaz, Abdullah Batuhan, “Onarıcı Adalet’e Genel Bir Bakış”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 124.

91 Umbreit, Mark, “Crime Victims Seeking Fairness, Not Revenge: Toward Restorative Justice”, *Federal Probation*, Vol. 53, 1989, s. 52, 53.

92 Vogel, Howard J., “The Restorative Justice Wager: The Promise and Hope of a Value – Based, Dialogue – Driven Approach to Conflict Resolution for Social Healing”, *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, Vol. 8, 2007, s. 565.

faile anlatma olanağına kavuşur. Başka bir anlatımla onarıcı adalet, mağdura bir insan yüzü yerleştirir; faile, eyleminin sonuçlarının bir insanı mağdur ettiğini anlatır.⁹³

Onarıcı adalette kullanılan onarma fiilinin de bu bakımdan sembolikten öte bir anlamı bulunmaktadır. Onarma (restore) ile öncelikle bozulan ilişkilerin onarılması sağlanacaktır. Bozulan ilişkilerin onarılması; failin ıslahını ve yeniden sosyalleştirilmesini, mağdurun maddi ve kendine karşı duyduğu saygının da yeniden kazandırılması suretiyle manevi zararının tazmini suretiyle sağaltılmasını (healing) kapsadığı gibi suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin de geleceğe yönelik yeniden kurulmak suretiyle toplumun iyileştirilmesini de kapsamaktadır.

Onarıcı adalet özgür iradeye dayalı bir süreçtir. Fail veya mağdur, iradelerine aykırı olarak söz konusu sürece dâhil edilmezler. Zaten iradeye aykırı böyle bir sürece katılmaları da, onarma amacına ulaşılamamasını sağlayacaktır. Bununla birlikte özellikle fail bakımından sürece katılımını sağlamak için minimize edilmiş bir baskının kullanılabilmesi de öğretilerde savunulmuştur.⁹⁴ Ancak belirtmeliyiz ki, bu durum uzlaştırma dışındaki onarıcı adalet uygulamaları bakımından geçerlidir.

D. ONARICI ADALET UYGULAMALARI

Onarıcı adaletin bir pusula olduğunu ve adalet sisteminin yönelmesi gereken yere gitmesini sağlayan bir sistem olduğunu ifade etmiştik. Bu kapsamda onarıcı adaletin, uzlaştırmayı da içine alan birçok uygulamasının mevcut olduğunu ifade etmeliyiz. Her bir uygulama, ilgili ülkenin toplumsal koşulları içerisinde doğmuş veya değişime uğramış olabilir. Bu durumda bizi, birçok onarıcı adalet uygulamasının olduğu gibi her bir uygulamanın da birçok farklılaşmış şekli olduğu sonucuna götürmektedir. Bu başlık altında onarıcı adalet uygulamalarından en çok rastlanılanlar seçilmiş ve genel ilkeleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Fail – Mağdur Uzlaştırması

Suç mağdurlarının ceza muhakemesinde aktif olarak rol almaları, mağdurların ceza adalet sistemindeki konumlarının iyileştirilmesi ve haklarının korunması isteği, ceza infaz kurumlarının ıslah ve topluma kazandırma noktasında tüm dünya genelindeki başarısızlığı, suçun önlenmesi bakımından mevcut programların yetersizliği veya gözle görülür bir etki yaratamamaları, cezaevlerinin kalabalıklaşması, hapis cezasının maliyetlerinin toplum üzerinde etkisinin hissedilmesi fail – mağdur uzlaştırması gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına toplumlara yönlendirmiştir.⁹⁵ Fail – mağdur uzlaştırması dendiği zaman, sınırları

93 Cochran, Robert F., “The Criminal Defense Attorney: Roadblock or Bridge to Restorative Justice”, *Journal of Law & Religion*, Vol. XIV, No.1, 1999 – 2000, s. 213.

94 Zehr – Mika, s. 41; Williams, s. 66.

95 Sevdiren, *Paradigma Değişikliği*, s. 107, 108.

belirli, nasıl yapılacağı hususunda üzerinde tartışma olmayan, dışına çıkılmaz kalıplar içerisinde bir yöntem değil, farklı ülkelerde farklı şekillerde sürecin başladığı, usulün ve yöntemin farklılaştığı ancak amacın çoğunlukla aynı kaldığı bir yöntem akla gelmelidir.⁹⁶ Bununla birlikte fail – mağdur uzlaştırması olarak üzerinde konuşabileceğimiz, en azından ana ilkeleri belli olan, tanımlanamasa bile görüldüğünde tanınacak bir kavram da yok değildir.

Fail – mağdur uzlaştırması, onarıcı adalet uygulamalarında kilit role sahiptir.⁹⁷ Ceza adalet sisteminin mağdurlar bakımından ikincil mağdurlaştırmaya neden olması, ceza muhakemesinde mağdura çok sınırlı bir rol vermesi, ceza muhakemesine katılımın gerekliliği üzerindeki eleştiriler, vatandaşların ihtiyaçlarını bir bütün halinde göz önüne alacak, tüm toplum bakımından faydalı olacak ihtilaf çözüm stratejilerinin desteklenmesine neden olmuştur. Avrupa bağlamında, öncelikle cezanın sonrasında ise ceza hukukunun işlevini yitirdiğinden dolayı uygulanmamasına yönelik ilgacı (*abolisyonist*) hareket (Christie, Hulsman, Bianchi gibi kriminologlar), fail – mağdur uzlaştırması gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin teorik çerçevesini oluşturmuştur.⁹⁸ Fail – mağdur uzlaştırmasının üç farklı hareketten beslendiği ifade edilmiştir. Bunlardan ilki, cezalandırıcı adalet sürecine toplum temelli bir alternatif sunan ve zararın giderilmesi üzerine odaklanan toplumsal adalet modellerinin gelişimi, ikincisi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerindeki yaygınlaşma ve üçüncü olarak ise mağdur haklarında yaşanan gelişimlerdir.⁹⁹

Fail – mağdur uzlaştırmasında, suç nedeniyle ortaya çıkan zararın ortadan kaldırılması için uyuşmazlığın tarafları olan mağdur ve failin katıldığı, öncelikle bağımsız ve kolaylaştırıcı rol üstlenen, eğitilmiş ve süreçte toplumu temsil eden bir uzlaştırmacının yardım hizmetini sunduğu bir süreç yürütülmektedir. Söz konusu süreçte uyuşmazlığın çözümüne olanak sağlanmakta; fail ve mağdur zarar doğuran eylemi tartışmakta; duygularını, kızgınlıklarını, üzüntülerini ve pişmanlıklarını süreci tehlikeye sokmadan, uygun bir dille açıklamakta; sadece mağdura değil, aynı zamanda fail ve topluma da zarar veren söz konusu eylemin etkilerini nasıl giderecekleri üzerinde bir çözüme varmaya çalışmaktadırlar.¹⁰⁰ Uzlaştırmanın cezalandırıcı adaletin amaçlarından biri olan failin ıslahı, tazmin edici adaletin

96 Grönfors, Marti, Mediation – A Romantic Ideal or a Workable Alternative, in: *Restorative Justice on Trials, Pitfalls and Potentials of Victim – Offender Mediation – International Research Perspectives*, Eds. Heinz Messmer – Hans Uwe Otto, Kluwer Academic Publishers, 1992, s. 419.

97 Delgado, Richard, “Prosecuting Violence: A Colloquy on Race, Community, and Justice”, *Stanford Law Review*, Vol. 52, No. 4, April 2000, s. 756.

98 Lemonne, Anne, Alternative Conflict Resolution and Restorative Justice: A Discussion, in: *Repositioning Restorative Justice*, Edited by Lode Walgrave, Willan Publishing, USA and Canada 2003, s. 43 vd.

99 Çetintürk, *Uzlaştırma*, s. 107.

100 Umbreit, Guidelines, s 1 vd.; Çetintürk, *Uzlaştırma*, s. 104; Wright, Martin, Victim – Offender Mediation as a Step Towards A Restorative System of Justice, in: *Restorative Justice on Trials, Pitfalls and Potentials of Victim – Offender Mediation – International Research Perspectives*, Eds. Heinz Messmer – Hans Uwe Otto, Kluwer Academic Publishers, 1992, s. 525.

amacı olan mağdurun zararının giderilmesinden öte, daha kapsayıcı bir amacı vardır ki, fail ile mağdur arasında bozulan ve sağaltılmadığı takdirde gelecekte toplumsal barışı tehlikeye sokma olasılığı yüksek olan ilişkinin onarılmasıdır. Paragrafın başında ifade ettiğimiz zarar kavramına da uzlaştırma daha kapsayıcı bir anlam vermektedir. Uzlaştırmada zarar sadece maddi veya manevi zararı değil, sosyal ilişkinin bozulmasını kapsar.

2. Grup Toplantıları (Aile ve Polis Konferansları) Yöntemleri

Fail – mağdur uzlaştırmasına sevk eden nedenlerin yanı sıra Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada gibi bazı ülkelerde suç istatistikleri açısından önemli yer işgal eden yerli azınlıkların¹⁰¹, infaz kurumlarında orantısız biçimde temsil edilmelerinin sonucunda ortaya çıkan ceza adaletinin meşruiyet krizi, onarıcı adalet uygulamalarında söz konusu yerli azınlıkların kültürel tarihlerinde yer bulan konferans yöntemi, cezalandırma halkası gibi uygulamaları ön plana çıkarmıştır.¹⁰² Her ne kadar çalışmamızda tek bir başlık altında toplansa da, onarıcı adalet grup toplantıları ile aile grup toplantıları birbirinden kısmen farklılık göstermektedir. Biz bu küçük farklılıkları göz ardı ederek, her iki yönteme de aynı başlık altında yer vermeyi uygun bulduk.

Grup toplantıları yöntemi, fail ve mağdurun yanı sıra onların yakınlarını da bir araya getirmek suretiyle suç teşkil eden eylemi ve eylemden kaynaklanan zararın giderilmesi için alınması gereken kararların neler olduğunun tartışıldığı bir toplantıdır.¹⁰³ Yöntem, “katılım”, “onarım”, “iyileştirme”, “suçtan etkilenen kişileri toplumla yeniden bütünleştirme” gibi temel değerlere odaklanır.¹⁰⁴ Yeni Zelanda’da *Maori* topluluklarında yöntemin uygulanması ile mağdurun adalet sistemine doğrudan dâhil olması ve *Maori* topluluk üyelerinin kendi adalet sistemlerine dönmesi sağlanmaktadır.¹⁰⁵ Yöntemin başarısı da tam olarak bu noktadan kaynaklanmaktadır. Nitekim grup toplantısı yöntemi, kültürel farklılıkları yönetmek için aileleri, kabileleri, klanları toplamış ve bu suretle fail ve mağduru tanıdık kişilerle çevrelemek istemiştir.¹⁰⁶ *Maori* azınlıkları bakımından, kendilerinin mantığına ve kalbine hitap etmeyen mevcut adalet sistemi yerine, onarıcı adalete

101 Yerli azınlıkların cezaevi nüfusu içinde orantılı olmayan temsili ve bunun kökenleri konusunda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Blag, Harry, “A Just Measure of Shame? Aboriginal Youth and Conferencing in Australia”, *The British Journal of Criminology*, Vol. 37, Autumn 1997, No. 4, ss. 481 – 501.

102 Sevdiren, *Paradigma Değişikliği*, s. 108; Aşkın – Topuz – Bilge, s. 30.

103 Kaplan, Mahmut, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1, Haziran 2015, s. 68.

104 Chiste, Katherine Beaty, “The Origins of Modern Restorative Justice: Five Examples From The English – Speaking World”, *UBC Law Review*, Vol. 46, No. 1, 2013, s. 43.

105 McIvor, Gill, Reparative and Restorative Approaches, in: *Alternatives to Prison, Options for an Insecure Society*, Edited by Anthony Bottoms, Sure Rex, Gwen Robinson, Willah Publishing, USA and Canada 2004, s. 163; Zernova, s. 10.

106 Chiste, s. 43; Zernova, s. 10.

yönelmek rasyonel bir tercih olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰⁷ *Maxwell* ve *Morris*, söz konusu yöntemin amacının öncelikle suçun kabulü ve pişmanlığın ifadesini, ikinci olarak mağdurun zararının grup tarafından giderilmesi ve failin grupla yeniden bütünleştirilmesinin sağlanması suretiyle sosyal dengenin yeniden sağlanması olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁸ Yeni Zelanda’da uygulanan grup toplantısının ilkeleri şunlardır; genç failin gönencini sağlarken failin sorumlu tutulması, muhakeme dışına çıkarılması, özgürlüğün kısıtlanmasının son çare olarak düşünülmesi, çocuk haklarının korunması, gençlerin ve ailelerinin karar yapım süreçlerine katılması, mağdurun sürece dâhil olması, kararların alınmasında uzlaşının sağlanması ve kültürel uygunlukların dikkate alınmasıdır.¹⁰⁹

Grup toplantısının Avustralya’da uygulaması 1991 yılında *Wagga Wagga* şehrinde görülmüştür.¹¹⁰ Ceza muhakemesinin öncesinde veya ceza muhakemesi ile eşzamanlı olarak kolluk veya sosyal hizmet görevlileri tarafından gerçekleştirilen konferans yöntemi, felsefi temellerini *Braithwaite*’ın “bütünleştirici utanma” teorisinde¹¹¹ bulmaktadır.¹¹² Yazara göre utanma, kişinin pişmanlığını tetikleme amacı taşıyan ve failin uygun olmadığını ifade eden veya kınayan her türlü süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹³ Söz konusu sürecin, fail bakımından manevi değer ifade etmeyen kimseler tarafından harekete geçirilmesi durumunda, fail bakımından damgalayıcı veya küçültücü bir etki yaratılmaktadır.¹¹⁴ Utanç duygusunun yaratılması ve toplumla yeniden bütünleşme eş zamanlı gerçekleşmemektedir. Önce utanç duygusunun yaratılması ve arkasından toplumla bütünleşme gelmektedir ancak toplumla bütünleşme, sapma teşkil eden davranışın bireye hâkim bir davranış haline gelmesinden önce gerçekleşmektedir. Bütünleştirici utanma failin eyleminin kötülüğünü ifade ederken, failin kimliğini iyi olarak niteleyerek korumaya çalışmaktadır.¹¹⁵ Hıristiyan geleneğinde yer alan “*günahı sevmeye ama günahkârı*

107 Christe, s. 43; Zernova, s. 10.

108 Maxwell, G. – Morris, A., *The New Zealand Model of Family Group Conferences*, in: ***Family Conferencing in Juvenile Justice: The Way Forward or Misplaced Optimism?***, Editors: C. Alder, J. Wundersitz, Canberra: Australian Institute of Criminology, 1994, s. 19.

109 McIvor, s. 163.

110 McIvor, s. 164.

111 Daha önce de ifade edildiği üzere Yazar, bütünleştirici utanma (reintegrative shaming) ve bütünleştirici olmayan (disintegrative shaming) arasında ayırım yapmaktadır. Bütünleştirici utanma, kınamadan, aşağılama törenlerine (degradation ceremonies) kadar geniş bir yelpazede yapılabilen ve esas olarak topluluğun onaylamama ifadelerini ortaya koyan, yasalara saygılı bireyler topluluğunun, sapma davranışını izlediğini ortaya koyan bir süreçtir. Bütünleyici olmayan utanma veya damgalama ise, faili istenmeyen bir topluluğun üyesi olarak yeniden konumlandırılmak suretiyle toplumu bölmektedir (Braithwaite, s. 55).

112 Johnstone, Gerry, “Restorative Justice, Shame and Forgiveness”, *Liverpool Law Review*, 21: 197 – 216, 1999, s. 198.

113 Braithwaite, ***Crime, Shame, and Reintegration***, Cambridge University Press, 16th Printing, USA 2006, s. 100.

114 Sevdiren, ***Paradigma Değişikliği***, s. 111.

115 Burada Yazar, *Griffiths*’ın “Aile Modeline” gönderme yapar. Aile içinde işlenen ve ailenin benimsemeyeceği davranışlardaki cezalandırma yöntemi ve amacından hareket ederek “bütünleştirici utanma”yı açıklamaya çalışır. “*Bir ailede çocuğun istenmedik davranışlar göstermesi normaldir; beklenen olaylardır. Ceza, çocuğun ne aile ile olan ilişkisinin geri kalanından ayrı olarak aldığı bir şeydir ne de ‘çocuk’tan’ suçlu çocuğa ‘statü değişikliğini öngören ya da taşıyan bir şeydir. Bir ebeveyn çocuğunu cezalandırdığında, hem ebeveyn hem de çocuk daha sonra eskisi gibi birlikte yaşamaya devam edeceklerini bilir. Çocuk, cezasını, tabii ki, bir sevginin*

koru” ifadesinde kendine yer bulmaktadır.¹¹⁶ Fail, mağdur ve aile bireyleri ile buluşmasında gerçek bir pişmanlık yaşayacak, fiilinin verdiği zararın farkına varacak, zararın telafisi için samimi girişimde bulunacaktır.¹¹⁷ Konferans sisteminin, İngiltere’de uygulaması, genç failere karşı polis tedbirleri almanın yeni bir yöntemi olmuştur. Bu kapsamda, “*onarıcı uyarı*” (restorative caution) olarak isimlendirilen yöntem, İngiltere’de *Thames Valley* Polisi tarafından denenmiştir. Söz konusu yöntem, ‘*mahkemeye gönderilebilecek*’ nitelikteki yakalamalarda, uygun görülen durumlarda, onarıcı bir tedbir alma seçeneğine başvurulması gerektiğinde kullanılır. Fail, failin aile üyeleri, mağdur veya mağdurlar, mağdurun aile üyeleri, diğer taraftarlar ve çoğunlukla polis olan onarıcı adalet kolaylaştırıcısının bulunduğu konferansa katılmaya davet edilirler. Konferansın genel amacı, failin eyleminden kaynaklanan hem maddi hem de sembolik zararı¹¹⁸, toplum tarafından yeniden kabul edilmelerinin önünü açan süreçte onaran bir çözüme ulaşmaktır.¹¹⁹

Yukarıda belirtmiş olduğumuz düşüncelerin gerçek hayata geçirilmesi Yeni Zelanda yerli halklarından olan *Maorilerin* uyuşmazlık çözme ve müeyyide belirleme geleneklerinden¹²⁰ yararlanılarak hazırlanan ve 1989 yılında yürürlüğe giren “*Çocuklar, Gençler ve Aileleri Kanunu*” ile olmuştur. Yeni Zelanda’dan sonra Güney Avustralya’da *Wagga Wagga* ve İngiltere *Thames Walley* projelerinin düşünsel temellerini etkilemiştir. Ülkelerin kendi yapılarından kaynaklanan farklılıklara rağmen fail ve mağdura söz hakkı tanınarak birbirlerini anlamalarının sağlanması ve diğer kimselerin de kendi fikrini ifade etmeleri suretiyle fail bakımından en uygun yaptırım kararının verilmesi amaçlanmaktadır.¹²¹

Konferans yöntemi, suçtan etkilenen tarafların katılımı ile gerçekleşen bir toplantıdır. Bu toplantıya, fail ve mağdurun yanı sıra fail ve mağdur yakınları ve toplantıyı yürütecek bir kolaylaştırıcı (facilitator) katılmaktadır.¹²² Farklı bölgelere göre konferans yönteminde bazı küçük farklılıklar olmakla birlikte, yöntem basit bir usulle gerçekleştirilmektedir. Öncelikle fail ne olduğunu anlatmakta, mağdur kendi hikâyesi ile katkıda bulunmakta ve müteakiben yakınlar suçun olası sonuçlarını tartışmaktadırlar. Konferans genellikle mağdura tazminat ödenmesi gibi bazı

sürekliliği içinde, akşam yemeğinden sonra, tuvalet eğitimi sırasında, yatmadan önce ve genel aile ile oynanan bir oyunun ortasında, yani ilişkinin sürekliliği içinde alır ve kendi değişmeyen kapasitesinde cezalandırılır, yoksa ayrı ve tehlikeli bir birey gibi değil” (Griffiths, John, ‘Ideology in Criminal Procedure or A Third “Model” of the Criminal Process’, *Yale Law Journal*, 79: 359-417, 1990, s. 376).

116 Braithwaite, *Crime, Shame, and Reintegration*, s. 100.

117 Sevdiren, *Paradigma Değişikliği*, s. 111.

118 Sembolik onarma ile kast edilen, daha az göz önünde bulunan, fail ile mağdurlar arasındaki sosyal bağların tamir edilmesidir (Johnstone, s. 203, 204).

119 Johnstone, s. 198; Wolhuter – Olley – Denham, s. 223.

120 Johnstone, s. 198.

121 Sevdiren, *Paradigma Değişikliği*, s. 111.

122 Harris, Nathan, Evaluating the Practice of Restorative Justice: the Case of Family Group Conferencing, in: *Repositioning Restorative Justice*, Edited by Lode Walgrave, Willan Publishing, USA and Canada 2003, s. 122; 47; Paul, Gregory D. – Schenck, William J. – Hamlin, “Beliefs About Victim – Offender Conferences: Factors Influencing Victim – Offender Engagement”, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 35, No. 2, Fall 2017, s. 47.

önemli hususları çözüme kavuşturacak bir plan üzerinde resmi bir anlaşma ile sonuçlanmaktadır. Söz konusu anlaşmanın genellikle oybirliği ile karara bağlanması ve fail tarafından kabul edilmiş olması gereklidir.¹²³

Konferans yönteminin, uygulamaların analizinden, eğitim materyallerinden, diğer alanyazın çalışmaları ve kolaylaştırıcılar ile yapılan mülakatlardan çıkan dört amacının bulunduğu ifade edilmektedir. Bu amaçlar; güçlendirme (empowerment), onarma (restoration), yeniden bütünleştirme (reintegration) ve duygusal çözülüm (emotional resolution). Güçlendirme, konferans yönteminin geliştirilmesinde en önemli temalardan biri olarak, suçtan etkilenen tarafların durumlarının iyileştirilmesidir. Taraflar, suçun kendilerini nasıl etkilediğini tartışma ve çözümün nasıl olacağı üzerinde de önerilerde bulunma suretiyle çözüme katılma olanağına sahiptirler. Avustralya’da, konferans yönteminin başta gelen uygulamacılarından *Terry O’Connel*’a göre; *“Buradaki mantık basittir: suçtan etkilenen herkesi bir araya getir, haksızlık ile faili yüzleştir, tüm taraflara seslerini duyurma olanağı sağla, gelecekteki davranışlar ve şahsi sorumluluk anlamında olumlu çıktıları sağlamak için çalış”*. Burada varılan çözümün meşruiyeti bağlamında da güçlendirme amacının fayda sağladığı görülmektedir. Nitekim somut zararın ne olduğu, resmi görevliler tarafından değil doğrudan onunla bağlantılı mağdurun isteğine göre şekillendirilmektedir. Fail bakımından ise kendi eyleminin sonuçlarını anlama, sebep olunan zararın giderilmesi için sorumluluk alma ve zararın onarımı yollarını arama olanağı verilmek suretiyle güçlendirme sağlanmaktadır.¹²⁴

Burada onarmaya verilen anlama göre değerlendirme yapmak suretiyle, *Zehr* tarafından da ifade edilen onarıcı adalet – cezalandırıcı adaletin ayırım noktasında yer alan *“ceza”*nın bu yöntemde yeri olup olmadığına da bakmak gereklidir. Bu konuda iki farklı düşüncenin olduğunu ve görüşler arasında bir uzlaşma olmadığını ifade etmeliyiz. Bazı yazarlar¹²⁵, onarmanın en önemli özelliğinin fail üzerinde zarar uygulamama niyeti olduğunu ifade etmektedirler. Diğer bazı yazarlar ise onarıcı adaletin belirleyici özelliğinin onarma olmadığını ve bazı yaptırımların cezai karakterinin bulunabileceğini ifade ederler.¹²⁶ Yeniden bütünleştirme, hem fail hem de mağdur bakımından söz konusudur. Fail bakımından yeniden bütünleştirme metotlarından birisi, faili aşağılamadan ve onu damgalamadan, eylemin sebebiyet verdiği zararın üzerinde tartışmayı yönlendirmektir. Konferans mümkün olduğu ölçüde özür dilemeyi ve affedilmeyi teşvik edecek şekilde icra edilmelidir.

123 Harris, s. 122.

124 Harris, s. 124, 125.

125 Walgrave, *On Restoration and Punishment*; ayrıca bkz. Harris, s. 126.

126 Barton, C., Empowerment and Retribution in Criminal Justice, in: Eds. H. Strang and J. Braithwaite (eds), *Restorative Justice: Philosophy to Practice*, Ashgate, Aldershot 2000; K. Daly, “Restorative Justice: the Real Story”, *Punishment and Society*, 2002, 4(1): 55–79; ayrıca bkz. Harris, s. 126.

Avustralya’da *Wagga Wagga* topluluğunun kolaylaştırıcı eğitimlerinde kullanılan eğitim materyalinde, “başarılı bir konferansın, genç şahsı sosyal onaylamama ile tehdit etmesi, bunu yaparken kabul edilmeyen davranış ile potansiyel olarak iyi kabul edilen genç şahs arasında fark yaratmak suretiyle sosyal yeniden bütünleşme olasılığının önerilmesi gerektiği” ifade edilmektedir.¹²⁷ Konferans yönteminin en önemli özelliklerinden birisi de sembolik onarmayı sağlamasıdır. Mağdurlar ve failerin hissettikleri duygular, en azından mağdurlar veya failer arasında geçen olay kadar veya ondan da daha önemli olabilmektedir. Suç oluşturan eylemin sebebiyet verdiği duygusal zarar üzerine odaklanması ve önemli konuşma konularından birisi olması, duygusal çözülmeyi sağlayacaktır. Failin, sorumluluğunu üstlenerek konferansa katılması, mağdurun kendi adına suç teşkil eden eylemin nasıl etkiler bıraktığını ifade etmesi duygusal çözümlenmeyi sağlamak için çoğunlukla uygulanmaktadır.¹²⁸ Belirlenen bu amaçlara ulaşılabilmesi için *Harris*, onarıcı adaletin ek iki belirleyici üzerinde inşa edilmesi gerektiğini ifade etmektedir; muhakeme sürecinin açıklığı ve süreçten alınan tatmin. Muhakeme sürecinin açıklığı (procedural fairness), sürecin tüm taraflara saygılı davranması, katılanların hukuki ve insani hak ve isteklerinin tanınmasıdır. Süreçten alınan tatmin ise tüm tarafların sorunun çözümü için çözüm önerisinde bulunmayı kabul etmesi ve çözüm planının uygulanmasını kabul etmesi anlamına gelmektedir. İki temel belirleyicinin eksikliği, onarıcı adaletin dört elzem amacının tamamıyla gerçekleştirilmesini olanaksız hale getirecektir.¹²⁹

3. Cezalandırma Halkaları

Çoğunlukla yetişkin failer bakımından Kanada yerlilerinde uygulanan yöntemde, topluluk üyelerinin yaptırımın belirlenmesi aşamasına katılması sağlanır. Fail, mağdur, aileleri, müdafî, iddia makamı olarak savcı veya kolluk ve bunun yanı sıra topluluk üyeleri suçun nedenlerinin ve mağdur üzerindeki etkilerinin görüşülmesi, failin yeni bir suç teşkil eden fiilden uzak tutulması ve uygun bir yaptırımın belirlenmesi için bir araya gelmektedir. Bu yöntemde, ceza adalet sisteminde aktif rol oynayan görevlilerin yanı sıra, fail, mağdur ve ailesi ile topluluk üyelerinin de sürece katılması, suç ile bozulan tüm ilişkilerin ait olduğu kişilere sürece katılma hakkının verilmesi bağlamında önemlidir. Sürece katılan taraflarca kararlaştırılan yaptırımın belirlenmesine ilişkin anlaşmanın, mahkeme açısından bir bağlayıcılığı bulunmasa da, mahkeme tarafından yaptırımın türü ve miktarının belirlenmesi bakımından dikkate alması beklenmektedir.¹³⁰ Onarma amacı ise suçun

127 McDonald, J. M. – O’Connell, T.A. – Moore, D.B. – Bransbury, E., *Convening Family Conferences: Training Manual*, New South Wales Police Academy, 1994, s. 6; ayrıca bkz. Harris, s. 127.

128 Harris, s. 127, 128.

129 Harris, s. 129; 130; ayrıca bkz. Whitehead, John T. – Lab, Steven P., *Juvenile Justice, An Introduction*, Seventh Edition, Elsevier, Anderson Publishing, USA 2013, s. 328.

130 Sevdiren, *Paradigma Değişikliği*, s. 111; McIvor, s. 164.

verdiği maddi veya ilişkisel zararların mümkün olduğu ölçüde suç öncesine geri getirilmesidir. Bu aşamada kolaylaştırıcının, faili suçlamak veya dışlamak yerine suçun sonuçları üzerinde tartışmaya odaklanması gereklidir.¹³¹

Halkaların farklı amaçlar için kullanımı da söz konusudur. Yüz yüze etkileşim yoluyla çatışmayı çözmek için Yeni Zelanda *Maori* halkı ve Amerikan yerli kabilelerinde kullanılan bu yöntemler, modern batılı toplumlarda yeniden keşfedilmiş ve uygulanmıştır. Bunlara en iyi örnek 1996 yılında Kanadalı yargıç *Barry Stuart*'ın *Yukon* yerli topluluklarında bazı suçların çözümü için yöntemi kullanmasıdır. İhtilafın tarafları, bir çember oluşturarak, sırayla ellerinde bir nesne dolaştırırlar ve nesneyi elinde tutan kişi konuyu ele alır ve tartışmayı yönlendirir. Basit bir slogan olan “*Konuştuğumuz sürece, kavga etmeyiz*” ile amaç ifade edilir.¹³²

Cezalandırma halkalarının amacı şu şekilde ifade edilmektedir;

- Suçtan doğrudan veya dolaylı olarak zarar görmüş kişilerin zararlarının giderilmesi suretiyle, mevcut durumlarının iyileştirilmesi,
- Faile, mağdura veya topluma verdiği zararları gidermesi için olanakların sunulması,
- Toplumun birçok kesiminden ve meslek gruplarından kişilerin katılımını sağlamak suretiyle herkese söz hakkı verilmesi ve böylece yapıcı, birleştirici ve giderimi sağlayıcı bir çözüme varılması,
- Suçun nedenlerinin birçok kimse tarafından tartışılması ve önlenmesine yönelik ne tür tedbirlerin uygulanacağını gösterilmesi,
- Toplumun bir uyuşmazlığın çözümünde birlikte olarak fikir yürütmeleri,
- Önleyici tedbirlerin oluşturulması.¹³³

E. CEZA ADALETİ TÜRLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Onarıcı adalet – cezalandırıcı adalet karşılaştırmasında, her iki yaklaşımın klasik özellikleri birbiri ile karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırmada bazı yazarlar, cezalandırıcı adaletin eksiklerini ifade etmek suretiyle, onarıcı adalet bakımından bir silüet yaratmaya çalışırlar.¹³⁴

Onarıcı adalet ile cezalandırıcı adalet arasındaki temel farklar; suça bakış açıları, sistemin aktörleri, uygulanan usul ve beklenen neticeler olmak üzere dört

131 Harris, s. 125, 126.

132 Darling, Justine – Hamlin, Jack B., “Use of Peace Circles in Large – Scale Community Conflict: A Case Study”, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 29, No. 4, Summer 2012, s. 403 vd.

133 Aşkın – Topuz – Bilge, s. 35; Zernova, s. 17.

134 Örneğin *Bennett*, onarıcı adaletin temel fikrini özetlerken; a. mağdurun ihtiyaçlarına daha fazla odaklanmalı, b. Failin, topluma yeniden kabulü ve bütünleşmesini sağlayacak şekilde ihtiyaçları üzerine odaklanmalı, c. Fail, mağdura karşı zararı giderme noktasından sorumluluk üstlenmeli ve d. Söz konusu amaçlar, ihtilafın çözümünün taraflara bırakılmak suretiyle gerçekleştirilmelidir (Bennett, Christopher, *The Apology Ritual, A Philosophical Theory of Punishment*, Cambridge University Press, 2008, s. 21).

farklı noktada toplanmıştır.¹³⁵ Cezalandırıcı adalet suçu, ceza normunun ihlali olarak görünürken, onarıcı adalet suçu kişiler arası ilişkilerin ihlali olarak görmektedir. İkinci olarak cezalandırıcı adalette aktörler daha çok yargı sistemini işleten profesyoneller olmasına rağmen, onarıcı adalette esas aktörler çatışmanın malikleri olan fail ve mağdurdur. Cezalandırıcı adalette uygulanan usul, daha önce belirlenen, genel geçerli ve dışına çıkılmaması gereken hukuk kurallarıdır. Onarıcı adalet ise usul bakımından elastiktir ve tarafları özgür iradeleri ile bir çözüme ulaştıran her türlü usul uygulanabilir. Sonuçlar bakımından ise cezalandırıcı adaletin sonucu geçmişteki fiilin, gelecekte acı verilmesi suretiyle kefareti iken onarıcı adalette gelecekte ilişkisinin düzeltilmesidir.

Aşağıda Tablo 1’de cezalandırıcı adalet – onarıcı adalet karşılaştırmasına yer verdik. *Zehr*’in 1985 tarihli bir çalışmasında yer alan bu tablo¹³⁶, onarıcı adalet çalışmalarında sıklıkla yer verilen bir karşılaştırma tablosudur. Söz konusu tabloya, üçüncü bir satır olarak tazmin edici adaleti ekledik ve tazmin edici adaletin, diğer iki adalet türünden farklı olduğu noktalarda kendi görüşümüzü ifade etmeye çalıştık. Belirtelim ki, *Zehr*’in bu çalışmasını günümüzde mutlak olarak okumak mümkün değildir. Örneğin cezalandırıcı adalet başlığı altında yapılan, “suç devlete karşı işlenmiş bir eylemdir” tespiti mutlak bir tespit olarak yorumlanamaz. Çünkü cezalandırıcı adalette de, devlete, millete ve topluma karşı işlenen suçlar olduğu gibi kişilere karşı işlenen suçlar da mevcuttur. Dolayısıyla tabloyu, genelleme şeklinde okumak yerine, her sistemin geneline hâkim olan algılar olarak okumak gerekir.

Tablo 1: Cezalandırıcı Adalet – Onarıcı Adalet Karşılaştırması

Adalet Türlerinin Karşılaştırılması		
Cezalandırıcı Adalet	Onarıcı Adalet	Tazmin Edici Adalet
Suç, devlete karşı işlenmiş bir eylemdir.	Suç, bir kişinin diğer bir kişiye karşı gerçekleştirdiği haksızlıktır.	Suç, ancak kişiye karşı gerçekleştirilirse, tazmin doğar.
Geçmişe yönel ve suçluluk üzerine odaklan.	Sorumluluklar ve yükümlülükler üzerine, problem çözmeye ve geleceğe odaklan.	Şimdiki zamandaki zarara ve çözümüne odaklan.

135 Töngör – Çetintürk, s. 15.

136 Zehr, Howard, *Retributive Justice, Restorative Justice*, in *New Perspectives on Crime and Justice: Occasional Papers of the MCC Canada Victim Offender Ministries Program and the MCC U.S. Office of Criminal Justice*, Issue 4, September 1985.

Karşılıklı mücadele ve normatif süreç vardır.	Diyalog ve müzakere söz konusudur.	Zarar normatif süreç içerisinde giderilir.
Adalet, kurallardan oluşan bir süreçtir.	Adalet doğru ilişki ve sonuçlardır.	Adalet zarara odaklanan kurallardan oluşan bir süreçtir.
Cezalandırma ve önleme için acı verici uygulama yapılır.	Tazmin, her iki tarafın onarılması, bir araya gelme ve onarma amaçtır.	Tazmin, mağdurun zararının karşılanmasıdır.
Uyuşmazlık devlet ile kişi arasındadır.	Uyuşmazlık kişiler arasındadır.	Uyuşmazlık devlet ile kişi arasındadır ancak mağdurun zararı, devlet ile kişi arasındaki uyuşmazlıkta göz önünde tutulur.
Bir toplumsal zarar diğer bir zarar ile ikame edilir.	Amaç toplumsal zararın giderilmesidir.	Bireysel zarar giderilir.
Toplum sürecin dışındadır ve devlet tarafından temsil edilir.	Toplum sürecin içerisinde yer alır.	Esas olarak devlet tarafından temsil edilir ancak bazı durumlarda sürece, mağdur süje olarak katılır.
Bireysel değerler ve çekişme ortamı desteklenir.	Karşılıklı ilişkiler desteklenir.	Bireysel değerler ve çekişme ortamı desteklenir.
İşlemler devlet tarafından gerçekleştirilir, mağdur ihmal edilir ve fail pasif halde bırakılır.	Fail ve mağdur sürece aktif olarak katılırlar. Fail sorumluluğu üstlenir ve mağdurun ihtiyaçları göz önüne alınır.	İşlemler devlet tarafından gerçekleştirilir. Mağdur isterse sürece katılır. Mağdur, kararı ceza muhakemesine katılarak etkileme olanağına sahiptir ancak karar sürecine dâhil olmaz.
Failin sorumluluğu ceza almasıdır.	Failin sorumluluğu eyleminin sonuçlarını anlaması, bunları gidermek için alınacak kararlara katılmasıdır.	Failin sorumluluğu ceza almasıdır. Mağdurun zararının giderilmesi cezanın yanı sıra veya cezanın yerine uygulanabilir.
Suç hukuki terimlerle açıklanır. Ahlaki, sosyal, ekonomik ve siyasi yönlerden yoksundur.	Suç, ahlaki, sosyal, ekonomik ve siyasi açılardan tanımlanır.	Suç hukuki terimlerle açıklanır. Mağdurun zararı boyutu eklenir.

Suçtan kaynaklanan sorumluluk devlete karşıdır.	Suçtan kaynaklanan sorumluluk mağdura karşıdır.	Sorumluluk devlete karşıdır ancak mağdurun zararı sorumluluğun belirlenmesinde dikkate alınır.
Failin geçmişteki davranışına tepkidir.	Failin eyleminin güncel etkilerine karşı tepkidir.	Failin geçmişteki davranışına tepkidir, mağdur üzerindeki güncel etkileri göz önüne alınır.
Suçun damgalayıcı işlevi söz konusudur.	Suç, damgalayıcı etki göstermez. Onarma faaliyeti ile söz konusu etki giderilir.	Suçun damgalayıcı işlevi söz konusudur. Damgalayıcı etki, zararın giderilmesine bağlı olarak azaltılmaya veya ortadan kaldırılmaya çalışılır.
Pişmanlık ve affetme duygularının üzerinde yeterince durulmaz.	Pişmanlık ve affetme üzerinde durulur.	Pişmanlık ve affetme duygularının üzerinde yeterince durulmaz. Mağdurun maddi zararını tazmin amaçtır.
Süreç yargı mensubu profesyoneller tarafından yürütülür.	Süreç, bir kolaylaştırıcının yardımı ile fail, mağdur ve toplum tarafından yürütülür.	Süreç yargı mensubu profesyoneller tarafından yürütülür. Mağdurun süreçte bazı haklara sahip olarak katılması sağlanır.

IV. TÜRK HUKUKUNDA UZLAŞTIRMANIN GELİŞİMİ

Ceza hukuku reformu olarak ifade edebileceğimiz ceza adalet sisteminin temel kanunları olan Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Kabahatler Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Çocuk Koruma Kanunu gibi kanunlardaki yeni anlayışlar, ceza adalet sisteminin yeni kurumlar ile tanışmasına neden olmuştur. Yeni kurumlar sisteme dâhil olurken özellikle ceza adalet sisteminin yetersizlikleri ile uluslararası uygulamadan doğan tecrübeler de dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, ceza muhakemesinde mağdurun konumunu güçlendirmek ve fark edilebilir bir ivme ile gelişen onarıcı adaletin temel felsefesinin de sisteme dâhil edilmesi amaçlanmıştır. Türk hukukunda uzlaştırma kurumunun gelişiminde özellikle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kurumların tavsiye kararları da etkili olmuştur.¹³⁷

¹³⁷ Aynı doğrultuda bkz. Akbulut, Berrin – Aksan, Murat, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 21.

A. OSMANLI HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA

Osmanlı hukukunda uzlaştırma kurumunun köklerini Kur'an ve sünnet uygulamalarına dayandırmak mümkündür. Kelime olarak, s-l-h kökünden türeyen sulh, uzlaşma ve barış anlamlarına gelmektedir. İslam hukuku alanyazınında ise taraflar arasında meydana gelen ihtilafları, karşılıklı rıza ile ortadan kaldırmak için tarafların yaptığı anlaşma şeklinde ifade edilmektedir.¹³⁸ Fail ve mağdurun söz konusu olduğu durumlarda da uygulama alanı bulabilen arabuluculuk (uzlaştırma) dava açıldıktan sonra veya açılmadan önce uygulanabilmektedir.¹³⁹ Nitekim Osmanlı ceza hukukunda, uzlaşmanın uygulanabildiği suç tiplerinde, uzlaşma uygulaması yapıldığına dair örnekler mevcuttur.¹⁴⁰

Aralarında ihtilaf olan iki Müslümanın (ve Müslüman topluluğun), aralarındaki ihtilafın bağımsız üçüncü kişilerin vasıtasıyla giderilmesi ve uzlaşmanın sağlanması Kur'an'da bir görev olarak düzenlenmiştir (*Hucurat Suresi*).¹⁴¹ Benzer şekilde *Enfal* suresinde geçen “Birbirinizle çekişmeyin”, “O halde, tam müminler iseniz Allah'tan korkun, ihtilafa düşmeyip aranızı düzeltin; Allah'a ve peygamberine itaat edin.” ayetleri de, uzlaştırmının Kur'an'daki hukuki dayanaklarıdır.¹⁴² Sünnete baktığımızda, Hz. Peygamber'in uygulamalarında, özellikle aralarında cezai ihtilaf bulunan taraflar arasında da uzlaştırma kurumuna başvurulduğu görülmektedir. Nitekim “Evs kabilesinden İbn Übey, Hazretli İbn Revâha ve taraftarlarının birbirleriyle silahsız olarak sopalarla dövüşmeleri üzerine, Hz. Peygamber aralarına girerek onları barıştırmıştır.”¹⁴³ Hz. Peygamber'in başka bir hadisinde; “Müslümanlar arasında sulh geçerlidir. Ancak helali haram kılan veya haramı helal kılan sulh geçersizdir. Müslümanlar şartlarına bağlıdırlar. Ama helali haram kılan haramı helal kılan şartlar geçersizdir.” denmektedir.¹⁴⁴ Bu hadiste hem sulh anlaşmasına hem de sulh anlaşmasının hukuka ve ahlaka aykırı olmamasına işaret edilmektedir.

Kötülüğe ve düzensizliğe karşı iyilik ve düzenden yana tutum sergileyen insanları ifade etmek üzere Kur'an'da çeşitli ayetlerde geçen *muslih* terimi de,

138 Şen, Yusuf, “İslam Hukukunda Arabuluculuk”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 22, 2012/2, s.107.

139 Şen, s. 113 vd.

140 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Avcı, Mustafa, “Osmanlı Ceza Muhakemesinde Sulh (Uzlaştırma)”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 1, 2017, s. 29 vd. (Avcı, Uzlaştırma olarak anılacaktır); Ayrıca bkz. Avcı, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuk Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, in: *Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu*, 18-20 Mayıs 2017 Rize, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı 2018, s. 8.

141 Avcı, *Uzlaştırma*, s. 24; “Eğer müminlerden iki zümre birbiriyle savaşlırsa aralarını bulup barışsın. Şayet onlardan biri diğerine karşı hâlâ tecavüz ediyorsa siz, o tecavüz edenle, Allah'ın emrine dönünceye kadar savaşın. Sonunda eğer Allah'ın emrine dönerse artık adaletle aralarını bulup barışsın. Her işinizde adaletle hareket edin. Allah şüphesiz ki adil olanları sever. Müminler ancak kardeşlerdir. O halde kardeşlerinizin arasını bulup barışsın” (Hucurât, 49/9-10; Bkz. Şen, s. 117).

142 Şen, s. 118; Yıldırım, Adem, “Mağdur Haklarına Yönelik Kurumsal Yapılar (Sulh ve Uzlaştırma)”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 23, 2014, s. 253.

143 Şen, s. 119.

144 Yıldırım, s. 254.

hukuki bir terim olarak barışı temin eden, uzlaştırmacı anlamında kullanılmaktadır.¹⁴⁵ Yine benzer şekilde Osmanlı muhakeme sisteminde, kadiya yardımcı olan unsurlar arasında, tarafların uzlaşmaya varmalarında rolü bulunan uzlaştırmacılar/ arabulucular olarak *muslihûn* da bulunmaktadır.¹⁴⁶ Osmanlı ceza hukuku üzerine çalışmaları bulunan Heyd, özellikle Bursa Şer'îye sicillerini incelemesinde, bazı suçların varlığı durumunda dava dışı veya dava içi olarak, bir uzlaştırmacının vasıtasıyla veya uzlaştırmacı olmadan ihtilafın çözülebildiğini belirterek, uzlaştırma kurumunun Osmanlı'daki uygulamasına işaret etmektedir.¹⁴⁷ Heyd aynı zamanda bu çalışmasında *muslih* kavramına da gönderme yapmaktadır.¹⁴⁸

Muslihûn, belli bir grup olmadığı gibi herhangi bir eğitim almış kişi de değildir.¹⁴⁹ Taraflar arasındaki ihtilafı çözmek için araya giren kişiler, uyuşmazlığın taraflarının komşuları, akrabaları veya arkadaşları da olabilmektedir.¹⁵⁰ Pratik bir zekâ ve kamu tarafından lekelenmemiş bir üne sahip olduğu bilinen erkek Müslümanlar *muslih* olabilmektedir.¹⁵¹

Osmanlı mahkemelerindeki kayıtlar incelendiğinde üç tür sulhün (uzlaştırmacının) varlığından söz edilebilmektedir. Bunlardan ilki kadının bir uzlaştırmacı olarak hareket etmesi ve hüküm yerine tarafların uzlaşması ile ihtilafı sonuca bağlaması, ikinci olarak tarafların kendi aralarında mahkeme dışında ya da içinde anlaşılardan sonra bunu mahkemeye kaydettirmeleri ve sonuncu olarak mahkeme dışında yapılan ancak kaydedilmeyen sulhler.¹⁵²

B. CUMHURİYET DÖNEMİNDE UZLAŞTIRMA

1. CMK ve TCK Tasarılarında Uzlaştırma

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda uzlaştırma kurumuna yer verilmediği görülmektedir. Bu anlamda uzlaştırma kurumuna ilk kez 2001 TCK ve CMK tasarılarında yer verilmiştir.¹⁵³

145 Avcı, *Uzlaştırma*, s. 27, 28.

146 Şen, s. 110.; Resmi görevli olmayan *muslihûnlara*, her iki tarafın da davayı götürebileceği ifade edilmiştir. Kayıtlarda yer alan birçok veri, uyuşmazlıkların *muslihûnlar* vasıtasıyla çözüldüğüne işaret etmektedir (Rudolph Peters, *Crime and Punishment in Islamic Law, Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century*, Cambridge University Press 2005, s. 79)

147 Heyd, Uriel, *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, Oxford University Press 1973, s. 247.

148 Heyd, s. 248; 15'nci Yüzyıl sicillerinde yapmış olduğu çalışmada öldürme suçlarında dahi 1.000 ila 10.000 dirhem arasında tazminat suretiyle uzlaşıldığına ilişkin belgelerin varlığına işaret edilmiştir (Heyd, s. 248).

149 Avcı, *Uzlaştırma*, s. 28.

150 Arabacı, Zeynep Dörtok, "Bir Sorun Çözme Yöntemi Olarak Sulh: 18. Yüzyıl Bursa Kadı Sicillerinden Örnekler ve Düşündürdükleri", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 20, 2006, s. 109.

151 Jennings, Ronald C., "Kadı, Court, and Legal Procedure in 17th C. Ottoman Kayseri: The Kadi and the Legal System", *Studia Islamica*, No. 48, 1978, s. 142.

152 Avcı, *Uzlaştırma*, s. 27; Dörtok Arabacı, s. 109.

153 Bkz. Akbulut – Aksan, s. 21; Serdar Mermut, "Türk Ceza Hukukunda Reform: Uzlaşma", *Legal Hukuk Dergisi*, Mayıs 2004, s. 1303.

Dönmezer Tasarısı olarak da bilinen 2001 TCK Tasarısının 39'uncu maddesinde¹⁵⁴ uzlaştırma, “uzlaşma” başlığı altında “*etkin pişmanlık*” kurumu ile birlikte düzenlenmiştir.¹⁵⁵ Madde gerekçesine bakıldığında, maddede yer almayan şekilde, madde ile hedeflenenin suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasındaki ihtilafın, bir uzlaştırmacının araya girmesi ile çözümlenmesi ve böylelikle adaletin sağlanması olduğu görülmektedir.

Düzenleme incelendiğinde, uzlaşmanın sadece şikâyete bağlı suçlar açısından kabul edildiği, mağdurun gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerektiği, failin suçu kabul etmiş olmasının arandığı, doğmuş olan zararın tümünün veya bir kısmının giderilmesi koşulunun getirildiği, uzlaşmanın özgür iradeye dayanması gerektiğinin düzenlendiği dikkat çekmektedir. Tarafların uzlaşması halinde soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise hâkim tarafından bu uzlaşma saptanacak ve soruşturma evresinde kamu davası açılmayacak ve kovuşturma evresinde ise mahkûmiyet hükmü verilmeyecektir.¹⁵⁶ Bu düzenlemenin Aşil topuğu özgür iradeye, uzlaştırma sürecinin her aşamasında saygı gösterilmesi hususudur. Özgür iradeye dayanmayan, baskıcı bir uzlaştırma faaliyeti, uzlaştırma sonucunda ceza muhakemesi hitama ermiş olsa bile kişinin adil bir şekilde yargılanma ve aklanma hakkının elinden alınmasına neden olacaktır.¹⁵⁷

Madde incelendiğinde, uzlaştırma usulünün düzenlenmediği görülmektedir. Usul, Ceza Muhakemesi Kanunu Tasarısının 265 ve 267'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Uzlaştırmaların şartlarının TCK'da, usulün ise CMK'da düzenlenmesinin nedenine madde gerekçesinde yer verilmiştir. Nitekim “*maddenin iki numaralı fıkrası ile düzenlenen uzlaşma, esasında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yer alması gereken yeni bir kurumdur; ancak Ceza Kanununda esas hükmün yer alması ve usul Kanununda uygulamanın düzenlenmesi zorunludur. Bu nedenle maddenin 2 numaralı fıkrasında kuruma yer verilmiştir*” denilerek, esasında CMK'da düzenlenmesi gereken kurumun esaslı şartlarına TCK'da yer verilmesi zorunluluğuna vurgu yapılmıştır.

2003 TCK Tasarısı aslında küçük değişikliklerle birlikte 2000 TCK Tasarısının aynısıdır.¹⁵⁸ Konumuzla ilgili olmadığından dolayı bu değişikliklere yer verilmeyecektir. 2000 TCK Hükümet Tasarısı cüzi değişikliklerle 12.05.2003

154 “2. Mağduru gerçek veya özel tüzel kişi olan ve soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet Savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya mahkûmiyet hükmü verilmez.”

155 Bkz. aynı şekilde Yerdelen, Erdal – Özbek, Mustafa Serdar – Altuntaş, Şeyda – Boz, Burak – Erdem, Dilek Özge – Yılmaz, Berna Aysen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.

156 Bkz. Mermut, s. 1304.

157 Ünal, Ertuğrul, “Uzlaştırma ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesine Bağlamında Değerlendirilmesi”, İKÜHFD, 17 (1), 2018, S. 208; Nuri Berkay Özgenç, *Uzlaştırma*, s. 323.

158 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Artuk, Mehmet Emin – Çınar, Ali Rıza, “Yeni Bir Ceza Kanunu Arayışları ve Adalet Alt Komisyonu Tasarısı Üzerine Düşünceler”, in: *Türk Ceza Kanunu Reformu*, İkinci Kitap, TBB Yayınları Ankara 2004, s. 65 vd.

tarihinde TBMM'ne sevk edilmiştir.

TBMM'ne sevk edilen TCK Tasarısının 39'ncu maddesinin 2'nci fıkrasında uzlaştırma, 2000 TCK Tasarısındaki gibi düzenlenmiştir. Adalet Komisyonuna sevk edilen metinde, 39'ncu maddenin 2'nci fıkrasında yer alan uzlaştırma, sistematik açıdan daha doğru olduğu gerekçesiyle, 73'ncü maddenin 8'nci fıkrasına alınmıştır.¹⁵⁹

2003 CMK Tasarısında ise 265 ve 267'nci maddeleri arasında 2001 CMK Tasarısında olduğu gibi düzenlenmiştir. Adalet Komisyonunda yapılan değişiklikler, Tasarının 265'nci maddesi "Uzlaşma" başlıklı 253'üncü madde¹⁶⁰, 266'nci maddesi "Mahkeme tarafından uzlaştırma" başlıklı 254'üncü madde¹⁶¹ ve 267'nci maddesi "Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma" başlıklı 255'inci madde¹⁶² olarak kabul edilmiş ve Tasarıda değişiklikler yapılmıştır. Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen metin, Genel Kurul görüşmelerinde, 253'üncü maddenin 4 ve 7'nci

159 Madde 73/8 "Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir."

160 Uzlaşma

MADDE 253. - (1) Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.

(2) Fail, suç ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum mağdura veya varsa vekiline veya kanuni temsilcisine bildirilir.

(3) Mağdur, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülmez.

(4) Cumhuriyet savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesini barodan ister.

(5) Uzlaştırıcı, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bir defaya mahsus olmak üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zamanaşımı durur.

(6) Uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılmaz.

(7) Uzlaştırıcı, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde ilgili Cumhuriyet savcısına sunar.

(8) Zarar uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde ve uzlaştırma işleminin giderleri, fail tarafından ödendiğinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.

161 Mahkeme tarafından uzlaştırma

MADDE 254. - (1) Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tâbi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253'üncü maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır.

(2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, davanın düşmesine karar verilir.

162 Birden çok fail bulunması hâlinde uzlaşma

MADDE 255. - (1) Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

fıkralarında yer alan “uzlaştırmacı” teriminin, “uzlaştırmacı” olarak değıştirilmesi dışında aynen kabul edilmiştir.

2. 5271 sayılı CMK ve 5237 sayılı TCK’da Düzenlenen Uzlaştırma Kurumu

Türk hukukunda uzlaştırma kurumu, yukarıda kısa arka planı ile verildiği üzere, uzlaştırmaya tabi suçlar ve maddi ceza hukuku ile ilişkisi bakımından 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ve kurumun uygulanma usul ve esasları bakımından ise 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda düzenlenmiştir. Kurumun bu iki ayaklı düzenlemesi, öğretilere eleştirilere neden olmuş ve TCK’daki düzenlemenin kaldırılması ve kurumun sadece CMK’da düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁶³ Yine bu durum, uzlaştırma kurumunun hukuki niteliğinin ne olduğu hususunda kanun koyucunun mütereddit durumda olduğu yönünde yorumlanmıştır.¹⁶⁴

TCK yürürlüğe girdikten sonra, amacı “korunma ihtiyacı olan veya suçla sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları” düzenlemek olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu¹⁶⁵, 15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çocuk Koruma Kanunu’nun 24’ncü maddesinde “uzlaşma” başlığı altında, suç işlediği zaman 18 yaşını doldurmamış olanlar bakımından uygulanacak uzlaştırma hükümleri, TCK’dan farklı olarak düzenlenmiştir.¹⁶⁶ 5395 sayılı Kanun’un 24’üncü maddesine bakıldığında, uzlaştırmaya tabi suçların çocuklar bakımından ayrıca düzenlendiği görülmekle birlikte uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar bakımından ayrı bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. Bu durumda Kanun’un 42’nci maddesi atfı gereğince, CMK’nın 253 ve 255’nci maddeleri uygulama alanı bulmaktadır.

Bu kapsamda uzlaştırma kurumu, uzlaştırmacının şartları yetişkinler bakımından TCK’nın 73’üncü maddesinin 8’nci fıkrasında, çocuklar bakımından ise 5395 sayılı Kanun’un 24’üncü maddesinde düzenlenmiştir. Uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ise hem çocuklar hem de yetişkinler bakımından CMK’nın 253 - 255’inci maddelerinde yer almaktadır. Bu bölümde uzlaştırma kurumu ile ilgili yapılan kanun değışiklikleri incelenecek ve uzlaştırma kurumunun bir yönüyle maddi ceza hukuku

163 Artuk – Çınar, s. 79; Bahri Öztürk (Hazırlayan), Galatasaray Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi ve İstanbul Barosu Tarafından Düzenlenen TCK Tasarısı Çalışma Grubu Toplantı Notları, in: *Türk Ceza Kanunu Reformu*, İkinci Kitap, TBB Yayınları Ankara 2004, s. 322.

164 Akbulut – Aksan, s. 22.

165 15.7.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve konumuzla ilgili 24’üncü maddesi o tarihte yürürlüğe girmiştir.

166 Uzlaşma

MADDE 24.- (1) Suçla sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır.

(2) Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.

kurumu olmasından hareketle de, kanunların zaman bakımından uygulamasına değinilecektir.

3. Uzlaştırma Kurumu ile İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

a. 5560 sayılı Kanun Öncesinde Uzlaştırma

Yetişkinler Bakımından

Uzlaşmanın şartlarını yetişkinler bakımından düzenleyen 5237 sayılı Kanun'un 73'ncü maddesinin 8'nci fıkrası, 01 Haziran 2005 itibariyle yürürlüğe girmiştir. 73'ncü maddenin 8'nci fıkrası gereğince uzlaştırma sadece soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlarda, mağdurun gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda uygulanacaktır.

Çocuklar Bakımından

Çocuklar bakımından uzlaşmanın şartlarını düzenleyen 5395 sayılı Kanun'un 24'üncü maddesi, 15 Temmuz 2005 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla 01 Haziran 2005 ile 15 Temmuz 2005 tarihi arasındaki dönemde, çocuklar ve yetişkinler bakımından uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından bir ayırım bulunmamaktaydı. Bu durumda 2005 yılında Türkiye – Avrupa Birliği İlerleme Raporunda eleştirilmiş ve çocuk haklarının korunması açısından Çocuk Koruma Kanunu'nun kabul edilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilirken, suçla sürüklenen çocuklarla ilgili ceza hukuku hükümlerinin genel ceza muhakemesi kurallarıyla aynı olmaması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁶⁷ Benzer şekilde 5395 sayılı Kanun'un ilk şeklinde¹⁶⁸, uzlaştırmaya tabi suçların çocuklar bakımından daha geniş tutulması Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararı ve Anayasanın hükümlerine de daha uygundu.¹⁶⁹

5395 sayılı Kanun uzlaştırmaya tabi suçları çocuklar bakımından genişletmiştir. Buna göre, suçun işlendiği tarihte 12 yaşını tamamlamış ancak 15 yaşını tamamlamamış çocuklar bakımından soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlar, şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın taksirle işlenen suçlar ile kasten işlenen ve alt sınırı 3 yıl veya daha az hapis veya miktarına bakılmaksızın

¹⁶⁷ *European Commission, 9 November 2005, SEC (2005) 1426, Turkey 2005 Progress Report, s. 33; Türkçe gayriresmi metni için bkz. Avrupa Komisyonu, Brüksel, 9 Kasım 2005, SEC (2005) 1426, Türkiye 2005 İlerleme Raporu, s. 38; Ayrıca bkz. Özbek, Mustafa, "Suçla Sürüklenen Çocuklara Yönelik Onarıcı Adalet Programları ve Çocuk Arabuluculuğu", Turgut Akıntürk'e Armağan, İstanbul 2008, s. 462, 463 (Özbek, Suçla Sürüklenen Çocuk olarak anılacaktır); Özgenç, Nuri Berkay, "Türk Hukukunda Suçla Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 145, 2015, s. 47 (Nuri Berkay Özgenç, Suçla Sürüklenen olarak anılacaktır).*

¹⁶⁸ *Uzlaşma*

MADDE 24.- (1) Suçla sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır.

(2) Suç tarihinde onbeş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.

¹⁶⁹ Sevdiren, *Diversiyon*, s. 276.

adli para cezası olan suçlarda uzlaştırma uygulanabilecektir. Suçun işlendiği tarihte itibarıyla 15 yaşını tamamlamış ancak 18 yaşını tamamlamamış çocuklar bakımından ise kasten işlenen suçlarda hapis cezasının alt sınırı 2 yıl olarak uygulanacaktır. Bu dönemde, Çocuk Koruma Kanunu'nun 24'üncü maddesinde belirlenen suçlar bakımından, mağdurun özelliğine ilişkin bir düzenleme yapılmadığından dolayı, mağdurun kamu tüzel kişisi olduğu durumlarda da, uzlaştırmanın yapılabileceği ifade edilmektedir.¹⁷⁰ Ancak bu döneme ilişkin sınırlı Yargıtay kararlarında, TCK md. 73/8'de yer alan mağdura ilişkin sınırlılığın, 5395 sayılı Kanun md. 24 açısından da geçerli olduğu ifade edilmiştir.¹⁷¹

5395 sayılı Kanun çocuklar bakımından uzlaştırmaya tabi suçları genişlettiğinden dolayı, geriye yürüyerek, soruşturması veya kovuşturması devam eden ancak 5395 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce işlenen suçlar bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

b. 5560 sayılı Kanun ile 5918 sayılı Kanun Arasındaki Dönemde Uzlaştırma

Uzlaştırma kurumunda ilk kapsamlı değişiklik 5560 sayılı Kanun¹⁷² ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu Kanun'un 41'nci maddesi ile öncelikle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 24'üncü maddesi değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklik ile *“Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da”* uygulanacaktır. Getirilen bu düzenleme ile çocuklar bakımından daha geniş olan uzlaştırmaya tabi suçlar, daraltılmış ve çocuklar ile yetişkinler bakımından uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından farklılık ortadan kaldırılmıştır.

İkinci olarak 5560 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi ile TCK'nın 73'üncü maddesinin başlığındaki *“uzlaşma”* ifadesi çıkarılmış ve 45'nci maddesi ile 73'ncü maddenin uzlaştırmanın şartlarını düzenleyen 8'nci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Bu düzenleme ile uzlaştırma kurumunun TCK ile bağı kesilmiş ve sadece Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenleme altına alınan bir kurum haline getirilmiştir. Nitekim 5560 sayılı Kanunun Hükümet Tasarısının 41'inci maddesinde *“Bir usul hukuku müessesesi olan uzlaşma ile ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanununda ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır. Bu nedenle, uzlaşma kapsamına giren suçları belirleyen hükmün de Ceza Muhakemesi Kanununda yer almasının daha doğru olacağından*

170 Albayrak, Mustafa, *“Son Yasal Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler”*, Terazi Hukuk Dergisi, C. 2, S. 10, Haziran 2007, s. 133; Uğur, Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma, s. 130.

171 *“5395 sayılı Yasanın karar tarihinde yürürlükte bulunan 24. maddesi suça sürüklenen çocuklarla ilgili uzlaşma hükümlerini düzenlemiş olup, uzlaşmanın genel kurallarını ve nasıl yapılacağını düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın hüküm tarihinde yürürlükte bulunan 73/8. maddesi uyarınca 'suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi' ile fail arasında uzlaşma hükümlerinin uygulanabileceği dolayısıyla kamu malına zarar vermede uzlaşma hükümlerinin uygulama olanağı bulunmadığından tebliğnamedeki 2 no.lu bozma düşüncesine iştirak olunmamıştır.”*Y9CD, 15.10.2008, 2007/10502, 2008/11075.

172 06 Aralık 2006 tarihinden kabul edilmiş olup 19 Aralık 2006 tarih ve 26381 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

fıkra yürürlükten kaldırılmıştır” denilmek suretiyle bu hususa vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda söz konusu değişiklik öğretilerde de, uzlaştırmacının Kanun Koyucu tarafından bir muhakeme hukuku kurumu olarak görüldüğü yönünde yorumlanmıştır.¹⁷³

Üçüncü olarak 5560 sayılı Kanun’un 24’üncü maddesiyle CMK’nın 253’üncü maddesi¹⁷⁴,

173 Akbulut – Aksan, s. 24, 25.

174 MADDE 253- (1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

4. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

5. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suçla ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir.

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısının uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya

25'inci maddesi ile de 254'üncü maddesi¹⁷⁵ yeniden düzenlenmiştir.

5560 sayılı Kanun ile CMK'da yapılan değişikliğin konumuz bakımından iki açıdan önemi bulunmaktadır. Öncelikle soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı suçların yanı sıra, şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın 6 yeni suç tipi¹⁷⁶ uzlaştırmının uygulanacağı suçlar kapsamına alınmıştır. İkinci olarak ise

kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte Cumhuriyet savcisına verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcisına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmının sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171'inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171'inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38'inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcisına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) Uzlaştırmının uygulanmasına ilişkin hususlar, yönetmelikle düzenlenir.”

175 “MADDE 254- (1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemleri 253'üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre, mahkeme tarafından yapılır.

(2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231'inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231'inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanır.”

176 Suç tipleri 5 bent halinde düzenlenmesine rağmen, CMK md. 253/1-b-1'de hem kasten yaralamayı düzenleyen TCK md. 86/1 ve 2 hem de ihmal suretiyle kasten yaralamayı düzenleyen TCK md. 88 olmak üzere iki

ilk kez istisna suç tipleri yaratılmıştır. Buna göre etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar uzlaşma kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Suçun tamamlanmasından sonra failin nedamet göstererek suçun işlenmesi ile ortaya çıkan etkileri telafi etmeye yönelik davranışlarda bulunması olan etkin pişmanlık, TCK'nın genel hükümlerinde ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan bir neden olarak düzenlenmemiştir.¹⁷⁷ Etkin pişmanlık bazı suçlarda failin ceza sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırmakta (TCK md. 93/1), bazı suçlarda ise ceza sorumluluğunu azaltmaktadır (TCK md. 93/2, 168 gibi). Bu yönüyle ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan şahsi bir sebep niteliğindedir.¹⁷⁸ Değişiklik gerekçesinde konuya ilişkin bir açıklık olmamasına karşın kanun koyucunun böyle bir istisnaya yer vermesinin sebebi, suçtan kaynaklanan mağduriyetin giderilmesi ile doğrudan ilgisinin olmasıdır. Nitekim özellikle malvarlığına karşı suçlarda, failin, zararı gidermesi durumunda etkin pişmanlıktan yararlanması olanağı vardır. Bu olanağı kullanmamış olan fail bakımından kısmen aynı amaca yönelen uzlaştırma kurumundan yararlanması uygun görülmemiştir.

Getirilen ikinci istisna ise cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardır. TCK'nın İkinci Kitabının, Kişilere Karşı Suçlar başlıklı İkinci Kısımının, Altıncı Bölümünde TCK md. 102 ile 105'nci maddeleri arasında düzenlenen suçlarda uzlaşma uygulanmayacaktır. TCK'nın 102 ila 105'nci maddeleri arasında düzenlenen bu suçlardan bazılarının soruşturulması şikâyete tabi olmasına rağmen, istisna kapsamına girdiğinden dolayı uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır.

c. 5918 sayılı Kanun ile 6763 sayılı Kanun Arasındaki Dönemde Uzlaştırma

Uzlaştırma kurumu ile ilgili ikinci değişiklik 5918 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiştir.¹⁷⁹ 5918 sayılı Kanun'un 8'nci maddesi ile CMK'nın 253'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasına bir cümle eklenmiştir. Buna göre; *“Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri”* uygulanmayacaktır. Yapılan ekleme ile uzlaştırma uygulanamayacak istisnaların sayısı üçe çıkarılmıştır. Konuya ilişkin uzlaştırmaya tabi suçların istisnaları ele alınırken detaylı açıklama yapılacağından durumun tespiti ile yetiniyoruz.

bağımsız suç düzenlenmiştir. İhmal suretiyle kasten yaralamayı düzenleyen TCK md. 88'i bağımsız bir suç olarak kabul ettiğimizden dolayı 6 yeni suç tipi uzlaştırmaya tabi kılınmıştır.

177 Koca, Mahmut – Üzülmöz, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 443.

178 Baba, Yasemin, *Türk Ceza Kanunu'nda Etkin Pişmanlık*, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 21.

179 29 Haziran 2009 tarihinde kabul edilmiş olup 09 Temmuz 2009 tarih ve 27283 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

d. 6763 sayılı Kanun ile 7188 sayılı Kanun Arasındaki Dönemde Uzlaştırma

6763 sayılı Kanun'un kabulüne kadar uzlaştırma kurumundan istenilen verim alınmamıştır. Bunun nedenleri arasında; uzlaştırma kurumunun bürokratik yapı içerisinde bir sahibinin bulunmaması, kurumu uygulayacak hâkim ve savcı gibi uygulamacıların kurum konusunda bilgi eksikliğine bağlı olarak tam bir farkındalığın gelişmemesi ve son olarak uzlaştırmaya tabi suç sayısının sınırlı olmasıdır.¹⁸⁰ Hatta mevcut durum T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan 2014 – 2018 dönemine ait 10'uncu Kalkınma Planına “*Ceza Muhakemesi Hukukunda onarıcı adalet anlayışı ve bu anlayışın bir uzantısı olan uzlaştırma yolunun uygulaması geliştirilmeli ve kanunda buna yönelik düzenlemeler yapılmalıdır*” ifadeleri ile dâhil edilmiştir.¹⁸¹ Uzlaştırma kurumu ile ilgili üçüncü ve mihenk taşı niteliğinde önemli değişiklik 6763 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Kanun'un 34'üncü maddesi ile CMK'nın 253'üncü maddesinde şu değişiklikler gerçekleştirilmiştir;

- Öncelikle madde başlığı “Uzlaştırma” olarak değiştirilmiştir.
- İkinci olarak soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın üç adet suç tipi (Tehdit TCK md. 106/1; Hırsızlık TCK md. 141 ve Dolandırıcılık TCK md. 157) uzlaştırma kapsamına alınmıştır.
- Üçüncü olarak uzlaştırma istisnalarından birisi olan “*etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar*” ifadesi madde metninden çıkarılmış ve istisna niteliğine son verilmiştir. 6763 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği ana kadar “*etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar*” bakımından uzlaştırma usulünün uygulanmasına yasal olanak bulunmamaktadır. 6763 sayılı Kanun ile istisna olmaktan çıkarıldığı için uzlaştırma usulünün uygulanmasına olanak sağlayan suç tipleri genişlemiştir. Bundan dolayı da, uzlaştırmaya tabi suçları genişleten hükümlerin, maddi ceza hukukuna ait olması ve failin de lehine olmasından dolayı geçmişe yürümesi söz konusu olacaktır. 6763 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce etkin pişmanlık hükümlerine yer verildiği için uzlaştırma usulünün uygulanmadığı suç tipleri açısından, Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra diğer şartların da mevcudiyeti halinde uzlaştırma usulü uygulanmak zorundadır. Burada akla şu soru gelebilir, 6763 sayılı Kanun'un yürürlüğünden önce uzlaştırma usulünün uygulanmasına yasal olanak olmadığı halde uzlaşma teklifi yapılmış ve taraflar reddetmiş ise durum ne olacaktır? Bu durumda, uzlaştırma usulünün uygulanmasına hukuken olanak bulunmamasına bağlı olarak yapılan uzlaşma teklifi de hukuken geçerli bir teklif olmadığından, uzlaştırma usulünün yeniden uygulanması gereklidir. Yargıtay da bir

¹⁸⁰ Yerdelen – Özbek – Altuntaş – Boz – Erdem – Yılmaz, s. 34, 35.

¹⁸¹ Yerdelen – Özbek – Altuntaş – Boz – Erdem – Yılmaz, s. 35.

kararında; “Uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihte uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına yasal olanak bulunmadığı halde, kollukta düzenlenen matbu form üzerinde katılan vekili ile sanık uzlaşmayı kabul etmediklerine dair seçeneği imzalamışlar ise de, bir hakkın doğmadan önce kullanılması söz konusu olamayacağından, uzlaşma teklifinin hukuken geçerli olmadığı anlaşılmalı, 02.12.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 Sayılı Kanun’un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinde değişiklik yapılarak madde içeriğinden “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile” ibaresinin çıkarılması nedeniyle özel bir etkin pişmanlık hükmü olan (suç ve karar tarihinde yürürlükte bulunan) 556 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 61/7. maddesinin aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin 61/A maddesinde düzenlenen satışa arz etme veya satma suçu yönünden de uzlaştırma kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi, uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu bir maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku kurumu olması karşısında, sanık hakkında 6763 Sayılı Kanun’un 34. maddesiyle değişik CMK’nin 253. ve 254. maddelerinin uygulanması zorunluluğu,” demek suretiyle bu hususa işaret etmiştir.¹⁸²

- Dördüncü olarak uzlaştırma büroları ihdas edilmiş ve uzlaşma teklif ve müzakere yetkisinin, bu bürolar aracılığıyla görevlendirilecek uzlaştırmacılar tarafından yerine getirilmesi düzenlenmiştir.
- Beşinci olarak çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamı genişletilmiştir. Bu kapsamda suça sürüklenen çocuklar bakımından, mağdurun gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması şartıyla, işlenen suçun cezasının kanunda gösterilen üst sınırının üç yılı geçmediği veya adli para cezası olduğu durumlarda da uzlaştırma uygulanabilecektir.
- Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları ile ilgili Yönetmelik çıkarma yetkisi Adalet Bakanlığına verilmiştir.

Kanun’un 35’inci maddesi ile CMK’nın 254’üncü maddesinde değişiklik yapılmış ve kovuşturma evresinde uzlaştırma yetkisi soruşturma evresindeki usul ve esaslara atıf yapılarak düzenlenmiş, bu evrede de uzlaştırmanın uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapılması kabul edilmiştir.

e. 7188 sayılı Kanun Sonrasında Uzlaştırma

7188 sayılı Kanun’un 26’ncı maddesi ile CMK’nın 253’üncü maddesinde üç değişiklik gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki üç yeni suç tipi eklenmek suretiyle uzlaştırma kapsamındaki suçlar genişletilmiştir. İkinci olarak uzlaştırma istisnalarından birisi olan uzlaştırmaya tabi olan bir suçun, uzlaştırmaya tabi olmayan

¹⁸² Y.19.CD, 06.02.2020, 2018/3952, 2020/1038.

bir suçla birlikte işlenmesi durumuna bir koşul eklenmiş ve “*aynı mağdura karşı*” işlenmesi istisna kapsamına alınmıştır. Son olarak uzlaştırma süresinin iki defa 20 güne kadar uzatılma yetkisi uzlaştırma bürosuna verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN GENEL ŞARTLARI

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

I. GENEL OLARAK

Ceza muhakemesi, kanuna göre yetkili mercinin suç şüphesini öğrenmesiyle başlamakta, hükmün kesinleşmesiyle sona ermektedir (CMK md. 2/1- e, f). Bu süreçte öncelikle kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar verilmek üzere doğrudan doğruya Cumhuriyet savcısı veya onun talimatıyla adli kolluk aracılığıyla gerekli araştırmaya başlanılmakta, maddi gerçeğe ulaşılacak ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, şüphelinin lehine ve aleyhine olan bütün deliller toplanılmaktadır (CMK md. 160).

Soruşturma evresinin sonunda kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya bir kovuşturma engeliyle karşılaşılabildiği halde Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına (“KYOK”) (CMK md. 172) karar verilmekte, aksi halde yani suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması ve bir kovuşturma engelinin bulunmaması durumunda şüpheli hakkında iddianame düzenlenmektedir (CMK md. 170).

Kanun koyucu izlediği suç, ceza ve ceza muhakemesi siyaseti gereğince kamu davası açılmadan önce bazı uyuşmazlıkları alternatif yöntemlerle çözmeyi benimsemiştir. Bu çerçevede hukuk sitemlerinde bir onarıcı adalet yöntemi olarak ortaya çıkan uzlaştırma¹⁸³ Türk Hukukunda da benimsenmiş ve bir dava şartı¹⁸⁴ olarak CMK’deki yerini almıştır (CMK md. 253-255)¹⁸⁵. Bu çerçevede uzlaştırmanın,

183 “...Uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur...” (CGK, 14.03.2017, 2017/7, 2017/137).

184 “...5237 sayılı TCK’nın 234/3. maddesi uyarınca yaptırıma bağlanan çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu şikâyete tâbi olup, zarar göreni gerçek kişi olduğundan, 5271 sayılı CMK’nın 73/8. maddesine göre, suç tarihi itibarıyla uzlaşma kapsamında kaldığı ve uzlaşmanın da ceza **muhakemesi şartı** olduğu gözetilerek CMK’nın 253 ve 254. maddeleri gereğince **uzlaştırma** işlemi yapılarak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi...” (2. CD, 23.02.2016, 2014/7621, 2016/1655).

185 “...Çağdaş hukuk düzenleri özellikle kişisel yararları daha fazla ihlal eden suçlarda her şüphelinin/sanığın

soruşturma evresinde şüpheli hakkında kamu davası açılmasının alternatifi olduğu söylenebilir.

Kanundaki düzenlemeler gözetildiğinde esas itibariyle soruşturma aşamasına özgü bir kurum olarak öngörülen uzlaştırmaya, bazı istisnai hallerde kovuşturma evresinde de başvurulması mümkündür. Bu çerçevede CMK'nin 253. maddesinde detaylı olarak düzenlenen uzlaştırmının koşul, yöntem ve sonuçlarının; CMK md. 254'de kovuşturma aşamasındaki uzlaştırmaya tabi suçlar açısından da uygulanması kabul edilmiştir. Bu halde kovuşturma evresinde uzlaştırmının, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmasının alternatifi olduğunu düşünüyoruz.

Türk ceza muhakemesi hukukunda bir uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonlandırılması için öncelikle uzlaştırma kurumu çerçevesinde çözülebilir olması gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki bir uyuşmazlığın **uzlaştırma kurumu çerçevesinde çözülebilir olması ile uzlaştırma yoluyla sonlandırılması** farklı şeylerdir.

Uzlaştırma süreci, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesiyle başlar. Öncelikle, uzlaştırma kapsamında çözülebilir bir uyuşmazlık yoksa bu durumda dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilemeyeceği ve taraflara uzlaşma teklifi yapılamayacağı, eş deyişle uyuşmazlığın klasik yöntemlerle çözüleceği aşikârdır. Diğer taraftan bir suç bakımından uzlaşma teklifi yapılabilmesi, bu uyuşmazlığın mutlaka uzlaştırma yoluyla sonlandırılması sonucunu doğurmamaktadır. Öyle ki tarafların uzlaşma teklifini kabul etmemesi, uzlaştırmaya konu edim hususunda anlaşamaması, uzlaştırmaya konu edimin Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından onaylanmaması veyahut taahhüt edilen edimin süresi içinde ve tamamen yerine getirilmemesi halinde uyuşmazlık yine klasik yöntemlerle çözülecektir. Açıklanan nedenle uzlaştırma sürecinin başlatılabilmesine ilişkin şartlarla, ceza uyuşmazlığının uzlaştırma yoluyla sonlandırılabilmesi için gerekli şartları birbirinden ayırmak yerinde olacaktır. Bu nedenle biz uyuşmazlığın uzlaştırma kurumu kapsamında çözülebilir niteliği haiz olması bakımından aranan şartları “dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi şartları”, uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonlandırılması için gerekli şartları ise “uzlaştırma şartları” olarak adlandırmayı tercih ediyoruz.

eylemi nedeniyle hemen bir ceza yaptırımı ile cezalandırılması yerine, topluma karşı sorumluluklarını gözden geçirmesine imkân tanımak üzere belirli sürelerle gözetim ve denetim altına alınmasını öngören ve mümkün olduğunca suçtan zarar görenin tatminini de içeren uzlaşma gibi uygulamalara yönelmiş bulunmaktadır. Uzlaşma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla fakat adli makamların denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaşma; bu kapsama giren suçlarda, şüpheli/sanık ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur...” (AYM, 13/2/2019 T, 2018/101 E, 2019/3 K, RG: 20/3/2019-30720).

Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi şartları ifadesi ile anlatılmak istenen, esasen taraflara uzlaşma teklifi yapılabilmesi için bulunması gereken şartlardır. Belirtmek gerekir ki anılan şartlar bulunmadığı takdirde, Cumhuriyet savcısı veya mahkemenin önündeki ceza uyuşmazlığını tarafları uzlaştırarak çözüme imkânı yoktur. Bu çerçevede kanun koyucu hangi tür uyuşmazlıkların uzlaştırma yoluyla çözülebileceğini belirlemiş bulunmaktadır. Buna göre uzlaştırma yoluyla çözülebilecek bir uyuşmazlıktan bahsedilebilmesi için; **uyuşmazlığa konu suçun uzlaştırmaya tabi olması, suç mağduru veya suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması, soruşturma evresinde kamu davasının açılmasının olanaklı olması (suç işlendiği yönünde yeterli şüpheye ulaşılması ve kovuşturma olanağının bulunması), kovuşturma evresinde ise mahkûmiyet hükmü kurulmasının olanaklı bulunması (sanığın atılı suçu işlediği yönündeki şüphenin yenilmiş olması) gerekmektedir**¹⁸⁶.

Tüm bu şartların gerçekleşmesi halinde, suça konu uyuşmazlık uzlaştırma kurumu çerçevesinde çözülebilir bir uyuşmazlık niteliği kazanacaktır. Bu şartlardan birinin bulunmaması halinde ise, uyuşmazlık niteliği itibariyle uzlaştırmaya uygun olmadığından, dosyayı uzlaştırma bürosuna göndererek tarafları uzlaştırma girişiminde bulunmak (uzlaşma teklifi yapmak) mümkün olmayacak, bu durumda da tabiatıyla uyuşmazlık uzlaştırma yoluyla sonlandırılmayacaktır.

Uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonlandırılabilmesi için ise; **tarafların uzlaşma teklifini serbest iradeleriyle kabul etmesi, hukuka ve ahlaka uygun bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşması, Cumhuriyet savcısı veya mahkemenin tarafların üzerinde anlaştıkları edimi tasdik etmesi** ve nihayet üstlenilen edimin süresi içinde ve tamamen yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede üstlenilen edim defaten (bir kerede) yerine getirilecek türden bir edimse (örneğin özür dilemek), edimin yerine getirilmesiyle soruşturma evresinde *kovuşturma yapılmasına yer olmadığı* (“KYOK”), kovuşturma evresinde ise *kamu davasının düşmesi* kararı verilecektir. Diğer taraftan edimin yerine getirilmesi taksitli bağlanmış veyahut ileri bir tarihe ertelenmişse (örneğin belli bir miktar paranın taksitler halinde veyahut tek seferde belirli bir vadede ödenmesi), bu durumda soruşturma evresinde *kamu davasının açılmasının ertelenmesi*, kovuşturma evresinde *hükmün açıklanmasının geri bırakılması* (“HAGB”) kararı verilecek; üstlenilen edim süresi içinde ve tamamen yerine getirildiğinde ise soruşturma evresinde KYOK, kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilecektir.

186 5560 sayılı Kanun ve 6763 sayılı Kanun kapsamında yapılan değişikliklerle uzlaşma teklifi yapılabilmesi için gerekli şartların kapsamında önemli değişiklikler olmuştur. Bu çerçevede uzlaşma teklifi yapılabilecek suç sayısı artırılmış ve şüpheli veya sanığın suçu kabullenme şartı ise kaldırılmıştır.

Aşağıda öncelikle uzlaştırmının taraflara ilişkin şartlarına değinilecek, devamında ise uzlaştırma yoluna başvurabilmek için gerekli şartlar olarak “*dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesinin şartları*” ve uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonuçlandırılabilmesi açısından gerekli şartlar olarak “*uzlaştırma şartları*” ele alınacaktır.

II. UZLAŞTIRMANIN TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLARI

A. UZLAŞTIRMANIN TARAFLARI

Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesinin şartlarına değinmeden önce, uzlaştırmının tarafları hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır. Uzlaştırmının tarafları şüpheli, sanık veya suça sürüklenen çocuk (SSÇ) ile mağdur, suçtan zarar gören (CMK md. 253/1) veya duruma göre katılan yahut katılma talebinde bulunanların mirasçılarındır (CMK md. 243; CMUY md. 7/7).

1. Şüpheli, Sanık veya Suça Sürüklenen Çocuk

Şüpheli, soruşturma evresinde suç şüphesi altına bulunan kişiyi (CMK md. 2/1-a), sanık kovuşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişiyi (CMK md. 2/1-b) ifade eder. Suça sürüklenen çocuk ise (SSÇ), 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)’nin üçüncü maddesinde “... *Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk...*” olarak tanımlanmıştır.

Belirtmek gerekir ki aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır (CMUY md. 7/2).

2. Mağdur veya Suçtan Zarar Gören

Her suç, hukuken korunmaya layık bulunan bir hukuki değeri ihlal eder. Bu değer, toplumda yaşayan kişilere özgü bir değer olabileceği gibi (örneğin vücut dokunulmazlığı), toplumun tamamına özgü de olabilir (örneğin kamu sağlığı). Mağdur, suçla korunan hukuki değer sahibidir. Suçtan zarar gören ise, suçla korunan hukuki değerin ihlal edilmesiyle menfaatleri zarar gören kişidir. Bu durumda mağdur her zaman suçtan zarar gören olsa da, suçtan zarar görenin her zaman mağdur olduğundan söz edilemez. Yine belirtmek gerekir ki suçun mağduru her zaman gerçek kişilerken, tüzel kişiler ancak suçtan zarar gören olabilir.

Gerçek kişiler, kişiliklerini doğumla kazanan ve insan olarak var olan kişilerdir. Tüzel kişiler ise çeşitli amaçlar doğrultusunda bir araya gelmiş gerçek kişilerin

egemen olduğu hukuki kişiliklerdir. Kişiliklerini yasayla kazanan ve etkinliklerini hukuk âleminde gösteren tüzel kişiler, tabi oldukları hukuk dalına göre özel hukuk tüzel kişisi ve kamu tüzel kişisi olarak ikiye ayrılır. Özel hukuk tüzel kişisi, gerçek kişilerin çeşitli ekonomik ve sosyal amaçlarla oluşturduğu dernek, vakıf veya şirketlerdir. Kamu tüzel kişileri ise, kamu gücünü kullanma yetkisine sahip olan kamu idareleri ile kamu kurum ve kuruluşlarıdır. Aşağıda izah edileceği üzere, kamu tüzel kişilerinin suçtan zarar gören olduğu durumlarda uzlaştırma yapılamaz.

Belirmek gerekir ki birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir (CMUY md. 7/3).

B. TARAFLARA İLİŞKİN ŞARTLAR

1. Taraflara Ulaşılabilmiş Olması

Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilemez (CMK md. 253/6; CMUY md. 7/12). Bu çerçevede hakkında yakalama emri (CMK md. 98, 199) düzenlenmiş veya kovuşturma evresinde kaçak olan (CMK md. 247/1, 3) kişiye ulaşılması söz konusu olamayacağından dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmemelidir. Ancak kovuşturma sona ermeden şu veya bu sebeple kişiye ulaşılmış ise, diğer koşulların bulunması kaydıyla uzlaştırma süreci yürütülmelidir¹⁸⁷.

Kanunda bahsedilen yurtdışında olma durumu tarafın yurtdışında yaşaması hali olarak anlaşılmalıdır. Kişi geçici bir süre ile yurtdışında bulunuyorsa, örneğin; tatil amaçlı yurtdışına gittiye, bu husus CMK md. 253/6 kapsamında “yurt dışında olma” olarak değerlendirilmemelidir.

2. Tarafların Hayatta Olması

CMUY md. 7/7’de, soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işleminin sonlandırılacağı belirtilmiştir. Bu halde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde dosya uzlaştırma bürosuna gönderilemez, gönderilmiş ise süreç sonlandırılır. Ancak kovuşturma evresinde mağdur ve/veya suçtan zarar görene usulüne uygun şekilde kamu davasına katılmış veya katılma

187 Aynı yönde: Akbulut – Aksan, s. 142-143. Belirtelim ki, müdafî (veya vekile) uzlaşma teklifinde bulunulması ve bunların da uzlaşmak istemediklerine ilişkin beyanları hukuka aykırıdır (2. CD, 15.02.2007-3/4277) [Centel - Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku (19), s. 589 ve dn. 148].

talebinde bulunmuş ve fakat ölmüşse mirasçılarının CMK'nin 243.maddesi¹⁸⁸ hükmü de gözetilerek, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılmaları halinde uzlaştırma prosedürünün işletilmesi gerekir (CMUY md. 7/7).

Diğer taraftan öncelikle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi ve uzlaştırma işlemlerine devam edilebilmesi için şüpheli veya sanığın da hayatta olması gereklidir. Zira şüpheli veya sanığın hayatta olmaması durumunda soruşturma aşamasında kovuşturma olanağı bulunmadığından KYOK, kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilecektir.

3. Şüpheli/Sanığın Ceza Ehliyetinin Bulunması

Kişinin yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik veya tam akıl hastalığı nedeniyle kusur yeteneğinin bulunmadığı durumlarda ceza ehliyetinin olmadığı kabul edilir. Ancak bu gibi hallerde kişi hakkında güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Kişinin kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle ceza ehliyetinin olmadığı durumlarda uzlaştırma yapılamayacağı kanaatindeyiz. Zira böyle bir durumda fail işlediği fiil nedeniyle kınanamayacak olduğundan, şahsen kınanamadığı bir fiil nedeniyle uzlaştırma kapsamında yükümlülük altına girmesi doğru değildir.

Diğer taraftan şüpheli veya sanığın azalmış da olsa kusur yeteneğinin bulunması koşuluyla çocuk, sağır dilsiz veya akıl hastası olması halinde uzlaştırma yapılması mümkündür. Bu durumda uzlaştırma işlemleri kanuni temsilciler ile gerçekleştirilecektir (CMK md. 253/4)¹⁸⁹.

4. Şüpheli/Sanığın Duruşma Ehliyetinin Bulunması

Şüphelinin suç işledikten sonra akıl hastası olması soruşturma yapılmasına engel değildir. Ancak bu takdirde kanaatimizce uzlaştırma yoluna başvurulmaksızın kamu davası açılmalı, kişi duruşma ehliyetini kovuşturma aşamasında kazanırsa uzlaştırmaya başvurulmalıdır. Zira akıl hastası olan kişi, uzlaşmanın anlam ve sonuçlarını kavrayamaz.

Kovuşturma evresinde kişinin duruşma ehliyetinin bulunmadığının anlaşılması halinde ise durma kararı verilir. Öyle ki böyle bir durumda sanık savunma hakkını kullanamaz. Sanığın iyileşerek duruşma ehliyetini kazanması halinde duruşmaya devam olunur. Bu durumda suç uzlaştırmaya tabi ise, sanığın duruşma ehliyetini kazanması halinde kovuşturma evresinde uzlaştırma prosedürü uygulanmalıdır. Diğer taraftan sanığın iyileşmeyeceği anlaşılırsa bu durumda mahkemece düşme kararı verilecektir. Zira uygulanan yaptırımın anlam ve sonuçlarını kavrayamayacak olan bir kişi bakımından cezanın özel önleme amacının gerçekleşmeyeceği kabul

188 CMK md. 243'e göre; "Katılan, vazgeçerse veya ölürsa katılma hükümsüz kalır. Mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler."

189 Aynı yönde: Akbulut/Aksan, s. 141.

edilir. Bu halde, kişi uzlaştırmanın anlam ve sonuçlarını kavrayamayacağından kovuşturma evresinde de uzlaştırma girişiminde bulunmak olanaklı değildir.

III. DOSYANIN UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİNİN ŞARTLARI

A. SORUŞTURMA EVRESİNDE

Yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin sonuçlandırır.

1. Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olması

a. Genel Olarak

Kanun koyucu tarafından suç olarak kabul edilen fiiller esas olarak Türk Ceza Kanunu (TCK)'nun özel hükümlerine ilişkin ikinci kitabında düzenlenmiştir. Diğer taraftan, ceza yaptırımına konu suçlar ve diğer ceza normları sadece TCK'de düzenlenenlerle sınırlı olmayıp, başka kanunlarda da suç teşkil eden fiiller ve karşılığında uygulanacak yaptırımlara yer verilmesi mümkündür. Eğer ilgili kanun ceza hukukuna ilişkin belli bir alana yönelik ceza normlarını düzenlemeyi amaç ediniyorsa “özel ceza kanunu”ndan, müstakilen bu normları düzenlememekle birlikte suç teşkil eden fiiller ve bu fiil karşılığı uygulanacak yaptırım hususunda hüküm/hükümler ihtiva ediyor ise “ceza içeren kanundan” söz edilir.

Uzlaştırma yoluyla çözülebilecek bir uyuşmazlıktan söz edilebilmesi, bir başka deyişle uzlaştırma sürecinin başlatılabilmesi ve uzlaşma teklifinde bulunulabilmesi için gerekli ilk şart, uzlaştırmaya tabi bir suçun bulunmasıdır. Belirtmek gerekir ki uzlaştırma kurumunun tatbik edilebilmesi için suçun TCK'de düzenlemesi gerekmemektedir. Yukarıda değinildiği üzere, gerekli şartların varlığı halinde diğer kanunlarda düzenlenen suçlar bakımından da uzlaşma teklifinde bulunmak mümkündür.

Kanun koyucu hangi suçların uzlaştırmaya tabi olacağı hususunda genel bir çerçeve çizmiş, diğer taraftan kimi suçlar bakımından ise uzlaştırma yoluna başvurulmasını açık olarak yasaklamıştır. Biz kanun koyucunun uzlaştırma yapılmasına cevaz verdiği suçları “uzlaştırmaya tabi suçlar”, Kanunda uzlaştırma yapılamayacağı belirtilen suçları ise “uzlaştırma yasağı kapsamındaki suçlar” olarak adlandıracağız.

CMK'nın 253/1. maddesinde; şikâyete tabi suçlar ve TCK'da yer alan bazı suçlar bakımından uzlaşma teklifinde bulunulabileceği, bunun yanında suçta sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası gerektiren suçlar bakımından da uzlaştırma yapılabileceği kabul edilmiştir.

Yine, CMUY'nin 8. maddesinde de uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları düzenleme altına alınmıştır¹⁹⁰. Bu çerçevede şikâyete bağlı suçlar ile Kanun'da açıkça sayılan suçların yanında suçta sürüklenen çocuklar bakımından hapis cezasının üst sınırı üç yılı geçmeyen suçlar ile adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma kapsamındadır. Görüldüğü üzere kanun koyucu uzlaştırmaya tabi suçlar bakımından yetişkinler ve çocukların işlediği suçlar arasında farklı bir yaklaşım benimsemiş, suçta sürüklenen çocuklar bakımından ise uzlaştırma kapsamındaki suç kataloğunu daha geniş olarak belirlemeyi tercih etmiştir. Anılan düzenleme karşısında kanun koyucunun yetişkinler tarafından işlenen suçlar bakımından suçun niteliğini ön planda tutarken, suçta sürüklenen çocuklar bakımından yaptırımın türü ve süresini esas aldığı anlaşılmaktadır¹⁹¹. Uzlaştırma yasağı kapsamındaki suçlar ise; cinsel suçlar, kanunda uzlaştırma yapılmayacağı açıkça öngörölmüş suçlar ve uzlaştırma kapsamında olmayan başka bir suçla işlenen suçlardır. Belirtmek gerekir ki 6763 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce, etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilen suçlar da uzlaştırma yasağı kapsamındayken, yapılan değişiklikte bu suçlar bakımından da uzlaştırma yapılması olanaklı hale gelmiştir.

Aşağıda öncelikle uzlaşma teklifine konu olabilecek suçlar yetişkinler ve suçta sürüklenen çocuklar bakımından ayrı ayrı aktarılacak, devamında ise uzlaştırma yasağı kapsamındaki suçlara ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

190 Anılan düzenleme şu şekildedir:

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları

MADDE 8 – (1) Kanunun 253 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli, sanık, suçta sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.

(2) Suçta sürüklenen çocuklar bakımından mağduru veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

(5) Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.

191 Erdem – Eser - Özşahinli, s.48.

b. Yetişkinler Bakımından

Şikâyete Tabi Suçlar

CMK md. 253/1-a hükmünde, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçların uzlaştırma kapsamında olduğu ifade edilmiştir. Bu hüküm çerçevesinde uzlaştırmaya tabi suçların genel kapsamını şikâyete bağlı suçların oluşturduğu, bir başka deyişle uzlaştırma kurumunun kural olarak şikâyete bağlı suçlar bakımından öngörölmüş bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğu söylenebilir.

Şikâyet, suç teşkil eden bir fiil dolayısı ile suçtan zarar gören kişinin fail hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını yetkili makamlara yazılı olarak başvurarak istemesidir. Belirtmek gerekir ki ceza muhakemesinde re'sen soruşturma esas, şikâyete bağlı soruşturma ise istisnadır. Bir başka deyişle, suç teşkil eden bir fiilin cezalandırılabilmesi kural olarak suçtan zarar görenin müracaatına bağlı değildir. Diğer taraftan kanun koyucu; kimi suçların soruşturulması ve kovuşturulması için suçtan zarar görenin bu hususta talebi olmasını aramıştır. Bu çerçevede bir suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı olduğundan söz edilebilmesi için, bu hususun kanunda açıkça belirtilmiş olması gerekmektedir.

Öte yandan belirtmek gerekir ki TCK'nin yer bakımından uygulamasına ilişkin kuralları düzenleyen TCK md. 11/2 ve 12/2'de yer alan şikâyet şartının uzlaştırma kurumunun tatbiki bakımından bir değer taşımadığı kanaatindeyiz¹⁹². Zira böyle bir kabul halinde TCK md. 11/2 hükmü bakımından bu hükmün niteliği itibariyle hafif suçlara uygulanabilecek olması nedeniyle önemli bir sorun oluşmayacağı düşünölse de, niteliği itibariyle ağır suçlara uygulanma kabiliyeti bulunan TCK md. 12/2 kapsamındaki fiiller bakımından sakıncalı durumlar ortaya çıkabilecektir. TCK md. 12/2 hükmü, mağdura göre şahsilik ilkesini düzenlemektedir. Bu düzenlemeye göre; *“bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına olarak TCK'nin 13. maddesinin dışındaki bir suçun işlenmesi ve failin Türkiye’de bulunması halinde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır.”*

Anılan hüküm kapsamında, yabancı bir kişinin bir Türk vatandaşını yabancı ülkede kasten öldürmesi durumunda suçun Türkiye’de soruşturulabilmesi için gerekli olan şikâyet şartını “suçun şikâyete bağlı olduğu” kabulüyle uzlaştırma kurumuna esas almak, kasten öldürme gibi ağır bir suç bakımından da uzlaştırmaya başvurulabileceği şekilde sakıncalı bir sonucun ortaya çıkmasına neden olacaktır. Elbette ki özellikle ağır suçlar bakımından böyle bir kabulün uzlaştırma kurumunun esaslarıyla uyuşmayacağı aşikârdır. Buradaki sorunun, kanun koyucunun şikâyet kavramını özensiz kullanmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz. Bu durumda

¹⁹² Benzer yönde: Erdem – Eser - Özşahinli, s.38.

kanaatimizce TCK md. 11/2 ve 12/2 kapsamındaki bir suç, ancak ilgili kanunda da şikâyete bağılı olarak düzenlenmiş ise uzlaştırmaya konu olabilir.

Belirtmek gerekir ki bir suçun şikâyete tabi olması, tek başına uzlaştırma kapsamında kabul edilmesi açısından yeterli değildir. Öyle ki suç şikâyete tabi olsa bile mağdurun gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olmaması (bkz. TCK md.340/2, 341/2, 342/2), suçun uzlaştırma yasağı kapsamında bulunması (bkz. şikâyete bağılı cinsel suçlar TCK md. 102/1, md. 104/1, md. 105/1), suçun uzlaştırmaya tabi olmadığı hususunda kanunda açık hüküm bulunması (bkz. Çek Kanunu md. 5/10) durumlarında suç şikâyete bağılı da olsa uzlaştırmaya tabi olmayacaktır.

Kanunda Açık Hüküm Bulunan Suçlar

CMK md. 253/1-b' de şikâyete bağılı olup olmadığına bakılmaksızın maddede sayılan bazı suçların uzlaştırma kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Yine, diğer kanunlarda yer alan suçlar bakımından da suç şikâyete bağılı olmasa bile kanunda açık hüküm bulunması halinde uzlaştırma yoluna gidilebilecektir. Bu çerçevede anılan maddede kimi suçların “şikâyete bağılı olup olmadığına bakılmaksızın” uzlaştırmaya tabi olduğunun düzenlenmesinin ilk sonucunun, şikâyete bağılı bir suç bakımından sonradan yapılacak bir düzenleme ile şikâyet şartı kaldırılacak olsa bile suçun uzlaştırma kapsamından çıkmayacak olması söylenebilir.

Belirtmek gerekir ki CMK md. 253/1-b maddesinde yer alan suçların neredeyse tamamının basit hallerinin zaten şikâyete bağılı olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki sayılan suçlardan sadece hırsızlık (TCK md. 141), dolandırıcılık (TCK md. 157) ve suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK md. 165) suçları -belli kişilere karşı işlenmesi halleri dışında (TCK md.167/2)- şikâyete bağılı değildir. Diğer taraftan, bu hükmün basit veya nitelikli hallerinden bazıları şikâyete tabi olan kimi suçların, şikâyete bağılı olmayan nitelikli halleri bakımından da uzlaştırmayı mümkün kıldığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede anılan düzenleme ile suçun basit halinin mi yoksa daha fazla cezayı gerektiren nitelikli halinin mi oluştuğu hususunda tereddütte düşülmesi halinde, suçun uzlaştırmaya tabi olup olmadığı konusunda hatalı sonuca varılması ihtimalinin bertaraf edilebileceği söylenebilir.

c. Suça Sürüklenen Çocuklar Bakımından

Genel Olarak

CMK md. 253/3'de mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçların uzlaştırma kapsamında olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü üzere kanunkoyucu SSÇ'ler bakımından uzlaştırmaya tabi suçları belirlerken, suça ilişkin kanunda

öngörülen yaptırımın ağırlığını esas almıştır. Diğer taraftan, kanun maddesinde yer alan “ayrıca” ifadesinden, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağı suçlar ile kanunda açık hüküm bulunan suçların SSC’ler bakımından da uzlaştırmaya tabi olduğu anlaşılmaktadır. Bu halde SSC’ler bakımından uzlaştırmaya tabi suçlar:

- Şikâyete tabi suçlar,
- Kanunda ismen sayılan suçlar
- Üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis cezasını gerektiren suçlar
- Adli para cezasını gerektiren suçlar

Olarak sayılabilir.

Şikâyete tabi suçlar ve kanunda ismen sayılan suçlar yukarıda açıklandığı için burada tekrarlanmayacaktır.

Üst Sınırı Üç Yılı Geçmeyen Hapis Cezasını Gerektiren Suçlar

Üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis cezasını gerektiren suçlar, -suç şikâyete bağı ve/veya ismen sayılan suçlardan değilse- sadece suçta sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamındadır. Bu fıkra kapsamında suçun uzlaştırmaya tabi olup olmadığı belirlenirken suç için kanunda gösterilen soyut cezanın üst sınırı esas alınmalıdır.

Adli Para Cezasını Gerektiren Suçlar

Adli para cezasını gerektiren suçlar -suç şikâyete bağı değilse ve/veya ismen sayılan suçlardan değilse- sadece suçta sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamındadır. Adli para cezası ile birlikte hükmedilecek olan hapis cezasının üst sınırının üç yılı geçmemesi halinde suçun uzlaştırma kapsamında olduğu kabul edilmelidir. Yine, yaptırımın adli para cezası veya hapis cezası olmak üzere seçimlik olarak öngörüldüğü hallerde de suç uzlaştırma kapsamındadır.

d. Uzlaştırma Yasağı Kapsamındaki Suçlar

Cinsel Suçlar

CMK’nin 253/3. maddesinde takibi şikâyete bağı olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bakımından uzlaştırma yapılamayacağı öngörülmüştür. TCK’de cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan cinsel saldırı (TCK md. 102/1), sarkıntılık düzeyinde kalan nitelikli cinsel saldırı (TCK md. 102/2. ikinci cümle), reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md. 104/1) ve cinsel taciz (TCK md.105/1) suçları takibi şikâyete bağı olup CMK md. 253/3’deki amir hüküm gereğince bu suçlar uzlaştırma yasağı kapsamındadır.

Kanunda Açık Hüküm Bulunan Suçlar

Takibi şikâyete bağı olmasına rağmen kanunda uzlaştıırma yapılamayacağı hususunda açık hüküm bulunan suçlar uzlaştıırma kapsamında değildir. Örneğın, Çek Kanunu md. 5/10'da böyle bir düzenleme bulunmaktadır. Anılan kanunun md. 5/1 hükmü "... Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişı hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur..." şeklindedir. Görüldüğü üzere bu hükümle ihdas edilen suç şikâyete bağı olduğundan esasen uzlaştıırma tabi olacaktır. Diğer taraftan aynı maddenin 10. fıkrasında "*Birinci fıkrada tanımlanan suç nedeniyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı*" düzenlenmiştir. Kanun koyucunun şikâyete bağı bir suç bakımından ceza veya yaptırıma alternatif yolları kapatması, bu suçla ilgili izlediğı suç siyasetinin bir sonucudur.

Uzlaştıırma Kapsamına Girmeyen Bir Başka Suçla Birlikte İşlenen Suçlar

CMK md. 253/3'de; uzlaştıırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Belirtmek gerekir ki anılan düzenlemedeki "*aynı mağdura karşı*" ifadesi 7188 sayılı kanunla yapılan değışiklik çerçevesinde hükme eklenmiştir. Gerçekten, maddeye "aynı mağdura karşı" ibaresi eklenmeden önce hükümdeki "birlikte işlenen suç" ifadesinden ne anlaşılması gerekeceğı hususu uygulamada tereddütler yaşanmasına neden olmuştur. Kanaatimizce anılan düzenlemeyle ifade edilmek istenen, aynı mağdura karşı birlikte soruşturulacak ve kovuşturulacak suçlar söz konusu olduğunda, şüpheli veya sanığın bir suç bakımından mağdurla barıştırılıp, aynı sürece konu bir başka suç bakımından ise cezalandırılması yoluna gidilmesinin uzlaştıırma kurumunun niteliğı ile bağdaşmıyor olması ve çelişkili uygulamalara sebebiyet vermesidir.

Mağdur veya Suçtan Zarar Görenin Kamu Tüzel Kişisi Olduğı Suçlar

Uzlaştıırma, mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek kişı veya özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda uygulanabilir (CMK md.253/1, CMUY md. 7/1). Bu çerçevede mağdur veya suçtan zarar görenin kamu tüzel kişisi olması durumunda tarafları uzlaştıırma girişiminde bulunmak üzere dosyanın uzlaştıırma bürosuna gönderilebilmesi olanaklı değildir.

TCK'nin özel hükümlerine ilişkin ikinci kitabının ikinci bölümünde, kişilere karşı suçlar düzenlenmiştir. Belirtmek gerekir ki burada düzenlenen suçların genel olarak mağduru, belirlenebilir kişilerdir. Uzlaştıırma kurumunun, fail ile mağduru barıştırarak ceza uyuşmazlığını çözmeyi hedeflediğı gözetildiğinde, bu

kurum çerçevesinde çözülebilecek uyuşmazlıkların ekseriyetle kişilere karşı suçlar bölümünde yer alan suçlara ilişkin olduğu söylenebilir. Zira bu suçlar bakımından hemen hemen her zaman mağdur ve suçtan zarar görenin belirlenebilir olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan, bu bölümde yer alan suçlar bakımından mağdur veya suçtan zarar görenin her zaman gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olduğunu söylemek olanaklı değildir. Öyle ki, bu bölümde düzenlenen mala zarar verme suçu, kamu malına yönelik olarak da işlenebilir. Bu durumda, malına zarar verilen kamu hukuku tüzel kişisi, suçtan zarar gören konumundadır. Diğer taraftan, kanunun açık hükmü karşısında, tarafları bu suç kapsamında uzlaştırma girişiminde bulunmak olanaklı değildir.

TCK'nin özel hükümlerine ilişkin ikinci kitabının üçüncü bölümünde topluma karşı suçlar düzenlenmiştir. Bu bölümde yer alan suçlar bakımından esas itibarıyla belirli bir mağdurdan söz edilememekte, bu suçların genel olarak toplumun refah, barış ve düzenini koruma altına alması nedeniyle suç mağdurunun "toplumu oluşturan tüm bireyler" olduğu ifade edilmektedir. Kanaatimizce, mağdurun toplumu oluşturan tüm bireyler olduğu suçlar bakımından ayrıca belirli bir mağdurdan söz edilemediği takdirde uzlaştırma olanaklı değildir. Diğer taraftan dar anlamda mağdurun belirlenebildiği suçlar bakımından uzlaştırmanın mümkün olduğu kabul edilmelidir¹⁹³. Öyle ki, CMK'nin 253/1-b maddesinde açıkça uzlaştırma kapsamında olduğu belirtilen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu (TCK md.234), aile düzenine karşı suçların içinde ve topluma karşı suçlar arasında düzenlenmiştir. Ancak, suçun dar anlamda mağduru tespit edilebilir olduğundan, uzlaştırma mümkündür.

2. Şüpheli Hakkında Kamu Davası Açılmasının Mümkün Olması

a. Genel Olarak

Soruşturma aşamasında dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilebilmesi için aranan ikinci şart, kamu davası açılmasına olanak bulunmasıdır. Zira uzlaştırma, şüpheli hakkında kamu davası açılmasının alternatifidir. Bu halde kamu davası açılmasının olanaklı olmaması durumunda, yargıya intikal edecek bir uyuşmazlık bulunmadığından, uyuşmazlığın çözümünde alternatif bir yola başvurmak da olanaklı değildir.

Soruşturma, basit suç şüphesinin öğrenilmesiyle başlar. Soruşturma süresi boyunca aleyhe ve lehe deliller toplanarak suç şüphesine ilişkin araştırma derinleştirilir. Soruşturma sonunda, şüphelinin suç işlediğine ilişkin yeterli şüphe oluşturacak delile ulaşılamaması veya kovuşturma olanağının bulunmaması durumunda kovuşturma yapmaya yer olmadığı (KYOK) kararı verilerek soruşturma sonuçlandırılır. Diğer taraftan, şüphelinin suç işlediği hususunda yeterli şüpheye

193 Akbulut - Aksan, s. 113.

ulaşılması ve kovuşturma olanağının bulunması halinde ise şüpheli hakkında iddianame düzenlenerek görevli ve yetkili mahkemeye sunulur. Mahkeme, kendisine sunulan iddianameyi on beş gün içerisinde iade etmezse kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresine geçilir (CMK md. 174). Mahkeme, CMK md. 174’de sayılan iddianamenin iadesi sebeplerinden birisinin var olduğu kanaatine varırsa, iddianameyi iade eder ve tekrar soruşturmaya dönülür. Bununla birlikte; şüphelinin suç işlediği hususunda yeterli şüpheye ulaşılması ve kovuşturma olanağı bulunması durumunda Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemek dışında farklı seçenekleri de bulunmaktadır.

İlk olarak, Cumhuriyet savcısı gerekli şartların varlığı halinde uzlaştırma (CMK md. 253) veya ön ödeme (TCK md.75) kurumları çerçevesinde kamu davası açmadan uyuşmazlığı sonlandırabilir. Nitekim -şartların bulunması halinde- CMK’nin 253/1. maddesinde “şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde” bulunulmasının “zorunlu” olduğu; 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun’un 20. maddesi ile değişik CMK’nin 174/1-c maddesinde; “*Önemeye veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılın işlerde önemeye veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen...*” iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verileceği; aynı Kanun’un 27. maddesiyle değişik 280/1-f maddesi gereğince ise; “*Soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin veya önemeye ve uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması ya da davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması hâlinde...*” hükmün Bölge Adliye Mahkemesi özel dairesince bozulmasına karar verileceği hüküm altına alınmıştır. Diğer taraftan bir suçun hem uzlaştırma hem ön ödeme kapsamında olması durumunda, öncelikle tarafları uzlaştırma girişiminde bulunulması gerekmektedir. Bir başka deyişle, uzlaştırmının ön ödemeye göre uygulanma önceliği vardır.

İkinci olarak, cezayı kaldıran etkin pişmanlık hali ile şahsi cezasızlık hallerinin bulunması durumunda Cumhuriyet savcısı takdir yetkisini kullanarak kovuşturma yapmaya yer olmadığı kararı verebilir (CMK md.171/1). Belirtmek gerekir ki bu madde kapsamında kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararının verilmesi, şüpheliye hiçbir yükümlülük yüklediğinden lehedir. Bu nedenle, Cumhuriyet savcısı uzlaştırma kapsamındaki bir suç bakımından takdir yetkisini kullanarak kamu davasını açmayacaksa, dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesine gerek yoktur. Diğer taraftan, kamu davasını açmamak yönünde takdir yetkisini kullanmayacaksa, bu durumda gerekli şartların varlığı halinde dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermek durumundadır.

Üçüncü ve son olarak ise, Cumhuriyet savcısı gerekli şartların varlığı halinde iddianame düzenlemek yerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar

verebilir (CMK md. 171/2). Ancak, uzlaşturma ve ön ödeme kapsamındaki suçlar bakımından erteleme kararı verilemez.

b. Yeterli Şüpheli Bulunması

Yukarıda değinildiği üzere, kamu davası açılabilmesi için gereken ilk şart yeterli suç şüphesinin bulunmasıdır. CMK md. 253/4’de soruşturma konusu suçun uzlaşturma kapsamında olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphelinin bulunması halinde dosyanın uzlaşturma bürosuna gönderileceği belirtilmiştir. Bu durumda, basit suç şüphesinin öğrenilmesiyle soruşturmaya başlayan Cumhuriyet savcısı, atılı suçun uzlaşturma kapsamında olması halinde otomatik olarak dosyayı uzlaşturma bürosuna göndermeyecek, ancak suç işlendiği hususunda yeterli şüpheye ulaşacak delil elde etmesi halinde tarafların uzlaştırılması girişimine başvuracaktır. Zira değinildiği üzere uzlaşturma kural olarak kamu davasının alternatifidir. Nitekim suç şüphesine ulaşılmadan dosyanın uzlaşturma bürosuna gönderilmemesi, olası bir kamu davası süreci ve sonuçlarından çekinen masum kişilerin suçu kabullenmesi gibi sakıncalı sonuçlar doğuracaktır.

c. Kovuşturma Olanığının Bulunması

Kamu davası açılması için gerekli koşullardan bir diğeri, kovuşturma olanığının bulunmasıdır. Zira Cumhuriyet savcısı şüphelinin suç işlediği yönünde yeterli şüpheye ulaşmış olsa bile, kovuşturma olanığı bulunmadığı sürece iddianame düzenleyemez. Böyle bir durumda ise dosyanın uzlaşturma bürosuna gönderilmemesi gerekmektedir. Zira soruşturma aşamasında uzlaşturma, kamu davasının alternatifidir.

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır. Yapılan yargılama sonucunda suç işlendiği vicdani kanaatine ulaşan mahkeme, suçluyu cezalandırarak bozulan kamu düzenini yeniden tesis eder. Mahkemece kurulan hükmün kesinleşmesiyle ceza muhakemesi sona erer. Bir başka deyişle, ceza muhakemesi basit suç şüphesi ile başlayıp şüphelinin tamamen yenilmesi halinde kişi hakkında kurulan kesin hükümlerle sonuçlanan bir süreçtir. Ancak bu süreç, çeşitli nedenlerle ilerleyemeyebilir. Öyle ki muhakemenin şarta bağlanması halinde muhakemenin bir sonraki evresine geçilemez.

Belirtmek gerekir ki muhakeme şartları çok çeşitli olabilir. Buna göre kimi şartlar soruşturma veya kovuşturmanın başlamasını, kimisi soruşturmanın veya kovuşturmanın devamını, bazı şartlar ise ceza verilmesini veyahut cezanın infazını engelleyebilir. Bu çerçevede muhakemenin ilerlemesi için bulunması gereken şartlara “olumlu muhakeme şartları”, muhakemenin ilerlemesine engel teşkil eden şartlara ise “olumsuz muhakeme şartları” denir.

Kovuşturma olanağının bulunması ifadesinden anlaşılması gereken, muhakemenin yürümesini engelleyen bir muhakeme şartının bulunmamasıdır.

Suçla ilişkin muhakeme şartları, soruşturma evresinde kamu davasının açılmasını engeller. Kovuşturma evresinde ise davanın düşmesi sonucu doğurur. Bu çerçevede şikâyet, izin ve karar suçla ilişkin olumlu muhakeme şartları, af ve zamanaşımı ise suçla ilişkin olumsuz muhakeme şartlarıdır. Buna göre, muhakemenin başlayabilmesi ve ilerleyebilmesi “şikâyet”, “izin” veya “karar” şartına bağlanmışsa bu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Diğer taraftan kovuşturmanın olanaklı olabilmesi için suçun affa uğramamış olması ve suçla ilişkin zamanaşımının da dolmamış olması gerekmektedir. Bu kapsamda suçla ilişkin muhakeme şartlarının gerçekleşmediğini anlayan Cumhuriyet savcısı, kovuşturma olanağı bulunmadığından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verecek olup bu halde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi olanaklı değildir (CMUY md. 10/1).

B. KOVUŞTURMA EVRESİNDE

1. Genel Olarak

Yukarıda değinildiği üzere uzlaştırma kural olarak kamu davasına alternatif olan ve soruşturma evresinde tatbik alanı bulunan bir kurumdur. Ancak, çeşitli nedenlerle uzlaştırma kurumu işletilmeden soruşturma tamamlanmış ve kamu davası açılmış ise, bu durumda mahkeme tarafından da uzlaştırma sürecinin başlatılması olanaklıdır. Bu halde kovuşturma aşamasında uzlaştırma, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmasının alternatifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kovuşturma evresinde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi için gereken şartlar; kovuşturma evresine geçilmiş olması, kamu davasına konu suçun uzlaştırma kapsamında olması ve sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulması olanağının bulunması olarak sayılabilir.

2. Kovuşturma Evresine Geçilmiş Olması

Mahkeme tarafından uzlaştırma sürecinin başlatılabilmesi için ceza muhakemesine konu suçla ilgili kovuşturma evresine geçilmiş olması gerekir. Kanun’a göre kovuşturma “*İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi*” ifade ettiğine göre (md. 2/1-f; md. 175/1); iddianamenin iade edilmiş olması halinde veya değerlendirildiği süreçte yani ara muhakeme evresinde (md. 174/1) uzlaştırma sürecinin başlatılması mümkün değildir.

Koşulların bulunması halinde uzlaştırma sürecinin işletilmesi zorunlu olduğundan, kamu davasının ilk derece mahkemesinde, Bölge Adliye Mahkemesinde (BAM) veya Yargıtay’da bulunması arasında ilkesel olarak fark bulunmamaktadır.

Bununla birlikte BAM ve Yargıtay'daki kanun yolu incelemesi sırasında doğrudan uzlaştırma işlemlerinin ifasına girişilemeyecek, ancak bu husus hukuka aykırılık bağlamında (CMK md. 288) bozma nedeni yapılarak dosyanın yerel mahkemeye gönderilmesine karar verilecektir. Nitekim CMK'nin 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile değişik 280/1- maddesinde (ek bent) "*Soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin veya önödeme ve **uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması ya da davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması halinde hükmün bozulmasına...***" ve dosyanın gerekli incelemenin yapılarak yeniden hüküm kurulmak üzere ilk derece mahkemesine gönderileceği düzenlenmiştir¹⁹⁴.

3. Kamu Davasına Konu Fiilin Uzlaştırma Kapsamında Bir Suç Olması

a. Genel olarak

Uzlaştırma girişiminde bulunulabilmesinin/uzlaştırma yoluna gidilebilmesinin temel koşulu kanunda uzlaştırma kapsamında bulunan bir suçun söz konusu olmasıdır (CMK md. 253). Normal koşullarda uzlaştırmaya tabi bir suçla karşılaşıldığında soruşturma evresinde uzlaştırma sürecinin işletilmesi zorunludur. Ancak bunun kimi nedenlerle hiç veya gereği gibi yapılmamış olması ihtimal dâhilindedir. Kanun koyucu bu gibi bir durumla kovuşturma evresinde karşılaşıldığında uzlaştırma yolunun işletilmesini benimsemiştir. CMK'nin 254. maddesinde; "*Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde...*" şeklindeki geniş kapsamlı ifadeyle formüle edilen bu husus CMUY md. 22/1'de dört başlık halinde (bent: a-ç) sınıflandırılmıştır. Önemle ifade edelim ki, aksi yönde görüşler bulunmakla birlikte¹⁹⁵ yönetmelikteki sayılan haller sınırlayıcı olmadığından (ve esasen yönetmelikle kanuna sınırlama getirilmeyeceğinden), koşulların oluştuğu başkaca durumlarda yapılacak uzlaştırma uygulamasına engel değildir. Örneğin soruşturma aşamasında yürütülen uzlaştırma sürecinin hukuka aykırı davranıldığıının kovuşturma evresinin herhangi bir safhasında anlaşılması halinde, uzlaştırma süreci yeniden işletilmelidir.

194 CMK'nin 280/1. maddesinde yapılan bu değişiklik öncesi de bazı BAM'larda hukuka aykırı olarak bozma kararı verildiği, oysa BAM'ların ancak CMK md. 289 kapsamındaki kesin hukuka aykırılık hallerinde bozma kararı verebileceği yönündeki eleştiri için bkz. Öntan, Yaprak, Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeligi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9 Sayı:1, Yıl: 2018, s. 73 ve dn. 32.

195 Akbulut/Aksan, s. 145-146.

b. Kovoşurma evresine geçildikten sonra kamu davasına konu fiilin esasen soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gereken bir suç olduğunun anlaşılması

Uzlaştırma kanunda soruşturma evresine özgü bir kurum olarak benimsenmiştir (CMK md. 253). Bu durumun doğal bir yansıması olarak “Önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılabilir işlerde önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen...” iddianamenin iade edileceği benimsenmiştir (CMK md. 17471-c)¹⁹⁶. Emredici ve açık nitelikteki bu düzenlemelere rağmen, Cumhuriyet savcısının dikkatsizlik veya özensizliği veya hukuki nitelendirme hatası nedeniyle soruşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamında olduğu gözden kaçırılarak uzlaştırma prosedürünü uygulamadan iddianamenin düzenlenmiş olması ve aynı nedenlerle mahkemece iddianamenin kabul edilerek veya 15 günlük inceleme süresinin geçirilmesi nedeniyle kabul edilmiş sayılarak kamu davasının açılmış olması /kovoşurma evresine geçilmiş olması ihtimal dahilindedir. Devletin (ve görevlilerinin) her türlü işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına bağlılığının sağlanması, hukukun uygulanmasında keyfiliğin yerine kuralların ve adaletin hâkim kılması, bireylerin hukuki güvenlik içinde bulunması ve eşit muameleye tabi olması hukuk devletinin bir gereği olması nedeniyle, sanık lehine olan uzlaştırma kurumunun kovoşurma evresinde de uygulanması zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Ancak ceza muhakemesinde “evrelerden dönülemezlik ilkesi” gereğince kovoşurma evresinden tekrar soruşturma evresine dönülemeyecek olması nedeniyle¹⁹⁷, sürecin kovoşurma aşamasında mahkemece işletilmesi gerekecektir.

c. Kovoşurma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması

Mahkeme Cumhuriyet savcısının ortaya koyduğu hukuki nitelendirmeyi yerinde görmese dahi, bu nedene dayanarak iddianameyi iade edemez (CMK md. 174/2). Bununla birlikte kovoşurmada kamu davasına konu fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı olmadığından (CMK md. 255/2), yaptığı değerlendirmede suçun uzlaşma kapsamında olduğu kanaatine ulaşırsa uzlaştırma sürecini başlatmak zorundadır (CMK md. 254/1)¹⁹⁸. Bu bağlamda örneğin yağma suçundan (TCK

196 CMK'nin kovoşurma aşamasında uzlaştırmaya başvurmasını mümkün kılan 254. maddesi karşısında, bu hüküm gereksiz olması nedeniyle böyle bir durumla karşılaşıldığında iddianamenin iadesine karar vermek yerine, 253. maddede belirtilen usule göre uzlaştırmaya kendisinin başvurmasının amaca ve usul ekonomisine daha uygun düşeceği yönündeki görüş için bkz. Özbek, Mustafa, Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, *AÜHFD*, C.56 Sa.4 [123-205], 2017, s. 161.

197 Centel, Nur - Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınevi, 19. Bası, İstanbul 2020, s. 595.

198 Doktrinde suçun niteliğinin duruşmada delillerin ortaya konup tartışılması ile değişebileceği, dolayısıyla duruşma aşamasına geçmeden uzlaştırma sürecinin işletilemeyeceği dile getirilmektedir (Şahin, Cumhuriyet - Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 10. Bası, Seçkin

md. 148) açılmış bir kamu davasında, fiilin basit hırsızlık (TCK md. 141) olarak nitelenmesi halinde sanığa ek savunma hakkı (CMK md. 226) tanınmasına müteakip CMK md. 254/1 gereğince uzlaştırma süreci işletilecektir. Keza nitelikli dolandırıcılık suçundan (TCK md. 158) açılan bir kamu davasında, fiilin güveni kötüye kullanma suçunun basit halini (TCK md. 155/1) oluşturduğu kanaatine ulaşılması halinde yine CMK md. 226 gereğince ek savunma hakkı tanınarak CMK md. 254/1 gereğince uzlaştırma girişiminde bulunulması gereklidir.

d. Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi

Yeni vazedilen veya değiştirilen bir kanunla kovuşturma evresindeki bir suç dolaylı şekilde uzlaştırma kapsamına girebileceği gibi doğrudan uzlaştırma kapsamına da alınabilir. Bu gibi bir durumda uzlaştırma kurumunun maddi ceza hukuku yönü de gözetilerek lehe hüküm olması nedeniyle resen uzlaştırma yoluna gidilmesi zorunludur (TCK md. 7/2)¹⁹⁹. Dahası kovuşturma evresinin sona

Yayınevi, Ankara 2020, s. 221)

199 “...Uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur...Uzlaştırma usulü uygulanmaksızın dava açılması veya suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması hâlinde uzlaştırmanın uygulanması gerekmekte olup uzlaşma başarıyla gerçekleşir ve edim bir defada yerine getirilirse kamu davasının düşmesine karar verilecektir./ Uzlaştırma ile failin cezalandırılması olanağı ortadan kalktığından, bu kurum ceza ilişkisini düşüren bir hâl olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle uzlaşma; bir taraftan muhakemeyi engellemesi nedeniyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan ise fail ile devlet arasında ceza ilişkisini sona erdirdiğinden maddi ceza hukuku kurumu olarak kabul edilmelidir...” (CGK, 12.02.2019, 2018/5902019/90).

“...[Yasal] düzenlemeler ve gerekçeleri göz önüne alındığında, gerek 5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce, gerekse 5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrası **uzlaştırmanın asıl olarak soruşturma** safhasında yapılması gereken bir işlem olduğu, **kovuşturma aşamasında uzlaşma hükümlerinin uygulanmasının ise istisnai olarak Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaşma usulü uygulanmaksızın dava açılması veya suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde mümkün olduğu kabul edilmelidir.**Kanun koyucu 5560 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle bu hususu tüm tereddütleri giderecek şekilde yeniden ve farklı bir biçimde vurgulamıştır. **Bu itibarla hem suç tarihindeki ve hem de uzlaşmanın teklif edildiği tarihteki mevzuat hükümlerine göre soruşturma aşamasında usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen taraflarca kabul edilmemiş olması nedeniyle uzlaşma gerçekleşmemiş ise artık kovuşturma aşamasında taraflarca uygulanması talep edilebilecek artık uzlaştırma işlemi yapılamayacaktır.**

Bununla birlikte uzlaşma usulü uygulanmaksızın dava açılması veya suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde uzlaşmanın uygulanması gerekmekte olup uzlaşma başarıyla gerçekleşir ve edim bir defada yerine getirilirse kamu davasının düşmesine karar verilecektir

Öte yandan ceza hukukunda genel kural, suçun işlendiği tarihte yürürlükte bulunan kanunun uygulanmasıdır. Sonradan yürürlüğe giren bir kanunun, yürürlük tarihinden önce işlenen suçlara tatbik edilebilmesi, ancak lehe sonuçlar doğurması durumunda mümkündür. Önceki ve sonraki kanunlara göre hükmedilecek cezalar ve güvenlik tedbirleri aynı ise, suç tarihinden sonra yürürlüğe giren kanunun uygulanmasına imkân bulunmamaktadır.

Ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasına ilişkin kurallar, suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı TCK'nun 2. maddesinde hüküm altına alınmış olup, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nun 7. maddesinde de benzer düzenlemelere yer verilmiştir.

ermesine müteakip kesinleşen, infaz aşamasında olan ve hatta infaz edilmiş bulunan hükmün konusu olan suç uzlaştırma kapsamına girmiş ise, muhtemel bir uzlaşma sonucunda “düşme kararı” verileceğinden hükümlü için mükerrirlik statüsü ve yasaklanmış hakların geri verilmesi başta olmak üzere birçok hususta hukuki yarar bulunacağından, talep üzerine veya resen uyarılma yargılaması açılarak (ve infaz devam ediyorsa derhal durdurularak) kovuşturma evresine özgü uzlaştırma süreci (CMK md. 254) işletilmelidir²⁰⁰.

Lehe olan kanunun belirlenmesine ilişkin 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunun 9/3. maddesinin; ‘Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir’ şeklindeki hükmü, 23.02.1938 gün ve 23-9 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ve öğretide bu konuya ilişkin ileri sürülen görüşler birlikte değerlendirildiğinde; lehe kanunun belirlenmesi amacıyla, sabit kabul edilen maddi olaya suç tarihinde yürürlükte olan kanunlar ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hiçbir hükmü karıştırılmadan bir bütün halinde uygulanması ve uygulama neticesinde ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması gerekir.

Bu açıklamalar ışığında uyumsuzluk konusu değerlendirildiğinde;

Sanığa atılı eylem 765 sayılı TCK’nun 493/1-son maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunu, sonradan yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK’nda ise, 142/1-b maddesinde düzenlenen hırsızlık, 116/1. maddesinde düzenlenen konut dokunulmazlığını ihlal ve 151/1. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçlarını oluşturmakta olup her üç suç için de öngörülen cezaların alt sınırları ve suç tarihi itibarıyla uzlaşma kapsamında oldukları anlaşılmaktadır.

Lehe kanun belirlenirken suç tarihinde yürürlükte olan kanunlar ile sonradan yürürlüğe giren kanun hükümleri karıştırılmadan uygulanması gerektiğinden sanık ve müştekiye uzlaşmak isteyip istemedikleri sorularak uzlaşmayı kabul etmeleri halinde 5237 sayılı Kanunun, kabul etmemeleri halinde ise 765 sayılı Kanunun lehe olduğu anlaşılmalıdır olup sanık ve müştekiye uzlaşmak isteyip istemedikleri sorulmadan lehe kanunun belirlenmesi hukuka aykırıdır.

Bu itibarla sanık ve müştekiye uzlaşmak isteyip istemedikleri sorulmadan lehe kanun belirlenerek hüküm kurulması isabetsiz olup, direnme hükmünün bu nedenle bozulmasına karar verilmelidir...” (CGK, 07.04.2015, 2013/651, 2015/94).

- 200 Aynı yönde: Yenisey, Feridun - Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Güncellenmiş 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 839-840; Erdem/Erser/Özşahinli, s. 320; Aşkın, Uğur/Topuz, Veysel, Bilge, Burak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 168-169; Yargıtay’ın yerleşmiş uygulamaları da bu yöndedir: “...Dolandırıcılık suçundan sanık (...) hakkında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 157/1 ve 52/2. maddeleri gereğince 1 yıl 3 ay hapis cezası ve 2.000 Türk lirası ile cezalandırılmasına dair Düzce 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 30.05.2016 tarih ve 2012/335-2016/494 sayılı kararının infazı sırasında, 02.12.2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 34. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinde yapılan değişiklik neticesinde infaza konu ilamdaki suçun **uzlaştırma** kapsamına alındığından bahisle infazının durdurulmasına ve dosyanın **uzlaştırma** bürosuna gönderilmesine dair anılan mahkemenin 30.05.2017 tarih ve 2012/335-2016/494 sayılı ek kararına karşı Düzce Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan itirazın kabulüne ve söz konusu kararın kaldırılmasına ilişkin mercii Düzce 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 18.08.2017 tarih ve 2017/803 değişik iş sayılı kararı aleyhine yüksek Adalet Bakanlığınca verilen 08.05.2018 gün ve 94660652-105-81-5560-2018 sayılı kararın yararına bozma talebine dayanılarak dava dosyası Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 15.05.2018 gün ve 2018/40490 sayılı tebliğnamesiyle dairesimize gönderilmekle okundu./Kanun yararına bozma isteyen tebliğnamede;/Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 30.10.2007 tarih ve 2007/4-200-2007/219 sayılı ilâmında belirtildiği üzere, **uzlaştırma** kurumu her ne kadar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254. maddelerinde hüküm altına alınarak usul hukuku kurumu olarak düzenlenmiş ise de, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi **bakımından** maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle yürürlüğünden önceki olaylara uygulanabileceği, bu uygulamanın sadece görülmekte olan davalar **bakımından** geçerli olmayacağı, 5237 sayılı Kanun’un 7/2. maddesindeki ‘Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.’ şeklindeki hüküm uyarınca **kesinleşmiş kararlar bakımından da uzlaştırma** hükümlerinin uygulanması

İlave edelim ki, kurumun zikredilen niteliği gereği işlendiği sırada uzlaştırmaya tabi olan bir suçun, daha sonra kapsam dışına çıkarılması halinde, uzlaştırma sürecinin işletilmesinden vazgeçilemez.

e. Kamu davasının iddianame yerine geçen belgeyle açılması nedeniyle doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tabi bir suçun bulunması

CMK'ye göre asıl iddia makamı kural olarak Cumhuriyet başsavcılığı ise de, kanun koyucu kimi nedenlerle bu ilkeye bazı istisnalar getirmiştir. Bu gibi hallerde suç işleyen her kişi hakkında uygulanması gereken CMK'nin genel düzenleme içeren kimi hükümleri bazı suç failleri bakımından uygulanmayacak, bunlara ilişkin ilgili kanunlarındaki özel soruşturma ve kovuşturma usulleri geçerli olacaktır. Örneğin 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu md. 53/c gereğince kapsam dâhilindeki görevliler hakkındaki kamu davası Cumhuriyet savcısı tarafından değil, yetkili kurul tarafından açıldığından, Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma evresinde işletilmesi gereken uzlaştırma süreci CMK md. 254 çerçevesinde mahkeme tarafından başlatılacaktır.

f. Soruşturma Evresinde Yürütülen Uzlaştırma Sürecinin Hukuka Aykırı Olması

Uzlaştırma kapsamındaki bir suçta soruşturma evresinde uzlaştırma girişiminde bulunulmuş ancak teklifin reddedilmesi, süresinde cevap verilmemesi nedeniyle reddedilmiş sayılması, tarafların uzlaştırma müzakerelerine katılmaması veya kendilerine ulaşılamamış olması yüzünden sürecin olumsuz sonuçlanması nedenleriyle kamu davası açılarak kovuşturma evresine geçilmiş olabilir. CMK md. 253/18 gereğince “Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna ...” gidilemeyeceği açık ise de²⁰¹ yargılama esnasında soruşturma aşamasında

gerektiği cihetle; hükmün infazının durdurularak, 5271 sayılı Kanunu'nun 253. maddesindeki esas ve usullere göre **uzlaştırma** işlemlerinin yerine getirilmesi için yargılama dosyasının **uzlaştırma** bürosuna gönderilmesi gerektiği gözetilmeden, itirazın reddi yerine yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmediğinden, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozma talebine dayanılarak ihbar olunmuştur/...**5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaşma**, sadece sanığa değil aynı zamanda ve öncelikle, mağdurun zedelene hukukunun düzeltilmesine hizmet amacı gütmesi ve biçimi itibarıyla bir ceza yargılaması müessesesi olsa da, **fail ile devlet ilişkisini sona erdirmesi bakımından** maddi ceza hukukunu da ilgilendirmesi nedeniyle **kesinleşmiş kararlar** yönünden de **uzlaştırma** hükümlerinin uygulanması gerektiğinin anlaşılması karşısında; itirazın bu nedenlerle reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet bulunmadığından, kanun yararına bozmaya atfen düzenlenen ihbarnamedeki düşünce yerinde görülmekle, Düzce 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 18.08.2017 tarih ve 2017/803 değişik iş sayılı kararının, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi gereğince BOZULMASINA...” (15. CD, 04.06.2018, 2018/3338, 2018/4175; Aynı yönde; 17. CD, 17.07.2017, 2017/2914, 2017/9478); İnfaz edilmiş hükümler yönünden aksi görüş için bkz. Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Göden Geçirilmiş 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s.847; Bayındır, Sinan/Ersöz, Oğuz, **Uzlaştırma**, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 165-166.

201 “...Uzlaştırmanın asıl olarak soruşturma safhasında yapılması gerektiği, kovuşturma aşamasında **uzlaşma**

yürütölen uzlaştırma sürecinde herhangi bir hukuka aykırılık yapıldığı ortaya çıkabilir. Örneğın hâkimin yasaklılığı hallerine koşut bir nedenle uzlaştırmacı olarak görev yapamayacak bir kişinin uzlaştırma işlemlerini yürütmüş olması (CMK md. 253/10) veya “şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.” (CMK md. 253/4) hükmünde bildirimün usulüne uygun yapılmamış olması yahut üç günlük süre beklenmeden teklifin reddedildiği sonucu çıkarılmak suretiyle işlem tesis edilmesi hallerinde durum bu merkezdedir. Nitekim Yargıtay’ın “...Her ne kadar katılan şikâyet dilekçesinde uzlaşma talebinin bulunmadığını bildirmiş ise de sanığın üzerine atılı ve birlikte işlediği suçların tamamının uzlaştırma kapsamında kalması ve ne soruşturma ne de kovuşturma aşamasında sanığa ya da katılana uzlaşmanın mahiyetinin, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları anlatılmayıp Kanun’un öngördüğü şekilde yöntemince uzlaşma teklifinde bulunulmadığının anlaşılması karşısında, sanığın sabit olan hakaret suçunda öncelikle CMK’nın 253 ve 254. maddelerine uygun olarak usulünce uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesinin gerektiği kabul edilmelidir...” (CGK, 11.02.2020, 2017/868, 2020/87) şeklindeki kararı yanında; “...Soruşturma aşamasında usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen mağdur tarafından kabul edilmemiş olması ve suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa kovuşturma aşamasında ortaya çıkmaması karşısında, kovuşturma evresinde mahkemece yeniden uzlaştırma işleminin yapılması mümkün değildir. Bu nedenle, Özel Dairece yerel mahkeme hükmününün, mahkeme tarafından uzlaşma hükümlerinin yerine getirilmesi gerektiğinden bahisle bozulmasında isabet bulunmamaktadır...” (CGK, T.29.04.2014, E. 2013/6-740, K. 2014/224), şeklindeki içtihadının zıt anlamı bu hususu açıkça ortaya koymaktadır.

hükümlerinin uygulanmasının ise istisnai olarak ‘suçun **uzlaşma** kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde’ mümkün olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Başka bir anlatımla, soruşturma aşamasında usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen taraflarca kabul edilmemiş olması nedeniyle **uzlaşma** gerçekleşmemiş ise kovuşturma aşamasında taraflarca uygulanması talep edilse bile artık uzlaştırma işlemi yapılamayacaktır...” (CGK, 22.01.2013, 2013/17, 2012/1142).; “...Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 22.01.2013 gün, 1142-17 sayılı kararında da açıklandığı üzere, suç tarihi itibarıyla uzlaştırmamınasılolaraksoruşturma evresinde yapılması gerektiği, kovuşturma aşamasında uzlaşma hükümlerinin uygulanmasının ise istisnai olarak ‘suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa duruşmada anlaşılması halinde’ mümkün olduğu, soruşturma aşamasında usulüne uygun olarak uzlaştırma teklif edilmesine rağmen taraflarca kabul edilmemiş olması nedeniyle uzlaşma gerçekleşmemiş ise kovuşturma aşamasında taraflarca uygulanması talep edilse bile artık uzlaştırma işlemi yapılamayacağından, somut olayda soruşturma aşamasında 27.12.2008 tarihinde Cumhuriyet savcısının teklifi üzerine düzenlenen formda sanığın uzlaşmak istemediğini beyan etmesi karşısında, kovuşturma aşamasında 04.02.2009 tarihli oturumda mahkeme tarafından düzenlenen tarafların uzlaştığına dair tutanağın hukuki sonuç doğurmayacağı anlaşılmalı, tebliğnamedeki konut dokunulmazlığını bozma suçuna ilişkin bozma düşüncesine iştirak edilmemiş[tir]...” (2. CD, 04.12.2017, 2015/6342017/12975).

4. Sanık Hakkında Mahkûmiyet Hükmi Kurulması Olanğının Bulunması

a. İsnat Edilen Suçun Sübutuna Yeter (Mahkûmiyeti Gerektirecek) Delil Bulunması

Soruşturma aşamasında uzlaştirma yoluna başvurulabilmesi için kamu davasının açılması gerektirecek/haklı kılacak delil yeterli iken (CMK md. 253/4), kovuşturmada şüphenin tamamen yenilmiş olması yani sanığa isnat edilen suçun sübut bulması zorunludur. Bu husus CMK md. 254 açıkça düzenlenmemiş ise de uzlaşma sağlanmış olmakla birlikte özellikle edimin defaten yerine getirilmediği (taksidde bağlandığı veya ileri bir tarihe ertelendiği) hallerde CMK md. 223/6 ve 231/1 gereği verilecek bir “HAGB”²⁰², üstlenilen edimin zamanında ve/veya gereği gibi yerine getirilmemesi halinde CMK md. 254/2 gereğince CMK md. 231/11’deki “denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işle(n)mesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler aykırı davran(ıl)ması” şartları aranmaksızın açıklanacak bir mahkûmiyet hükmü olması hasebiyle²⁰³ sanığa isnat edilen suçun sabit olması zorunludur²⁰⁴. Gerçekten hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için, sanığın sorgusunun yapılması/savunmasının alınması, eksik delillerin toplanarak değerlendirilmesi ve böylelikle mahkemenin uyuşmazlığı tümüyle sona erdirecek bir “yargıya” ulaşması gerekmektedir. Zira mahkemece kurulacak karar özünde bütün unsurlarıyla oluşmuş bir “mahkûmiyet” hükmü olmakla birlikte yasama organının benimsediği suç siyaseti gereği bu kararın açıklanması -deyim yerindeyse hukuki sonuçlarını doğurması- geri bırakılmaktadır. Nihayetinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararından sonra edimin ifasına ilişkin yükümlülüklerin kısmen veya tamamen ihlal edilmesi halinde, anılan mahkûmiyet hükmü açıklanacaktır²⁰⁵. Bu nedenle kovuşturmanın hangi aşamasında olursa olsun, isnat edilen fiilin sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması halinde, beraat yerine uzlaştirma sürecine bağlı olarak HAGB kararı verilmesi mümkün değildir. Aksi uygulama, yani sübut bulmayan bir fiilden dolayı mahkemece sanığın uzlaşmaya yönlendirilerek sonuçta beraat kararı yerine düşme kararı verilmesi veya yukarıda değinildiği üzere üstlenilen edimin yerine getirilmemesi/getirilememesi halinde mahkûmiyet hükmü kurulması demokratik bir hukuk devletinde kabul

202 Kovuşturma evresinde uzlaşma sağlanması, ancak edimin defaten yerine getirilmediği hallerde CMK’nin 231 ve 254. maddesi gereğince HAGB kararı verilmesinin yerinde olmadığı, bunun yerine durma kararı verilmesi yönündeki görüş ve dayanakları için bkz. Öntan, s. 68 vd.

203 Aksi yöndeki görüş için bkz. Öntan, s. 67-68.

204 UNDP-Adalet Bakanlığı Uzlaştirma El kitabı, Ankara 2009, s. 59; Belirtelim ki, bu durumda hükmü açıklayan mahkemenin CMK md. 231/11’in 2. Cümlesindeki “Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdaki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.” hükmü gereğince örneğin edimini kısmen ifa eden sanık lehine hükmü değiştirebilir (UNDP-Adalet Bakanlığı Uzlaştirma El kitabı, Ankara 2009, s. 60).

205 UNDP-Adalet Bakanlığı Uzlaştirma El kitabı, s. 59-60

edilmesi mümkün olmayan hukuka aykırı bir durum ortaya koyar.

b. Sanık Hakkında Derhal Beraat Kararı Verilebilecek Bir Halin Bulunmaması

CMK'nin 223/9. maddesine göre “*Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı*” verilemez. Uzlaştırma sürecinin başarıyla tamamlanarak uzlaşmanın sağlanması halinde duruma göre düşme veya HAGB kararı verileceği gözetildiğinde (CMK md. 254/2), derhal beraat kararı verilmesini gerektiren bir halin bulunması (ör. fiilin suç olmaktan çıkarılması) halinde, mahkemece uzlaştırma süreci başlatılmaksızın derhal beraat kararı verilecektir (CMK md. 223/9)²⁰⁶.

c. Aynı Fiil Nedeniyle Daha Önce Verilmiş Bir Hüküm veya Açılmış Bir Dava Bulunmaması

Sanık hakkında aynı fiil nedeniyle, önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava bulunması durumunda (non bis in idem ilkesi gereği) davanın reddine karar verilmesi zorunlu olduğundan (CMK md. 223/7), bu gibi hallerde uzlaştırma yoluna gidilemez²⁰⁷.

d. TCK'de ve Başkaca Ceza Normunda Öngörülen Bir Düşme Sebebinin Bulunmaması

TCK'de veya başka bir normda öngörülen bir düşme sebebinin-ör. genel af (TCK md. 65), zamanaşımı (TCK md. 66), şikâyetten vazgeçme/vazgeçmiş sayılma (TCK md. 73), özel etkin pişmanlık hali (TCK md. 184/5) veya borcun ödenmesi (İİK md. 354/1)- varlığı halinde kamu davasının/davanın düşürülmesine karar verilmesi zorunlu olduğundan (CMK md. 223/8), bu gibi hallerde uzlaştırma yoluna gidilemez.

e. Bir Kovuşturma Engelinin Bulunmaması

Görülmekte olan kamu davasında soruşturma veya kovuşturmanın şarta bağlı olup da bu şartın gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verileceğinden (CMK md. 223/8), bu durumda uzlaştırma yolu işletilemez. Nitekim aynı engelle soruşturma evresinde karşılaşıldığında soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeksizin sonuçlandıracağı düzenlenmiştir (CMUY md. 10/1).

²⁰⁶ Öntan, s. 63-64.

²⁰⁷ Akbulut/Aksan, s. 142.

IV. UYUŞMAZLIĞIN UZLAŞTIRMA YOLUYLA SONLANDIRILABİLMESİNİN ŞARTLARI

Uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonlandırılabilmesinin şartlarından anlaşılması gereken, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesinin akabinde tarafların usulüne uygun uzlaşması üzerine soruşturma evresinde KYOK, kovuşturma evresinde düşme kararı verilmesidir. Zira ancak bu durumda uyuşmazlık cezalandırmaya alternatif bir yöntemle sonlanmış olacaktır. Belirtelim ki uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonlandırılabilmesinin şartları, soruşturma ve kovuşturma evresinde farklılık arz etmemekte olup her iki evre bakımından uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonlandırılabilmesinin şartları şunlardır:

- Tarafların uzlaştırmayı serbest iradeleriyle kabul etmesi,
- Tarafların hukuka ve ahlaka uygun bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşması,
- Uzlaştırma raporunun tasdik edilmesi,
- Edimin süresi içinde ve tamamen yerine getirilmesi.

Dosya uzlaştırma bürosuna gönderildikten sonra uzlaştırma işlemlerine başlanır. Uzlaştırma işlemlerine ilişkin aşağıda “uzlaştırma süreci” bölümünde bilgi verilecek olduğundan tekrara düşmemek adına burada sadece şartlara değinilecektir. Uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla sonuçlandırılabilmesi için öncelikle tarafların uzlaşma teklifini serbest iradeleriyle kabul etmesi gerekmektedir. Uzlaşma teklifinin kabul edilmesinin ardından taraflar hukuka uygun bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşılırsa bir rapor düzenlenir (uzlaştırma raporu). Diğer taraftan taraflar, uzlaşma teklifini kabul etmese bile soruşturma aşamasında en geç iddianame düzenlene kadar, kovuşturma aşamasında ise en geç hüküm verilinceye kadar haricen uzlaştıklarına ilişkin bir belge düzenleyebilir (uzlaşma belgesi). Cumhuriyet savcısı veya mahkeme, tarafların serbest iradesiyle uzlaştığını ve uzlaştırma kapsamında kararlaştırdıkları edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğu kanaatine varırsa uzlaştırma raporu veya belgesini onaylar. Bunun üzerine şüpheli/sanık uzlaşma konusu edimi süresi içinde ve tamamen yerine getirirse soruşturma evresinde KYOK, kovuşturma evresinde düşme kararı verilerek suça konu uyuşmazlık uzlaştırma yoluyla sonlandırılır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMA SÜRECİ

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

I. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA SÜRECİ

A. GENEL OLARAK

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)'nda uzlaştırma, ceza muhakemesi evrelerine göre ikiye ayrılarak düzenlenmiştir. CMK md. 253'te uzlaştırmaya ilişkin genel hükümler ile birlikte soruşturma evresinde uzlaştırma; CMK md. 254'te ise "Mahkeme tarafından uzlaştırma" başlığı altında kovuşturma evresinde uzlaştırma düzenlenmiştir. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (CMUY)'nde ise ortak hükümlerin yanı sıra; md. 9-21 arasında soruşturma evresinde uzlaştırma, md. 22-27 arasında ise kovuşturma evresinde uzlaştırma düzenlenmiştir.

CMK'da yer alan düzenlemeler çerçevesinde uzlaştırma kural olarak soruşturma evresinde uygulanması gereken bir usuldür.²⁰⁸ Kovuşturma evresinde uzlaştırmaya yoluna gidilmesi istisnai niteliktedir. Kovuşturma evresinde uzlaştırmaya düzenlendiği CMK md. 254/1'e göre de "Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde," dosya uzlaştırma bürosuna gönderilecektir. Keza, kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün düzenlendiği CMUY md. 22'de kovuşturma evresinde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilebileceği bazı durumlar açıklanmıştır.²⁰⁹

208 Değirmenci, *Uzlaştırma*, s.218.

209 CMUY md.22/1: "Kamu davası açıldıktan sonra aşağıdaki durumların varlığı hâlinde, uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda Kanunun 253 üncü maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosuna yerine getirilir:

- a) Kovuşturma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması,
- b) Soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması,
- c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı,
- ç) Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi."

Soruşturma evresinde uzlaştırmaya gidilebilmesinin şartlarının oluşması halinde *-uzlaştırmının muhakeme şartı olarak öngörülmesinin doğal sonucu olarak-* dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi zorunludur. Zira CMK md. 174/1-c'ye göre “*Önödeme veya uzlaştırmaya ya da seri muhakeme usulüne tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılın işlerde önödeme veya uzlaştırma ya da seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verilir.*” Nitekim Yargıtay kararlarında da uzlaştırmının bir muhakeme şartı olduğu ifade edilmiştir.²¹⁰

Soruşturma evresi, bir suçun işlendiğine ilişkin basit şüphe halinden haberdar olunması ile birlikte başlar. Bir diğeri ifade ile Cumhuriyet savcısının ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenmesiyle birlikte soruşturma evresi başlar. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı şüphelinin hem lehine hem de aleyhine olan delilleri gerek doğrudan gerekse emrindeki kolluk görevlileri marifetiyle toplar.

Soruşturma, basit suç şüphesinin öğrenilmesi ile başlamakla birlikte, CMK md.158/6'da iki durumda soruşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Buna göre, ihbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir.²¹¹ Soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verildiğinde şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilmez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir. Dolayısıyla soruşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi halinde uzlaştırma yoluna da gidilemeyecektir.

210 “CMK'nın 174. maddesi uyarınca; uzlaşmaya tâbi suçlarda, uzlaşma hükümleri uygulanmadan dava açılması ve bunun iddianamenin kabulünden önce ve en geç 15 gün içinde anlaşılması hâlinde iddianame iade edilecektir. Bu nedenle dava açılmasını önleme fonksiyonuna sahip olan uzlaşma, ceza muhakemesi hukukuna özgü bir kurumdur.

Uzlaşmaya tâbi suçlarda Cumhuriyet savcısının durumu fark etmeyerek dava açması ve mahkemeye de bunun 15 günden sonra anlaşılması yahut suçun nitelik değiştirerek uzlaşma kapsamında bulunan bir suçta dönüşmesi hâlinde, prosedürüne başvurulmadan kovuşturmanın sürdürülmesi mümkün değildir. Bu durumda uzlaştırma kovuşturma şartı olmaktadır. Suçun, uzlaştırmaya bağlı bir suç olması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya girişiminde bulunulması zorunludur. Bu nedenle de uzlaştırma muhakeme(yargılama) şartı olmaktadır.

Özelle uzlaştırma soruşturma aşamasında dava açılmasını önleme fonksiyonuna sahip olması nedeniyle soruşturmayı sona erdiren, kovuşturma aşamasında da davayı düşüren bir yargılama hukuku işlemidir.” (Yargıtay 4. Ceza Dairesi T: 01.06.2017, E: 2017/17934, K: 2017/16512.) (www.corpus.com.tr)

211 CMK md.158/6: “*Ihbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü halinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hakim veya mahkeme tarafından görülebilir.*”

Soruşturmasına başlanılan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır. Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı CMK md. 160 vd. uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplar (CMUY md. 9). Soruşturmaya başlanması ve soruşturma işlemlerinin yapılması için kişinin kusur yeteneğinin bulunması şart değildir. Çocuklar bakımından soruşturmanın çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması gerekir. Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanunu'nda (ÇKK) yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir (CMUY md.9/3).

Yapılan soruşturma sonucunda kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir (CMK md.172/1). Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gereken durumlarda dosya uzlaştırma yoluna başvurulmadan sonuçlandırılır. CMUY md.10/1'de bu durum şu şekilde düzenlenmiştir: *“Yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin sonuçlandırır.”*

Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa ve kovuşturma şartları gerçekleştiyse Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame hazırlanır. Ancak CMK md.171/1'e göre, cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı halinde Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına karar verebilir. Bu düzenleme ile Cumhuriyet savcısına belirtilen durumların varlığı halinde kamu davasının açılmasında takdir hakkı tanınmıştır. Cumhuriyet savcısı, cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma şartı oluşsa ya da şahsi cezasızlık sebepleri var olsa bile iddianame düzenleyerek kamu davasının açılmasına karar verebilir. Bu durumlarda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi zorunlu olmayıp; Cumhuriyet savcısının takdirindedir. Cumhuriyet savcısı, cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların veya şahsi cezasızlık sebeplerinin varlığı nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verecekse dosyanın uzlaştırma yoluna gidilmeden sonuçlandırılması gerekir. Ancak belirtilen koşulların varlığına rağmen Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermemesi halinde diğer şartlar da mevcutsa uzlaştırma yoluna gidilmesi zorunludur.

Suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunmasına ve kovuşturma şartları gerçekleşmesine rağmen CMK md.171/2 vd.'da düzenlenen şartların varlığı halinde

kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir.²¹² CMK md.171/2’de kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilecek durumlar düzenlenirken uzlaştırma kapsamına giren suçlar hariç tutulmuştur. Bu nedenle uzlaştırma kapsamına giren bir suç ile ilgili aynı zamanda kamu davasının açılmasının ertelenmesi şartlarının oluşması halinde uzlaştırma usulünün uygulanması gerekmektedir.

CMK md.174/1-c’de önödeme usulüne tabi olduğu halde önödeme usulü uygulanmaksızın iddianame düzenlenmesi iddianamenin iadesi sebebi olarak kabul edilmiştir. Önödemenin düzenlendiği TCK md. 75’te uzlaştırma kapsamındaki suçlar önödeme usulü uygulamasının dışında tutulmuştur. Bu nedenle uzlaştırmaya tabi bir suç ile ilgili aynı zamanda önödeme usulünün uygulanmasının şartlarının oluşması halinde uzlaştırma usulü uygulanacaktır. Bu düzenleme ile fail ve mağdur arasındaki ilişkilerin düzeltilmesine ve kişisel mağduriyetlerin giderilmesine öncelik verilmiştir.²¹³

B. DOSYANIN UZLAŞTIRMA BÜROSUNA GÖNDERİLMESİ

Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 02.12.2016 tarih ve 29906 sayılı RG’de yayımlanan 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanunun 34. maddesiyle yapılan değişiklik öncesinde Cumhuriyet savcısı tarafından veya Cumhuriyet savcısının talimatı üzerine kolluk görevlileri tarafından taraflara uzlaşma teklifinde bulunulabilmekteydi. Anılan değişiklik öncesinde taraflar uzlaşma teklifini kabul ederlerse, Cumhuriyet savcısının uzlaştırma işlemlerine kendisinin devam etmesi veya barodan uzlaştırmacı olarak avukat gönderilmesini istemesi ya da hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirmesi mümkündür. 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanunun 34. maddesiyle yapılan değişiklik sonrasında ise fiilin uzlaştırmaya tabi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması halinde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekmektedir.

212 CMK md.171/2: “Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.”

CMK md.171/3: “Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için;

- Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkum olmamış bulunması,
- Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,
- Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,
- Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.”

213 Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s.225.

Uygulamada kimi zaman mahkemelerin veya savcılarının fiili uzlaştırma yaptıklarını belirterek dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeden taraflara uzlaşma teklifinde buldukları durumlarla karşılaşmaktadır. Böyle bir uygulama Kanuna tamamen aykırı olup yapılan teklifin hiçbir hukuki sonucu bulunmamaktadır. Zira yukarıda belirtilen şartların varlığı halinde dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir ve uzlaşma teklifi yalnızca uzlaştırmacı tarafından yapılabilir.

Soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tabi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması halinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı CMUY Ek-1’de yer alan gönderme kararı ile birlikte uzlaştırma bürosuna gönderir. Anılan gönderme kararında, uzlaştırma kapsamındaki suçun ne olduğu ve sevk maddesi, suç tarihi, suç yeri, şüpheli, mağdur gibi tüm hususlara yer verilir. Ayrıca gönderme kararında, suç teşkil eden olayın ve delillerin de açıklanması gerekir. Uzlaştırma girişiminin olumsuz sonuçlanması halinde Uzlaştırma Bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenleneceği için Ek-1’de yer alan gönderme kararında iddianamede yer alması gereken tüm hususlara yer verilmelidir.

Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir (CMUY md.10/3).

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra dosyanın uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşebilmesi için Cumhuriyet başsavcısının veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemi yapması gerekir. Cumhuriyet başsavcısının veya Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemi yapması ile aslında dosya uzlaştırmaya tabi bir suçun bulunup bulunmadığı ve iddianamenin düzenlenmesi için yeterli delil bulunup bulunmadığı konusunda denetlenmiş olur. Bu şekilde bir ön denetim mekanizması ile uzlaştırma kapsamında olmayan veya uzlaştırma işlemlerinin başlaması henüz mümkün olmayan dosyaların uzlaştırma bürosuna gönderilmesinin önüne geçilmiş olur.²¹⁴

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemi müteakip uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır (CMUY md. 10).

214 Özbek, Mustafa Serdar, *Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, s.74 içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 2. Baskı, Editörler: Özbek, Mustafa Serdar/ Cüni, Orhan/ Özcan, Merve, Ankara 2018.

Dosya, uzlaştıırma bürosuna tevzi edilip burada büro kayıt numarası aldıktan sonra uzlaştıırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından dosya iki husus bakımından incelenir:

- a. Gönderme kararında kabul edilen fiilin uzlaştıırma kapsamında olup olmadığı,
- b. Gönderme kararına konu dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübütuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanıp toplanmadığı.

Uzlaştıırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yukarıda yer alan iki husus ile ilgili inceleme yapıldıktan sonra ya dosyanın CMUY Ek-2’de yer alan iade kararı ile soruşturma bürosuna gönderilmesine karar verilir ya da savcının onayıyla uzlaştıırmacı görevlendirmesi yapılır.

CMUY md. 11/1-b’de yer alan *“suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması”* nedeniyle dosyanın soruşturma bürosuna gönderilmesi hükmü, CMK md. 174/1-b esas alınarak düzenlenmiştir. İddianamenin iadesinin düzenlendiğı CMK md. 174/1-b’nin 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun’un 20. maddesi ile değıştirilmesinden önceki hali *“Suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen”* şeklindeydi. Anılan değışiklikle birlikte CMK md. 174/1-b hükmü *“Suçun sübütuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan düzenlenen...”* şeklinde düzenlenmiştir. Bizim de katıldığımız görüşe göre CMUY md. 11/1-b’de yer alan *“suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller”* ibaresi, CMK md. 174/1-b’deki değışiklik nedeniyle *“Suçun sübütuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil”* olarak yorumlanmalıdır.²¹⁵

Uzlaştıırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının yaptığı inceleme sonucunda; Büroya gönderme kararında kabul edilen fiilin uzlaştıırma kapsamında olmadığıının anlaşılması veya gönderme kararına konu olan dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübütuna doğrudan etki edecek mevcut bir delil toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması hallerinde dosya CMUY Ek-2’de yer alan iade kararı ile birlikte soruşturma bürosuna geri gönderilir (CMUY md.11).

C. UZLAŞTIRMACI GÖREVLENDİRİLMESİ

Uzlaştıırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda gönderme kararına konu fiilin uzlaştıırma kapsamında olduğunun ve şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik suçun sübutuna doğrudan etki edecek delillerin toplandığıının anlaşılması halinde uzlaştıırmacı görevlendirilir. Uzlaştıırmacı görevlendirilmesi, Alternatif Çözümler

²¹⁵ Bkz. Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştıırma, s.232,233.

Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayı ile yapılır.

Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenir. Yapılan inceleme neticesinde filin uzlaştırma kapsamında olduğu ve şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik suçun sübutuna doğrudan etki edecek delillerin toplandığı kanaatine ulaşılmaması halinde uzlaştırmacı görevlendirmesi yapılır. Bir diğer ifade ile uzlaştırma işlemleri Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlisi tarafından yapılmaz. Belirtilen koşulların varlığı halinde uzlaştırmacı görevlendirilir.

Uzlaştırmacı görevlendirmesi, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre, Cumhuriyet savcısının onayı ile yapılır. CMK md. 253/24'te uzlaştırmacıların, avukatların ve hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilebileceği düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı siciline kayıt olma şartları ise CMUY md. 48'de düzenlenmiştir. CMUY md. 48/3-ç'de ise *“Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat, maliye alanlarında veya polis akademisinde en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak...”* denilmek suretiyle hukuk öğrenimi görmüş kişilerin kapsamı açıklanmıştır. CMUY md. 48/3-ç bendinde 31.12.2019 tarih ve 30995 (4. mükerrer) sayılı RG'de yayımlanan Yönetmeliğin 4. maddesiyle değişiklik yapılmadan önce *“Polis akademisi”* sayılan programlar arasında yer almamaktaydı. Anılan değişiklikle birlikte polis akademisinde dört yıllık yüksek öğrenimini tamamlamış olan kişilerin de uzlaştırmacı olabilecekleri düzenlenmiştir.

Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir (CMUY md. 14). Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir (CMUY md. 12/2). Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde esas alınacak olan dosya tevzi kıstasları ise CMUY md.13'te düzenlenmiş olup buna göre; *“Tevzide;a)Uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı,b) Taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer;c) Uzlaştırma raporunun verilme süresi,ç) Uzlaşma teklifinin sonucu,d) Uzlaştırma sonucu,gibi hususlar esas alınır.”*

Uzlaştırmacıya verilecek aylık azami dosya sayısını Daire Başkanlığı; büroya gelen dosya ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısı gibi hususları dikkate almak suretiyle belirleyebilir (CMUY md.15).

Bir dosyada birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilebilmesine ilişkin CMK'da bir hüküm bulunmamakla birlikte; uzlaştırmacı ücretinin düzenlendiği CMUY md. 36/3'te birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hallerde uzlaştırmacı ücretinin bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödeneceği düzenlenmiştir. CMUY md. 36/3'te yer alan bu düzenlemeye göre bir dosyada birden fazla uzlaştırmacının görevlendirilmesi mümkündür. Dosyada görevlendirilecek uzlaştırmacı sayısı, uzlaştırma konusu olayın kapsamına, taraf sayısına göre Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenir. Birden fazla uzlaştırmacı görevlendirilmesi durumunda bu uzlaştırmacılar arasındaki görev dağılımı da Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.

Soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olan ve Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülen belgelerin birer örneği büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir (CMUY md. 16/1). Soruşturma dosyasındaki bütün belgelerin uzlaştırmacıya verilmesine gerek olmamakla birlikte; uzlaştırmacının uzlaştırma konusu fiil, tarafların zararları, taraflar arasındaki uyuşmazlık gibi temel hususlarda bilgi sahibi olmasını sağlayacak belgeler uzlaştırmacıya verilmelidir. Uzlaştırmacıya hangi belgelerin verileceği Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilir.

Uzlaştırmacıya belgeler teslim edilirken büro personeli tarafından uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğu hatırlatılır. Buna göre, uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri belgeyi verenin izni olmaksızın veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder (CMUY md. 5/7). Uzlaştırmacı, kendisine verilen belgeleri uzlaştırma sürecinin sonunda uzlaştırma raporu ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim eder.

Uzlaştırmacıya hangi belgelerin verildiği, belgelerin verilme tarihi ve soruşturmanın gizliliği konusunda yapılan bildirim büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir (CMUY md. 16/2). Uzlaştırmacıya belgelerin verilme tarihinin de tutanak altına alınması uzlaştırmacının uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak için sahip olduğu sürenin tespiti bakımından önem arz etmektedir. Zira uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir (CMUY md. 17/1). Uzlaştırmacıya uzlaştırma evrakının teslim edilmesi tutanakla tespit edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir. Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir (CMUY md. 12/3).

D. UZLAŞTIRMA İŞLEMLERİ

1. UZLAŞMA TEKLİFİ

a. Genel Olarak

CMK md. 253/4'e göre uzlaştırma bürosunun görevlendirdiği uzlaştırmacı, taraflara uzlaşma teklifinde bulunur.²¹⁶ 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile CMK md. 253/4'te değişiklik yapılmadan önce, Cumhuriyet savcısı ve adli kolluk görevlileri de taraflara uzlaşma teklifinde bulunabilmekteydi. 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile yapılan değişiklik sonrası yalnızca uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaşma teklifinde bulunma yetkisine sahiptir. Uzlaşma teklifinin adli kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması mümkün değildir.

Uzlaşma teklifi, uzlaştırmacı tarafından şüpheliye, mağdura, suçtan zarar görene, katılana ve sanığa yapılır. CMK md. 253/4'te soruşturma evresinde yapılan uzlaştırma göz önünde bulundurularak yalnızca şüpheli, mağdur ve suçtan zarar gören kavramlarına yer verilmiş olsa da CMUY md. 29/1'de katılan ve sanığa da uzlaşma teklifinde bulunulacağı düzenlenmiştir.

Uzlaşma teklifinin ilk önce hangi tarafa yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. CMK'nın 253. maddesinde 06.12.2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun'un 24. maddesi ile değişiklik yapılmadan önce, mağdura uzlaşma teklifinin yapılabilmesi için failin suçu ve suçtan dolayı sorumluluğunu kabul etmesi koşulu aranmaktaydı. Dolayısıyla uzlaşma teklifinin öncelikle faile yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktaydı. Söz konusu uygulamaya 5560 sayılı Kanun ile son verildiği için mevcut yasal düzenleme itibarıyla uzlaşma teklifinin hangi tarafa önce yapılması gerektiği ile ilgili bir zorunluluk söz konusu değildir. Ancak öğretide, uzlaşma teklifinin önce hangi tarafa yapılması gerektiği ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Teklifin öncelikle mağdura yapılması ve mağdurun uzlaşma teklifini kabul etmesinin ardından failin teklifi reddetmesi ihtimalinde mağdurun hayal kırıklığına uğraması nedeniyle teklifin önce faile yapılmasının daha isabetli olacağı yönünde bir görüş bulunmaktadır. Bir diğer görüşe göre uzlaşma teklifinin önce faile yapılması,

216 CMK md.253/4: "Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphelinin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır." İşbu maddenin 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değiştirilmesinden önceki hâli, "Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet savcısı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır." şeklindedir.

uzlaşma teklifini diğler taraf reddetse dahi failin uzlaşdırma sürecindeki tutum ve davranışlarının gözlemlenmesi açısından önemlidir.²¹⁷ Kanaatimizce, uzlaşdırma müessesinden beklenen olumlu sonuçların ortaya çıkabilmesi için uzlaşdırmacının somut olayın özelliklerini gözeterik hangi tarafa önce teklifte bulunacağına karar vermesi gerekmektedir.

Uzlaşma teklifinin müdafii veya vekillere yapılip yapılamayacağı, müdafii ve vekilin bu teklifi kabul/ret yetkilerinin olup olmadığı tartışmalıdır. Doktrinindeki bir görüşe göre vekaletnamesinde uzlaşma teklifini kabule veya redde yönelik açık yetkisi bulunan vekile/müdafiiye uzlaşma teklifi yapılabilir.²¹⁸ Bizim de katıldığımız bir diğler görüşe göre vekile/müdafiiye vekaletnamede bu konuda özel yetki verilmiş olsa dahi uzlaşma teklifi yalnızca taraflara yapılabilir.²¹⁹ Zira, vekile/müdafiiye uzlaşma teklifinin yapılması halinde taraflar uzlaşdırma sürecinin dışında tutulmuş olacaklar ve taraflar arasında bozulan toplumsal ilişkilerin yeniden tesisi sağlanamayacaktır. Ayrıca, CMK md.253/13'te uzlaşdırma müzakerelerine katılabilecek kişiler arasında vekil ve müdafii sayılmışken uzlaşma teklifinde bulunulacak kişilerin sayıldığı CMK md.253/4'te vekile ve müdafiiye yer verilmemiştir. Keza, CMUY md. 29/2'ye göre "*Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir.*" Söz konusu fıkrada müşteki veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekile uzlaşma teklifinde bulunulabilmesi ayrıca düzenlenmiştir. Tüm taraflar için aynı durumun söz konusu olması halinde mağdur/suçtan zarar gören özel hukuk tüzel kişisi bakımından özel bir düzenleme yapılması ihtiyacının olmayacağı kanaatindeyiz. Yargıtay'ın son yıllardaki kararlarında ise vekilin/müdafinin vekaletnamede uzlaşdırma hususunda yetkilendirilmesi halinde uzlaşma teklifinin vekile/müdafiiye yapılabilceği kabul edilmektedir.²²⁰ Yargıtay'ın bu

217 Bu görüş için bkz. Akbulut, / Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşdırma*, s.174.

218 Erdem, Mustafa Ruhan/ Eser, Ferda/ Özşahinli, Pakize Pelin, *100 Soruda Uzlaşdırma*, s.140.

219 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşdırma*, s.160.; Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaşdırma, s.241.

220 "*İnceleme konusu somut olayda, 15.05.2018 havale tarihli tutanakta, 14.05.2018 tarihinde müşteki ve vekili ile görüşüldüğü, uzlaşmanın hukuki mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgi verildiği, 15.05.2018 tarihinde müşteki vekilinin uzlaşdırma teklifini kabul etmediği tutanak altına alınmakla ve 21.03.2018 tarihli vekaletname ile müşteki tarafından vekiline uzlaşdırma hususunda yetki verildiği anlaşılacakla, müşteki vekiline yapılan teklifin geçerli olmadığı gerekçesi yerinde olmadığından, Sivas 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 2018/298 esas 2018/140 karar sayılı kararında dosya kapsamına göre bir isabetsizlik görülmemiş olup,*

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görülmediğinden, Sivas 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 2018/298 esas 2018/140 karar sayılı kararına yönelik kanun yararına bozma talebinin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca REDDİNE, dosyanın gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 02.10.2019 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." (Yargıtay 12. Ceza Dairesi T: 02.10.2019, E: 2019/3535, K: 2019/9719)

"Kişinin uzlaşdırma hususundaki beyanı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup, hak sahibinin açık beyanı ya da açıkça (varlığı halinde) vekaletnamede bu hususta vereceği yetki ile vekili kullanabilecektir. İnceleme konusu somut olayda, uzlaşdırma bürosu tarafından müşteki vekiline uzlaşma teklifi yapılmıştır. 08/08/2017 tarihli vekaletnamede müşteki tarafından vekiline uzlaşdırma hususunda yetki verildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yapılan uzlaşdırma teklifi geçerli olup iddianamenin iadesi gerekçesi yerinde olmadığından mercii

yöndeki uygulamasının isabetli olmadığını ve uzlaştırma kurumunun mahiyeti ile bağdaşmadığını belirtmek gerekir.

Soruşturma evresinde yapılacak uzlaştırmada teklifin tarafları şüpheli, mağdur ve suçtan zarar gören iken kovuşturma evresinde uzlaşma teklifinin tarafları katılan ve sanıktır. CMK md. 253/4'e göre şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. CMUY md. 29/1'e göre şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.

Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde ortak velayet varsa uzlaşma teklifi velilerin her ikisine de yapılmalıdır. Ortak velayet hakkının bulunduğu durumlarda velilerden birine uzlaşma teklifi yapılması yeterli değildir. Kanuni temsilci ile mağdur, suçtan zarar gören çocuk veya suça sürüklenen çocuk arasında uzlaştırma konusu olay ile ilgili çıkar çatışmalarının bulunması veyahut kanuni temsilcinin uzlaşma teklifinin taraflarından biri olması halinde çocuğa kayyım atanmalıdır.²²¹

Ayırt etme gücüne sahip çocuklar açısından uzlaşma teklifinin yalnızca kanuni temsilciye yapılması öğretide eleştirilmektedir.²²² Zira ayırt etme gücüne sahip mağdur çocuk şikâyet hakkını, şikâyetini geri alma hakkını kanuni temsilcisinin iznine gerek olmaksızın tek başına kullanabilmekteyken uzlaşma teklifinin tarafı olamamaktadır. Ayırt etme gücüne sahip mağdur veya suçtan zarar gören çocuğa uzlaşma teklifinde bulunulamamasının nedeninin TMK md.16'da yer alan düzenleme olduğu ifade edilmektedir. Buna göre, *"Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar; yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir."* Suça sürüklenen çocuk açısından uzlaştırma sürecinde maddi bir edim kararlaştırılması, mağdur veya suçtan zarar gören çocuk bakımından ise uzlaştırmanın sağlanması halinde CMK md. 253/19'a göre tazminat davası hakkından feragat edilmesi nedenleriyle borç altına girme söz konusudur. *Özbek'e göre;* edimin konusu suça sürüklenen çocuğu maddi bir yükümlülük altına sokmayacaksa ayırt etme gücüne sahip suça sürüklenen çocuğa uzlaşma teklifi yapılmasının ve çocuğun bu teklifi kabul etmesinin hukuka uygun olduğu kabul edilmelidir.²²³ Ancak aynı husus mağdur veya suçtan zarar gören çocuk bakımından kabul edilemeyecektir. Zira uzlaştırmanın sağlanması halinde çocuğun tazminat davası açma hakkı sona ermiş olacaktır.

tarafından itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi hukuka aykırıdır." (Yargıtay 18. Ceza Dairesi T: 23.01.2019, E: 2018/7441, K: 2019/2033) (www.corpus.com.tr)

221 Erdem/ Eser/ Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.329.

222 Bkz. Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.164.

223 *Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.98.

Uzlaştırma taraflarının reşit olup olmadıkları belirlenirken suçun işlendiği an değil, taraflara uzlaşma teklifinin yapıldığı an dikkate alınır. Suçun işlendiği tarihte reşit olmayan taraf, uzlaşma teklifi yapıldığı zaman reşit ise uzlaşma teklifi kanuni temsilciye değil, tarafın kendisine yapılmalıdır. Reşit olmaktan ne anlaşılması gerektiği Türk Medeni Kanunu (TMK)'na göre tespit edilecektir. TMK md.11'e göre erginlik on sekiz yaşın doldurulması ile başlar ve evlenme kişiyi ergin kılar. Ayrıca TMK md. 12'ye göre on beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir. TMK'de sayılan ergin olabilme hallerinden birinin varlığı halinde uzlaşma teklifinin reşit olan kimseye yapılması gerekmektedir.

Uygulamada CMUY md. 30 hükmünün onarıcı adalet anlayışına aykırı bir biçimde yorumlanması nedeniyle taraflardan birisinin uzlaşma teklifini reddetmesi durumunda diğer tarafa uzlaştırma süreci hakkında bilgi verilmeden dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği görülmektedir. Bu yöndeki uygulama uzlaştırma kurumunun mahiyeti ile bağdaşmaması nedeniyle hatalıdır. Taraflardan birisi uzlaşma teklifini reddetmiş olsa dahi diğer tarafa mutlaka uzlaştırma süreci hakkında bilgi verilmeli ve uzlaşma teklifi yapılmalıdır. Aksi taktirde tarafların uzlaştırma sürecinden haberdar olmamaları sonucu ortaya çıkacak ve tarafların uzlaşma belgesi ile uzlaşabilmeleri ihtimali de ortadan kalkmış olacaktır. Tüm tarafların uzlaştırma süreci hakkında bilgilendirilmesi uzlaştırmacının temel görevleri arasındadır. Keza, CMUY md. 5/5'e göre de uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukuki sonuçları hakkında bilgilendirilir.

b. Uzlaşma Teklifinin Yapılması

Uzlaştırma evrakını teslim alan uzlaştırmacının, Kanunda öngörülen uzlaştırma süresi içerisinde; uzlaştırma işlemleri için gecikmeksizin hazırlık yapması, öncelikle hangi tarafla iletişime geçeceğine karar vermesi, tarafları uzlaşma teklifine davet etmesi, uzlaştırmacının taraflarıyla, onarıcı adalet anlayışına uygun olarak öncelikle yüz yüze görüşme ve uzlaşma teklifinde bulunmanın yollarını araması, gerektiğinde tarafların bulunduğu yere gitmek suretiyle iletişim kurmaya, bunun mümkün olmadığı durumlarda telefon gibi sesli veya görüntülü iletişim araçlarıyla görüşmede bulunmaya başvurması, tüm çabalarına rağmen tarafa ulaşamaması, iletişim kuramaması veya bilgilendirme yapamaması hâllerinde teklifi açıklamalı tebligat yoluyla yapması, uzlaşma teklifini tebligat yoluyla yaptığı hâllerde ise taraflara yönelik; uzlaştırmacının faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmacının ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarını içerir ayrıntılı bir bilgilendirme tutanağı tanzim etmesi gerekir.

Uzlaşma teklifi, suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz (CMUY md. 12/5). Bu süre hesaplanırken CMK md. 39'da belirlenen esaslar göz önünde bulundurulur. CMK md. 39/3'e göre süre, ay olarak belirlenmiş ise tebligatın yapıldığı günün, son ayda sayı itibarıyla karşılığı olan günün mesai saati bitiminde sona erer. Son bulduğu ayda sayı itibarıyla karşılığı olan gün yoksa süre, ayın son günü mesai saati bitiminde sona erer. Buna göre, 22 Kasım'da işlenen suç için bir aylık süre 22 Aralık'ta sona erecektir. Bu durumda uzlaşma teklifi 23 Aralık'ta yapılabilecektir. Sürenin son bulduğu ayda sayı itibarıyla karşılığı olan gün yok ise; örneğin 31 Ocak 2021'de işlenen bir suç bakımından bir aylık süre 28 Şubat 2021'de dolmuş olacaktır. Bu durumda taraflara uzlaşma teklifi 1 Mart 2021 tarihinde yapılabilecektir.

Uzlaşma teklifinin yapılabilmesi için suçun işlenmesinin üzerinden bir aylık sürenin geçmesi şartının aranmasının nedeni, bu süre geçtikten sonra suça konu olayın taraflar üzerindeki etkisinin yoğunluğunun azalmasıdır. Suç tarihi üzerinden zaman geçtikten sonra tarafların daha sakin ve makul bir biçimde olayı ve uzlaştırma sürecini tüm boyutlarıyla düşünebilecekleri, uzlaşma teklifine ilişkin bu şekilde verecekleri kararın daha sağlıklı olacağı kabul edilmektedir. Uzlaştırma sürecinin tarafların özgür iradesine dayandığı düşünüldüğünde tarafların daha sağlıklı bir uzlaştırma süreci yürütebilmesi için bu şekilde bir sürenin öngörülmesi isabetlidir.

Taraflara uzlaşma teklifinde bulunmadan önce uzlaştırmacı taraflara uzlaşma teklifi için çağrıda bulunabilir. Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez (CMUY md. 29/7). Bu çağrı “*teklif yapmak için çağrı*”²²⁴ veya “*uzlaşma teklifine davet*”²²⁵ olarak isimlendirilebilir. Bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmediği için belirtilen yöntemlerle taraflara ulaşılamaması veya tarafların bu çağrılara olumsuz cevap vermeleri uzlaşma teklifinin reddedildiği anlamına gelmemektedir.

Taraflara gönderilecek tebligatın uzlaştırmacı tarafından yapılması halinde geçerli bir tebligattan bahsedilemeyecektir. Uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat ile usulüne uygun bir biçimde yapılması için tebligatın uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapılması gerekir.²²⁶ Tarafların iletişim araçları ile uzlaşma teklifine davet

224 Akbulut - Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.174.

225 Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s.264.

226 “*Dosya kapsamına göre, uzlaştırmacının müştekiye uzlaşma teklifi yapmak üzere iadeli taahhütlü davet mektubu gönderdiği akabinde de telefon ile aradığı, buna karşın müştekinin uzlaştırmacıya suçlayıcı ifadeler kullanarak bir daha aramamasını söylediği ve uzlaştırma içeriği anlatılamadığı, uzlaştırmacının müştekiye uzlaştırma içeriğini anlatamaması üzerine bu aşamadan sonra yukarıda detaylıca açıklandığı üzere bürodan bilinen son adresine uzlaştırma teklifinin gönderilmesini talep etmesi ve büronun da açıklandığı şekilde tebliğ yapması gerekirken, uzlaştırmacı tarafından müştekiye teklif için çağrı yapmak amacıyla iadeli taahhütlü mektup yolu ile davetname gönderilmesi ve davetnameden sonra telefon yolu ile de uzlaştırma içeriğinden müştekinin bilgilendirilememesi üzerine uzlaşma sağlanamadığı şeklinde düzenlenen raporun usulünce tanzim edilmediği gözetilmeden,*” (Yargıtay 13. Ceza Dairesi T: 19.04.2018, E: 2018/2208, K: 2018/6090), www.corpus.com.tr

edilmesi halinde sürecin ne şekilde ilerleyebileceği Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 06.06.2017 tarihli Uzlaştırma İşlemlerinde Tebligat ve İstinabe konulu görüş yazısında açıklanmıştır. Buna göre:

“Bu kapsamda, uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunması için öncelikle tarafları davet etmesi gereklidir. Davet sözlü veya yazılı olarak yapılabilir. Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de gerçekleştirilebilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmemektedir.

Tarafların uzlaştırmacının davetine icabet etmemesi ya da edemeyeceğini bildirmesi durumunda uzlaştırmacının, bilhassa tarafla aynı ilde bulunduğu hâllerde; tarafın bulunduğu yere gitmesi, uzlaşma teklifini, bu kapsamda uzlaşmanın mahiyeti ve hukuki sonuçlarını tarafla bir araya gelerek yüzyüze anlatması, uzlaştırma kurumu konusunda kişiyi aydınlatması ve kişinin yeterli bir şekilde bilgi sahibi olduğundan emin olması gerekir. Söz konusu durum uzlaştırmacı ile aynı ilde ikâmet etmeyen taraf için de geçerli olmalıdır.

Zira mevcut Yönetmeliğe göre uzlaştırmacıya zorunlu yol giderleri de dahil olmak üzere yaptığı masraflar Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Müdafî ve Vekillere Ödenecek Ücret Tarifesinde soruşturma aşaması için belirlenen miktarı geçmeyecek şekilde ayrıca ödenmektedir. Dolayısıyla, uzlaştırmacının, taraflarla yüzyüze iletişime geçmenin yollarını araması, uzlaşmanın mahiyetini mümkün merteye bir araya gelerek taraflara anlatması, bunun mümkün olmadığı durumlarda taraflara uzlaşmanın mahiyetini telefonla anlatması gerekir.

Cumhuriyet başsavcılığınca yürütülen bir soruşturmada uzlaştırma iş ve işlemlerini yürütmek üzere görevlendirilen uzlaştırmacı, başka bir yerde ikamet etmesinden dolayı tarafla bir araya gelemeyip, en son çare olarak telefon ile uzlaşmanın mahiyetini ve hukuki sonuçlarını anlatarak uzlaşma teklifinde bulunduğu üç ihtimalle karşılaşır; taraf ya uzlaşma teklifini kabul eder, ya reddeder ya da uzlaşma teklif formunu inceleyip beyanda bulunmak için süre ister.

Bu durumları tek tek değerlendirmemiz gerekir ise tarafın uzlaşma teklini telefonda kabul ettiği hâllerde, teklifin kabul edilmesi ile müzakere aşamasına geçileceğinden ve uzlaştırma sürecinin sonucunda tarafların oluşan özgür iradesine göre bir uzlaştırma raporu düzenleneceğinden, süreç sonunda da uzlaştırma raporunun taraflarca ıslak imza ile imzalanması bir zorunluluk olduğundan, zamandan tasarruf edebilmek adına, teklif formu uzlaştırma raporunun imzalanması aşamasında da taraflara imzalatılabilir. Bununla birlikte uzlaşma teklif formunun, uzlaştırma müzakerelerine başlanmadan önce imzalatılmasına da bir engel bulunmamaktadır. Burada uzlaştırmacının, telefon görüşmesini, içeriğini, tarih ve zaman da belirtmek suretiyle kendisinin tutanağa bağlaması ve imzası altına alması yeterli olup, telefon görüşmesine istinaden hazırladığı tutanağı taraflara imzalatmasına gerek bulunmamaktadır.

Bununla birlikte uzlaşma teklifinin reddedilmesi hâlinde, artık uzlaştırma süreci sona erdiğinden, teklif formunun da bu aşamada tarafa imzalatılması bir zorunluluktur. Söz konusu durumun varlığı hâlinde uzlaştırmacı tarafından düzenlenen uzlaşma teklif formu, imza için uzlaştırma bürosu aracılığıyla uzlaşma teklif formunun imzalatılacağı tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı talimat bürosuna gönderilmelidir. 06.08.2015 tarihli ve 29437 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’in “İstinabe kaydı” kenar başlıklı 116’ncı maddesinin birinci fıkrasına göre; başka yer Cumhuriyet başsavcılığı veya askeri savcılık tarafından yürütülen soruşturma kapsamında Cumhuriyet başsavcılığına gelen istinabe taleplerine ilişkin işlemlerin safahatının işlendiği kayda istinabe kaydı denir. Bu süreçte istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığınca yapılacak işlem teklif formunun imzalatılmasından ibarettir. Dolayısıyla istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığının talimat bürosunca bu işlemin yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. İstinabe olunan Cumhuriyet başsavcılığı talimat bürosu, tarafları telefon, faks gibi iletişim araçlarıyla davet edebileceği gibi, çıkarılacak bir tebligat ile de çağırabilir. Burada taraf istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığına gelerek, teklif formunu imzalamalı, bu esnada da kimlik tespiti görevlilerce yapılmalıdır.

Tarafların telefon görüşmesinde, uzlaşma teklif formunu inceleyerek beyanda bulunmak için süre istemesi halinde, süre isteyen tarafa uzlaşma teklif formu tebligat yoluyla gönderilmelidir. Bu durumda uzlaştırmacı tarafından, üç gün içerisinde beyanda bulunulmaz ise teklifin reddedilmiş sayılacağı belirtilerek ve söz konusu telefon görüşmesi tutanağa bağlanarak, uzlaşma teklif formu, tarafa tebliğ edilmek üzere uzlaştırma bürosuna teslim edilmelidir. Tarafın üç gün içerisinde beyanda bulunmaması hâlinde teklif reddedilmiş sayılacağından, uzlaştırmacı tarafından tebligat parçasının dönüşü, bürodan takip edilmelidir.”

Uzlaşma teklifinde bulunulurken taraflar; hakları, uzlaşmanın mahiyeti, uzlaşmayı kabul etmenin ve reddetmenin hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilirler (CMK md. 253/5, CMUY md. 5/5). Taraflara uzlaşma teklifinde bulunulurken CMUY Ek-4’te yer alan uzlaştırma teklif formunda yer alan bilgiler eksiksiz bir şekilde anlatılmalıdır. Tarafların uzlaştırma sürecine özgür iradeleriyle katılım sağlayabilmeleri için uzlaştırmanın mahiyetinin, uzlaştırma sürecinin aşamalarının, uzlaştırma sürecindeki hak ve yükümlülüklerinin, uzlaştırmanın hukuki sonuçlarının tarafların anlayabileceği bir biçimde taraflara açıklanması gerekir. Uzlaşma Teklif Formunda taraflara yapılacak açıklamaya ilişkin hususlar şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Uzlaşma, tarafların özgür iradeleriyle belirleyeceği edim karşılığında veya edimsiz olarak anlaşmalarıdır.
2. Uzlaştırma süreci tarafların kabulüyle başlar, taraflardan biri kabul etmezse

süreç işlemez. Taraflar uzlaşma sağlanana kadar bu yöndeki iradelerinden her zaman vazgeçebilirler.

3. Şüpheli/sanık ile mağdur/katılan veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırmada esas hakkındaki kararı taraflar kendileri verirler.
4. Uzlaştırmacı, Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen tarafsız ve bağımsız bir kişidir. Uzlaştırmacı sadece görüşmelerin yürütülmesini kolaylaştırır.
5. Uzlaştırmacı taraflara uzlaştırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgilendirme yapar, hak ve yükümlülüklerini anlatır ve tarafların uzlaştırmaya ilişkin sorularını cevaplandırır.
6. Uzlaştırma ücreti ve giderlerinden mağdur/katılan veya suçtan zarar gören hiçbir şekilde sorumlu değildir.
7. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, şüpheli ya da sanık uzlaştırma giderlerini ödemez. Bu giderler Devlet Hazinesi'nden karşılanır.
8. Uzlaşma teklifinden itibaren üç gün içinde kararın uzlaştırmacıya bildirilmemesi hâlinde, teklif reddedilmiş sayılır.
9. Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların konuyla ilgili olarak yapacakları açıklamalar mevcut soruşturmada ve disiplinle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, hiçbir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz, herhangi bir yerde açıklanamaz.
10. Uzlaşma teklif formu ile uzlaştırma raporu taraflarca imzalanır.
11. Mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması, haklarından vazgeçtiği anlamına gelmez.
12. Şüpheli ya da sanığın uzlaşma teklifini kabul etmesi ve uzlaştırma görüşmesi yapması suç kabul ettiği anlamına gelmez.
13. Uzlaştırma müzakerelerine; uzlaştırmacı, taraflar ile bunların kanunî temsilcileri, müdafî ve vekili katılabilir.
14. Taraflardan herhangi birinin uzlaştırma görüşmelerine katılmaması hâlinde uzlaşma kabul edilmemiş sayılır.
15. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, yargılama sürecine girmeksizin uzlaşma sonucu belirlenen haklarını alır.
16. Uzlaşmanın sağlanması hâlinde mağdur, soruşturma/kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz, açılmış bir dava varsa feragat etmiş sayılır.
17. Soruşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair

karar verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde kamu davası açılır.

18. Kovuşturma evresinde uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesi hâlinde, sanık hakkında düşme kararı verilir ve adli sicile kaydedilmez. Aksi hâlde yargılamaya devam olunur.
19. Şüpheli ya da sanığın edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetinde belgelerden sayılır. Bu belge mahkeme kararı gibi icra olunur.

Usulüne uygun bir uzlaşma teklifinin yapılması için yalnızca taraflara bu konuda bilgi verilmesi yeterli değildir. Uzlaşma teklif formunda yer alan hususlar hakkında taraflar bilgilendirildikten sonra teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak bir suretinin verilmesi gerekir (CMUY md. 29/5). İmzalı formun bir diğer sureti ise uzlaştırma evrakı içine konulur.

Tarafların hazır bulunması halinde uzlaşma teklifinin yüz yüze yapılması asıldır. Uzlaşma teklifi yapılacak kişinin tutuklu veya hükümlü olması halinde uzlaştırma bürosundan SEGBİS üzerinden görüşme yapılması talep edilebileceği gibi Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca da tarafla görüşülebilir.²²⁷ Bu görüşmeler konuşulanları başkalarının duymayacağı, ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda yapılır. Uzlaştırıcı ile yapılan yazışmalar denetime tâbi tutulmaz.

CMUY md. 5/4'e göre şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise CMK md.202 uygulanır. Buna göre, taraflar meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa tercüman vasıtasıyla esaslı hususlar tercüme edilir. Engelli olan sanığa veya mağdura esaslı hususlar anlayabilecekleri biçimde anlatılır.

Uzlaşma teklifinin taraflara yüz yüze yapılması asıl olup teklifin yüz yüze yapılamaması halinde uzlaştırma bürosu aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe ve SEGBİS yöntemleriyle de uzlaşma teklifinin yapılması mümkündür (CMK md. 253/4, CMUY md. 29/3).

227 Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik md.19/3: "Tutuklu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ilâ 255 inci maddeleri uyarınca uzlaştırıcı olarak atanan kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu uyarınca arabulucu olarak belirlenen kişi ile meslek kimliğinin ibrazı üzerine, mesai gün ve saatleri içerisinde konuşulanları başkalarının duymayacağı, ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak görüşür. Bu kişilerin uzlaştırıcı ve arabulucu ile yazışmaları denetime tâbi tutulmaz."

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik md.20/5: "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ilâ 255 inci maddeleri uyarınca, hükümlü, uzlaştırmaya tâbi bir suçun tarafı olması, uzlaştırma yoluna gidilmesi ve rıza göstermesi durumunda, uzlaştırıcı olarak atanan kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların duyulmayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak gerçekleştirilir."

Açıklamalı Tebligat

Taraflara iletişim araçlarıyla ulaşılamaması halinde uzlaşma teklifi uzlaştırma bürosu aracılığıyla açıklamalı tebligat yolu ile yapılabilir. Ayrıca taraflara iletişim araçlarıyla ulaşılmasına rağmen ilgilinin davete icabet etmemesi veyahut telefonda, uzlaştırma kurumu ve sonuçları anlatılmadan doğrudan teklifi kabul etmeyeceğini belirtmesi hallerinde de açıklamalı tebligat yoluyla teklif yapılır. Diğer yandan uzlaşma teklifi sırasında hazır bulunan tarafın, uzlaştırma kurumu ve hukuki sonuçları anlatıldıktan sonra imzadan imtina ettiği durumlarda, artık bu tarafa ayrıca açıklamalı tebligat yoluyla teklifte bulunulmasına gerek bulunmadığı kanaatindeyiz. Bu durumda, uzlaştırmacı tarafından süreçte gerçekleştirdiği işlemleri açıklayan bir bilgilendirme tutanağı hazırlanmalıdır. Tarafın imzadan imtina ettiği durumda, ayrıca, bu husus teklif formunun ilgili kısmına şerh düşülerek, formun bir örneği imzadan imtina eden tarafa verilmelidir.

Uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat yoluyla yapılması halinde taraflara yönelik ayrıntılı bir bilgilendirme tutanağının düzenlenmesi gerekir. Bu bilgilendirmetutanağında; uzlaştırmacının faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmacının ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarına yer verilmelidir.

Açıklamalı tebligat ile uzlaşma teklifinde bulunurken uzlaştırmacı, uzlaşma teklif formunu uzlaştırma bürosuna teslim eder. Uzlaşma teklif formu ile birlikte uzlaştırmacının iletişim bilgilerinin de yer aldığı bir bilgilendirme yazısı da uzlaştırma teklif formu ile birlikte büroya verilebilir. Açıklamalı tebligat ancak uzlaştırma bürosu aracılığı ile yapılabilir. Uygulamada bazen uzlaştırmacıların kendilerinin iadeli taahhütlü posta yolu ile açıklamalı tebligat yaptıkları görülse de CMUY md. 29/6'ya ve Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre uzlaştırmacı tarafından iadeli taahhütlü şekilde uzlaşma teklifi açıklamalı tebligat olarak kabul edilemez. Bu durumda usulüne uygun bir uzlaşma teklifi yapıldığından bahsedilemez.²²⁸

228 “CMK'nın 253. maddesinin dördüncü fıkrasında, büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunacağı, uzlaştırmacının, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabileceği düzenlenmiş, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmedeği takdirde teklifi reddetmiş sayılacağı belirtilmiştir. Eğer uzlaştırmacı taraflara ulaşamamış ise ancak açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla uzlaşma teklifinde bulunabilecektir. Uzlaştırmacının tarafların bulunduğu yerdeki uzlaştırma bürosuna talimat yazma hak ve yetkisi bulunmamaktadır. Uzlaştırmacının yargı işlemi niteliğinde olduğu nazara alındığında anılan fıkrada sözü edilen açıklamalı tebligat, kazai mercilerce yapılacak tebligatı düzenleyen 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılacak olan tebligattır ve normal posta yoluyla bu işlem gerçekleştirilemeyecektir. Açıklamalı tebligat ya da istinabe işlemi ancak uzlaştırmacıya görev veren uzlaştırma bürosu aracılığıyla yerine getirilebilecektir.

Bu açıklamalar karşısında, uzlaşma teklif formlarının katılan Mebrule Uysal'a iadeli taahhütlü posta yoluyla gönderildiği ve adreslerinde bulunamadıklarından iade edildikleri anlaşıldığından, uzlaşma tekliflerinin taraflara yasaya uygun şekilde ve yöntemince yapılmadığı gözetilmeden, yargılamaya devamla sanığın mahkumiyetine hükümlenmesi...” (Yargıtay 4. Ceza Dairesi, T:18.06.2020, E: 2020/1004, K: 2020/7278)

Yargıtay'ın uygulamasına göre uzlaşma teklifine ilişkin açıklamalı tebligatın Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılması gerekmektedir.²²⁹ Buna göre;

- Uzlaştırma bürosu aracılığıyla, öncelikle kişinin bilinen son adresine Tebligat Kanunu md. 10'a göre tebligat yapılmalıdır.
- Bu adresin tebligata elverişli olmadığı anlaşılması veya bu adrese tebligat yapılamaması halinde muhatabın adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi, bilinen en son adresi olarak kabul edilip tebligat zarfı üzerine söz konusu adresin mernis adresi olduğu belirtilmeden bu adrese tebligat yapılmalıdır.
- Bu adrese yapılan tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa tebligat parçası üzerine adresin Mernis adresi olduğu ve 7201 sayılı Kanun'un 21/2. maddesi uyarınca işlem yapılması belirtilerek tebliğ yapılmalıdır.

Yargıtay'ın genel görüşü yukarıdaki şekilde olmakla birlikte, bazı Yargıtay kararlarında farklı uygulamalar benimsendiği görülmektedir. Yargıtay bir kararında bilinen en son adresine yapılan tebligatın iade edilmesi halinde muhatabın Mernis adresine Tebligat Kanunu md. 21/2'ye göre tebligat yapılması gerektiğini belirtmiştir.²³⁰ Yargıtay'ın bazı kararlarında ise bilinen adrese tebligat yapılamaması halinde tespit edilecek Mernis adresinin bilinen son adres ile aynı olması halinde TK md. 21/2'ye göre, farklı olması halinde bu adrese TK md. 10'a göre tebligat yapılması gerektiği kabul edilmektedir.²³¹

229 “Kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaştırma teklifi yapmak üzere çağrı yapması, şayet belirtilen şekilde çağrı yapılamaz ise bu defa uzlaştırmacının ilgili savcılık nezdinde kurulmuş uzlaştırma bürosundan uzlaşma teklifi yapılmasını talep etmesi gerektiği, böyle bir taleple karşılaşan büronun da muhatabına ulaşamaması durumunda öncelikle muhatabın bilinen son adresine tebliğ yapması, tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa muhatabın mernis adresinin tespitini yaparak tebligat zarfı üzerine söz konusu adresin mernis adresi olduğunu belirtmeden tebliğ yapması, yine tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa tebligat parçası üzerine adresin MERNİS adresi olduğu ve 7201 Sayılı Kanun'un 21/2. maddesi uyarınca işlem yapılması belirterek tebliğ yapması gerektiği;” (Yargıtay 15. Ceza Dairesi, T: 9.6.2020, E: 2018/6618, K: 2020/5101)

230 “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği ve 7201 Sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaşma teklifi yapmak üzere çağrı yapması, şayet belirtilen şekilde çağrı yapılamaz ise bu defa uzlaştırmacının ilgili savcılık nezdinde kurulmuş uzlaştırma bürosundan uzlaşma teklifi yapılmasını talep etmesi gerektiği, böyle bir taleple karşılaşan büronun da muhatabına ulaşamaması durumunda öncelikle muhatabın bilinen son adresine tebliğ yapması, tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa muhatabın MERNİS adresinin tespitini yaparak tebligat zarfı üzerine söz konusu adresin MERNİS adresi olduğu belirtilerek TK'nın 21/2. maddesine göre tebliğ yapılması gerektiği;” (Yargıtay 15. Ceza Dairesi T: 25.6.2020, E: 2018/5685 K: 2020/6875)

231 Bkz. Yargıtay 12. Ceza Dairesi E: 2019/13089, K: 2019/11002, T: 26.11.2019; “Kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaştırma teklifi yapmak üzere çağrı yapması, şayet belirtilen şekilde çağrı yapılamaz ise bu defa uzlaştırmacının ilgili savcılık nezdinde kurulmuş uzlaştırma bürosundan uzlaşma teklifi yapılmasını talep etmesi gerektiği, böyle bir taleple karşılaşan büronun da muhatabına ulaşamaması durumunda öncelikle muhatabın bilinen son adresine tebliğ yapması, tebligatın iade gelmesi durumunda bu defa muhatabın mernis adresinin tespitini yaparak, mernis adresi ile bilinen en son adresin aynı olduğunun anlaşılması halinde 7201 Sayılı Kanun'un 21/2. maddesi gereğince işlem yapılması, mernis adresinin farklı bir adres olduğunun anlaşılması durumunda ise mernis

Zikrettiğimiz çelişkilerin giderilmesi ve hukuki güvenliğin sağlanması amacıyla konu ile ilgili olarak içtihatların birleştirilmesi yoluna gidilmiş ve Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun henüz yayınlanmamış olan 20.11.2020 tarih ve E:2019/2 sayılı kararı ile farklı yöndeki içtihatlar birleştirilmiştir. Buna göre, muhatabın bilinen en son adresine çıkartılan tebligatın iade edilmesi ve adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresinin bu adresten farklı olması halinde adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresine "Mernis Adresi" şerhi verilerek Tebligat Kanunu md.21/2 uyarınca doğrudan tebligat çıkartılmasının yeterli olduğuna, öncelikle bu adrese normal bir tebligat çıkartılmasının gerekmediğine karar verilerek farklı yöndeki içtihatlar birleştirilmiştir.²³²

Görüldüğü üzere, açıklamalı tebligat yapılırken yukarıda yer verilen içtihadı birleştirme kararında belirtildiği şekilde öncelikle Tebligat Kanunu md. 10'a göre kişinin bilinen son adresine tebligat çıkartılması, bu adresin tebligata elverişli olmaması veya tebligat yapılamaması halinde kişinin adres kayıt sistemindeki adresine "Mernis Adresi" şerhi verilerek Tebligat Kanunu md. 21/2'ye göre tebligat çıkartılması yeterli ve zorunludur.

İstinabe

CMK md. 253/4 ve CMUY md. 29/3'te uzlaşma teklifinin istinabe yoluyla da yapılabileceği öngörülmüştür. Tarafların uzlaştırmacının görevlendirildiği uzlaştırma bürosunun görev alanı dışında kalan bir yerde ikamet etmeleri halinde uzlaşma teklifi istinabe yolu ile yapılabilir. Uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, uzlaştırmacının hazırladığı uzlaşma teklif formu uzlaştırmacının görevlendirildiği Uzlaştırma Bürosu tarafından istinabe müzekkeresi ile birlikte istinabe olunan yer istinabe bürosuna UYAP sistemi üzerinden gönderilir.²³³ Uzlaştırma müzakereleri sonuçlanmışsa uzlaştırma raporu ve uzlaşma teklif formu birlikte gönderilebilir.²³⁴ İstinabe olunan yer istinabe bürosu

adresine aynı Kanun'un 10/1. maddesi gereğince tebligat yapılması gerektiği,

Somut olayda, uzlaştırmacı tarafından müşteki ile sanığa GSM numaralarından ulaşılamaması üzerine bilinen son adreslerine PTT marifetiyle çağrı mektubu ve uzlaşma teklif formu gönderildiği, şüphelinin söz konusu adresten ayrılması nedeniyle ilgili evrakın kendisine teslim edilemediği, müştekiye gönderilen tebligata ilişkin olarak ise PTT'nin internet sitesindeki gönderi takip sisteminden alınan belgede, "Dağıtım Adreste Yok/ Kapalı-Haber Kağıdı Bırakıldı" şeklinde açıklama bulunduğu, her ne kadar uzlaştırmacı tarafından yapılan tebligata rağmen kendisine herhangi bir dönüş olmadığından bahisle uzlaşma sağlanmadığı yönünde rapor düzenlenmiş ise de, uzlaştırmacı tarafından şüpheliye ulaşılamadığı gibi müştekiye yapılan davet işlemine ilişkin olarak dosyada mevcut posta alındı belgesi ve PTT gönderi takip çıkışından ilgili evrakın müştekiye tebliğ edilip edilmediğinin kesin olarak anlaşılacağı cihetle, uzlaştırmacının taraflara ulaşamaması üzerine yukarıda detaylıca açıklandığı üzere bürodan mernis adresine uzlaştırma teklifinin gönderilmesini talep etmesi ve büronun da açıklandığı şekilde tebliğ yapması gerektiği nazara alındığında, yazılı şekilde düzenlenen uzlaştırma raporunun usulünce tanzim edildiğinden bahsedilemeyeceği anlaşılmakla, uzlaştırma işlemlerinin usulünce yapılmadığı gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden anılan kararın bozulması gerektiğinin ihbar olunduğu anlaşılmıştır." (Yargıtay 13. Ceza Dairesi T: 3.6.2020, E: 2020/5328, K: 2020/4844)

232 Yargıtay Birinci Başkanlığı'nın 23.11.2020 tarih ve 60482426/7400/12268 sayılı Bilgilendirme Yazısı.

233 Erdem/ Eser/ Özşahinli, **100 Soruda Uzlaştırma**, s.134.

234 Erdem/ Eser/ Özşahinli, **100 Soruda Uzlaştırma**, s.134.

imza için taraf/tafırları telefon, faks gibi iletişim araçlarıyla davet edebileceği gibi, çıkarılacak bir tebligat ile de çağırabilir. Burada taraf istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığına gelerek, uzlaşma teklif formunu imzalamalıdır. Tarafın kimlik tespiti görevlilerce yapılmalıdır.²³⁵

235 Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 06.06.2017 tarih ve Uzlaştırma İşlemlerinde Tebligat ve İstinabe konulu görüş yazısında istinabe suretiyle uzlaştırma teklifinin nasıl yapılacağı açıklanmıştır: “Bu kapsamda, uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunması için öncelikle tafırları davet etmesi gereklidir. Davet sözlü veya yazılı olarak yapılabilir. Uzlaşma teklifinde bulunmak için ağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de gerçekleştirilebilir. Ancak, bu ağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmemektedir:

Tarfaların uzlaştırmacının davetine icabet etmemesi ya da edemeyeceğini bildirmesi durumunda uzlaştırmacının, bilhassa tafarla aynı ilde bulunduğu hâllerde; tarafın bulunduğu yere gitmesi, uzlaşma teklifini, bu kapsamda uzlaşmanın mahiyeti ve hukuki sonuçlarını tafarla bir araya gelerek yüzyüze anlatması, uzlaştırma kurumu konusunda kişiyyi aydınlatması ve kişinin yeterli bir şekilde bilgi sahibi olduğundan emin olması gerekir. Söz konusu durum uzlaştırmacı ile aynı ilde ikâmet etmeyen taraf için de geçerli olmalıdır.

Zira mevcut Yönetmeliğe göre uzlaştırmacıya zorunlu yol giderleri de dahil olmak üzere yaptığı masraflar Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Mdafı ve Vekillere denecek cret Tarifesinde soruştırma aşaması için belirlenen miktarı geçmeyecek şekilde ayrıca ödenmektedir. Dolayısıyla, uzlaştırmacının, tafarla yüzyüze iletişime geçmenin yollarını araması, uzlaşmanın mahiyetini mümkün mertebe bir araya gelerek tafarlara anlatması, bunun mümkün olmadığı durumlarda tafarlara uzlaşmanın mahiyetini telefonla anlatması gerekir.

Cumhuriyet başsavcılığınca yrtlen bir soruştırmada uzlaştırma iş ve işlemlerini yürütmek üzere görevlendirilen uzlaştırmacı, başka bir yerde ikamet etmesinden dolayı tafarla bir araya gelemeyip, en son çare olarak telefon ile uzlaşmanın mahiyetini ve hukuki sonuçlarını anlatarak uzlaşma teklifinde bulunduğunda üç ihtimalle karşılaşır; taraf ya uzlaşma teklifini kabul eder; ya reddeder ya da uzlaşma teklif formunu inceleyip beyanda bulunmak için süre ister.

Bu durumları tek tek değerlendirmemiz gerekir ise tarafın uzlaşma teklini telefonda kabul ettiği hâllerde, teklifin kabul edilmesi ile müzakere aşamasına geçileceğinden ve uzlaştırma sürecinin sonucunda tafaların oluşan zgr iradesine göre bir uzlaştırma raporu düzenleneceğinden, süreç sonunda da uzlaştırma raporunun tafarla ıslak imza ile imzalanması bir zorunluluk olduğundan, zamandan tasarruf edebilmek adına, teklif formu uzlaştırma raporunun imzalanması aşamasında da tafarlara imzalatılabilir. Bununla birlikte uzlaşma teklif formunun, uzlaştırma müzakerelerine başlanmadan önce imzalatılmasına da bir engel bulunmamaktadır. Burada uzlaştırmacının, telefon görüşmesini, içeriğini, tarih ve zaman da belirtmek suretiyle kendisinin tutanağa bağlaması ve imzası altına alması yeterli olup, telefon görüşmesine istinaden hazırladığı tutanağı tafarlara imzalatılmasına gerek bulunmamaktadır.

Bununla birlikte uzlaşma teklifinin reddedilmesi hâlinde, artık uzlaştırma süreci sona erdiğinden, teklif formunun da bu aşamada tafara imzalatılması bir zorunluluktur. Söz konusu durum varlığı hâlinde uzlaştırmacı tarafından düzenlenen uzlaşma teklif formu, imza için uzlaştırma bürosu aracılığıyla uzlaşma teklif formunun imzalatılacağı tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı talimat bürosuna gönderilmelidir. 06.08.2015 tarihli ve 29437 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarı ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik’in “İstinabe kaydı” kenar başlıklı 116’ncı maddesinin birinci fıkrasına göre; başka yer Cumhuriyet başsavcılığı veya askerī savcılık tarafından yrtlen soruştırma kapsamında Cumhuriyet başsavcılığına gelen istinabe taleplerine ilişkin işlemlerin safahatının işlendiği kayda istinabe kaydı denir. Bu süreçte istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığınca yapılacak işlem teklif formunun imzalatılmasından ibarettir. Dolayısıyla istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığının talimat bürosunca bu işlemin yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. İstinabe olunan Cumhuriyet başsavcılığı talimat bürosu, tafarlara telefon, faks gibi iletişim araçlarıyla davet edebileceği gibi, çıkarılacak bir tebligat ile de çağırabilir. Burada taraf istinabe olunan yer Cumhuriyet başsavcılığına gelerek, teklif formunu imzalamalı, bu esnada da kimlik tespiti görevlilerce yapılmalıdır.

Tarfaların telefon görüşmesinde, uzlaşma teklif formunu inceleyerek beyanda bulunmak için süre istemesi halinde, süre isteyen tafara uzlaşma teklif formu tebligat yoluyla gönderilmelidir. Bu durumda uzlaştırmacı tarafından, üç gün içerisinde beyanda bulunulmaz ise teklifin reddedilmiş sayılacağı belirtilerek ve söz konusu telefon görüşmesi tutanağa bağlanarak, uzlaşma teklif formu, tafara tebliğ edilmek üzere uzlaştırma bürosuna

Açıklamalı tebligata ilişkin bölümde de belirtildiği üzere, uzlaştırmacının açıklamalı tebligat ve istinabe suretiyle uzlaşma teklifini ancak uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapması mümkündür. Uzlaştırmacının taraflara tebligat yapma yetkisi bulunmamaktadır.²³⁶

SEGBİS

CMUY md. 29/3'te uzlaşma teklifinin Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapılabileceği düzenlenmiştir. SEGBİS'in uzlaştırma işlemlerinde nasıl kullanılacağı Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 27.06.2017 tarih ve Uzlaştırma İşlemlerinde SEGBİS konulu görüş yazısında açıklanmıştır.²³⁷

teslim edilmelidir. Tarafın üç gün içerisinde beyanda bulunmaması hâlinde teklif reddedilmiş sayılacağından, uzlaştırmacı tarafından tebligat parçasının dönüşü, bürodan takip edilmelidir."

236 Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 06.06.2017 tarih ve Uzlaştırma İşlemlerinde Tebligat ve İstinabe konulu görüş yazısında bu durum şu şekilde açıklanmıştır: "Ayrıca, 5271 sayılı Kanununun 253'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında uzlaştırmacının uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabileceğinin düzenleme altına alındığı görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu hüküm, uzlaştırmacılara tebligat çıkarma yetkisi vermemiş, uzlaşma teklifinin yapılabileceği yolu göstermektedir. Zira cümlelerin devamında uzlaşma teklifinin istinabe yoluyla da yapılabileceği hüküm altına alınmış olup, istinabe usulünün yargısal makamlar aracılığıyla gerçekleştirileceğinde bir tereddüt bulunmamaktadır.

Bu itibarla;

1- Uzlaştırmacının taraflara tebligat çıkarma yetkisinin bulunmadığı,

2- Şüpheli veya müştekinin farklı yerleşim yerlerinde ikamet etmelerinden dolayı uzlaştırmaya ilişkin iş ve işlemlerin gerçekleştirilmesi için tebligat ve istinabe zorunluluğunun doğması halinde, uzlaştırmacıların istinabe ve tebligat işlemlerini görevlendirildikleri yer uzlaştırma bürosu aracılığıyla gerçekleştirmeleri gerektiği,

3- Uzlaşma teklif formunun ve uzlaştırma raporunun imzalanması için istinabe zorunluluğunun doğması halinde; bahse konu uzlaştırma evrakının, uzlaştırmacının görevlendirildiği yer Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu tarafından, inzayı ikmal edecek tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı talimat bürosuna yazılacak istinabe müzakeresi ile sağlanması gerektiği..."

237 "Uzlaştırmacının tarafı olan şüpheli ya da mağdurun ceza infaz kurumunda tutuklu ya da hükümlü olarak bulunduğu hâller de söz konusu olabilmektedir. Bahse konu durumlarda da uzlaştırmacının tarafları; uzlaştırma kurumu ve süreci konusunda aydınlatması ve bilgilendirmesi bir gerekliliktir.

UYAP bilişim sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletilmesi anlamına gelen SEGBİS ise, uzlaştırmacı ile ceza infaz kurumunda bulunan tarafın sesli ve görüntülü olarak iletişim kurmasını sağlayabilen teknolojik bir araçtır. Keza Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmeliğin 14 üncü maddesinde de, teknik altyapının hazır olması durumunda ceza infaz kurumunda bulunan kişinin SEGBİS ile dinlenebileceği, talep eden makamın, dinleme yapacağı kişinin kimlik bilgilerini, dinleme zamanını ve dinleme için yapılması gereken hazırlıkları ilgili ceza infaz kurumu yönetimine bildireceği, ilgili ceza infaz kurumu görevlisinin de, dinlenecek kişiyi dinleme odasında hazır edeceğine hükme bağlanmıştır. Ayrıca Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmacının Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 18 inci maddesinin dördüncü fıkrasında da müzakerelerin, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabileceği düzenleme altına alınmıştır:

Diğer yandan 5271 sayılı Kanunun bir kısım maddelerinde SEGBİS'in kullanılabilmesi hâller gösterilmiştir. Bahse konu hükümler incelendiğinde; görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılmasının, tanık veya bilirkişilerin dinlenmesi ile sanığın sorgusunda ne şekilde yerine getirileceğinin düzenleme altına alındığı görülmektedir. Bununla birlikte uzlaştırmacı tarafından yürütülen uzlaştırma sürecinde; tarafların uzlaşma teklifine yönelik cevapları ile uzlaştırma müzakereleri sırasında ifade ettikleri hususlar ceza muhakemesi anlamında bir ifade veya sorgu değil, uzlaştırma işlemlerine karşı diyecekleridir. Başka bir ifade ile uzlaştırma sürecinde SEGBİS bir nevi iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Keza uzlaştırmacının ceza infaz kurumunda bulunan uzlaştırmacının taraflarıyla doğrudan telefonla iletişim kurabilmesinin mümkün olmadığı da açıktır. Usûli bir yöntem olan SEGBİS'in uzlaştırma iş ve işlemlerinde de kullanılabilmesini sınırlayan veya engel

SEGİBS ile ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu veya hükümlüler ile irtibat kurabilmek için uzlaştırmacının uzlaştırma bürosundan buna ilişkin talepte bulunması gerekir. Uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda ceza infaz kurumu idaresinden talepte bulunması suretiyle SEGBİS ile görüşme sağlanabilmektedir.

CMUY md. 29/3'te “Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.” ifadesi ile yalnızca uzlaşma teklifinden bahsedilmesi nedeniyle uzlaştırma müzakerelerinin SEGBİS ile yapılıp yapılamayacağı sorusu akla gelmektedir. Ancak uygulamada hem uzlaşma teklifi hem de uzlaştırma müzakereleri SEGBİS ile yapılmaktadır.

SEGBİS ile yapılan uzlaştırma görüşmelerinin kayıt altına alınıp alınamayacağına ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Kanaatimizce de uzlaşma teklifinin kayda alınmasına engel bir durum olmamakla birlikte uzlaştırma müzakerelerine ilişkin görüşmelerin CMUY md. 32 gereği kayda alınması mümkün değildir²³⁸

c. Uzlaşma Teklifinin Sonuçlanması

Uzlaşma teklifinin yapılabilmesi için taraflar hakları, uzlaştırmacının mahiyeti ve uzlaştırmayı kabul ve reddin hukuki sonuçları hakkında bilgilendirildikten sonra imzalanan uzlaşma teklif formunun imzalı bir sureti uzlaşma teklifi yapılan tarafa verilir. İmzalı bir sureti ise uzlaştırma evrakına eklenir. Uzlaşma teklif formu yalnızca uzlaşma teklifinin kabul edildiği hallerde imzalanmaz. Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri, uzlaşma teklifini reddetmeleri veya uzlaşma teklifini inceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak için süre istemeleri halinde de uzlaşma

olan bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, uzlaştırma iş ve işlemleri ile ilgili olarak uzlaştırmacının, tarafı ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu veya hükümlüler ile SEGBİS sistemi üzerinden irtibat kurabileceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte uzlaştırma işlemlerinde SEGBİS yöntemi, yalnızca bir iletişim aracı olarak kullanılacağından ve 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesinin on üçüncü fıkrasına göre de uzlaştırma müzakereleri gizli olduğundan, yapılan görüşmeler kayda alınamayacaktır.

Öte yandan 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesinin on dördüncü fıkrasında; uzlaştırmacının müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebileceği, Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacıya talimat verebileceği düzenleme altına alınmıştır. Buradan da hareket ile uzlaştırma işlemlerinde, ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu veya hükümlüler ile irtibat kurabilmek için SEGBİS ihtiyacı doğduğunda; uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda ceza infaz kurumu idaresinden talepte bulunulabileceği değerlendirilmektedir.

Bu itibarla;

Uzlaştırma sürecinde;

1- Uzlaştırmacılar tarafından ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu veya hükümlülerle SEGBİS sistemi ile görüşme yapılabileceği,

2- SEGBİS sistemi ile görüşme yapılabilmesi için ceza infaz kurumu idaresinden talepte bulunulabileceği ancak bu talebin uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda yapılması gerektiği, Değerlendirilmektedir.”

238 Değirmenci'ye (Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s.263) göre uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği uzlaşma teklifini kapsamamaktadır.

teklif formu imzalanır. Uzlaşma teklif formunda bu üç ihtimal için de tarafların imza atabilecekleri ayrı alanlar bulunmaktadır.

Taraflara ulaşarak taraf uzlaştırma konusunda bilgilendirilmiş ve uzlaşma teklifi yapılmış; ancak taraf uzlaşma teklif formunu imzalamaktan imtina etmişse bu tarafa ayrıca açıklamalı tebligat yoluyla uzlaşma teklifi yapılmasına gerek yoktur. Bilgilendirme ve teklif yapılmasına rağmen imzadan imtina edilmesi durumunda uzlaşma teklif formuna imzadan imtina edildiği yazılarak uzlaşma teklif formu uzlaştırma bürosuna teslim edilmelidir.

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri tarafların uzlaşmak zorunda oldukları anlamına gelmemektedir. CMUY md. 5/1 uyarınca anlaşma yapılana kadar taraflar uzlaşma yönündeki iradelerinden vazgeçebilirler.

Taraflar uzlaşma teklifini reddetmiş olsalar da soruşturma evresinde en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar, kovuşturma aşamasında ise en geç hüküm verilinceye kadar aralarında düzenlemiş oldukları uzlaşma belgesinin ibrazı ile uzlaştıklarını beyan edebilirler.²³⁹

CMK md. 253/8 gereğince uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suçla ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

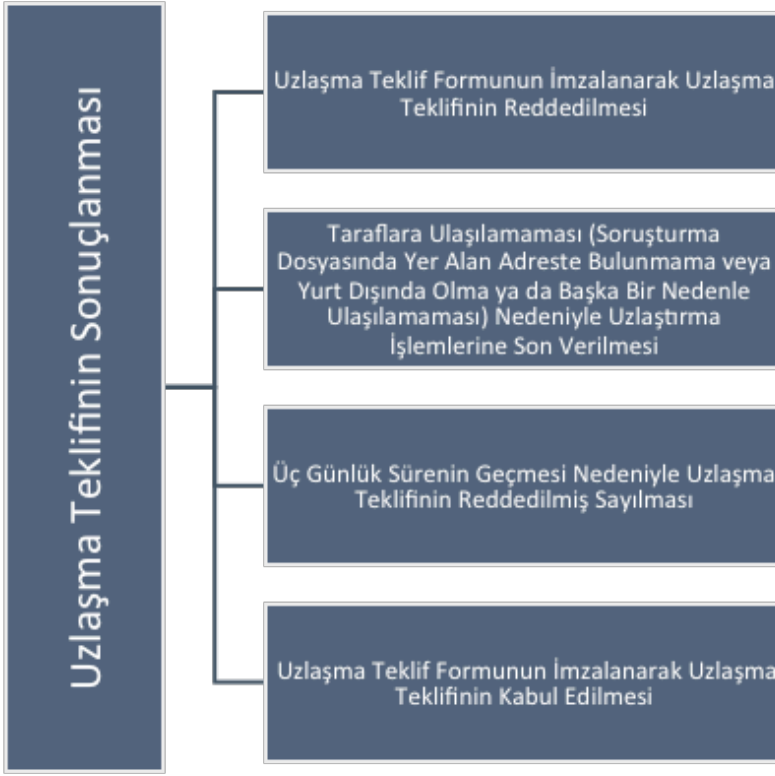
CMK md. 253/7 uyarınca birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Bu nedenle birden fazla mağdur veya suçtan zarar görenin bulunduğu suçlarda mağdurlardan veya suçtan zarar görenlerden birinin uzlaşma teklifini reddetmesi halinde uzlaştırma sürecine devam edilemez.

CMK md. 255'e göre birden çok failli suçlarda ancak uzlaşan kişi uzlaştırmadan yararlanabileceğinden şüpheli/sanıklardan birinin uzlaşma teklifini reddetmesi uzlaştırma sürecine devam edilmesine engel teşkil etmez.

Uzlaşma teklifinin aşağıda yer verilen dört şekilde sonuçlanması mümkündür:

239 CMK 253/16: "Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler."

CMUY md.26: "Kovuşturma evresinde uzlaştırmamanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştiği ölçüde Ek-3'ye yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kısıtlara göre inceler ve değerlendirir."

Uzlaşma Teklif Formunun İmzalanarak Uzlaşma Teklifinin Reddedilmesi

Tarafın hazır bulunduğu uzlaşma teklifinde taraf uzlaşma teklifini kabul etmez ve uzlaşma teklif formunun “Kabul Etmiyorum” bölümünü imzalarsa uzlaşma teklifi reddedilmiş olur ve uzlaştırma süreci o taraf yönünden sona erer. CMK md. 255’e göre birden çok failli suçlarda ancak uzlaşan kişi uzlaştırmadan yararlanabileceğinden uzlaştırma sürecine devam edilebilmesi için şüpheli/sanıkların tamamının uzlaşma teklifini kabul etmesi gerekmez.

Taraflara Ulaşılamaması Nedeniyle Uzlaştırma İşlemlerine Son Verilmesi

CMK md. 253/6’da resmi mercilere bayan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında bulunma ya da başka bir nedenle taraflara ulaşılamaması durumunda uzlaştırma yoluna gidilmeden soruşturmanın sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir. CMUY md. 31/7’ye göre bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir. Taraflara ulaşılamaması halinde uzlaştırma sürecine son verilmesinin nedeni uzlaştırma işlemlerinin sürüncemede bırakılmasını engellemektir.

Kanun ve yönetmelikte bahsedilen yurtdışında olma durumu tarafın yurt dışında yaşaması hali olarak anlaşılmalıdır.²⁴⁰ Yargıtay'ın bir kısım kararlarında yurt dışında yaşayan taraflara da tebligat yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Kanaatimizce bu yöndeki uygulama CMK md. 253/6'ya açıkça aykırıdır. Zira CMK md. 253/6 ile yapılan düzenlemenin amacı yurt dışında yaşaması nedeniyle kendilerine ulaşılamayan kişilere tebligat yapılması suretiyle kaybedilecek zamanın önüne geçilmesi, uzlaştırma işlemlerinin ve bu bağlamda muhakemenin süruncemede kalmasının engellenmesidir. Yurt dışında ikamet eden taraflara tebligat yapılması halinde uzlaştırma işlemleri oldukça uzun bir sürece yayılacak ve uzlaştırma müessesinden beklenen fayda da sağlanamayacaktır. Ancak kişi geçici bir süreliğine yurt dışında bulunuyorsa örneğin tatil amaçlı olarak yurtdışına gittiye veya iş seyahati için yurtdışındaysa bu, CMK md. 253/6 kapsamında "yurt dışında olma" olarak değerlendirilmemelidir. Tarafa geçici bir süreliğine yurtdışında bulunması nedeniyle ulaşılamıyorsa soruşturma/kovuşturma dosyasındaki adresi Türkiye'de ise bu durum tebliğ imkânsızlığı olarak değerlendirilebilir.²⁴¹

Üç Günlük Sürenin Geçmesi Nedeniyle Uzlaşma Teklifinin Reddedilmiş Sayılması

Taraflar kendilerine usulüne uygun uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içerisinde kararlarını uzlaştırmacıya bildirmelidirler. Uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç gün içerisinde kararını uzlaştırmacıya bildirmeyen taraf teklifi reddetmiş sayılır (CMK md. 253/4, CMUY md. 30).

Ayrıca, taraf uzlaşma teklif formunda yer alan "*İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum.*" seçeneğini imzaladıysa tarafın üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmesi gerekir. Üç gün içerisinde uzlaştırmacıya kararını bildirilmemesi halinde uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. CMK md. 39/1'e göre "*Gün ile belirlenen süreler, tebligatın yapıldığının ertesi günü işlemeye başlar.*" Anılan hüküm nedeniyle üç günlük süre tarafa uzlaşma teklifinin yapılmasının ertesi gününde işlemeye başlayacaktır. Uzlaşma teklif formunda yer alan "*İnceleyip üç gün içinde beyanda bulunmak istiyorum.*" seçeneğini imzalayan taraf için üç günlük süre teklif formunun imzalanmasının ertesi gününde işlemeye başlar. Bu üç günlük süre hak düşürücü süredir.²⁴² Bu süreyi kusuru olmaksızın geçiren kişinin CMK md. 40 gereğince eski hale getirme talebinde bulunabileceğinin kabulü gerekir. Burada önemle belirtmek gerekir ki taraflar uzlaşma teklifini reddetseler veyahut reddetmiş sayılırsalar dahi CMUY md. 17/2 gereğince en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. *Değirmenci'ye göre* bu yüzden burada üç günlük sürenin geçmesi halinde tarafların

240 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.181.

241 Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s.267.

242 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s. 177.

uzlaştırmayı kabul hakları düşmekte, ancak uzlaşma hakkı düşmemektedir.²⁴³

CMUY md. 30'a göre "Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanunun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz." Söz konusu düzenlemenin lafzının açık olmaması nedeniyle uygulamada hatalı yorumlamayla taraflardan birinin teklifi reddetmiş sayılması halinde diğer tarafa uzlaşma teklifi yapılmadığı, uzlaştırma süreci ile ilgili bilgi verilmediği durumlara sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu yönde bir uygulama uzlaştırma kurumunun mahiyeti ve onarıcı adalet uygulamasının temel ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Teklif reddedilmiş sayılsa da uzlaştırmacı, diğer taraf/taraflara ulaşarak uzlaştırma sürecinden tarafları haberdar etmeli ve uzlaşma teklifinde bulunmalıdır. Keza, CMUY md. 5/5'e göre de, uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukuki sonuçları hakkında bilgilendirilir. Yine CMK md.253/4'e göre de tüm taraflara uzlaşma teklifinde bulunulması gerekir.

Uzlaşma Teklif Formunun İmzalanarak Uzlaşma Teklifinin Kabul Edilmesi

Taraf, uzlaşma teklif formunda yer alan "Kabul ediyorum." bölümünü imzalandığında uzlaşma teklifini kabul etmiş olacaktır.

2. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmelerinin ardından uzlaştırmacının en önemli aşaması²⁴⁴ olarak da ifade edilen uzlaştırma müzakereleri başlayacaktır. Uzlaştırma müzakereleri, suçtan doğan mağduriyetin, mağdurun uygun gördüğü bir şekilde şüpheli/sanık tarafından giderilmesine hizmet eden görüşme sürecidir.²⁴⁵

Uzlaştırma müzakereleri, uzlaştırma bürosunun atadığı uzlaştırmacı tarafından yürütülür. Uzlaştırmacı yönetiminde olmayan, tarafların kendi aralarında yaptıkları görüşmeler uzlaştırma müzakereleri olarak kabul edilemez.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırmacı bu süre içerisinde uzlaştırmayı sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi her defasında yirmi gün geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir (CMUY md. 24). Uzlaştırmacı kendisine uzlaştırmayı tamamlaması için verilen süreyi de göz önünde bulundurarak tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesinin ardından uzlaştırma müzakerelerine başlayacaktır.

243 Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s.268.

244 Erdem/ Eser/ Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.153.

245 Erdem/ Eser/ Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.153.

a. Uzlaştırma Müzakerelerinin Tarafları

CMK md. 253/13'e göre uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır. CMUY md. 31/1'de CMK md. 253/13'ten farklı olarak tarafların haklı bir mazeretleri olması halinde müzakereye katılmayabilecekleri düzenlenmiştir. CMUY md. 31/1'e göre *“Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.”* Haklı mazeretin kapsamının ne şekilde olacağına ilişkin kanunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olup tarafların mazereti uzlaştırmacı tarafından değerlendirilecektir.

CMK md. 253/13 ve CMUY md. 31/1'de uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler tahdidi bir biçimde sayılmıştır. Bu nedenle kanunda sayılanlar dışında kimseler uzlaştırma müzakerelerine katılamayacaktır. Aksi durum uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği ilkesini de ihlal edecektir.

CMK md. 253/13 ve CMUY md. 31/1'den anlaşıldığı üzere şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar görenin uzlaştırma müzakerelerine bizzat katılması zorunlu değildir. Tarafların müdafî veya vekilleri aracılığıyla uzlaştırma müzakerelerinde temsil edilmeleri mümkündür. Bunun için müdafî/vekilin vekaletnamesinde uzlaşmaya ilişkin özel yetkisinin bulunması gerekmektedir.

Küçük ve kısıtlıların kanuni temsilcileriyle birlikte uzlaştırma müzakerelerine katılmalarına yönelik bir zorunluluk olmamakla birlikte, uzlaştırma kurumunun mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda kusur yeteneğine sahip küçük ve kısıtlı da kanuni temsilcisi ile birlikte uzlaştırma müzakerelerine katılabilir.

b. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yapılacağı Yer

Uzlaştırma müzakerelerinin gerçekleştirilebileceği yerler CMUY md. 35'te düzenlenmiştir. Buna göre;

“(1) Uzlaştırma müzakereleri;

- a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,
- b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,
- c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,

ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.

(2) Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir.”

CMUY md. 35’te belirtilen yerler sınırlı olarak sayılmamıştır. Sağlıklı bir uzlaştırma sürecinin yürütülebilmesi için tarafların müzakereler sırasında kendilerini güvende ve rahat hissetmeleri oldukça önemlidir. Bu nedenle uzlaştırmacının somut olayın özelliklerini ve tarafların bu konudaki taleplerini göz önünde bulundurarak uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yeri belirlemesi gerekir. Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yer belirlenirken tarafların güvenliğinin ve görüşmelerin gizliliğinin sağlanması gerektiği de göz önünde bulundurulmalıdır.

c. Müzakere Süreci

Uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce uzlaştırmacının dosya kapsamına hâkim olması ve buna göre bir uzlaştırma süreci yürütmesi gerekmektedir. Uzlaştırma müzakerelerine başlamadan önce tarafların süreç hakkında aydınlatılması oldukça önemlidir. Uzlaştırmacı, müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmacının temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar (CMUY md.5/8).

CMK md. 253/13 ve CMUY md. 32 gereği uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür. Ayrıca CMUY md. 5/7’ye göre *“Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.”* Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği hem uzlaştırmacının hem de tarafların riayet etmesi gereken bir ilkedir. Bu nedenle uzlaştırmacı, tarafları uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği konusunda bilgilendirmelidir.

Uzlaştırma müzakereleri ile ilgili bir diğer ilke ise bu süreçte elde edilen beyanların delil olarak kullanılmasının yasak olmasıdır. Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin tanık olarak dinlenemez

(CMK md. 253/20; CMUY md. 32/3). Uzlaştırma süreci ne şekilde sonuçlanırsa sonuçlansın müzakere sırasında yapılan açıklamalar delil olarak kullanılamaz. Aksi durumun kabulü halinde tarafların uzlaştırma müzakerelerinde kendilerini doğru bir şekilde ifade etmeleri ve şüpheli/sanığın pişmanlık göstermesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle de uzlaştırma kurumundan beklenen fayda sağlanamayacaktır. Uzlaştırma müzakerelerinde yapılan açıklamaların delil niteliğinin olmadığı, müzakerelere katılanların bu bilgilere ilişkin tanıklık yapamayacaklarının da taraflara anlatılması gerekmektedir.

Uzlaştırmacının taraflarla iletişime geçerken atandığı uzlaştırma bürosunun bağlı olduğu Cumhuriyet başsavcılığı tarafından görevlendirildiğini, kendisinin tamamen tarafsız ve bağımsız olduğunu taraflara açıklaması gerekir. Uzlaştırmacı her iki tarafa da önyargısız biçimde ve aynı yakınlıkta yaklaşmalı, süreç boyunca her iki tarafa da eşit olanakları sağlamalıdır. Uzlaştırmacı taraflarla iletişime geçerken somut olayın özelliklerini, tarafları yaşlarını, eğitim durumlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını göz önünde bulundurmalıdır. Uzlaştırmacı taraflarla iletişim kurarken tarafların iradesini yönlendirebilecek, tarafların üzerlerinde baskı olduğunu düşünebilecekleri, zorlayıcı bir üsluptan kaçınmalıdır. Zira uzlaştırma süreci tarafların özgür iradeleri ile yürütülmekte ve sonuçlandırılmaktadır. Bu nedenle uzlaştırmacı tarafların özgür iradelerini etkileyebilecek söylemlerden uzak durmalıdır.

CMK md. 253/14 gereğince uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir. Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

Uzlaştırma müzakereleri tarafların birlikte katılımıyla gerçekleşebileceği gibi taraflarla ayrı ayrı görüşülerek de gerçekleştirilebilir.²⁴⁶ Uzlaştırma sürecinde tarafların yüz yüze gelmek istememeleri oldukça sık karşılaşılan bir durum olduğu için uzlaştırma müzakerelerinin taraflarla birlikte gerçekleştirilmesi şartının aranmaması oldukça isabetlidir. Müzakerelerin hangi şekilde yapılacağına uzlaştırmacı somut olayın özelliklerini ve tarafların taleplerini göz önünde bulundurarak karar verecektir. Taraflar bir araya geldiklerinde aralarındaki uyuşmazlığın boyutu artacaksa, güvenlik sorunları yaşanacaksa ya da mağdur olumsuz etkilenecekse müzakerelerin ayrı ayrı yapılması daha doğru olacaktır.²⁴⁷ Görüşmelerin ayrı ayrı yapılması halinde uzlaştırmacı tarafların düşünce ve taleplerini birbirlerine iletecektir. Burada uzlaştırmacı taraflardan birinin verdiği gizli bir bilgi ve belgeyi tarafın iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadan açıklayamayacağına dikkat etmelidir.

246 CMUY md. 31/3: ““Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir.”

247 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.185.

Uzlaştırma müzakereleri CMUY md. 31/4 uyarınca görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir. Müzakereler görüntü ve sesin birlikte olduğu iletişim teknikleriyle yapılabileceği gibi bunlardan yalnızca birini içeren tekniklerle de yapılabilir.²⁴⁸ Uzlaştırma müzakerelerinin iletişim teknikleri kullanılarak gerçekleştirildiği ve hangi iletişim tekniğinin kullanıldığı uzlaştırma raporunda belirtilmelidir.²⁴⁹ Görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılarak uzlaştırma müzakerelerinin gerçekleştirildiği durumlarda uzlaştırma raporu taraflara imzalatılacaktır. CMUY md. 31/6 gereğince uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.

Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir (CMUY md. 31/2). CMUY md. 5/4'e göre uzlaştırma müzakerelerine katılan taraflar Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise CMK md. 202 uygulanır. Buna göre, taraflar meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa tercüman vasıtasıyla esaslı hususlar tercüme edilir. Engelli olan sanığa veya mağdura esaslı hususlar anlayabilecekleri biçimde anlatılır.

Taraflardan birinin cezaevinde bulunması halinde uzlaştırmacı, Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik hükümleri (md. 19/3, 20/5) uyarınca görev belgesini de ibraz ederek hükümlü/tutuklu ile cezaevinde görüşebilir. Cezaevindeki taraf ile uzlaştırma müzakerelerinin yürütülmesi için bir diğer yöntem ise SEGBİS'tir. Her ne kadar CMUY md. 29/3'te "*Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.*" denilmek suretiyle yalnızca uzlaşma teklifinde SEGBİS kullanımından bahsedilmişse de uzlaştırma müzakereleri de SEGBİS aracılığı ile yapılabilmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinin SEGBİS aracılığı ile yapılabileceği Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 27.06.2017 tarihli Uzlaştırma İşlemlerinde SEGBİS konulu görüş yazısında da açıklanmıştır. Bunun için uzlaştırmacının görevlendirildiği uzlaştırma bürosundan talepte bulunması gerekir. Uzlaştırma bürosu aracılığı ile cezaevi ile iletişime geçilerek SEGBİS yoluyla görüşme yapılabilir. Ancak SEGBİS üzerinden yapılacak uzlaştırma müzakeresi görüşmelerinin müzakerelerin gizliliği gereğince CMK md. 253/13 kayda alınmaması gerekir.

Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır (CMUY md.31/1).

248 Bayındır, Sinan/ Ersöz, Oğuz, *Uzlaştırma*, 2. Baskı, İstanbul 2019, s.177.

249 Erdem/ Eser/ Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.184.

Uzlaştırma müzakereleri sonucunda düzenlenen raporu uzlaştırmacı, taraflara imzalatır. Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır (CMUY md.31/6). Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir (CMUY md.31/7).

3. UZLAŞTIRMADA EDİMİN BELİRLENMESİ

a. Uzlaştırma Kapsamında Giderilebilecek Zararlar ve Bu Zararların Tespiti

Onarıcı adalet anlayışının bir uygulaması olan uzlaştırmacının fail ve mağdur arasında bozulan ilişkilerin düzeltilmesi, suç işlenmesi ile bozulan toplumsal barışın yeniden tesisi, mağdurun zararının giderilmesi gibi birtakım amaçları vardır. Bu amaçlar içerisinde mağdurun zararının giderilmesinin uzlaştırmacının en önemli amaçlarından birisi olduğu söylenebilir. Zira mağdurun zararı giderilmeden mağdur ile fail arasında bozulan ilişkilerin düzelmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Uzlaştırma sürecinde mağdur/suçtan zarar gören/katılan işlenen suç neticesinde uğradığı zararı tüm boyutlarıyla ortaya koyar. Bu vesileyle şüpheli/sanık ise işlediği suçun mağdur üzerindeki etkilerini görecektir, bu etkilerin giderilmesi ve zararın telafisi için uğraşacak, işlediği suçtan ötürü pişmanlığını mağdura iletebilecektir. Mağdurun uğradığı zarar belirlendikten sonra bu zararın giderilmesi için taraflarca bir edim belirlenir. Edimin belirlenmesi sürecinde yalnızca mağdurun uğradığı zararın gözetilmesi yeterli değildir. Taraflar edimi belirlerken mağdurun zararı ile birlikte failin telafi için sahip olduğu imkânları da göz önünde bulundurmalı ve buna göre bir edim belirlemelidirler.²⁵⁰ Belirlenecek edim fail için bir ceza niteliğinde olmamalıdır.²⁵¹

Genel olarak “*Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç, dokunma, ziyan, mazarrat*”²⁵² anlamlarına gelen “*zarar*” kelimesi, hukukta; sorumluluğun ve dolayısı ile tazminat borcunun en önemli unsurunu oluşturur²⁵³.

250 **Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü**, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.110.

251 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.235.

252 **Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, TDK Yayınları, Ankara 2005, s. 2499.

253 Bkz. Arslan, Çetin, *Türk Hukukunda Suç Mağdurunun Zararın Tazmini*”, **Dünyada ve Türkiye’de Ceza Hukuku Reformları Kongresinde Yapılan Sunum**, 26 Mayıs–4 Haziran 2010 **İstanbul ve Ankara (Sempozyum Kitabı: Dünyada ve Türkiye’de Ceza Hukuku Reformları Kongresi, Cilt 2, İstanbul 2013, s. 2337-2356)**.

Zarar olmayan yerde hukukî sorumluluktan bahsedilemeyeceği gibi, bir tazminat borcunun doğabilmesi için haksız fiillerde hukuka aykırı bir davranış, tehlike sorumluluğunda tipik tehlikenin gerçekleşmesi, olağan sebep sorumluluğunda ise objektif özen yükümünün ihlali sonucu, belirli bir zararın gerçekleşmiş olması gerekir²⁵⁴.

Hukukî açıdan “zarar” ise, “bir kişinin malvarlığında veya şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen eksilme” olarak tanımlanabilir. “Zarar” kavramı, doktrin ve uygulamada genellikle, “geniş anlamda zarar” ve “dar anlamdaki zarar” olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmakta ve “geniş anlamda zarar”a “maddî zarar (mamelekî zarar)” ve “manevî zarar” unsurları dâhil edildiği hâlde, “dar anlamdaki zarar” ile sadece teknik anlamdaki “maddî zarar (mamelekî zarar)” kastedilmektedir²⁵⁵.

Bir kimsenin iradesi dışında malvarlığında meydana gelen eksilmeye “maddî zarar”²⁵⁶; hukuka aykırı şekilde kişilik değerlerine yapılan bir saldırı sonucu hissettiği acı ve ıstırap ile yaşama sevincinin azalması ise “manevî zarar”dır²⁵⁷.

İşlenen suç neticesinde ortaya çıkan zarar maddî ya da manevî zarar olabilir. Yukarıda da belirtildiği üzere maddî zarar, bir kişinin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen eksilme olup²⁵⁸ kişinin malvarlığının aktifindeki azalma şeklinde meydana gelebileceği gibi malvarlığındaki pasif değerlerin artması şeklinde de meydana gelebilir. Suç neticesinde ortaya çıkan maddî zarar, mağdurun malvarlığının suç işlenmesinden önceki durumu ile suç işlendikten sonraki durumu arasındaki farktır. Manevî zarar ise kişinin şahıs varlığını oluşturan hukukî değerlerin ihlal edilmesi nedeniyle meydana gelen objektif eksilme ve kayıplardır.²⁵⁹ Şahıs varlığını oluşturan hukukî değerler ise hayat, vücut bütünlüğü, sağlık, özgürlük, isim, resim, şeref, haysiyet, ticari itibar gibi değerlerdir.²⁶⁰

Uzlaştırma konusu suç nedeniyle ortaya çıkan zarar maddî zarar olsa da taraflar ekonomik değeri olmayan, manevî bir edim kararlaştırabilirler. Aynı şekilde manevî bir zarar için de tarafların maddî bir edim kararlaştırmaları mümkündür. Tarafların kararlaştırdıkları edimin zarar ile orantılı olması halinde ekonomik değerinin bulunup bulunmamasının bir önemi yoktur.

254 Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.II, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 5. Baskı, İstanbul 1999, s. 487.

255 Eren, *Borçlar Hukuku*, s.487-488; Ayrıca bkz. Albaş, Hakan, *Paranın Değer Kaybından Doğan Zararın Tazmin Edilebilirliği (BK md. 105)*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2004, s.58-63.

256 Eren, *Borçlar Hukuku*, s.488,498; Önen, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 5. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara 1999, s.134.

257 Önen, *Borçlar Hukuku*, s.134; Manevî zarar konusunda kabul edilen bu tanım “sübjektif anlayış”ın ürünü olup, konuyla ilgili ileri sürülen diğer anlayış ise “objektif anlayış”tır. Her iki konu için bkz. Eren, *Borçlar Hukuku*, s.498-502.

258 Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016, s.543.

259 Eren, *Borçlar Hukuku*, s.553.

260 Eren, *Borçlar Hukuku*, s.554.

Uzlaştırma sürecinde tarafların zararı tespit edilirken soruşturma dosyasında yer alan bilgi ve belgelerden yararlanılabilir. Ayrıca taraflar da zarara ilişkin bilgi ve belgeler sunabilirler. Ancak uzlaştırmacının zararın tespit edilmesi için bilirkişi incelemesi yaptırmayı, tanık dinlemesi, keşif yapması veya uzman görüşü alması mümkün değildir.

Uzlaştırma sürecinde kararlaştırılan edimin suç neticesinde ortaya çıkan zararı birebir karşılaması gerekli değildir. Mağdurun zararından daha az veya daha çok miktarda bir edimin kararlaştırılması mümkündür. Burada önemli olan husus edim ile zarar arasında orantının bulunmasıdır.

b. Edim Kavramı

Genel olarak **“edim (ifa, eda)”**; **“borçlanılan şey, borcun konusu, alacaklının borçludan yerine getirmesini talep etme hakkı bulunduğu ve borçlunun da verme veya vermeme ya da yapma veya yapmama şeklinde yerine getirmekle yükümlü olduğu şey/hareket biçimi”**²⁶¹ olarak tanımlanmaktadır²⁶². Borçlunun alacaklı lehine yerine getirmek zorunda olduğu belirli ve sınırlı bir davranış olan edim, maddi ve manevi nitelikteki her türlü menfaate ilişkin olabilir²⁶³.

“Edim” doktrinde, konularına göre; **“yapma ve yapmama/ kaçınma edimleri”**, **“kişisel edimler”**, sürelerine göre; **“sürekli edimler”**, **“ani/ bir defalık edimler”**, **“dönemli edimler”**, bölünmelerine göre; **“bölünebilen edimler”**, **“bölünemeyen edimler”**, doğrudukları sonuçların türüne göre; **“fili edimler”**, **“hukuki edimler”**, **“fili ve hukuki edimler”**, lehtarları veya muhatabı arasındaki ilişkiye göre ise, **“ferde yapılan edimler”**, **“topluluğa yapılan edimler”** şeklinde çeşitli tasniflere tabi tutulmaktadır²⁶⁴.

Genel anlamda edim alacaklı yararına olan maddi veya manevi nitelikteki her türlü menfaat ise de, edimin emredici hukuk kurallarına, genel ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı ve imkânsız olmaması (TBK md. 27/I), hukuken korunan bir menfaat sağlaması ve belirli veya belirlenebilir olması da zorunludur (TMK md. 2/II, 23; TBK md. 87, 207/III, 233/I).

Uzlaştırma kurumu çerçevesinde mağdurun zararının giderim biçiminin edim olduğu ifade edilmiş ise de CMK’de ve CMUY’de edimin tanımına yer verilmemiştir. Dolayısıyla uzlaştırma kapsamındaki edimin yapısı ve niteliği

261 Yılmaz, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Yenilenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2005, s. 235.

262 **“İfanın konusu”**, -kural olarak- **“borçlanılan edim”**dir. Bu nedenle ifa, borçlanılan edime uygun olarak yerine getirilmelidir. Dolayısıyla edimden başka bir şeyle borçludan ifa istenemeyeceği gibi; alacaklı da edimden başka bir şeyi kabule zorlanamaz. İstisnai hallerde ise, **“ifa yerine edim”** ve **“ifa amacıyla edim”** söz konusu olabilmektedir (Reisoğlu, Sefa, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2012, s. 296 vd.).

263 Eren, Fikret, **6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 14. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 96.

264 Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, s. 96-110 ve orada gösterilen yazarlar.

borçlar hukukundan yola çıkılarak tespit edilecektir. Buna göre edim, alacaklının borç ilişkisine dayanarak borçludan talep edebildiği, borçlunun da yerine getirmekle yükümlü olduğu davranıştır.²⁶⁵ Uzlaştırma çerçevesinde ise edim, suç teşkil eden fiili gerçekleştiren kişinin bu fiil nedeniyle mağdur olan/suçtan zarar gören kişiye yapma taahhüdünde bulunduğu davranıştır.²⁶⁶

Uzlaştırma çerçevesindeki edimin kaynağını oluşturan borç ilişkisi TBK md. 49 vd.'da düzenlenen haksız fiilden kaynaklanan borç ilişkisidir. TBK md. 49'a göre *"Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür."*

Edimler yerine getiriliş sürelerine göre, konularına göre, içeriklerine göre çeşitli şekillerde tasnif edilebilirler. Verme edimleri, borcun konusunu oluşturan davranışın borçlunun malvarlığından veya zilyetliğinden gerçekleştirildiği edimlerdir.²⁶⁷ Yapma edimleri ise hizmet (iş görme) edimleridir.²⁶⁸ Yapma edimlerinde borçlu bedensel veya fikri emeği ile bir hizmeti yerine getirmektedir. Verme edimleri ve yapma edimleri olumlu edimlerdir. Para verilmesi veya bir eşyanın teslim edilmesi verme edimlerine; bir eserin meydana getirilmesi, bozulan bir eşyanın onarımının yapılması, bir yerde çalışılması yapma edimleridir. Olumsuz edim olan yapmama edimi ise borçlunun hukuk kurallarına göre yapma yetkisi olan bir davranışı yapmamakla yükümlü bulunmasıdır.²⁶⁹

Yukarıda da zikredildiği üzere sürelerine göre edimler, ani, sürekli ve dönemsel edimler şeklinde tasnif edilebilirler. Ani (defaten/bir defalık) edim, edimin tek bir seferde yerine getirilmesi halinde söz konusu olur. Para ödemesinin tek bir seferde yapılması, bir eşyanın teslim edilmesi ani edimlerdir. Sürekli edimlerde ise edim zaman içerisinde kesintisiz bir davranışla ifa edilebilmektedir.²⁷⁰ Buradaki süreklilik kavramından, edimin uzun bir zaman diliminde hukuki ve fiili birlik teşkil edecek şekilde yerine getirilmesi anlaşılmalıdır.²⁷¹ Sürekli edimlerin mutlak bir kesintisizlik ve sınırsızlık olarak yorumlanmaması gerekir. Zira sınırsız veya çok uzun süreli edimler borçlunun kişisel özgürlüğünü aşırı şekilde sınırlandırdığı için hukuken geçerli olmaz.²⁷² Dönemsel edim ise ifanın belirli/belirsiz çeşitli aralıklarla gerçekleştirildiği ifadır.²⁷³

265 Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.96.

266 Akbulut/ Aksan,*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.229.

267 Erdoğan, Ersin, "Yapma Borçlarının İcrası ve Bazı Temel Sorunlar", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt:75, Sayı:2, Yıl:2017, s.149.

268 Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.102.

269 Aral, Fahrettin,*Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011, s.64.

270 Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.107.

271 Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.107.

272 Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.108.

273 Eren,*Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s.108.

Bir diğery ayırım ise şahsi edim-maddi edim ayırımıdır. Kişinin malvarlığından gerçekleştirdiğı edimler maddi edimlerdir. Şahsi edimler ise borçlunun bedensel veya zihinsel emeğı ile ifa edilen edimlerdir. Şahsi edim failin kişiliğine bağılı olarak ifa edilebilecek bir edim ise bizzat borçlu tarafından ifa edilmelidir.

c. Uzlaştırma Kapsamında Edimin Niteliğı

CMUY md. 33'te edimin hukuka ve ahlaka uygun olması gerektiğı düzenlenmiştir. Bunun dışında uzlaştırma kapsamında taraflarca belirlenecek edim ile ilgili CMK'da ve CMUY'de herhangi bir sınırlama öngörülmemiştir. Bu nedenle edimde bulunması gereken nitelikler borçlar hukukuna göre tespit edilebilecektir. Kesin hükümsüzlüğün düzenlendiğı TBK md. 27'ye göre *“Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdığı hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerylerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur.”*

Buna göre edim;

- Hukuken korunan bir menfaat olmalıdır.
- İmkânsız olmamalıdır.
- Emredici hukuka aykırı olmamalıdır.
- Genel ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmamalıdır.
- Belirli veya belirlenebilir nitelikte olmalıdır.

Yukarıda belirtilen şartlara uymayan edimlerin belirlenmesi hukuka aykırıdır. Uygulamada karşılaşılan, hukuka ve ahlaka uygun olmayan edimlere şunlar örnek olarak verilebilir: Kendisine hakaret edilmesi nedeniyle kendisinin de karşı tarafta hakaret etmesine izin verilmesi talebi, takibi şikâyete bağılı olmayan bir suçtan açılan kamu davasında hakkındaki şikâyetten vazgeçilmesi talebi.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakereleri sürecinde taraflara edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu konusunda bilgi vermelidir. Uzlaştırma sürecinde tarafların belirlediğı edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu uzlaştırmacı tarafından değerlendirilmelidir. Uzlaştırmacı, taraflarca belirlenen edimin hukuka ve ahlaka uygun olmadığını düşünüyorsa bunu taraflara bildirmeli ve tarafları bu konuda aydınlatmalıdır. Müzakereler sırasında uzlaştırmacı, edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu konusunda tereddüde düşerse kendisini görevlendiren Cumhuriyet savcısı ile veya hâkim ile görüşebilir.

Uzlaştırma raporu soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısına kovuşturma evresinde hâkime teslim edildikten sonra Cumhuriyet savcısı/hakim edimin hukuka ve ahlaka uygun olmadığına karar verirse raporu onaylamaz. Uzlaştırma süresi

içerisindeyse soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise hakim edimin değıştirilmesi için dosyayı tekrar uzlaştırma bürosuna gönderebilir.

d. Uzlaştırmaya Konu Olabilecek Edim Türleri

Genel Olarak

Uzlaştırmaya konu olabilecek edim türleri ile ilgili CMK'da ve CMUY'de herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. CMUY md. 33/1'de kararlaştırılabilecek edimler örnekleyici biçimde sayılmıştır. CMUY md. 33/1'e göre: *“Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:*

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Toplumla faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.”

CMUY md. 33/1'de tahdidi bir sayım yapılmadığı için taraflar burada sayılanların dışındaki edimleri de hukuka ve ahlaka uygun olması halinde kararlaştırabilirler.

Tarafların edim ile uzlaşmaları şart değildir. CMUY md. 33/2'ye göre taraflar edimsiz (bila edim) olarak da uzlaşabilirler. Ayrıca, taraflar tek bir edim belirleyebilecekleri gibi birden çok edim de kararlaştırabilirler. Edimin zararlar birebir olmasına gerek yoktur. Zarar miktarının daha altında veya üstünde bir edim belirlenmesi mümkündür. Önemli olan husus edimin, mağdurun/suçtan zarar görenin zararıyla orantılı olmasıdır. Kararlaştırılan edim aşırı yararlanmaya (gabine) mahal verecek nitelikteyse geçerli bir edim olmayacaktır.

Edim, bizzat fail tarafından yerine getirilmesi gereken şahsi bir edim değilse üçüncü bir kişi tarafından da ifa edilebilecektir. Örneğin özür dileme edimi fail tarafından yerine getirilmesi gereken şahsi bir edim olduğundan üçüncü bir kişi tarafından ifa edilemeyecektir. Ancak mağdura bir miktar para ödenmesi gibi maddi

bir edim fail dışındaki üçüncü kişiler tarafından da yerine getirilebilecektir.

Tarafların terditli edim kararlaştırmaları da mümkündür. Bu durumda kararlaştırılan ilk edimin ifa edilmemesi halinde sıradaki diğeri edim yerine getirilir. Ancak bu durumda ilk edimin yerine getirilmemesi halinde ifası beklenen edime/edimlere de belirli/belirlenebilir bir şekilde raporda yer verilmelidir.

Fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak uzlaşılması mümkün değildir. Ancak üçüncü kişilere yönelik talep ve dava hakkının saklı kaldığının belirtilmesi mümkündür.²⁷⁴

Uzlaşırma kapsamında taraflar yapma/yapmama/verme, olumlu/olumsuz, maddi/şahsi, ani/sürekli/dönemsel edimler kararlaştırabilirler. Bu edim türlerinin hepsi hukuka ve ahlaka uygun olması koşuluyla uzlaştırmaya konu olabilir. Ancak burada önemle belirtmek gerekir ki süre bakımından sınırlandırılmamış, çok uzun süreli ya da ömür boyu devam edecek edimlerin kararlaştırılması ceza muhakemesine devam edilmesini veya ceza muhakemesinin sonlandırılmasını imkânsız hale getirmektedir.²⁷⁵ Şöyle ki, uzlaşırma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı/davanın düşmesi kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi/hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde erteleme/denetim süresi sona erdikten sonra yani beş yıllık sürenin sonunda kararlaştırılan edimin ifasının gerçekleşip gerçekleşmediğine göre bir karar verilir. Edimin, beş yılın üzerindeki bir zaman diliminde ifa edilmesinin kararlaştırıldığı durumlarda veya süresi belli olmayan yahut ömür boyu sürecek edimlerin kararlaştırılması halinde beş yıl sonunda ne karar verilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Doktrinde bu konuda iki farklı yorum²⁷⁶ yapılabileceği ileri sürülmüştür. İlk yoruma göre erteleme/denetim süresinin beş yıl olması yerine bu sürenin edimin ifa edileceği süreye göre belirlenmesi gerekir. İkinci yoruma göre ise beş yıllık denetim/erteleme süresince edim yerine getirildiyse beş yılın sonunda kovuşturmaya yer olmadığı/davanın düşmesi kararı verilir. Bu yoruma göre, beş yıldan sonra edimin ifa edilmemesi halinde ise ilam niteliğini haiz olan uzlaşırma raporu/belgesi ile icra yoluyla alacak tahsil edilebilir. İlk yorumun uygulanabilirliği değerlendirilecek olursa, kanunda açıkça düzenlenen beş yıllık denetim süresinin edimin ifa süresine göre değiştirilmesi kanunun açık hükmüne aykırı bir yorum olmaktadır. İkinci yorumda ise beş yıllık sürenin sonunda edimin ifasına ilişkin mağdurun icra yoluna başvurabilmesi dışında hiçbir hukuki güvencesi kalmamış olmaktadır. Bu nedenle

274 Bayındır / Ersöz, *Uzlaşırma*, s.185.

275 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşırma*, s.230.

276 Görüşler için bkz. **Özbek, *Soruşturma Evresinde Uzlaşırma Usulü***, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşırma Eğitim Kitabı, s.119.;Kaymaz, Seydi/ Gökcan, Hasan Tahsin, "Uzlaşırma Edimin Konusu", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 2010/1, Uzlaşırma Özel Sayı, s.404.

mevcut yasal düzenlemeler itibarıyla edimin ifa süresinin azami sınırının beş yıl olması gerektiği; beş yılın üzerinde bir zaman diliminde ifa edilecek edimin kararlaştırılmayacağı kanaatindeyiz.

Tarafların yapmama edimlerini ve söz verme şeklindeki edimleri de kararlaştırmaları mümkündür. Bu edimler uzlaştırma raporunun imzalanmasıyla birlikte defaten ifa edilmiş sayılırlar.

Fülden Kaynaklanan Maddî veya Manevî Zararın Tamamen ya da Kısmen Tazmin Edilmesi veya Eski Hâle Getirilmesi

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, işlenen suç neticesinde ortaya çıkan zarar maddi ya da manevî zarar olabilir. Maddi zarar, bir kişinin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmedir.²⁷⁷ Manevi zarar ise kişinin şahıs varlığını oluşturan hukuki değerlerin ihlal edilmesi nedeniyle meydana gelen objektif eksilme ve kayıplardır.²⁷⁸ Mağdurun zararı soruşturma dosyasındaki belgelerden ve tarafların müzakerelerde sunacağı bilgiler vasıtasıyla tespit edilebilir. Uzlaştırmanın zarar miktarının tespiti için bilirkişi incelemesi yaptırması, keşif yaptırması, uzman görüşü alması gibi yetkileri bulunmamaktadır.

Zararın tazmini için belirlenen miktarda para ödenmesi veya ekonomik değere sahip taşınırın/taşınmazın teslimi gibi edimler belirlenebilir. Belirlenen edim ile zararın birebir örtüşmesi gerekli değildir. Zarardan daha az veya çok miktarda edim kararlaştırılması mümkündür. Ancak edim ile zarar arasında bariz bir orantısızlığın bulunması durumunda edimin hukuka uygun olduğu kabul edilemez.

Zararın tazmini için para ödemesi kararlaştırıldıysa ödenecek paranın miktarı, ödeme şekli, son ödeme tarihi gibi bilgilerin uzlaştırma raporunda yer alması gerekmektedir. Taksit ile ödeme yapılması halinde ödeme yapılacak tarihlerin ve ödeme miktarlarının uzlaştırma raporunda belirtilmesi gerekir.

Eski hale getirme, suç işlenmesinden önceki hale getirmez. Bu durumda mal üzerindeki bozulma, yıpranma gibi malın değerini azaltan fiillerin etkisi giderilmektedir. Ayrıca, haksız rekabet gibi bir haksız fiilin bulunması durumunda; örneğin, yanıltıcı beyanlar nedeniyle ürünler hakkında tüketicilerde yanlış bir kanaat oluşturulması halinde yanıltıcı beyanların düzeltilmesi şeklinde de eski hale getirme sağlanabilir.²⁷⁹

277 Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 543.

278 Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, s. 553.

279 Kaymaz/ Gökcan, *Uzlaşmada Edimin Konusu*, s. 405.

Mağdurun veya Suçtan Zarar Görenin Haklarına Halef Olan Üçüncü Kişi ya da Kişilerin Maddî veya Manevî Zararlarının Tamamen ya da Kısmen Tazmin Edilmesi veya Eski Hâle Getirilmesi

Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olabilecekler bu kişilerin mirasçıları ya da sigorta şirketleridir.

CMUY md. 7/7'ye göre “*Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Kovuşturma evresi için Kanununun 243 üncü maddesi hükmü saklıdır.*” Bu düzenlemeye göre soruşturma evresinde mağdurun veya suçtan zarar görenin ölmesi durumunda uzlaştırma işlemleri sonlandırılacağı için uzlaştırma müzakerelerine mirasçıların katılması mümkün değildir. Kovuşturma evresinde ise CMK md. 243’ün “*Katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler.*” şeklindeki açık düzenlemesi gereğince katılan sıfatını alan mağdur/suçtan zarar görenin ölmesi durumunda mirasçıları uzlaştırma sürecine devam edebileceklerdir. Mağdurun, suçtan zarar görenin veya katılanın uzlaştırma gerçekleştikten sonra ancak edim ifa edilmeden önce ölmeleri durumunda ise edimin maddi nitelikte olması halinde mirasçıların edimin yerine getirilmesini talep edebileceklerinin kabulü gerekir.

Türk Ticaret Kanunu (TTK) md. 1472/1’e göre; “*Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir*”. Zararın ortaya çıkması durumunda sigorta ettiren sigortacıya veya zararı veren kişilere başvurarak zararının tazminini isteyebilir. Sigorta ettirenin zararının sigortacı tarafından tazmin edilmesi halinde sigortacı, sigortalının zarardan dolayı sorumlu kişilere olan haklarına halef olur. Sigortalının zararının tazmini için hem sigortacıdan hem de zarar sorumlusundan talepte bulunması zenginleşme yasağı nedeniyle mümkün değildir.²⁸⁰

Uzlaştırmaya tabi bir suç neticesinde mağdurun meydana gelen zararının uzlaştırma sürecinde fail tarafından tazmin edilmesi edimiyle uzlaşılması halinde mağdur yani sigorta ettiren zararının tazmini için sigorta şirketine başvuramaz. Yine aynı şekilde zenginleşme yasağının bir uzantısı olarak sigorta ettiren yani mağdur, sigorta şirketine başvurduysa ve sigortacı mağdurun zararını giderdiyse artık uzlaştırma müzakerelerinde mağdur failden zararının tazmin edilmesini talep edemez.

²⁸⁰ Kayihan, Şaban, “Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:22, Sayı:3, Yıl:2016, s.1597.

Yaralamalı trafik kazalarında ise kısmen farklı bir durum söz konusudur. Zira, bu durumdabir tarafta taksirle yaralama söz konusu iken diğer tarafta trafik kazasına karışan araçtaazarar meydana gelebilecektir. Bu ihtimalde taraflar taksirle yaralama suçu bakımından uzlaştıklarında araçtaki hasara ve değer kaybına ilişkin tazminat taleplerinden vazgeçmiş sayılmazlar. Yargıtay kararlarında da tarafların yaralamalı trafik kazalarında uzlaştırma sürecinde kararlaştırdıkları edimin araçtaki hasarın tazminine ilişkin olduğunun uzlaştırma raporunda açıkça bildirilmediği durumlarda edimin taksirle yaralama suçuna ilişkin olduğu kabul edilmektedir.²⁸¹ Taraflar yaralamalı trafik kazalarında uzlaştırma sürecinde araçtaki hasarın ve değer kaybının tazmini için de edim kararlaştırabilirler. Uzlaştırma sürecinde araçtaki hasar ve değer kaybının da tazmin edileceğinin kararlaştırılması halinde mağdurun sigorta şirketine başvuru hakkı sona erecektir. Bu durumda, araçtaki hasar ve değer kaybının tazminine ilişkin edim kararlaştırıldığı için uzlaştırma raporunda açıkça belirtilmesi gerekir.²⁸²

281 Erdem/ Eser/ Özşahinli, **100 Soruda Uzlaştırma**, s.206.; “Somut olayda davacı ... şirketince sigortalısına ödenen 10.788,25 TL hasar tazminatının davalıdan rücuen tahsili için başlatılan takibe davalının haksız itirazının iptali talep edilmiştir.

Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2012/50443 Soruşturma sayılı dosyasında davaya konu trafik kazasıyla ilgili olarak davacıya kasko sigortalı aracın sürücüsü müşteki sanık ..., yolcusu müşteki ... ile davalının maliki olduğu aracın sürücüsü şüpheli ... arasında şüpheli ...'nun müştekelere 3.000 TL ödemesi sonucu 28.11.2012 tarihinde uzlaşma tutanağı imzalanmış, 28.11.2012 tarihinde şüpheli ... hakkında taksirle birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma suçundan 28.11.2012 tarihli uzlaştırma raporu nedeniyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına, sanık ...hakkında şikayet yokluğundan taksirle yaralama suçundan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Mahkemece Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28/11/2012 tarihli tutanağında ...tarafından ...ve ...'a yapılan 3000 TL ödeme hükme esas alınan bilirkişi raporunda belirtilen tazminat tutarından mahsup edilmek suretiyle takibin 7.778,25 TL asıl alacak ve takip tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte devamına hükmedilmiştir. Oysa ki soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma raporunda davalı araç sürücüsü tarafından yapılan ödemenin davacıya kasko sigortalı araçtaki hasara ilişkin olduğuna dair bir açıklama yer almadığı gibi, uzlaştırma konusu suç taksirle yaralama suçu olup yapılan ödeme ile tarafların uzlaşması sonucunda davalı araç sürücüsü hakkında taksirle yaralama suçundan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Dolayısıyla davacıya sigortalı araçtaki hasara yönelik yapılmadığı anlaşılan 3.000 TL ödeme mahsup edilmek suretiyle davacı aleyhine eksik tazminata hükmedilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir.” (Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, T: 16.05.2016 E: 2015/18566, K: 2016/5982)

282 “Davaya konu trafik kazasında davacının eşi müşteki ... ile davalı ...'in eşi müşteki ...yaralanmıştır. ... Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2012/23786 soruşturma sayılı dosyasına göre taksirle yaralama suçundan müşteki şüpheli davacı sürücü ... ve eşi müşteki ... ile davalı ...'in oğlu müşteki şüpheli dava dışı sürücü ...ve davalı ...'in eşi müşteki Yüksel arasında 15/01/2013 tarihinde uzlaşma sağlanmıştır. Dosya içerisinde yer alan aynı tarihli belgeye göre davalı ...'in oğlu müşteki şüpheli dava dışı sürücü ...uzlaştırma karşılığı müşteki şüpheli davacı sürücü ...'a 21.01.2013 tarihinde 2.000 TL ödeme yapmıştır. 08/02/2013 tarihinde, uzlaşma sağlanması ve müşteki ile şüphelilerin şikayetlerinden vazgeçmeleri nedeniyle müşteki şüpheliler hakkında taksirle yaralama suçundan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan da kasit yokluğundan kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda belirlenen tazminat tutarından soruşturma dosyasında uzlaştırma sonucu davacıya yapılan 2.000 TL ödeme mahsup edilmek suretiyle bakiye tazminata hükmedilmiştir. Oysa ki soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma raporunda davalı ...'in oğlu olan araç sürücüsü tarafından davacı sürücüye yapılan ödemenin davacıya ait araçtaki hasara ilişkin olduğuna dair bir açıklama yer almadığı gibi, uzlaştırma konusu suç taksirle yaralama suçu olup yapılan ödeme ile tarafların uzlaşması sonucunda davacı sürücü ve davalı ...'in oğlu olan araç sürücüsü hakkında taksirle yaralama suçlarından kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Dolayısıyla davacıya araçtaki hasara yönelik yapılmadığı anlaşılan 2.000 TL ödeme mahsup edilmek suretiyle mahkemece davacı aleyhine

Bir Kamu Kurumu veya Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluş ile Yardıma Muhtaç Kişi ya da Kişilere Bağış Yapmak Gibi Edimlerde Bulunulması

Taraflar uzlaştırma sürecinde bir kamu kurumuna veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişilere bağış yapılması gibi bir edim de kararlaştırabilirler. Böyle bir edim kararlaştırılmadan önce bağış yapılması düşünülen kurum/kurumlarla görüşülerek bağışı kabul edip etmeyeceklerinin sorulması ifa sürecinde sorun yaşanmaması için önemlidir. Ayrıca, uzlaştırma raporunda bağış yapılacak kurumun ya da kişilerin isminin, bağışın para ödenmesi şeklinde mi yoksa taşınır veya taşınmaz bir malın mülkiyetinin devri suretiyle mi yapılacağı, para ödemesi şeklindeyse bu ödemenin miktarı, taşınır veya taşınmaz teslim edilecekse bunların nitelikleri ve bağışın ne zaman yapılacağı gibi hususların açıkça belirtilmesi gerekir.

Mağdur, Suçtan Zarar Gören, Bunların Gösterecekleri Üçüncü Şahıs veya Bir Kamu Kurumu ya da Kamu Yararına Hizmet Veren Özel Bir Kuruluşun Belirli Hizmetlerinin Geçici Süreyle Yerine Getirilmesi

Taraflarca edim olarak mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin fail tarafından yerine getirilmesi belirlenebilir. Bu durumda fail, bu hizmetleri yerine getirerek ücretsiz bir şekilde çalışacaktır. Hangi alanda, ne kadar süre ile ve günde kaç saat hizmet görüleceği uzlaştırma raporunda belirtilir.

Onarıcı adalet teorisinin bir uzantısı olan uzlaştırma kurumundan maddi durumu yeterli olmayan faillerin de faydalanabilmesi²⁸³, faillerin kamu yararına bir hizmet vererek toplum ile ilişkilerinin onarılması bakımından hizmet görme edimi oldukça önemlidir.

Suçta sürüklenen çocuklar bakımından maddi edimler yerine bu şekilde hizmet edimlerinin tercih edilmesi daha isabetli olacaktır.²⁸⁴ Aksi takdirde birden fazla çocuğun suç işlemesi ve uzlaştırma sürecine katılmaları halinde maddi durumu iyi olan ailenin çocuğu lehine bir süreç oluşması suretiyle eşitlik ilkesinin zedelenmesi sonucu ortaya çıkabilecektir.²⁸⁵

Mağdurun veya suçtan zarar görenin belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi edimi kararlaştırılırken uzlaştırma müzakerelerinde taraflar arasındaki ilişkilerin durumunun da göz önünde bulundurulması gerekir. Zira mağdurun

eksik tazminata hükmedilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir." (Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, T: 27.09.2016, E: 2016/4081, K: 2016/8268)

283 **Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü**, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.123.

284 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.237.

285 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.237.

faili sürekli görmesine neden olacak bir edim mağdur için olumsuz etkiler doğurabilir ya da hizmet görme ediminin istenmesinin nedeni mağdurun kişisel intikam duyguları olabilir.²⁸⁶ Bu ihtimallere binaen uzlaştırmacının işlenen suçun niteliğini, müzakerelerde taraflar arasındaki iletişimi yani somut olayı göz önünde bulundurarak bu edimle ilgili tarafları aydınlatması gerekir.

Topluma Faydalı Birey Olmayı Sağlayacak Bir Programa Katılımın Sağlanması

Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın edim olarak kararlaştırılması hem faili suça teşvik eden durumların önüne geçilmesine yardımcı olacak hem de failin topluma kazandırılmasını sağlayacaktır. Hizmet görme ediminde de belirttiğimiz gibi bu edim de çocuk failer bakımından maddi edimlere göre daha faydalı olacaktır.

Topluma faydalı olmayı sağlayacak programlar; çeşitli eğitim programları, alkol veya uyuşturucu madde kullanımına ilişkin programlar, sigaranın bırakılmasına ilişkin programlar, öfke ve sinir kontrolüne ilişkin programlar olabilir. Programların ücretli olması ve failin program ücretini karşılayacak maddi duruma sahip olmaması halinde bu failerin program ücretlerinin sosyal devlet ilkesi gereğince devlet tarafından karşılanmasına ilişkin doktrindeki görüş²⁸⁷ oldukça isabetlidir.

Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak programlara katılımın edim olarak belirlenmesi halinde hangi programa, ne kadar süre ile devam edileceğine uzlaştırma raporunda yer verilmelidir.

Mağdurdan veya Suçtan Zarar Görenden Özür Dilenmesi

Yönetmelikte örnek olarak sayılan edimlerden sonuncusu mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesidir. Özür dileme edimi uygulamada sıklıkla kararlaştırılan ve oldukça etkili edimlerden birisidir. Özür dileme edimi ile hem fail gerçekleştirdiği eylemin sonuçlarıyla yüzleşmekte, pişmanlığını mağdura ifade edebilmekte hem de mağdur failin suç teşkil eden eylemi nedeniyle pişmanlığını görebilmektedir.

Özür dileme ediminin “*Özür diliyorum*” şeklindeki beyan ile yerine getirilmesi zorunlu değildir. Tarafların kabul etmesi halinde failin pişmanlığını ifade eden başka ifadelerle de özür dileme ediminin ifa edilmesi mümkündür. Özür dileme sözlü veya yazılı biçimde gerçekleştirilebilir. Özür dilemenin basın-yayın organları aracılığıyla gerçekleştirilmesi, sosyal medya hesaplarından özür metninin yayınlanması, bir topluluğun önünde özür dilenmesi ya da uzlaştırma müzakereleri sırasında özür

286 **Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü**, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.123.

287 Bkz. **Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü**, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.124.

dilenmesi şeklinde ifasının kararlaştırılması mümkündür.

Özür dileme edimi kişiye bağı bir şahsi edim olduğu için ifasının üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Özür dileme mutlaka şüpheli veya sanık tarafından gerçekleştirilmelidir.

e. Uzlaştırma Müzakerelerinin Sonuçlanması

Uzlaştırma sürecinin sonuçlanması ile uzlaştırma müzakerelerinin sonuçlanması farklı kavramlar olup aşağıda uzlaştırma müzakerelerinin sonuçlanmasına ilişkin açıklamalarımız yer alacaktır.

Uzlaştırma Müzakerelerinin Olumlu Sonuçlanması

Taraflar uzlaştırma müzakereleri sonucunda hukuka ve ahlaka uygun bir edim belirleyerek uzlaştırma raporunu imzaladıklarında müzakereler olumlu sonuçlanmış olur.

Uzlaşma müzakerelerinin olumlu sonuçlanması, uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması anlamına gelmediği için kararlaştırılan edimin ifa edildiği anlamına da gelmemektedir. Uzlaştırma müzakereleri olumlu sonuçlandığı halde edimin ifa edilmemesi nedeniyle uzlaştırma süreci olumsuz sonuçlanabilmektedir.

Defaten yerine getirilen bir edim söz konusuysa ve bu edim uzlaştırma müzakereleri sırasında yerine getirildiyse bu durum uzlaştırma raporunda belirtilir. Edimin defaten yerine getirilmesi halinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturma evresinde ise davanın düşmesi kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde ise soruşturma evresinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine, kovuşturma evresinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Erteleme ve geri bırakma sürecinde zamanaşımı işlemez.

Edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda edimin ifasının gerçekleşip gerçekleşmediği soruşturma evresinde uzlaştırma bürosu, kovuşturma evresinde ise infaz savcılığı tarafından²⁸⁸ takip edilir. Uzlaştırmacının uzlaştırma raporu düzenlendikten sonra edimin ifa edilip edilmediğini kontrol etmesi gibi bir sorumluluğu yoktur. Edimin yerine getirilmesinin ardından edimin ifasına ilişkin belgenin şüpheli/sanık tarafından dosyaya sunulması gerekir.

Edimin ifası için belirlenen tarihte dosyaya edimin ifa edildiğine ilişkin bir belge sunulmadıysa bu durumda mağdura/katılana ve şüpheli/sanığa ulaşılarak edimin ifasının gerçekleşip gerçekleşmediği hakkında bilgi alınır. Edimin ifası gerçekleştiyse buna ilişkin belgenin dosyaya sunulması istenir.

²⁸⁸ **Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü**, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.126.

İfası ileriye bırakılan, taksitlendirilen veya süreklilik arz eden edimin ifası uzlaştırma raporunda kararlaştırıldığı şekilde tamamlandığında soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, kovuşturma evresinde ise davanın düşmesi kararı verilir.

Belirlenen tarihte edimin yerine getirilmemiş olduğunun tespit edilmesi halinde soruşturma evresinde kamu davasının açılmasına, kovuşturma evresinde ise açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanmasına karar verilir. Uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde ceza yargılaması bakımından olması gereken süreç CMK md. 253/19, CMK md. 254/2, CMUY md. 20 ve CMUY md. 27'de²⁸⁹ açıklanmış olmasına rağmen bu durumda özel hukuka ilişkin dava hakkının devam edip etmediğine ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. CMK md. 253/19'da uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç

289 CMK md. 253/19: "Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır."

CMK md. 254/2: "Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır."

CMUY md. 20: "(1) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir. (2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Bu hâlde, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi büro tarafından yapılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. (3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. (4) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. (5) Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır."

CMUY md.27: "(1) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir. (2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; sanık hakkında, Kanunun 231 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. (3) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir. (4) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, Kanunun 231 inci maddesinin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır. (5) Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu 2004 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır."

nedeniyle tazminat davası açılmayacağı, açılmış olan davadan da feragat edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Ancak uzlaşma sağlandıktan sonra edimin ifasının gerçekleşmemesi halinde tazminat davası açma hakkına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Doktrinde uzlaşmanın sağlanması ile kastedilenin tarafların anlaşması olduğu, edimin ifasının bu kapsamda olmadığı belirtilerek şüphelinin edimi yerine getirmemesi halinde mağdurun tazminat davası açma hakkının olmadığı, uzlaştırma raporunun İİK md. 38’de yazılı ilam mahiyetindeki belge olması nedeniyle borçlu hakkında bu belgeye dayanılarak icra takibi yapılabileceği belirtilmiştir.²⁹⁰ Ayrıca uzlaştırma raporunun İİK md. 38’e göre yazılı ilam niteliğinde olması nedeniyle edim ifa edilmediğinde faile ayrıca bir tazminat davası açılmasında mağdurun hukuki yararının olmayacağı ifade edilmiştir.²⁹¹

290 Erdem/ Eser/ Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.258,259.

291 **Özbek**, *Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.127.

Uzlaştırma Müzakerelerinin Olumsuz Sonuçlanması

Taraflar uzlaşma teklifini kabul ettikten sonra uzlaşmaktan vazgeçtiklerini beyan ederlerse, müzakerelere katılmazlarsa veya müzakerelere katılmalarına rağmen uzlaşma sağlanamazsa uzlaştırma müzakerelerinin ve uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanmasından bahsedilir. Uzlaştırma müzakerelerinin olumsuz sonuçlanması halinde de uzlaştırma raporu düzenlenir ve uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanmasının nedenleri uzlaştırma raporuna yazılır.

Uzlaştırma müzakerelerinin olumsuz sonuçlanması halinde soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasına karar verilir. Kovuşturma evresinde ise hüküm (CMK md. 223) verilir.

E. UZLAŞTIRMA RAPORU

1. Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması ve Cumhuriyet Savcısına / Mahkemeye Sunulması

Uzlaştırma sürecinin tamamlanabilmesi için uzlaştırmacı tarafından düzenlenen, tarafların ve uzlaştırmacının imzasını içeren uzlaştırma raporunun soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından onaylanması gerekir.

Uzlaştırma raporu CMUY md. 4/m’de “*Uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen rapor*” şeklinde tanımlanmıştır. Uzlaştırma raporu, tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri halinde düzenlenebilecektir. Taraflar uzlaşma teklifini kabul etmediklerinde uzlaştırma raporu düzenlenmez. Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlandığı durumlarda da olumsuz sonuçlandığı durumlarda da uzlaştırma raporu düzenlenmelidir.

Soruşturma evresinde uzlaştırma raporu CMUY md.18’de; kovuşturma evresinde uzlaştırma raporu ise CMUY md. 25’te düzenlenmiştir. Her iki durumda da uzlaştırma raporunun tanzim süreci aynı olmakla birlikte; raporun sunulacağı merciiler bakımından farklılık söz konusudur.

Uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilen uzlaştırmacıya dosyaya ilişkin belgelerin teslim edilmesi ile birlikte uzlaştırmacının uzlaştırma raporunu düzenlemesi için öngörülen süre başlar. Uzlaştırmacı, belgeleri teslim almasından itibaren otuz gün içerisinde uzlaştırma raporunu düzenlemelidir. Ancak bu sürenin yetersiz gelmesi halinde uzlaştırmacı, uzlaştırma bürosuna vereceği bir dilekçe ile kendisine verilen sürenin uzatılmasını talep edebilir. Uzlaştırmacıya verilen süre her

defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki defa uzatılabilir.²⁹²

Uzlaştırma raporunun içermesi gereken unsurlar CMUY Ek 3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğinde gösterilmiştir. Örnek raporda gösterilen her maddenin birebir uzlaştırma raporunda bulunması her zaman gerekli değildir. Örneğin tarafların kanuni temsilcileri veya vekillerinin uzlaştırma müzakerelerinde bulunmadığı durumlarda bu bölümlerin raporda bulunmasına gerek yoktur. Uzlaştırma raporu her somut olaya göre çeşitli şekillerde düzenlenebilir. Örneğin birden fazla tarafın olduğu uzlaştırma müzakerelerinde tarafların her biri ayrı ayrı raporda gösterilir. Yine aynı şekilde uzlaştırmaya konu birden fazla suçun bulunması halinde suçların her biri raporda gösterilmelidir. Düzenlenen uzlaştırma raporu Yönetmelik ekinde gösterilen uzlaştırma raporu örneğine uygun olmalıdır.

Uzlaştırma raporu, tarafların edimlerinin ayrı ayrı, şüphe ve tereddüde yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde CMUY Ek 3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun şekilde düzenlenir (CMUY md. 18/1). Uzlaştırma dosyasında uzlaştırmaya tabi birden fazla suçun bulunması halinde bu suçların hangileri bakımından uzlaşıldığı, her bir suç için hangi edimin kararlaştırıldığı raporda ayrı ayrı gösterilmelidir. Çok failli veya çok mağdurlu dosyalarda da hangi tarafın hangi edim ile hangi suç hakkında uzlaştığı açık ve anlaşılır biçimde gösterilmelidir.

Uzlaştırma raporu taraf sayısından bir fazla sayıda olacak şekilde düzenlenir. Uzlaştırma raporunun onaylanması halinde İİK md. 38 çerçevesinde ilam niteliğini haiz belge olması nedeniyle rapor onaylandıktan sonra uzlaştırma raporunun bir örneği soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim tarafından taraflara verilir. Raporun diğer sureti ise dosyasında muhafaza edilir. Bu nedenle rapor taraf sayısından bir fazla düzenlenmelidir. Kaç sayıda rapor düzenlendiyse bunların tamamı uzlaştırmacı ve taraflarca imzalanmalıdır.

Uzlaştırma müzakerelerinin olumlu sonuçlanması halinde de olumsuz sonuçlanması halinde de uzlaştırma raporu düzenlenir. Müzakerelerin olumsuz sonuçlanması; taraf ya da tarafların müzakerelere katılmaktan imtina etmesi, müzakerelerde tarafların uzlaşma iradelerinden vazgeçtiklerini beyan etmeleri veya edim üzerinde anlaşma sağlanamaması gibi farklı şekillerde olabilir. Müzakerelerin olumsuz sonuçlanmasının nedeni de uzlaştırma raporunda gösterilir.

Uzlaştırma müzakerelerinin olumlu sonuçlanması halinde taraflar edimli ya da edimsiz şekilde uzlaşabilirler. Her iki durumda da uzlaştırma raporu düzenlenir ve ne şekilde uzlaşıldığına raporda yer verilir. Uzlaştırma raporunun onaylanması sonrasında İİK md. 38'deki ilam mahiyetini haiz belgeler haline

292 CMK md. 253/12: "Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verdikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir."

gelmesi nedeniyle raporda edimlerin açık, net ve eksiksiz bir biçimde gösterilmesi önemlidir. Birden fazla edim varsa bunların her biri raporda gösterilmelidir. Terditli edim kararlaştırılması halinde de her bir edimin detayları ile raporda yer alması gerekir. Edim uzlaştırma raporu düzenlenmeden önce ifa edildiyse uzlaştırma raporunda bu hususa yer verilmelidir. Edimin ifasının ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde bu hususlara raporda yer verilmelidir. Edimin ifa edileceği tarihin açıkça gösterilmesi edimin yerine getirilip getirilmediğinin denetlenebilmesi açısından önemlidir.

Uzlaştırma müzakerelerinin olumlu veya olumsuz sonuçlanmasına bakılmaksızın uzlaştırma raporunda uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara hiçbir şekilde yer verilmez. Suçun işlenmesiyle ilgili tarafların uzlaştırma müzakerelerinde buldukları beyanlar veya müzakerelerde sunulan belgeler uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği ilkesi gereğince uzlaştırma raporunda yer almaz.

Uzlaştırma müzakereleri olumsuz sonuçlandığında düzenlenecek uzlaştırma raporuna tarafların uzlaşmamalarının gerekçesi ve müzakere edilen edim/edimlerin ne olduğu mutlaka yazılmalıdır. Uygulamada uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği nedeniyle uzlaşmama gerekçesinin uzlaştırma raporuna yazılmamasıyla sık karşılaşmaktadır. Tarafların uzlaşmama gerekçeleri ve müzakere edilen edimler uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği kapsamında değerlendirilemeyeceği için söz konusu uygulama hatalıdır. Ayrıca, uzlaştırma raporunda bu hususlara yer verilmesi şüphelinin/sanığın uzlaşmaya yönelik iradesinin bulunup bulunmadığının anlaşılması ve talep edilen edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığının denetlenmesi bakımından da önemlidir. Açıklanan nedenlerle, uzlaştırma raporunda tarafların uzlaşmamalarının gerekçesine ve müzakere edilen edim/edimlere yer verilmelidir.

Uzlaştırma raporu uzlaştırmacı ve taraflarca imzalanır. Taraf müdafinin/vekilinin vekaletnamesinde özel yetkisi bulunması halinde müdafî/vekil tarafından da uzlaştırma raporu imzalanabilir. Bu durumda ayrıca asilin imzasına gerek duyulmayacaktır. Suça sürüklenen çocuk olması, suçun mağdurunun çocuk olması veya kısıtlı olması halinde uzlaştırma raporu bu kişilerin yasal temsilcileri tarafından imzalanacaktır. Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hallerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır (CMUY md. 31/6).

Uzlaştırmacı, hazırladığı uzlaştırma raporunu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim eder. Soruşturma evresinde uzlaştırma bürosu, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına

gecikmeksizin sunar. Kovuşturma evresinde ise uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir.

Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından uzlaştırma raporu şeklen ve içerik açısından incelenir. Uzlaştırma raporunun şeklen CMUY Ek 3'te yer verilen uzlaştırma raporu örneğine uygun olması gerekir.²⁹³ Savcı/mahkeme uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, dosyasında muhafaza eder.

Uzlaştırma raporunda uzlaştırmacı tarafından giderilebilecek şekli bir eksiklik bulunması halinde savcı veya mahkeme tarafından uzlaştırmacıdan eksikliğin giderilerek yeniden rapor düzenlenmesi istenebilir.

Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, (kovuşturma evresinde mahkeme) raporu veya belgeyi uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. CMUY md. 18/5'te²⁹⁴ edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporun onaylanmadığı halde CMUY md. 17'deki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesinin uzlaştırmacıdan istenebileceği düzenlenmiştir. Belirtelim ki, bu durumda verilen süre bağımsız/ayrı bir süre olmayıp; CMUY md. 17 ve CMUY md. 24 sınırları içerisinde verilebilecek bir süredir. Hukuka ve ahlaka aykırı edimin değiştirilmesi için verilen süre sonunda tarafların hukuka ve ahlaka uygun yeni bir edim belirlemeleri halinde uzlaştırmacı tarafından yeniden bir uzlaştırma raporu düzenlenir. Tarafların edimi değiştirmek istememeleri halinde uzlaştırma raporu soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, (kovuşturma evresinde mahkeme) tarafından onaylanmaz.

Hata, hile korkutma gibi durumların varlığı halinde tarafların özgür iradeleri ile uzlaştığından bahsedilemez. Bu durumlardan birinin varlığı halinde uzlaşma tarafların özgür iradesine dayanmadığı için rapor onaylanmaz. Uzlaştırma raporunun onaylanmama nedeni uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmadığının tespit edilmesiyle bu durumda edimin değiştirilmesi veya eksikliğin giderilmesi için dosya yeniden uzlaştırmacıya verilmez. Raporun onaylanmadığı hallerde onaylanmama gerekçesi rapora yazılır.

Uzlaştırma raporu, Cumhuriyet savcısı/hâkim tarafından onaylandıktan sonra İİK md. 38'deki ilam mahiyetini haiz belge niteliğini kazanır. Uzlaştırma raporu savcı/hâkim tarafından onaylanmadan hüküm ve sonuç doğurmaz. Uzlaştırma raporunun

293 Erdem/ Eser/ Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.290.

294 CMUY md.18/5: "Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17 nci maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir."

onaylanması veya onaylanmaması kararına karşı başvurulacak bir kanun yolu veya yapılacak itiraz bulunmamaktadır.²⁹⁵ Bu karar ancak soruşturmanın/kovuşturmanın devamında verilecek olan karar ile birlikte kanun yoluna götürülebilir. Uzlaştırma raporunun onaylanması halinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturma evresinde ise davanın düşmesi kararı verilir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı CMK md. 173'e göre itiraz edilebilir. Düşme kararı için ise istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Bu kararlara ilişkin itirazda ve istinaf başvurusunda uzlaştırma raporunun onaylanması kararına da itiraz edilebilir. Uzlaştırma raporunun onaylanmaması halinde ise soruşturma evresinde kamu davasının açılmasına; kovuşturma evresinde ise hükmün açıklanmasına karar verilir. Nihai kararla birlikte uzlaştırma raporunun onaylanmamasına yönelik istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir.

2. Uzlaşma Belgesi

CMUY md. 4/n'ye göre uzlaşma belgesi²⁹⁶, uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi ifade eder.

Taraflar henüz uzlaştırmacı görevlendirilmeden kendi aralarında uzlaşabilecekleri gibi kendilerine yapılan uzlaşma teklifini reddetmelerinden sonra da kendi aralarında uzlaşabileceklerdir. Ancak uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra uzlaşma için sürenin belirli sınırları vardır. Soruşturma evresinde, uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler. Kovuşturma evresinde ise hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar gören aralarında uzlaşabilirler.

Tarafların uzlaştırmacının katılımı olmaksızın kendi aralarında uzlaşmaları halinde CMUY Ek-3'te yer verilen uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenlemeleri gerekir. Uzlaştırma raporunun onaylanması için aranan tüm kıstaslar uzlaşma belgesi için de geçerlidir. Cumhuriyet savcısı (kovuşturma

295 **Özbek, Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü**, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.141.

296 CMUY md. 19: "Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir."

CMUY md. 26: "Kovuşturma evresinde uzlaştırmacının uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek- 3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir."

evresinde mahkeme) kendisine sunulan uzlaşma belgesini CMUY md. 18/4-5 ve CMUY md. 25/4-5'te yer alan kıstaslara göre inceler.

II.KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMA SÜRECİ

A. Genel Olarak

Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşıldığı hallerde kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin CMK'nin 253. maddesinde düzenlenen şekilde yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir (CMK md. 253). Uzlaştırmanın niteliği gereği esasen soruşturma evresine özgü bir kurum olmasının doğal sonucu olarak vazedilen bu hüküm gözetildiğinde uzlaştırma süreci CMUY'nin "Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma" başlıklı "Dördüncü Bölüm"ündeki düzenlemeler (md. 22-27) başta olmak üzere, yönetmeliğin özel hükümlerle çatışma halinde bulunmayan diğer hükümleri de gözetilmek suretiyle yürütülür. Soruşturma evresinde uzlaştırma usulüne ilişkin olarak daha önce açıklama yapıldığından tekrara düşmemek için aşağıda sadece kovuşturma evresinde uzlaştırma usulünün özellik arz eden yönlerine değinilecektir.

B. Mahkemece Uzlaştırma Sürecinin Başlatılması Ara Kararı ve Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi

Kamu davasına konu suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması üzerine uzlaştırma sürecinin CMK md. 253 çerçevesinde ifa edilmesi için ilgili evrak mahkemece - uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtmek suretiyle- Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesindeki uzlaştırma bürosuna gönderilir (CMK md. 254/1; CMUY md. 22/1, 3, 5). Bu karar niteliği itibarıyla "durma kararı" olmayıp²⁹⁷, "gönderme ara kararı" olduğundan (CMUY md. 22/3, 6), mahkemece kovuşturma **işlemlerine devam edilir; bu çerçevede eksiklik**

²⁹⁷ Yargıtay bu durumda CMK md. 223/8 gereğince "durma kararı" verilmesinden söz etmektedir ki, kanımızca isabetli değildir: "...Hükümden sonra 02.12.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan 'etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile' ibaresinin metinden çıkarılması nedeniyle, özel bir etkin pişmanlık hükmü olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 354. maddesinin aynı Kanun'un 345/a maddesinde düzenlenen takibi şikâyete bağlı sermaye şirketinin iflasını istememe suçu yönünden uzlaşma kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi, uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu bir maddi ceza ve ceza muhakemesi hukuku kurumu olması ve İcra ve İflas Kanunu'nun 354. maddesinin yerine geçip anılan maddenin uygulanmasını ortadan kaldırmaması karşısında, **mahkemesince CMK'nun 223/8. maddesinin ikinci cümlesi uyarınca durma kararı verilerek** aynı Kanunun 253 ve 254. maddelerinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunmaktadır./ Bu itibarla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının kabulü ile Özel Daire onama kararının kaldırılmasına, yerel mahkeme hükmünün, **mahkemesince CMK'nun 223/8. maddesinin ikinci cümlesi uyarınca durma kararı verilerek aynı Kanunun 253 ve 254. maddelerinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma** işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması nedeniyle bozulmasına karar verilmelidir..." (CGK, 14.03.2017, 2017/7, 2017/137).

söz konusu ise deliller toplanır²⁹⁸, gerek duyulması halinde koruma tedbirlerine başvurulabilir veya mevcut koruma tedbirleri sürdürülebilir (CMK md.253/8; CMUY md. 7/8). Belirtelim ki, gönderme kararıyla birlikte dosya bir bütün halinde değil, sadece uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin olan ve hâkim tarafından uygun görülen belgeler gönderilir (CMUY md. 22/3). Gönderme kararının bir “ara karar” olmasının doğal sonucu olarak itiraz veya başka herhangi bir kanun yoluna tabi değil ise de mahkeme tarafından gönderilen dosyanın büroya kaydedilip numara almasına müteakip dosya kendisine tevdi edilen Cumhuriyet savcısı (CMUY md. 22/2, 4) söz konusu suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığı kanaatine ulaşması halinde mahkemeden ara kararını yeniden değerlendirilmesi isteyebilir (CMUY md. 22/6). Mahkemenin bu talebi reddetmesi halinde Cumhuriyet savcılığı/uzlaştırma bürosu karar doğrultusunda gerekli işlemleri yapmak zorundadır.

Kovuşturma evresinde mahkeme tarafından başlatılan uzlaştırma sürecinde uzlaştırma bürosunca yapılan uzlaştırma işlemlerinde soruşturmanın gizliliğine ilişkin hükümler uygulanamayacak, ancak müzakereler gizliliğini koruyacaktır²⁹⁹.

C. Uzlaştırmacının Görevlendirilmesi

Uzlaştırmacının uzlaştırma bürosu tarafından Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilmesine müteakip (CMUY md. 22/7), dosya uzlaştırmacıya tevdi edilir ve bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla taraflara bildirilir (CMUY md. 22/8).

Mahkeme tarafından uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya/belgeler, ilgili büro personeline uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilerek, alındı belgesi dosyasına eklenir (CMUY md. 23/1). Verilen belgeler ile verilme tarihinin yer aldığı bu tutanak ilgili büro personeli ve uzlaştırmacı tarafından imza altına alınır (CMUY md. 23/2).

D. Uzlaştırma (Uzlaştırmacının Görev) Süresi

Uzlaştırma evrakını teslim alan uzlaştırmacı, otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak durumundadır (CMUY md. 24). Ancak uzlaştırma süreci bu zaman zarfında tamamlanamazsa, uzlaştırmacının durumu açıklayan/gerekçeli bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde görevli Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir (CMUY md. 24- Değişik 2. cümle (RG, 31.12.2019/30995-4. Mükerrer)³⁰⁰. Uzlaştırma işlemleri bu süreler içinde sonuçlandırılmamakla birlikte,

298 Aksi yöndeki görüş için bkz. Öntan, *Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği*, s. 68.

299 Değirmenci, *Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*, s. 158.

300 İkinci cümle 31.12.2019 tarih ve 30995 (4. mükerrer) sayılı RG’de yayımlanan Yönetmeliğin 3. maddesiyle değiştirilmesinden önceki hali “*Bu süre içerisinde sonuçlandırılmazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması halinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi*

daha sonra tamamlanması halinde, kanundaki sürelerin hak düşürücü nitelikte olmaması (düzenleyici süre olması) nedeniyle uzlaştırma sırf bu nedenle geçersiz sayılmayacak ancak diğer koşulların gerçekleşmesi halinde uzlaştırmacının hukuki, cezai ve disiplin sorumluluğu gündeme gelebilecektir.

E-Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi

Soruşturma evresinde olduğu gibi kovuşturma evresinde de uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmasına müteakip hazırladığı raporu uzlaştırma bürosuna teslim eder (CMUY md. 25/1). Raporun içeriği, şekli, kapsamı ve diğer unsurları; uzlaştırmaya konu uyuşmazlığın esasen kovuşturma evresinde bulunmasının doğal sonucu olarak, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu değerlendirme ve bunun sonucunda onaylayıp onaylamama hususunda Cumhuriyet savcısına ait olan görev mahkemece yerine getirilmesi dışında neredeyse birebir örtüştüğünden (CMUY md. 18), tekrara düşmemek için konuya ilişkin daha önce yaptığımız açıklamalara gönderme yapmakla yetiniyoruz.³⁰¹

Uzlaştırma müzakerelerinin olumsuz sonuçlanması ve/veya teklifin reddedilmesine rağmen tarafların iddianamenin düzenlenmesine (CMK md. 253/16) veya hükmün (CMK md. 223/7) verilmesine kadar aralarında düzenleyecekleri bir “uzlaşma belgesi” ile anlaşmaları mümkündür (CMUY md. 19, 26). Kanun koyucunun uzlaştırma kapsamına aldığı suçlara ilişkin uyuşmazlıklarda olabildiğince bu yolla sonuçlanması yönündeki iradesinin bir sonucu olarak zikredilen hallerde nasıl hareket edileceği CMUY md. 26’da md. 19’a paralel şekilde düzenlenmiş olduğundan, yine bu konuda da tekrara düşmemek adına önceki açıklamalarımıza gönderme yapmakla yetiniyoruz.³⁰²

en çok yirmi gün daha uzatabilir.” şeklindedir.

301 Bkz. E/a. Bölüm; Uzlaştırma Raporunun Hazırlanması ve Cumhuriyet Savcısına /Mahkemeye Sunulması başlığı altında yapılan açıklamalar.

302 Bkz. E/b. Bölüm; Uzlaşma Belgesi başlığı altında yapılan açıklamalar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

I. SORUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

A. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı

Kovuşturmaya yer olmadığı kararı CMK md. 172’de düzenlenmiştir. Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Ayrıca CMK md. 171/1’e göre cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebileceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre kovuşturmaya yer olmadığı kararı üç nedenden birinin varlığı halinde verilebilecektir:

- Kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi,
- Kovuşturma olanağının (muhakeme şartlarının) bulunmaması,
- Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanması.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak yeni delil elde edilmedikçe ve bu hususta sulh ceza hâkimliğince bir karar verilmedikçe, aynı fiilden dolayı kamu davası açılmaz.

Suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir (CMK md.173/1).

Uzlaştırma sürecinin sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi CMK md. 253/19’da ayrıca düzenlenmiştir. Tarafların uzlaşmaları ve uzlaştıkları edimin defaten yerine getirilmesi veya edimsiz uzlaşılması halinde şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395

sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir.

Kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilebilmesi için yukarıda bahsettiğimiz üç durumdan birinin varlığı uzlaştırma sürecinde verilecek kovuşturmaya yer olmadığı kararında aranmaz. Uzlaştırma sürecinin sonunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilmesi için tarafların edimsiz uzlaşmaları veya uzlaşılan edimin kararlaştırıldığı biçimde yerine getirilmesi yeterlidir. Uzlaştırma raporuna ilişkin bölümde açıklandığı üzere uzlaştırma raporunun onaylanmasına veya onaylanmamasına ilişkin gidilebilecek bir kanun yolu yoktur. Ancak soruşturma ve kovuşturma evresinde verilecek nihai karar ile birlikte uzlaştırma raporuna ilişkin itirazlar kanun yoluna³⁰³ götürülebilir. Kovuşturmaya yer olmadığı karara itiraz usulü CMK md. 173/1'de düzenlenmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı taraflara tebliğ edilir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın tebliğinden itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hakimliğine itiraz edilebilir. Uzlaştırma raporunun onaylanmasına ilişkin itirazı bulunan taraf kovuşturmaya yer olmadığı karara itirazında uzlaştırma raporuna yönelik itirazlarını da sunabilir.

B. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi CMK md.171/2 vd. düzenlenmiştir. CMK md.171/2'ye göre *“Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphelinin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173'üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.”*

Uzlaştırma ve önödeme kapsamında olmayan suçlarla ilgili kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için;

- Üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektirir bir suç olması
- Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması
- Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi
- Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması
- Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi.

303 Burada geçen kanun yolu kavramı, dar anlamda değil, itiraz ve kanun yolu başvurularını kapsayacak geniş bir kavram olarak kullanılmıştır.

Koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı ancak kamu davasının açılması için yeterli şüphenin oluştuğu durumlarda verilebilecektir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi süresi CMK md. 171/2'ye göre beş yıldır. Ertelenme süresi içerisinde zamanaşımı işlemez. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararına karşı suçtan zarar gören veya şüpheli, CMK md. 173 hükümlerine göre itiraz edebilir. Buna göre, kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edilebilir.

Uzlaştırma süreci sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı CMK md. 253/19'da ayrıca düzenlenmiştir. Uzlaştırma sonunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için yukarıda ifade ettiğimiz CMK md. 171'te gösterilen şartlar aranmayacaktır. Tarafların kararlaştırdıkları edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde CMK md. 171'deki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. CMK md. 171/2'ye göre kamu davasının açılmasının ertelenmesi için öngörülen süre beş yıldır. Ancak uzlaştırma süreci sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi halinde edimin ifası için belirlenen tarihe göre erteleme süresi tespit edilir. Örneğin edimin ifası iki yıl süre ile takside bağlanmışsa bu durumda erteleme süresi iki yıldır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi için CMK md. 171'de öngörülen sürenin beş yıl olması ve uzlaştırmaya ilişkin erteleme bakımından da ayrı bir düzenlemenin bulunmaması nedeniyle edimin ifasının beş yıldan daha uzun bir süre için kararlaştırılıp kararlaştırılmayacağı doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız görüşe göre burada ayrıca bir düzenleme bulunmaması nedeniyle edimin ifası için kararlaştırılabilecek azami süre CMK md. 171/2 hükmü doğrultusunda beş yıl olmalıdır.³⁰⁴ Erteleme süresi edimin ifası için belirlenen tarihe göre tespit edilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra uzlaştırma bürosu tarafından edimin ifasının kararlaştırılan şekilde ifa edilip edilmediği denetlenecektir. Şüphelinin edimin ifasına ilişkin belgeleri uzlaştırma bürosuna gecikmeden sunması gerekir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, şüpheli hakkındaki kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının kaldırılmasına ve şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir.

Edimin kararlaştırılan şekilde ifa edilmediğinin tespit edilmesi halinde ise

304 Aynı şekilde bkz. Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.133.

CMK md. 171/4'teki şart (erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi) aranmaksızın iddianame düzenlenerek kamu davası açılır. Bu durum CMK md. 253/19'da “*Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu düzenlemeye göre uzlaşmanın gerekleri yerine getirilmediğinde Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenerek kamu davasının açılması gerekir. Bir diğer ifade ile hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilen ve uzlaşmanın gereklerini yerine getirmeyen şüpheli hakkında CMK md. 171'de düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun şartları oluşmuş olsa dahi bu şüpheli hakkında tekrar kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez.³⁰⁵ Uzlaşmanın gerekleri yerine getirilmediğinde doğrudan iddianame düzenlenerek kamu davası açılır. Doktrinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra uzlaşmanın gereklerini yerine getirmeyen şüpheli hakkında CMK md. 171'deki şartların oluşması halinde yeniden kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi gerektiği de ifade edilmiştir.³⁰⁶

II. KOVUŞTURMA EVRESİNDE UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

A. Düşme Kararı

CMK md.223/8'e göre “*Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.*”

Türk Ceza Kanunu'nda öngörülen düşme sebepleri şu şekildedir:

- Sanığın ölümü (TCK md. 64)
- Genel af (TCK md. 65)
- Dava zamanaşımı (TCK md. 66)
- Şikâyetten vazgeçme (TCK md. 73/4)
- Önödeme (TCK md. 75)

Türk Ceza Kanunu (TCK)'nda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı veya soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde davanın düşmesine karar verilir (CMK md.223/8). Uzlaştırma da olumsuz muhakeme şartlarından birisidir. Bu nedenle tarafların uzlaşmaları ve uzlaştıkları

305 Yerdelen,Erdal, *Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, içinde: Adalet Bakanlığı Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, s.206.

306 Akbulut/ Aksan,*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.134.

edimin defaten yerine getirilmesi veya edimsiz uzlaşılması halinde mahkeme tarafından davanın düşmesine karar verilir.

B. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı

CMK md. 231/5'e göre *“Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.”*

Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için birtakım şartların varlığı aranır:

- Sanık hakkında hükmolunan cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması
- Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması
- Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması
- Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi

Sanığın kabul etmemesi halinde sanık hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Denetim süresi içinde dava zamaşımı durur. Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir. Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar.

Uzlaştırma neticesinde tarafların kararlaştırdıkları edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde CMK md. 231'deki şartlar (denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması) aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamaşımı işlemez. CMK md. 231/8'de hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde denetim süresinin beş yıl olduğu düzenlenmiştir. Denetim süresine ilişkin kamu davasının açılmasının ertelenmesi süresine ilişkin yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Denetim süresi edimin ifası için kararlaştırılan süreye göre belirlenecektir ve kanaatimizce beş yıldan daha uzun olamayacaktır.

Uzlaştırma süreci sonunda verilecek hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı CMK md. 231'deki şartlara göre verilen bir karar olmadığı için CMK md. 231'de denetim süresi içerisinde uygulanabileceği gösterilen yükümlülüklerin uzlaştırma süreci sonunda verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında uygulanması mümkün değildir.³⁰⁷

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra uzlaştırmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde sanık hakkındaki hükmün CMK md. 254/2³⁰⁸ gereği açıklanması gerekir. Sanık hakkında CMK md. 231'de düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması şartlarının varlığı tekrar değerlendirilmez. Bir diğer ifade ile uzlaştırmanın gereklerini yerine getirmeyen sanık hakkında ikinci kez hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra infaz savcılığı tarafından³⁰⁹ edimin ifasının kararlaştırılan şekilde ifa edilip edilmediği denetlenecektir. Şüphelinin edimin ifasına ilişkin belgeleri uzlaştırma bürosuna gecikmeden sunması gerekir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir.

307 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.154.

308 CMK md.254/2: “Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def’aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.”

309 Bkz. Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.153.; Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün Uzlaşma Sonucunda Belirlenen Edimin Takside Bağlandığı Hâllerde Verilen HAGB Kararlarının Takibi konulu ve 01.11.2018 tarihli yazısı: “Yukarıda yer verilen mevzuat hükümleri ve açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; kovuşturma evresinde gerçekleşen uzlaşma sonucunda belirlenen edimin takside bağlandığı hâllerde mahkeme tarafından verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının takibinin Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılması gerektiği değerlendirilmektedir. Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığının 27.10.2017 tarihli ve 27776521-708.01-E.1045/8746 sayılı yazıları ile de; ‘... UYAP Bilişim Sisteminde karar/tehdit türleri arasında ‘UZLAŞILAN MİK. TAKSİTLERHALİNDE ÖDENMESİ SURETİYLE HAGB (CMK 254/2)’ tedbir türü bulunmaktadır. Bu tedbir türünün inceleme ve bildirim fişi düzenlenmesi sonrasında İnfaz Savcılığına gönderilmektedir. İnfaz Savcılığında ise bu tedbir türü denetimli serbestlik dosyası olarak kayıt altına alınmaktadır...’ şeklinde görüş bildirilmiştir.”

Bu itibarla; Kovuşturma evresinde gerçekleşen uzlaşma sonucunda belirlenen edimin takside bağlandığı hâllerde, mahkeme tarafından verilen ve infaz savcılığına gönderilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının, denetimli serbestlik dosyası olarak kayıt altına alınmasının ve anılan konunun infazının Cumhuriyet başsavcılığınca bu kayıt üzerinden takip edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.”

III. UZLAŞTIRMANIN SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNDE ORTAK SONUÇLARI

Uzlaştırmının hem ceza ve ceza muhakemesi açısından hem de hukuk muhakemesi açısından birtakım sonuçları bulunmaktadır.

A. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşturmaması

Adli sicile kaydedilecek bilgiler Adli Sicil Kanunu (ASK) md. 4-6'da düzenlenmiştir. Uzlaştırmının olumlu sonuçlanması halinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı, kovuşturma evresinde ise kamu davasının düşmesi kararı verilir. Adli sicile kaydedilecek bilgiler arasında kamu davasının düşmesi kararı ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı bulunmaz.

Uzlaştırma sürecinde edimin ifasının ileri bir tarihe bırakılması, taksidde bağlanması, süreklilik arz etmesi halinde soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasının ertelenmesi, kovuşturma evresinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir. Adli Sicil Kanunu md. 6/1'e göre kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmaya bağlantılı olarak mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından istenmesi halinde verilmek üzere kaydedilir. Bu kayıtlar adli sicil veya arşiv kaydı niteliğinde değildir.

CMUY md. 43'e göre uzlaştırma kaydı, denetim ve performans kaydının UYAP'ta tutulması gereklidir. Bu kayıt adli sicil kaydı veya arşiv kaydı değildir. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda uzlaştırmının olumlu sonuçlanması halinde şüpheli/sanık hakkında adli sicil ve arşiv kaydı oluşmaz

B. Tekerrüre Esas Olmaması

Ceza hukuku bağlamında tekerrür, suçun tekrarlanması anlamına gelmektedir.³¹⁰ Suçta tekerrür TCK md. 58'te düzenlenmiştir. TCK md. 58'e göre, önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştiikten sonra yeni bir suçun işlenmesi halinde, tekerrür hükümleri uygulanır. Tekerrür hükümlerinin uygulanması halinde, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezası öngörölmüşse, hapis cezasına hükmolunur. Tekerrür halinde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir. Ayrıca, mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır.

TCK md. 58'e göre tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceden işlenmiş olan suçtan dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün bulunması gerekir. Uzlaştırmının olumlu sonuçlanması halinde ceza muhakemesi herhangi bir

³¹⁰ Zafer, Hamide, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2019, s.748.

mahkûmiyet hükmü bulunmadan sonlandırılmaktadır. Uzlaştırmının sağlanması halinde kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmayacağı için uzlaşmaya konu suç tekerrüre esas olmaz.

C. Müsadereye Etkisi

Müsadere, bir suç ile ilgili olan eşyanın veya kazancın mülkiyetinin devlete geçmesidir.³¹¹ Bir güvenlik tedbiri olan müsadere eşya müsadere ve kazanç müsadere olarak ikiye ayrılabilir. Müsadere, TCK md.54 ve md.55'te düzenlenmiştir.³¹² Uzlaştırmının sağlanması durumunda müsadereye ilişkin de bir karar verilir verilemeyeceği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Birinci görüşe göre TCK md. 54/4 haricinde müsadereye karar verilebilmesi için bir mahkûmiyet kararı verilmiş olması gereklidir. Mahkûmiyet kararının bulunmadığı hallerde müsadereye karar verilemeyeceği için uzlaşmanın sağlanması halinde müsadere kararı verilemez. Ancak TCK md. 54/4'te mahkûmiyet şartı aranmadığı için uzlaşma sağlanmış olsa da TCK md. 54/4'e konu eşyalar için müsadere kararı verilir. Bir diğer görüş ise bu konuda uzlaştırmaya ilişkin açık bir hüküm konulması gerektiğini, ancak mevcut durumda da uzlaştırmının müsadere kararı verilmesine engel olmayacağını belirtmektedir.³¹³

311 Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.732.

312 TCK md.54: "(1) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadere hükmüyle: Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edilir. (Ek cümle: 24/11/2016-6763/11 md.) Eşyanın üzerinde iyiniyetli üçüncü kişiler lehine tesis edilmiş sınırlı ayni hakkın bulunması hâlinde müsadere kararı, bu hak saklı kalmak şartıyla verilir.

(2) Birinci fıkra kapsamına giren eşyanın, ortadan kaldırılması, elden çıkarılması, tüketilmesi veya müsaderesinin başka bir surette imkânsız kılması halinde; bu eşyanın değeri kadar para tutarının müsadere hükmüyle karar verilir.

(3) Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suçla nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsadere hükmüyle hükmedilmeyebilir.

(4) Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.

(5) Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsadere gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsadere hükmüyle karar verilir.

(6) Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suçla iştirak eden kişinin payının müsadere hükmüyle hükmü olur."

TCK md.55: "(1) Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsadere hükmüyle karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddi menfaatlerin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir.

(2) Müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere elkonulmadığı veya bunların mercine teslim edilmediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsadere hükmüyle hükmedilir.

(3) Bu madde kapsamına giren eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyayı sonradan iktisap eden kişinin 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun iyiniyetin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerekir."

313 Ünver, Yener/ Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017,

Müsadere kararı verilebilmesi için bir suçun işlenmesi zorunlu olmasına rağmen bu suçtan dolayı bir mahkûmiyet kararı verilmiş olması gerekli değildir.³¹⁴ Ancak doktrinde suçun işlendiğinin kabulü için mahkeme kararına ihtiyaç olduğu da ifade edilmiştir.³¹⁵ TCK md. 54/4'te belirtilen eşyalar bakımından yani üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyaların müsadere edilmesine uzlaştırmanın sağlanmasının herhangi bir etkisi olmayacağı tartışmasızdır. Ancak bunun dışındaki durumlar için uzlaştırmanın sağlanması halinde müsadere uygulanan uygulanmaması konusunda kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Müsadere kararı verilebilmesi için mahkûmiyet kararının mevcudiyetine ilişkin görüşlerden hangisi kabul edilirse edilsin kanaatimizce uzlaştırmanın sağlanması halinde TCK md.54/4'te belirtilen eşyalar hariç olmak üzere müsadere kararı verilemeyeceğinin kabul edilmesi gerekir. Zira, uzlaştırmanın sağlanması halinde kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü olmayacağı gibi, suçun işlendiğinin tespit edilmesi ihtimali de ortadan kalkmaktadır. Aksi durumun kabulü halinde uzlaştırmanın sağlandığı durumlarda dahi suçun işlenip işlenmediğinin tespit edilmesi gerekliliği gibi uzlaştırma kurumunun mahiyeti ile bağdaşmayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca *Değirmenci*'ye göre, TCK md. 75'te önödeme kurumu ile ilgili müsadere uygulananabileceğinin ayrıca düzenlenmesine rağmen uzlaştırmada böyle bir düzenlemeye yer verilmemiş olması uzlaştırmanın sağlanması halinde kanun koyucunun iradesinin de müsadere hükümlerinin uygulanmaması yönünde olduğunu göstermektedir.³¹⁶

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda kanaatimizce uzlaştırmanın sağlandığı durumlarda TCK md. 54/4 hükmü saklı kalmak üzere müsadere kararı verilmesi mümkün değildir.

D. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına Etkisi

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesinin şartlarından birisi de sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm bulunmamış olmasıdır. Sanık daha önce işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı uzlaştıysa bu durum sanık hakkında sonradan işlediği suç ile ilgili hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesine engel olmaz. Zira uzlaşılan suç bakımından sanık hakkında mahkûmiyet hükmü tesis edilmemiş olacaktır.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen sanığın denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlemesi halinde hakkındaki hüküm açıklanır. Denetim

s.739,740.

314 Koca, Mahmut/ Üzülmaz, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s.612.

315 **Güngör, Devrim/ Toroslu, Haluk**, "Müsadere ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması İlişkisi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:65, Sayı:4, Yıl:2016, s.1972.

316 Değirmenci, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s.321.

süresi içerisinde sanığın işlediği suç hakkında tarafların uzlaşması ve bu nedenle düşme kararı verilmesi halinde sanık hakkındaki hüküm açıklanmayacaktır.³¹⁷ Ayrıca denetim süresi içerisinde işlenen suç hakkında tarafların taksitli/ileri tarihli edimle uzlaşmaları halinde CMK md. 231/8’de düzenlenen “Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez.” sınırlaması uygulanmadan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir.³¹⁸

E. Koşullu Salıverilmeye Etkisi

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun md.107/12’ye göre “Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklerle, infaz hâkiminin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır.” Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında da açıkladığımız gibi, hükümlü denetim süresi içerisinde işlediği kasıtlı suçtan dolayı uzlaştıysa hükümlü hakkında kasıtlı suçtan dolayı verilmiş bir mahkûmiyet kararı olmayacağı için salıverilme kararı geri alınmaz.

F. Hapis Cezasının Ertelenmesine Etkisi

TCK md.51’de düzenlenen hapis cezasının ertelenmesi kararının verilebilmesi için aranan şartlardan birisi, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olmasıdır. Yukarıda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kısmında yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Kişinin işlediği kasıtlı suç ile ilgili uzlaşmanın gerçekleşmiş olması halinde bir mahkûmiyet kararı olmayacağı için daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı uzlaşmış olması hapis cezasının ertelenmesine engel değildir.

TCK md. 51/7’ye göre denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine infaz hâkimliğince karar verilir. Denetim süresinde işlenen kasıtlı suçtan dolayı uzlaşmanın sağlandığı durumlarda kasıtlı suçtan bir mahkûmiyet olmayacağı için hapis cezasının ertelenmesi kararı düşmez.

G. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminata Etkisi

Şüpheli/sanık uzlaştırma sağlanmadan önce uzlaştırma konusu suç nedeniyle yakalanmış, gözaltına alınmış veya tutuklanmış olabilir. Uzlaştırmanın sağlanması

317 Akbulut/ Aksan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, s.254.

318 Değirmenci, *Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma*, s.318.

halinde kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan şüpheli/sanık koruma tedbirleri nedeniyle tazminat talep edemez. Bu durum tazminat istemeyecek kişilerin sayıldığı CMK md. 144/1-c’de “*Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler*” ifadesi ile belirtilmiştir.

Yukarıda yer alan düzenleme kanuna uygun olarak alınan koruma tedbirlerine ilişkin olup şüphelinin/sanığın haksız olarak yakalanması, tutuklanması, gözaltına alınması halinde CMK md.141’e göre tazminat davası açmasına uzlaştırmanın sağlanmış olmasının bir etkisi yoktur. Uzlaştırmanın sağlandığı durumlarda da şüpheli/sanık kanuna aykırı uygulanan koruma tedbirleri nedeniyle CMK md. 141 uyarınca tazminat davası açabilecektir.

H. Ödenmiş Olan Adli Para Cezalarına Etkisi

Uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç ile ilgili adli para cezasına hükmedilmesinin ardından cezanın infazı sırasında suçun uzlaştırma kapsamına alınması nedeniyle infaz aşamasında uzlaşılması halinde ödenmiş olan adli para cezasının iadesinin talep edilip edilemeyeceği konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. “*Dava veya cezanın düşmesinin etkisi*” başlıklı TCK md. 74/1’e göre “*Genel af, özel af ve şikâyetten vazgeçme, müsadere olunan şeylerin veya ödenen adli para cezasının geri alınmasını gerektirmez.*” Doktrindeki bir görüşe göre uzlaştırmanın da dava ve cezayı düşürme etkisi olduğu için TCK md. 74/1 uzlaştırma açısından da uygulanır ve ödenen adli para cezasının iadesi talep edilemez. Bir diğer görüşe göre TCK md. 74/1’de tahdidi bir sayım yapıldığı ve uzlaştırmaya burada yer verilmediği için ödenen adli para cezalarının hükümlüye iade edilmesine engel yoktur.³¹⁹

I. Şahsi Hak Alacağına Etkisi

Uzlaştırmanın ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunun yanında özel hukuka ilişkin de birtakım sonuçları bulunmaktadır. CMK md. 253/19 ve CMUY md. 7/6’ya göre³²⁰uzlaştırmanın sağlanması halinde soruşturma veya kovuşturma

319 Aşkın, Uğur/ Topuz, Veysel/ Bilge, Burak,*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s.216; “*TCK’nın 74/1. maddesinde ödenen adli para cezalarının geri alınmayacağı durumların, kanunkoyucu tarafından genel af, özel af ve şikâyetten vazgeçme halleri olarak tahdidi şekilde sayıldığı ve uzlaşma hükümlerinin aynı madde kapsamındaki hallerden biri olarak belirtilmediği, uzlaşma hükümlerinin uygulanması durumunda ödenen adli para cezasının hükümlüye iade edilemeyeceği şeklindeki değerlendirilmenin, yukarıda açıklamalar göz önüne alındığında, TCK’nın 2/3. maddesi uyarınca kıyas yasağına aykırılık teşkil edeceği anlaşılmakla, bu husus açısından kanun yararına bozma talebinin reddine karar verilmiştir.*” (Yargıtay 18. CD E:2018/7936, K:2019/4121, T:26.02.2019)

320 CMK md.253/19: “*...Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde*

konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz. Açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Tarafların uzlaşması halinde uzlaşma konusu suç ile ilgili hem maddi hem de manevi tazminat talebi sona erer. Bu durum tarafların edimsiz uzlaşmaları halinde de geçerlidir. Taraflar hiçbir edim belirlemeden uzlaşsalar bile maddi veya manevi tazminat talebinde bulunmayacaklardır. Aynı durum mağdur/suçtan zarar görenin/katılanın zararının tam anlamıyla karşılanmaması yani zarardan daha düşük miktarda bir edim kararlaştırılması halinde de geçerlidir.

Edim başlığı altında yaptığımız açıklamada da belirttiğimiz gibi tarafların yaralamalı trafik kazası nedeniyle uzlaşmaları halinde kararlaştırdıkları edimin araçtaki hasara ilişkin olduğu uzlaştırma raporunda açıkça belirtilmediyse bu durumda edimin taksirle yaralama suçu bakımından kararlaştırıldığı kabul edilir. Bu halde, araçtaki hasara ilişkin tazminat talebi için özel hukuk mahkemelerinde dava açılabilir. Ancak edimin araçtaki hasara ilişkin olması durumunda araçtaki hasar için tazminat davası açılmayacaktır.

Uzlaştırmanın mağdur/suçtan zarar gören/katılan ile şüpheli/sanık arasında gerçekleşmesi nedeniyle tazminat davası açılması veya açılmış davadan feragat edilmesi de bu kişiler arasındaki davalar açısından söz konusudur. Tarafların üçüncü kişilere açacakları tazminat davaları bu kapsamda değildir. Bu nedenle sigorta şirketlerine karşı da mükerrer tazmin olmaması koşuluyla dava açılabilir.

Cumhuriyet savcısı/mahkeme tarafından onaylanan uzlaşma belgesi/uzlaştırma raporu İİK md. 38’de yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.³²¹ Şüphelinin/sanığın edimi yerine getirmemesi halinde uzlaştırma raporu/uzlaşma belgesi İİK md. 38 uyarınca takibe konulabilir. Edimin icra yoluyla tahsil edilmesi devam eden ceza yargılamasını etkilemez ve ceza yargılamasının bir hükümlerle sonlandırılması gerekir.³²²

uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır”

CMUY md.7/6’ya göre “Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.”

321 CMK md. 253/19: “...Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır”

CMUY md. 20/5: “Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır.”

CMUY md. 27/5: “Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu 2004 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır.”

322 **Akbulut/ Aksan**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, s.259.

BEŞİNCİ BÖLÜM

UZLAŞTIRMACI SEÇİMİ, TEMEL VE ETİK İLKELERİ VE UZLAŞTIRMACI EĞİTİMİ

Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ

I. UZLAŞTIRMACI SEÇİMİ

A. UZLAŞTIRMACI OLABİLMEK İÇİN GEREKEN ŞARTLAR

Uzlaştırmacı olabilmenin şartları, CMK md. 253/25'e dayanarak çıkarılmış olan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Yönetmelik uyarınca uzlaştırmacı olabilmek için şu şartların sağlanması gereklidir;

Türk vatandaşı olmak: Vatandaşlık, devlet ile kurulan bağı ifade eden hukuki ve siyasi bir kavramdır.³²³ Türk vatandaşlık hukukunda esas itibariyle objektif anlamda vatandaşlık, başka bir anlatımla vatandaşlığın kişiyle devlet arasındaki hukuki bir bağ olduğu kabul edilmiş, kişiler arasında ırk, din, dil veya başka bir nedene dayalı herhangi bir ayırım yapılmamıştır.³²⁴ Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde ifade edilen "*Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu, kendi hukuku uyarınca kendisi belirler*" ilkesi³²⁵ uyarınca Türkiye Cumhuriyeti kimlerin vatandaş olduğunu Kanunla, Anayasasındaki ana ilkeler uyarınca belirlemiştir. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu³²⁶ uyarınca Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan kazanılır (md. 5). Bu kapsamda doğumla veya sonradan Türk vatandaşlığını kazananlar uzlaştırmacı olabileceklerdir. Vatandaşlık hukukuna hâkim olan ilkelerden biri olan "*herkesin sadece tek bir vatandaşlığı olmalıdır*" ilkesinin gün geçtikçe artan istisnası olan "*çifte vatandaşlık*" veya "*çok vatandaşlık*" durumunda³²⁷, Türk hukukunda

323 Baran Çelik, Neşe, "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması", *TBB Dergisi*, S. 130, 2017, s. 358.

324 Tanrıbilir, Feriha Bilge, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri", *TBB Dergisi*, S. 75, 2008, s. 29.

325 Baran Çelik, s. 358.

326 29 Mayıs 2009 tarihinde kabul edilmiş olup, 12 Haziran 2009 tarih ve 27256 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

327 Karademir, Ebru, "Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar", *Dokuz Eylül*

kanuni olarak, yabancı vatandaşlık karşısında Türk vatandaşlığının tercih edileceği ve Türk hukukunun uygulanacağı belirtilmiştir.³²⁸ Dolayısıyla çifte vatandaşlık veya çok vatandaşlık durumunda olanlar, söz konusu vatandaşlıklarından birisinin Türk vatandaşlığı olması koşulu ile uzlaştırmacı olabileceklerdir.

Tam ehliyetli olmak: Türk Medeni Kanunu md. 9 anlamında fiil ehliyetine sahip olmak demektir. TMK'nın 10'ncu maddesi uyarınca, kişinin tam ehliyetli olması için ayırt etme gücüne sahip olması, ergin olması ve kısıtlı olmaması gereklidir. Ayırt etme gücü, TMK md. 13 anlamında, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun davranma yeteneğinden yoksun olmama halidir. Ayırt etme gücü, “*kişilerin fiil ve işlemlerinin amacını, sonuçlarını, kapsam ve etkilerini seçebilme ve bunlara uygun olarak hareket edebilme yeteneği*” şeklinde tanımlanmakta ve iki unsur ihtiva ettiği belirtilmektedir. Kişilerin makul surette hareket edebilme yeteneği, başka bir anlatımla, “*kişilerin hareketlerinin neden ve sonuçlarını doğru olarak kavramaları ve bu idrake uygun olarak davranmaları*” ve TMK. md. 13'de belirtilen ayırt etme gücünden yoksunluk hallerini meydana getiren durumların bulunmamasıdır.³²⁹ Ergin olma, TMK md. 11 gereğince onsekiz yaşın doldurulması, evlenme veya TMK md. 12 gereğince onbeş yaşını dolduran küçüğün kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınmasıdır.

Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak: Uzlaştırmacı siciline avukat olarak kayıt olmak isteyen kişilerin baroya kayıtlı olması gereklidir. Avukat olmayan hukuk fakültesi mezunları, hukuk öğrenimi görmüş kişi olarak değerlendirildiğinden dolayı baroya kayıt olma zorunluluğuna tabi değildir.

Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında veya polis akademisinde en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olmak: Öncelikle burada yer alan şartın iki durumu düzenlediğini belirtmeliyiz. Hukuk fakültesinden mezun olmak, başka bir şart aranmaksızın bu kapsamdadır. İkinci olarak ise belirtilen beş adet alandan mezun olanlar, hukuk bilgisine programlarında yeterince yer verilmesi durumunda bu şartı sağlayacaklardır.

Kanunda yer alan “*hukuk öğrenimi görmüş kişi*” tanımlamasının sınırları Adalet Bakanlığı tarafından idari işlemlerle doldurulmaya çalışılmıştır. Bakanlık; “üniversitelerin hukuk fakültesi mezunlarının yanısıra, üniversitelerin siyasal bilgiler fakültesi, iktisadi ve idari bilimler fakültesi, iktisat fakültesi ve işletme

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 2018, s. 241.

328 Karademir, s. 250; Özçelik, Gülüm Bayraktaroğlu, “Kanunlar İhtilâfi Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK md. 4 (1) (b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIX, Y. 2015, S. 1, s. 113.

329 Erkan, Vehbi Umut – Yücer, İpek, “Ayırt Etme Gücü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 60, S. 3, 2011, s. 488, 489.

fakültesi veya polis akademisi mezunlarından, müfredatında; anayasa hukuku, ceza hukuku (genel hükümler), ceza hukuku (özel hükümler), ceza muhakemesi hukuku, hukuk başlangıcı/hukuka giriş/hukukun temel kavramları/temel hukuk, ticaret hukuku, iş hukuku, borçlar hukuku derslerinden en az ikisini başarılı olarak görmüş olanlar başvurabilir.” şeklinde bir sınav başvuru ölçütüne yer vermek suretiyle mezun olunan fakültenin yanı sıra, o fakültede alınması gereken dersleri, belirtilen ders katalogundan iki ders olarak belirlemiştir.³³⁰

Adalet Bakanlığınca, uzlaştırma sınavına yapılan başvuruların, ölçütlerin sağlanmadığı için verilen ret kararlarının yargıya taşınması sonucunda, idari yargının da söz konusu kararlara bakış açısı belli olmaya başlamıştır. İdare mahkemeleri öncelikle, bitirilen fakültenin, Yönetmelikte sayılan fakülteler arasında olmasını aramaktadır. Ankara 10’ncü İdare Mahkemesinin bir kararına göre; “*Bakılan davada davacının eğitim aldığı İstanbul Ticaret Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi bölümü, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 48. Maddesinin (ç) bendinde sayılan okullar arasında sayılmamış olup; her ne kadar davacı tarafından mezun olduğu Fakültenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin muadili olduğu, almış olduğu işletme hukukunun hukuk dersi sayılması gerektiği ileri sürülmüş ise de, yukarıda yer verilen mevzuatta, ancak yeteri kadar hukuk bilgisine yer veren bölümler olarak “Siyasal Bilgiler, İdari Bilimler, İktisat veya Maliye alanları”nın sayıldığı, davacının mezun olduğu “Ticari Bilimler Bölümünün” ismine yer verilmediği görülmektedir*” demek suretiyle, fakültelerin sınırlı olarak sayıldığı kanaat olarak ortaya konulmuştur.³³¹ Bunun yanı sıra liste halinde idarenin takdir yetkisi kapsamında belirlenen derslerden, en az iki tanesinin lisans eğitimi sırasında alınması da yargı kararlarında aranmaktadır.³³²

330 “Yukarıda alıntılanan mevzuat hükümlerinin irdelenmesinden; her ne kadar hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden mezun olunacak bölümlere ilişkin genel belirleme sayma yoluyla yapılmış ise de, başvuran kişinin belirtilen bölümlerden birisinden mezun olduğu halde mezun olunan bölümün müfredatında hukuk ya da hukuk bilgisine yeterince yer verilip verilmediği konusunda gerekli ineleme yapılacağı ve hukuk fakültesi mezunlarının yanı sıra müfredatlarında hukuk ya da hukuk bilgisine yeterince yer verilmesi halinde siyasi bilgiler; iktisadi ve idari bilimler; iktisat ve işletme fakültesi mezunlarının hukuk öğrenimi görmüş kişiler olarak değerlendirileceği sonucuna varılmaktadır.” Ankara 15’nci İdare Mahkemesi, 30.11.2018, 246/2252; karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

331 Ankara 10’ncü İdare Mahkemesi, 31.10.2018, 934/2192 karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

332 “Bu durumda, davacının lisans eğitimi görmüş olduğu ‘İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku’ dersinin tek başına davacının Yönetmelikte yer verilen hukuk öğrenimi görmüş kişi kavramı içerisinde değerlendirilebilmesi için yeterli olmadığı anlaşıldığından dava konusu işlemlerde hukuka aykırılık görülmemiştir.” Ankara 10’ncü İdare Mahkemesi, 31.10.2018, 934/2192 karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

“Bu durumda, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi iktisat bölümünde hukuk bilgisine yer verilen sadece ‘Hukukun Temel Kavramları’ dersini alan davacının uzlaştırma giriş sınav başvurusunun kabul edilmemesine ilişkin işlemlerde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.” Ankara 18’nci İdare Mahkemesi, 27.12.2018, 207/2463; Bu karar istinaf kanun yoluna taşınmış ve Ankara Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesinin, 17.04.2019, 540/805 sayılı kararı ile oybirliği ile onanmıştır. Karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

Bilindiği üzere 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 43'üncü maddesine göre; “Yükseköğretim kurumlarında, kuruluş özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre yapılan eğitim - öğretim ve buna dayalı olarak verilen diplomalarla ilgili esaslar her üniversitece hazırlanacak öğretim ve sınav yönetmeliğinde belirtilir.” demek suretiyle, lisans programlarında yer alan derslerin isimlerini ve içeriklerini yükseköğretim kurumlarının belirlemesine yetki verilmiştir. Bu durumda, aynı içerikte fakat ders isimleri farklı dersler olabileceği gibi farklı içerikte ancak ders isimleri aynı dersler de olabilir. Birinci olasılıkta, yani ders içeriklerinin aynı ancak ders isimlerinin farklı olması ve farklı olan ders isminin idare tarafından belirlenen listede olmaması durumunda, Yükseköğretim Kurulunun eşdeğerlik bakımından görüşü alınmaktadır.³³³

Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak: Bu şart bakımından engel bir durumun ortaya çıkabilmesi için öncelikle suçun kasten işlenmiş olması gereklidir. Kasten işlenen suç, doğrudan kast ile veya olası kastla işlenebilir. İkinci olarak mahkûmiyet kararı verilmesi gereklidir. Bu mahkûmiyet kararı hapis cezasına, para cezasına veya her ikisine birden olabilecektir. Dolayısıyla verilen hüküm; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi, düşmesi veya adli yargı dışında bir yargı kolunun görevli olmasından dolayı görevsizlik ise uzlaştırımcı olmaya engel teşkil etmeyecektir (CMK md. 223). Hakkında verilen mahkûmiyet kararının, CMK md. 231/6'daki şartlar bulunduğu için HAGB kararı ile hukuki sonuç doğurması engellenmiş ise kesinleşmiş kasten işlenen bir suçtan mahkûmiyetten bahsedilemeyecektir. Mahkûmiyet hükmündeki hapis cezasının süresinin bir yıldan az olmasından dolayı TCK md. 50 gereğince adli para cezasına veya tedbirine çevrilenler bakımından da, mahkûmiyet koşulu gerçekleşmiş sayılacaktır. Belirtelim ki, düzenlemede “*kasten işlenmiş bir suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olmamak*” densesydi, bu durumda TCK md. 50 gereğince yapılan çevirme, uzlaştırımcı olmak için engel oluşturmayacaktır.

Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak: Öncelikle terör örgütünün tanımlanması gereklidir. Terör örgütü, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun

333 “Olayda davacının mezun olduğu bölümde aldığı dersleri gösterir not dökümüne göre yukarıda belirtilen derslere benzer olarak ‘İş Hukuku’ dersinin görüldüğü, her ne kadar Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı İşletme Bölümü Başkanlığının 23.01.2018 tarih ve 30 sayılı yazısıyla davacının lisans eğitiminde almış olduğu ‘İşletme Hukuku I’ dersinin ders adı olarak ‘Ticaret Hukuku’ olduğu, içerik bakımından ise ‘Borçlar Hukukuna’ işaret ettiği için eşdeğer dersin ‘Borçlar Hukuku’ olarak değerlendirilmesi yönünde görüş bildirilmiş ise de, Mahkememizin 29.11.2018 tarihli ara kararı ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından, davacının 1981 – 1985 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü lisans eğitiminde aldığı ‘İşletme Hukuku I’ dersinin ders içeriği bakımından Ticaret Hukuku veya Borçlar Hukuku dersine eşdeğer olup olmadığının bildirilmesinin istenilmesine karar verildiği, ara karar gereği yerine getirilmek üzere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına da Üniversitelerarası Kurul Başkanlığından görüş istendiği, Üniversitelerarası Kurul Yönetim Kurulunun 20.02.2019 tarih ve 2019/02 sayılı toplantısında davacının almış olduğu ‘İşletme Hukuku I’ dersinin içeriği, ders çıktıları ve kazanılan yetkinlikler açısından ‘Ticaret Hukuku’ ve ‘Borçlar Hukuku’ derslerine eşdeğer olmadığına karar verildiği görülmüştür.” Ankara 12’nci İdar Mahkemesi, 29.03.2019, 260/667 karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

“terör örgütleri” başlıklı 7’nci maddesinde düzenlenmiştir ve diğere suç örgütü tiplerinden siyasi saik taşımasıyla ayrılmaktadır. Söz konusu maddeye göre terör örgütleri, cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, Terörle Mücadele Kanunu’nun 1’inci maddesinde belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere kurulmuş olmalıdır. Terör örgütü ile ilgili suçlar TCK’nın 314’üncü maddesine gönderme yapılarak cezalandırılmaktadır.³³⁴ Terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olma şartı bakımından, kişi hakkında terör örgütü üyesi olma suçundan dolayı verilmiş ve kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı yeterli olmakla birlikte, şart değildir. Kişi hakkında, “*tahmin ve varsayımaya dayalı soyut ifadeler yerine, hukukî denetime elverişli bilgi ve belgelerle ortaya konulması*”³³⁵ şartıyla, bir terör örgütü ile bağlantısının bulunması yeterlidir. “İlgililerin terör örgütleri ve millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu kabul edilen yapılara üyelik, mensubiyet veya iltisakını ya da bunlarla irtibatını ortaya koyan delil, bulgu ve bu yönde değerlendirme yapılmasına neden olan hususların idare tarafından ortaya konulması gerekmektedir.”³³⁶ Terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olduğu için uzlaştırmacı siciline kayıt talebi reddedilenler hakkında açılan davalar incelendiğinde, idare mahkemelerinin çoğunlukla ilgili kişi hakkında terör örgütü üyeliğinden dolayı devam eden bir soruşturma veya kovuşturma bulunmasını, bu şart bakımından yeterli görmektedir.³³⁷

Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak: Uzlaştırmacı olma niteliklerini taşıyan kişilerin, Yönetmeliğin 50’nci maddesinde

334 Geniş bilgi için bkz. **Turınay**, Faruk, “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı”, TBB Dergisi 2016, (116), s. 50 vd.; Sözüer, Adem, “Çıkar Amaçlı Suç Örgütü Kavramı ve Özel Yargılama Önlemlerinin Türkiye’deki Boyutları”, in: *Avrupa Birliği’ne Uyum Süreci Bağlamında Organize Suçlulukla Mücadele*, Panel, İstanbul 2002, s. 50 vd.

335 Bkz. Danıştay 13D, 08.01.2018, 2017/1833, 2018/75; karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

336 Bkz. Danıştay 5D, 17.06.2019, 2016/58016, 2019/4157; karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

337 “*Davacı hakkında terör örgütü üyesi olmak suçundan dolayı açılan ceza davasının bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda yukarıda hükmü verilen Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliğinin 48. Maddesinin üçüncü fıkrasının (e) bendinde belirtilen şartı sağlamadığı anlaşılan davacının uzlaştırma siciline kaydolmak için yaptığı başvurusunun bu nedenle reddedilmesinde mevzuat hükümlerine aykırılık görülmemiştir.*” Ankara 4’ncü İdare Mahkemesi, 13.02.2019, 2012/2012, 2019/263; karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

“*Bu itibarla; davacı, her ne kadar fetö/pdy silahlı terör örgütü ile ilgisinin bulunmadığını, önceki muhtarlık seçimlerinden dolayı aralarında husumet bulunan köy muhtarı S.M.’nin, yaklaşan mutarlık seçimlerinde kendisinin ve ailesinin muhtara oy vermeyeceğinden doayı şahsına kin ve husumet beseleyerek ve OHAL dönemini fırsata dönüştürerek şahsına zarar vermek amacıyla asılsız suç isnadında bulunduğunu belirtmiş ise dei dosyaya sunulan bilgi ve belgelerden bu hususa ilişkin adli işlemlerin henüz yeni başladığı, sürecin devam ettiği, davacı hakkında yürütülen ceza soruşturması dikkate alındığında, yukarıda anılan mevzuat hükmü, adalet hizmetleri içerisinde alternatif bir uyumsuzluk çözüm müessesesi olan uzlaştırma kurumunun ehemmiyeti, bu kurumu temsil edecek ve bu kapsamda faaliyet gösterecek uzlaştırmacılarda olması gereken nitelikler bir bütün olarak göz önüne alındığında ve bu aşamada idarenin yargı kararıyla zorlanamayacağı değerlendirilerek, hizmet gereklerine uygun dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.*” Zonguldak İdare Mahkemesi, 19.12.2019, 2018/827, 2019/180; karar için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/yargi-kararlari>, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020.

esaları düzenlenen eğitime katılarak belge almaları ve Yönetmeliğin 55 vd. maddelerine göre yapılacak sınavda başarılı olmaları gerekmektedir. Yazılı sınavda başarı koşulu 59'uncu madde gereğince en az 70 puan almaktır. Bununla birlikte, 59'uncu maddede, 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmi Gazete'nin 4. Mükerrer sayısında yayımlanan değişiklikle yazılı sınavda başarı koşulu, en az 70 puan alınmasının yanı sıra, *“en yüksek puan alan adaydan başlamak üzere sınav ilanında belirtilen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısı kadar aday başarılı olacaktır.”* *“Başarılı sayılan en düşük puanlı adayla aynı puanı alan adaylar da başarılı sayılacaktır.”*

Disiplin yönünden meslektan veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak: Bu durum her aday bakımından ayrı değerlendirilecektir. Sicile kayıt olmak isteyen adayın, yürütmekte olduğu veya daha önce yürüttüğü mesleğinin disiplin kurallarına göre adayın ilgili meslektan çıkarılmamış olması veya memur ise memuriyetten çıkarılmamış veya geçici olarak yasaklanmamış olması gereklidir. Kamu görevlileri de, mevzuatlarında herhangi özel bir düzenleme yoksa uzlaştırmacı olabilmektedirler. Uzlaştırma faaliyetinin karşılığında bir ücrete hak kazanılması, bu faaliyetin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 28'nci maddesinde yer alan tüccar veya esnaf sayılmayı gerektirecek bir faaliyet olarak değerlendirilmesini gerektirmeyecektir.³³⁸

B. UZLAŞTIRMACI SİCİLİ VE LİSTESİNE KAYIT

Yukarıda belirtilen şartlara haiz olan adaylar, sicile kayıt olabilmek için Alternatif Çözümler Daire Başkanlığına elektronik ortamda başvuracaklardır. Başvuru dilekçesine, Yönetmelik md. 48/1'de yer alan belgeler eklenecek ve görev alınmak istenen ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı da belirtilecektir.

Sicile kayıt şartlarını taşıdığı anlaşılan ve belgelerinde eksiklik bulunmayan adaylar uzlaştırmacı siciline kaydedilecektir (Yönetmelik md. 48/5). Kayıt şartlarını taşımadığı anlaşılan veya verilen bir aylık süreye rağmen eksik belgelerini sunmayan başvuru sahiplerinin sicile kaydı yapılmayacaktır.

Başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgisine tebliğ edilecektir (Yönetmelik md. 48/6). Sicile kayıt talebi reddedilenler, söz konusu ret işlemine karşı süresi içerisinde idari yargıya gidebileceklerdir.³³⁹ Sınavda başarılı olanların sınav sonuçları, yenileme eğitimlerini de tamamlamak şartıyla sicile kayıt yaptırınca kadar geçerliliğini koruyacaktır (Yönetmelik md. 48/9).

Uzlaştırmacı, Bakanlık nezdinde tutulan sicilden veya ağır ceza mahkemeleri Cumhuriyet başsavcılıklarındaki listelerden çıkarılmalarını her zaman

338 Aynı şekilde bkz. Akbulut – Aksan, s. 193; Ekici Şahin - Yemenici, s. 483.

339 Erdem – Eser – Özşahinli, s. 67; Akbulut – Aksan, s. 194.

isteyebileceklerdir. Bu durumda, sicile veya listeye yeniden kaydedilmek için sınav hariç olmak üzere Yönetmelik md. 48/2 ve 3'deki şartlar aranacaktır.

Uzlaştırmacı siciline kayıt olma yetkisi kazananlar, sicil numarası verilmek suretiyle Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından tutulacak sicile kaydedilecektir (Yönetmelik md. 47). Söz konusu sicilde; uzlaştırmacının adı ve soyadı, doğum yılı, mesleği, iş adresi, uzmanlık alanı ve akademik unvanı gibi şahsi bilgileri yer alacaktır. Bu bilgiler Daire Başkanlığı tarafından Genel Müdürlüğün internet sitesinde duyurulacaktır. Söz konusu bilgilerde meydana gelen her türlü değişiklik, bir aylık süre içerisinde varsa belgesiyle birlikte Daire Başkanlığına bildirilecek ve Başkanlıkça değişiklikler elektronik ortamda yapılacaktır.

C. UZLAŞTIRMACININ NİTELİKLERİ

Uzlaştırmacı bir profesyonel meslek olarak değerlendirilemese bile bir faaliyet alanı olarak kişiler arasındaki ihtilafların çözümü işlevini üstlenmektedir. Bu bakımdan, çatışma çözüm alanında yapılan çalışmaların, kısmen de olsa uzlaştırmacı bakımından uygulanabilir olduğu kanaatindeyiz. Arabuluculuk ve uzlaştırma faaliyetine bakıldığında, bir taraftan avukatlar diğer taraftan ise terapistler tarafından işlev alanı çevrelenmiş, bir taraftan yararlı (pragmatik) diğer taraftan ise sağaltıcı/iyileştirici (therapeutic) bir uzlaştırmacı kimliği üretmeyi amaçlamaktadırlar. Bu iki kutup kimlik üretme gayretine, üçüncü bir bakış açısı olarak hikâye anlatımı tekniklerini kullanan ve uzlaştırmayı sosyal bir vaka olarak ele alan insanbilimsel (antropolojik) sosyal sağaltım yöntemi eklenmiştir. Akademik düzeyde bakıldığında, uzlaştırma sosyal bilimler ve beşeri bilimler arasında, hukuk ve psikoloji bilimleri sarkacında konumlanmaktadır. Gelişen uzlaştırma yöntemleri, gerek profesyonel gerekse teorik düzeyde uzlaştırmacı faaliyetinin karmaşık yerine işaret etmektedir. Gelişen iki yeni teorik bakış açısı, uzlaştırmacı modellerinin sınırlarını da belirlemektedir. Birincisi oyun teorisi ve sosyal bilimler tarafından yönlendirilen rasyonel – bilimsel bakış açısıdır. İkincisi ise beşeri bilimlerden etkilenen ve müzakereler esnasında çatışmanın taraflarının kendi hikâyelerini kendilerinin anlatımına dayanan yorumlayıcı bakış açısıdır. Her iki bakış açısı da açıklayıcıdır ve kişiler arasındaki çatışmayı, çeşitli müdahale biçimlerinin uygulanmasını açık olarak tasvir eder.

Buraya kadar anlatılanlar uzlaştırmacının nitelikleri ile yerine getirdiği işlev arasında bir sentezleme yapılmasını gerektirmektedir. Uzlaştırmacının nitelikleri, onarıcı adalete hizmet etmesi kadar etik kurallarına da riayet bakımından önem arz eder. Bundan hareketle bazı ülkelerde, bazı meslek gruplarının uzlaştırmacı olmasına müsaade edilmemesi de, onarıcı adalete etkin bir şekilde hizmet edemeyecekleri, tarafsız olamayacakları düşüncesinin temelini oluşturur. Örneğin Fransa gibi bazı

ülkelerde savcı ve avukatların uzlaştırmacı olmasına izin verilmemesi, buna örnek olarak gösterilebilir.³⁴⁰

Uzlaştırmacı, taraflar arasındaki ihtilafın çözümünde, farklı işlevler üstlenebilmektedir. Söz konusu işlevler, zamana ve farklı hukuk sistemlerinin yetki alanlarına göre de değişebilmektedir. Türk hukukunda uzlaştırmacının işlevi konusunda Kanun, Yönetmelik ve öğretiler sürülen bazı görüşler bizim için yol gösterici olmaktadır. Uzlaştırmacının tarafların özgür iradelerine dayanması (CMK md. 253/17), hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebeplerinin uzlaştırmacı bakımından da uygulanabilirliği (CMK md. 253/10), uzlaştırmada etik ilkeleri düzenleyen Yönetmelik md. 6 hükümleri incelendiğinde, uzlaştırmada tarafların özgür iradeleri ile anlaşmalarının esas olduğu, uzlaştırmacının taraflara emir ve talimat veremeyeceği, uzlaştırmacının tarafların kendileri ihtilafı çözerken onlara yardımcı olacağı çıkmaktadır.³⁴¹

Uzlaştırmacı her ne kadar taraflar arasında gerçekleşen ihtilafa ilişkin bazı bilgilere sahip olsa da, asli misyonu hiçbir zaman maddi gerçeği araştırmak, bulmak ve çözümü maddi gerçek üzerine inşa etmek değildir. Dolayısıyla uzlaştırmacı maddi gerçeğin yeniden inşasına hizmet eden delil araştırmasına girmez, tanık dinlemez, tarafların maddi olayla ilgili bilgilerine başvuramaz. Uzlaştırmacının bilirkişiye başvuramayacağı da genel olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte uzlaştırmacının bazı durumlarda teknik bilgiye ihtiyacı olabileceği, bundan dolayı bilirkişiye başvurabileceği de savunulmaktadır.³⁴² Kanaatimizce bilirkişi, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için teknik bilgiye olan ihtiyacı karşılamaktadır. Uzlaştırmacının kural olarak bilirkişiye başvurabilmesi mümkün değildir. Ancak bilirkişi niteliğinde olmamakla birlikte, tarafların bazı durumlarda zarar üzerinde uzlaşmalarını halinde, zararın miktarı konusunda bilgisine başvurabilmesi için yönlendirme yapabileceği kanaatindeyiz. Örneğin taksirli yaralamalı araç kazasında, taraflar zararın giderilmesi noktasında anlaşmakla birlikte, zararın miktarı konusunda bir anlaşmaya varamamış olabilirler. Bu durumda uzlaştırmacının, kolaylaştırıcı bir yol olarak bir araç uzmanından zarar konusunda bilgi almaları teklifini getirebilir. Bu teklifin, somut olayın koşulları altında incelenmekle birlikte tarafsızlığı da bozmayacağı kanaatindeyiz.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma süreci içerisinde tercüman yardımından yararlanabilecektir.³⁴³ Tarafların Türkçe bilmemesi veya engelli olması durumunda Yönetmelik md. 5/4 gereğince CMK md. 202 uygulanacaktır. CMK md. 202'nin birinci fıkrasında, sanık veya mağdurun meramını anlatacak ölçüde Türkçe bilmemesi durumunda duruşmadaki iddia veya savunmaya ilişkin esaslı noktaların

340 Çetintürk, *Uzlaştırma*, s. 134.

341 Akbulut – Aksan, s. 202; Çetintürk, s. 543.

342 Centel – Zafer, s. 544, 545.

343 Akbulut – Aksan, s. 202.

tercüme edileceği; 2'nci fıkrasında ise engelli olması durumunda, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktaların anlayabileceği şekilde anlatılacağı düzenlenmiştir. Böyle bir durumla karşılaşılması halinde, uzlaştırma bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına müracaat edilmek suretiyle, tercüman görevlendirilmesi istenecektir. Uzlaştırmanın, aynı zamanda tarafların anladığı dilde bilirkişi olarak listede kayıtlı olması durumunda tercümana ihtiyaç duymaksızın, taraflara müzakereyi tercüme edip edemeyeceği de açıklanmalıdır. Bu durum ilk bakışta pratik ve tercüman ihtiyacını ortadan kaldıracak olmasından dolayı tercih edilebilir görünebilir. Bununla birlikte uzlaştırmanın aynı zamanda tercüme de yapması, tarafsızlığını zedeleyebilecektir.

Uzlaştırıcı, kendisine tevdi edilen dosyada yer alan suçun uzlaştırmaya tabi olduğunu denetleyebileceğini ve bu konudaki görüşlerini savcıya aktarabileceğini düşünmekteyiz. Ancak belirtelim ki, dosyadaki suçun hukuki niteliği konusundaki karar verme yetkisi savcıya aittir.³⁴⁴

D. DİSİPLİN HÜKÜMLERİ

Uzlaştırıcılar bakımından kayıt oldukları sicilden veya görev yaptıkları ağır ceza mahkemesi yargı çevresindeki listeden çıkarılmaları mümkündür. Listedenden veya sicilden çıkarılma koşullarının Yönetmelik md. 49'da düzenlendiği görülmektedir. Listedenden veya sicilden çıkarılma, Yönetmelik uyarınca iki ayrı yaptırım olarak düzenlenmiştir. Sicilden veya listeden çıkarılma nedenleri şunlardır;

- Uzlaştırıcı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilme,
- Uzlaştırıcı olabilmek için aranan koşulları sonradan kaybetme,
- Uzlaştırma görevi ile bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunma,
- Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli olarak yerine getirmeme,
- Performans değerlendirmeleri sonucu yeterli bulunmama,
- Etik ilkelere aykırı davranma,
- Yenileme eğitimlerini tamamlamama.

Söz konusu nedenlere bakıldığında bazı nedenlerin, idare tarafından sicilden veya listeden çıkarılmanın idari bir işlem olarak yapılabileceği nedenler olduğu görülmektedir. Örneğin uzlaştırıcı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı halde sicile kaydedilme veya aranan koşulları sonradan kaybetme, yenileme eğitimlerini tamamlamama nedenleri bu kapsamda değerlendirilebilir. İkinci olarak bazı nedenlerin uzlaştırıcının yerine getirmesi gereken görevlerindeki eksikliği veya başarısızlığı ile ilgilidir. Bu durumda eksiklik veya başarısızlığın nedeninin araştırılması ve buna göre hareket edilmesi gereklidir. Üçüncü olarak

344 Bkz. Akbulut – Aksan, s. 203.

ise uzlaştırmacının eyleminin sonucunda uygulanan bir yaptırım söz konusudur. Örneğin uzlaştırma görevi ile bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunma, etik ilkelere uygun davranmama gibi.

Yönetmelik md. 49/3'te sicil veya listeden çıkarılma işleminden önce uzlaştırmacının yazılı savunmasının alınması düzenlenmiştir. Söz konusu savunmanın değerlendirilmesi sonrasında belirtilen yaptırımlar uygulanacaktır.

Yönetmelik md. 49'da asli disiplin cezası olarak sicil ve listeden çıkarılma düzenlenmiştir. Dolayısıyla, sicil ve listeden çıkarma yaptırımını gerektiren bir eylemin/durumun varlığı halinde, Başkanlıkça kişiye yazılı savunmasını vermesi için süre verilecektir. Uzlaştırmacının savunmasını yapması durumunda, isnat edilen eylem, mevcut deliller ile savunması; tebliğden imtina etmesi veya savunmasını belirtilen süre içerisinde yapmaması durumunda ise elde mevcut deliller ile eylem değerlendirilecektir. Mevcut deliller eylemin/durumun varlığını ortaya koyar ve uzlaştırmacı da, geçerli bir savunma yapamazsa yaptırım uygulanacaktır. İfade etmeliyiz ki, disiplin hukuku alanına dâhil gördüğümüz md. 49'un uygulaması bakımından ispat külfeti tersine çevrilmiş değildir. İdare, elindeki deliller itibarıyla mevcut eylemin/durumun varlığını, makul şüpheden arındırılmış şekilde ortaya koymalıdır.

Sadece etik ilkelere aykırı hareket edilmesi durumunda, ihlalin niteliğine göre uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulanabilir. Bu durumda, yine 49/3'üncü fıkradaki süreç harekete geçirilerek, uzlaştırmacının yazılı savunması istenecek, uzlaştırmacı yazılı bildirimden tebliğinden itibaren 10 gün içinde savunmasını yapabilecektir. Uzlaştırmacının savunmasını yapması durumunda, isnat edilen eylem ile savunması; tebliğden imtina etmesi veya savunmasını belirtilen süre içerisinde yapmaması durumunda ise elde mevcut deliller ile eylem değerlendirilecektir. Eylemin değerlendirilmesi sonucunda, sicilden veya listeden çıkarma disiplin cezası verilebilecek ancak eylemin hafif niteliği göz önünde bulundurularak uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma cezası da verilebilecektir.

Öğretide bir görüş, etik ilkelere aykırı hareket edilmesi durumunda uyarma yaptırımı uygulanan uzlaştırmacının Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılacağı, uyarıya uyulmaması durumunda üçüncü fıkra gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkartılacağını düzenleyen 4'üncü fıkradan hareketle, uyarma yaptırımı uygulanacaksa savunma alınmasının şart olmadığını ifade etmektedir.³⁴⁵ Maddenin bir bütün olarak değerlendirilmesi, uyarmanın da bir disiplin yaptırımı olduğunu dikkate alarak söz konusu görüşe katılamayacağımızı ifade etmeliyiz. Bir hukuki metnin tek bir yorumunun bulunmadığı, metnin birden fazla yorumunun

³⁴⁵ Akbulut – Aksan, s. 197.

olabileceği³⁴⁶ ve hatta hukuki metinden çıkarılan birden fazla yorumdan birisinin yargı kararı haline gelmesi durumunda bile söz konusu yorumun, diğerlerinden üstün bir yorum olamayacağı³⁴⁷ kanaatinde olduğumuzdan, söz konusu yorumun da yapılabileceği ancak 49/2 gereğince, sicil ve listeden çıkarma yaptırımını yerine uyarmanın uygulanabilmesi için öncelikle savunma alınması gerektiği, ihlalin niteliğinin ancak bu durumda saptanabileceği ve uyarmanın bir disiplin cezası olduğundan hareket edersek, maddede düzenlenen üç disiplin yaptırımını da uygulamak için savunma alınmasının gerekli olduğu sonucuna varabiliriz.

Sicilden çıkarma disiplin cezası uygulanan kişilerin, hangi şartlarda tekrar sicile kaydedileceğine ilişkin açık bir düzenleme yoktur. Yönetmelik md. 49/5'in mefhumu muhalifinden, başka bir anlatımla sicilden ve listeden çıkarılmasını kendi isteyenler bakımından yeniden sicile kayıt yapılabileceği düzenlenmiş olduğundan, diğer çıkarma nedenlerinin varlığı halinde sicile tekrar kayıt olunamayacaktır.

II. TEMEL İLKELER

A. UZLAŞTIRMANIN ÖZGÜR İRADEYE DAYANMASI

Uzlaştırma bakımından önem arz eden hususlardan ilki ve en önemlisi ihtilafın taraflarının özgür iradelerine dayanmasıdır.³⁴⁸ Bu ilke taraflar açısından bakıldığında, uyuşmazlığın çözümü hususunda tarafların geleceklerini belirleme hakkının (self-determination) bir görünümü olduğu ifade edilebilir. Uzlaştırımcı açısından ise bu ilkenin görünümü uzlaştırımcının uyuşmazlığın çözümü üzerinde kolaylaştırıcı bir etkisinin olması ancak bir çözümü dayatması yetkisinin bulunmamasıdır.³⁴⁹

Uzlaştırmanın iki temel unsuru olduğunu ifade eden bazı müellifler, söz konusu unsurları (1) bağımsız bir üçüncü tarafın uyuşmazlığın çözümünü kolaylaştırması ve (2) söz konusu bağımsız üçüncü tarafın bir çözüme karar verme yetkisinin olmaması şeklinde ifade etmişlerdir.³⁵⁰ Özellikle uzlaştırımcının, tarafların özgür iradelerini ortadan kaldıracak çözümü dayatma yetkisine sahip olmasının, bu ilkeyi

346 Bu konuda bkz. Uzun, Ertuğrul, "Yorumu Hukuktan Kurtarmak", *Ankara Barosu Dergisi*, 2016/2, s. 241 vd.; ayrıca bkz. Uzun, Ertuğrul, "Hukuk Yorumdur", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXII, S. 1, 2014, ss. 99-104.

347 Bu görüşü Hans Kelsen'e dayandırmaktayız. Normativist pozitivizm adı verilen bir hukuk felsefesi okulunun kurucusu sayılan Kelsen (Uzun, *Yorumu Hukuktan Kurtarmak*, s. 246); "Öyleyse bir yasayı yorumlamanın bizi yegâne doğru karar anlamında tek bir karara götürmesi zorunlu değildir; ulaşacağımız muhtemelen pek çok karar vardır; bunların hepsi uygulanacak norma nispetle eşit değerdedir; hatta bunlardan sadece bir tanesi yargı kararı eylemiyle pozitif hukuk haline gelmiş bile olsa. Yargı kararının bir yasaya dayandığı olması demek esasında sadece, kararın, yasanın temsil ettiği çerçevede yer aldığı anlamına gelir; yani kararın, genel normun çerçevesindeki mümkün olan yegâne tekil norm olduğu değil, mümkün tekil normlardan ancak bir tanesi olduğu anlamına gelir." demektedir (Kelsen, Hans, "Yorum Teorisi Üzerine", Çev.: Aydın, Melike Belkis – Uzun, Ertuğrul, *Hukuk Kuramı*, C. 1, S. 5, Eylül – Ekim 2014, s. 47).

348 Aynı şekilde bkz. Yerdelen – Özbek – Altuntaş – Boz – Erdem – Yılmaz, s. 120.

349 Weckstein, Donald T., "In Praise of Party Empowerment – And of Mediator Activism", *Willamette Law Review*, Vol. 33, 1997, s. 501.

350 Weckstein, s. 505; Laffin, s. 571.

zedeleyeceği ifade edilmektedir.³⁵¹ Bu ilke, tarafların uzlaştırma esnasında iletişim ve müzakerelere aktif ve doğrudan katılmasını, karar alma süreçlerine rehberlik etmek için müzakereye uygulanacak ilkeleri kendilerinin seçmesini, anlaşmazlığın çözümü bakımından kendilerinin seçenekler yaratmasını, cezai uyuşmazlığın uzlaştırma süreci içinde çözülüp çözülmeyeceğine dair nihai kararı kendilerinin vermesini içermektedir. Nihai olarak tarafların ulaştığı anlaşma, kendilerine ait bir anlaşma olmalıdır.³⁵²

Uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması ilkesi karşısında özellikle arabuluculuk merkezli olarak uzlaştırmacının uyuşmazlığın çözümü noktasındaki rolü öğretide ciddi şekilde tartışılmıştır.³⁵³ 1990'lı yılların ortalarından itibaren *Riskin* tarafından, uzlaştırmacının rolü konusunda “uzlaştırmacı grid yapısı” (mediator grid) adı verilen, uzlaştırmadaki işleve dayanan uzlaştırmacı türleri oluşturulmuştur.³⁵⁴ Bu kapsamda *Riskin*, dar ve geniş ölçekte (uzlaştırmacının uyuşmazlığa yaklaşım açısına göre), değerlendirici (evaluative) ve kolaylaştırıcı (facilitative) uzlaştırmacı türlerini ortaya atmıştır. Değerlendirici uzlaştırmacı uyuşmazlığı uygun bir zemine ulaştırmak için tarafların rehberlik talep ettiği ve buna ihtiyacı olduğu varsayımına dayanarak hareket eder. Kolaylaştırıcı uzlaştırmacı ise tarafların uyuşmazlığı çözmek için makul bir zekâyâ sahip olduğu, diğer tarafla çalışabileceği ve durumu gerek uzlaştırmacıdan gerekse de taraf avukatlarından daha iyi değerlendirebileceğini varsayar.³⁵⁵ *Riskin* tarafından ileri sürülen işlevsel uzlaştırmacı türleri, öğretide bazı yazarlar tarafından uzlaştırmacının bazı durumlarda, tarafların istekleri ile sınırlı olarak değerlendirme yapması gerekliliği ileri sürülerek desteklenmiştir.³⁵⁶ Özellikle değerlendirici uzlaştırmacı tarafların özgür iradeleri ile uyuşmazlığı çözüme ilkesini tehlikeye atması ve uzlaştırmacının tarafsızlığını yitirmesi açısından eleştirilmiştir.³⁵⁷ Söz konusu eleştirileri de dikkate alan *Riskin*, 2003 yılında yayımlanmış olduğu makalesinde değerlendirici ve kolaylaştırıcı kavramları yerine yönlendirici (directive) ve açıklayıcı (elicitive)

351 Welsh, Nancy A., “The Thinning Vision of Self – Determination in Court – Connected Mediation: The Inevitable Price of Institutionalization?”, *Harvard Negotiation Law Review*, Vol. 6, No. 1, 2001, s. 49 – 52.

352 Welsh, s. 8; Texas Federal Bölge Mahkemesi, 1998 tarihinde vermiş olduğu *Allen v. Leal* kararında, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanması konusunu ele almıştır. Söz konusu kararda Mahkeme, baskının uzlaşmanın doğasında bulunduğu yönündeki görüşü reddederek baskı ve zorlamaya dayalı bir uzlaşmanın kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. Mahkeme kararı ve bu konudaki görüşlere ilişkin olarak bkz. Welsh, s. 13 vd.

353 Laffin, s. 575.

354 Riskin, Leonard L., “Understanding Mediator Orientations, Strategies and Techniques: A Grid for the Perplexed”, *Harvard Negotiation Law Review*, Vol. 1, 1996, s. 13 vd; Belirtelim ki bu öneri, özellikle hukuk davalarında arabuluculukla ilgili olarak ileri sürülmüş ancak ceza davaları bakımından uygulanabilirliği ifade edilmiştir.

355 Riskin, s. 20.

356 Imperati, Samuel J., “Mediator Practice Models: The Intersection of Ethics and Stylistic Practices in Mediation”, *Willamette Law Review*, Vol. 33, 1997, s. 743 vd.; Feerick, John D. – Izumi, Carol – Kovach, Kimberlee - Love, Lela, “Standards of Professional Conduct in Alternative Dispute Resolution”, *Journal of Dispute Resolution*, Vol. 1995, No. 1, s. 101 vd.

357 Moberly, Robert B., “Mediator Gag Rules: Is It Ethical for Mediators to Evaluate or Advise?”, *South Texas Law Review*, Vol. 38, 1997, s. 672.

kavramlarını kullanarak, daha önceki modelinin eksiklerini gidermiştir.³⁵⁸

Uzlaştırmanın amacı tarafların, dâhil oldukları bir sürecin sonucunda, ihtilafın çözümüne ulaşmalarıdır. Geleneksel ceza adaletinden farklı olarak somut olayın nasıl gerçekleştiği hususundan çok bozulan ilişkinin tekrar giderilerek, mağdurun – failin ve toplumun iyileştirilmesi esas alınır. Uzlaştırmada, ilişkinin iyileştirilmesinin sağlanabilmesi için tarafların özgür iradeleri çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir.

Avrupa Konseyinin R (99) 19 Numaralı Tavsiye Kararında, uzlaşmanın temel ilkeleri arasında tarafların aydınlatılmış rızalarının aranması, özgür iradeleri ile sürece katılmalarının istenmesi de, temel olarak bu ilkenin uygulanmasını sağlamaya yöneliktir. CMK'nın 253/6'ncı fıkrasında uzlaşma teklifinde bulunulurken aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesinin dolayısıyla amaçlarından birisi de, özgür iradenin sağlanmış olmasıdır. Yine benzer şekilde CMK'nın 253/17'nci fıkrasında özgür iradenin süreçte var olup olmadığı veya herhangi bir şekilde ifsat edilip edilmediği incelemesi Cumhuriyet savcısına (CMK md. 254'ün yapmış olduğu atıf gereğince de mahkemeye) bir görev olarak verilmiştir.

Uzlaştırma Yönetmeliğinde inceleme konumuz olan ilke ile ilgili detaylı düzenlemeler bulunmaktadır. Yönetmeliğin 5'nci maddesinde uzlaştırmanın tarafların özgür iradeleri ile gerçekleştirilmesi gerektiğinin temel ilkeler arasında düzenlenmesi konuya verilen önemi de göstermektedir. Benzer şekilde müzakerelerin gizliliğini korumaya yönelik düzenlemeler de (CMK md. 253/13; Ynt. md. 31) esasen tarafların baskı altında tutulmaması suretiyle varılan uzlaşmanın özgür iradeye dayanmasını sağlamaya çalışmaktadır.³⁵⁹

Tarafların özgür iradelerine dayanması ilkesi müzakereler esnasında taraflara uzlaşmaları veya uzlaşmamaları konusunda baskı ve yönlendirme yapılmamasının yanı sıra müzakerelere katılmaya zorlanamamasını da kapsamına almaktadır. Uzlaştırmada tarafların gerek uzlaşma teklifi için gerekse de müzakerelere katılması için zorla getirilmesine karar verilmesi durumunda özgür irade ilkesi ihlal edilmiş olacaktır. Yargıtay, önüne gelen bir olayda, CMK'nın 253'üncü maddesinin Cumhuriyet savcısına uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi veren önceki metnine göre uzlaşma teklifi için verilen zorla getirme kararını hukuka aykırı bulmuştur. Nitekim Yargıtay bu kararında; öncelikle CMK'da zorla getirme kurumuna başvurulması gereken durumların sayılmış olmasını, Kanunda şüphelinin davet edilmesi gerektiğine ilişkin düzenlemenin varlığını ve uzlaştırma kurumunun özgür iradeye dayanan yapısını göz önünde bulundurmuştur.³⁶⁰

358 Riskin, Leonard L., "Who Decides What? Rethinking the Grid of Mediator Orientations", *Dispute Resolution Magazin*, Vol. 9, Winter 2003, s. 22 vd.

359 Akbulut – Aksan, s. 44; Özgenç, Nuri Berkay, *Uzlaşma*, s. 305.

360 "Her ne kadar 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanunla değiştirilmiş olsa da, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5271 sayılı CYY'nin 253.maddesinde Cumhuriyet savcısının şüpheliye bu yasada öngörülen usule davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorması gerekmektedir.

CMK'nın 6763 sayılı Kanunla değişik metni dikkate alındığında, uzlaşma teklifinin yapılması ve müzakerelere davet ile müzakerelerin yönetimi hususunun münhasıran uzlaştırmacının yetkisinde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda artık Cumhuriyet savcısının uzlaşma teklifi için zorla getirme kararını verip veremeyeceğine ilişkin tartışmanın da önemi, özgür iradeye de dikkat çekmesi dışında bulunmamaktadır.

İkinci olarak uzlaşma teklifi ve sonrasında uzlaştırmacının kabulünün aydınlatılmış rızaya dayanması da, özgür irade ile doğrudan ilgili durumlardır. Nitekim Yönetmeliğin 5/8'nci fıkrasında uzlaştırmacının, müzakerelere başlamadan önce uzlaştırmacının temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklaması ve tarafların süreci anlamalarını sağlamasının gerekliliği düzenlenmiştir. Söz konusu aydınlatma da, uzlaştırma kararının verilmesinde tarafların özgürce hareket ederek, bilinçli davranmalarını sağlamaya yöneliktir.

Uzlaştırma müzakereleri esnasında tarafların herhangi bir baskı veya zorlamaya uğramalarını önlemek adına müzakerelerin gizliliği düzenlenmiş ve müzakerelere katılacak kişiler sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme ile de özgür iradenin üzerinde baskı oluşturabilecek unsurlardan tarafları soyutlamak amaçlanmaktadır.

Tarafların uzlaştırma sürecinden, raporun imzalanması anına kadar vazgeçebilmeleri, imza anından önceki iradelerini çekebilmeleri de doğrudan özgür irade ile ilgilidir.³⁶¹ Her ne kadar Yönetmelik md. 5/1'de tarafların anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilecekleri düzenlenmiş olsa da, Yönetmelikte geçen "anlaşma yapılana kadar" ibaresini, uzlaştırma raporuna imza konulana kadar şeklinde anlamak gereklidir. Rapora imza konulmasından sonra iradelerinden vazgeçip vazgeçemeyecekleri konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmelik hükmünün mefhum-u muhalifinden, tarafların rapora imza koymalarından sonra artık aralarında bir sözleşmenin kurulduğu, söz konusu iradelerinden vazgeçemeyecekleri sonucuna varılabilecektir. Kanaatimizce taraflar arasında kurulan bu sözleşme bakımından artık Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

Zorla getirme ise, kişi özgürlüğünü kısıtlamayı gerektirdiğinden ancak yasadaki açıkça belirtilen hallerde baş vurulabilen bir koruma tedbiridir. Yasada uzlaşma için şüphelinin 'daveti' öngörölmüş, buna karşın zorla getirilebileceğinden bahsedilmemiştir. Uzlaşma teklifinin bir 'soruşturma işlemi' olmaması ve uzlaşma kurumunun tarafların iradeleriyle gerçekleştirebilecekleri bir yasal barış yolu olması nedenleriyle, kanun koyucunun, uzlaşma hükümlerinin teklifi ya da uygulanabilmesi amacıyla kişilerin zorla getirilmesine izin vermediği anlaşılmaktadır. Şu halde, uzlaşma teklifinde bulunmak zorunda olan Cumhuriyet savcısı, huzurunda olmayan taraflar yönünden bu işlemi, CYY'na uygun olarak davet etmek suretiyle yapmalıdır." Y4CD, 31.01.2007, 2006/9889, 2007/970, karar için bkz. Kaymaz – Gökcan, s. 164; Y1CD, 16.10.2006, 1963/4396; Y4CD, 31.1.2007, 9889/970, karar için bkz. Akbulut – Aksan, s. 44.

361 Akbulut – Aksan, s. 45.

B. TARAFLARIN TEMEL HAKLARI VE MENFAATLERİNİN KORUNMASI

CMK md. 253 ve 254 kapsamında gerçekleştirilen uzlaştırma sürecinde, soruşturma veya kovuşturma evrelerinde olan ceza muhakemesi devam etmektedir. Ceza muhakemesinden doğan ve taraflara tanınan haklar, uzlaştırma sürecinde korunacak ve haklara uygun davranılacaktır.

C. TERCÜMAN HİZMETİNDEN YARARLANMA

Yönetmelik md. 5/4'te; “Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanuni temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise 5271 sayılı Kanununun 202. maddesi hükmü uygulanır” demek suretiyle, uzlaştırma sürecinde, hem teklif hem de müzakere aşamalarında tarafların birbiri ve uzlaştırmacı ile aralarında çıkacak iletişim sorununun çözülmesi için tercüman görevlendirilebileceğini düzenleme altına almıştır. Tercüman, hukuki nitelik olarak bilirkişi hizmeti olduğu için CMK md. 202 uyarınca uzlaştırma bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilecektir.³⁶²

Tercüman vasıtasıyla uzlaştırmacının tarafları bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirilmesinin yanı sıra uzlaştırmacı, taraflar ve tarafların birbiri ile iletişimlerinde de rol oynayacaktır. CMK md. 324/5 gereğince, tercüman giderleri yargılama giderleri sayılmayacak ve devlet hazinesinden karşılanacaktır.³⁶³

D. AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Uzlaştırma sürecinin başarılı bir şekilde yerine getirilmesi ve onarıcı adaletle amaçlanana ulaşılabilmesi için öncelikle taraflar, uzlaştırma kurumunun içeriği hakkında yeterince bilgi sahibi olmalıdırlar. Bu konuda aydınlatma yükümlülüğü de, sürece toplum adına katılan uzlaştırmacıya aittir. Uzlaştırma sürecine başlamadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören, uzlaştırma sürecinde sahip oldukları haklar, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaştırma sonucunda verecekleri kararların sonuçları hakkında bilgilendirilmelidir. Bilgilendirmeye dayanan bir iradenin ancak özgür irade olması mümkündür. Tarafların uzlaştırma sürecine özgür iradeleri ile iştirak etmelerinin herhangi bir hak kaybı yaratmayacağı hususunun üzerinde durulmalıdır.

Uzlaştırmacının yükümlülüğü sadece taraflara formlarda yer alan bilgilerin okunması ile sınırlı değildir. Yönetmelikte “onların süreci anlamalarını sağlar” (md. 5/8) demek suretiyle, uzlaştırmacının yükümlülüğünün tarafların anlamasını da içerdiği ifade edilmiştir.

³⁶² Yerdelen – Özbek – Altuntaş – Boz – Erdem – Yılmaz, s. 209.

³⁶³ Yerdelen – Özbek – Altuntaş – Boz – Erdem – Yılmaz, s. 209.

Yargıtay istikrarlı kararlarında, uzlaştırmacı tarafından uzlaştırmacının temel ilkeleri, uzlaştırmacının tarafsızlığı, uzlaştırma süreci ve sonuçları, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevleri, gizlilik yükümlülüğü konusunda aydınlatılmadan uzlaşma teklifinin yapılması durumunda uzlaşma teklifini hukuka uygun bir teklif olarak kabul etmemektedir.³⁶⁴

E. GİZLİLİK YÜKÜMLÜLÜĞÜ

1. Genel Olarak

Müzakerelerin gizliliği, uzlaştırmacı ve uzlaştırma müzakerelerine katılan taraflara, müzakereler esnasındaki beyanlarının gizliliğinin sağlanacağı hususunda bir güven vermekte ve bu sayede müzakereden beklenen faydanın sağlanması gerçekleştirilmektedir.³⁶⁵ Uzlaştırma müzakerelerinden beklenen, mağdurun faile, eylemin kendi üzerindeki etkilerini anlatması; failin ise eyleminin sonuçlarının farkına vararak sorumluluğunu üstlenmesini sağlamasıdır. Bu ise uzlaştırmaya tabi geçmişteki suç ile ilgili açıklamaların yapılması anlamına gelmektedir. Gizliliğin sağlanmadığı durumlarda, müzakere anlamını yitirecek, tarafların ifade ettiği hususlar diğer muhakemelerde kullanılabilir.³⁶⁶ Bu bağlamda müzakerelerin gizliliği, diyalog esasına dayalı uzlaştırma sürecinin en hayati noktası, bir anlamda Aşil topuğudur.³⁶⁷

Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculukta gizlilik yükümlülüğüyle ilgili ileri sürülen tezlerin, uzlaştırmacının bünyesine de uygun olduğu kanaatindeyiz. Bu kapsamda; müzakerelerin gizliliğinin olmaması uzlaştırma kurumunu etkisiz kılacak, müzakerelerin ifşasına yetki verilmesi genel olarak müzakere sürecini tehlikeye atacak ve daha da önemlisi uzlaştırmacının tarafsızlığını ciddi şekilde etkileyecektir.³⁶⁸ Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğinin, iki boyutunun

364 “Dosya kapsamına göre, suçta sürüklenen çocuk ...’ın üzerine atılı basit kasten yaralama suçunun, 5271 Sayılı Kanun’un 253. maddesinin, gerek 6763 Sayılı Kanun’un 34. maddesiyle yapılan değişiklik öncesindeki haline, gerekse de söz konusu değişiklik sonrası haline göre, uzlaşma kapsamında bulunduğu, 6763 Sayılı Kanun ile yapılan düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten önce usulüne uygun olarak yapılan uzlaşma tekliflerinin ise geçerli olduğu ve bu nedenle uzlaşma teklifi yapılmış ve kabul edilmemiş olan dosyalarda yeniden uzlaşma teklifi yapılmasına gerek bulunmadığı, somut olayda ise suçta sürüklenen çocuk hakkında kasten yaralama suçundan yapılan soruşturma sırasında suçta sürüklenen çocuk ...’a uzlaşma teklifi yapılmadığı gibi, müşteki ...’ın kanuni temsilcisi olan ...’in kolluk ifadesinde uzlaşmak istemediğini beyan etmişse de; **uzlaşma teklif formu imzalatılmadığı ve uzlaşmanın mahiyeti, kabul veya reddinin sonuçları hakkında da bilgi vermediğinin anlaşılması karşısında, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilerek sonucuna göre suçta sürüklenen çocuğun hukuki durumunun tayin ve takdir edilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle, 5271 Sayılı CMK’nin 309. maddesi gereğince anılan kararın bozulması lüzumunun ihbar olduğu anlaşıldı.**”Y3CD, 09.12.2019, 18619/22505.

365 Reimund, Mary Ellen, “Confidentiality in Victim Offender Mediation: A False Promise?,” *Journal of Dispute Resolution*, Vol. 2, 2004, s. 401.

366 Reimund, s. 406; Laflin, s. 620.

367 Morek, Rafal, “Nihil Silentio Utilius: Confidentiality in Mediation and Its Legal Safeguards in the EU Member States”, *ERA Forum*, Vol. 14, 2013, s. 422.

368 Gibson, Kevin, “Confidentiality in Mediation: A Moral Reassessment”, *Journal of Dispute Resolution*, Vol. 1992, No. 1, 1992, s. 40.

bulunduğu ifade edilmiştir. Kavramın dâhili boyutu, süreç içerisindeki bilgi akışını düzenlemektedir. Buna göre yapılan bireysel müzakerelerdeki bilgilerin karşı tarafa açıklanıp açıklanmayacağı hususu ile ilgilidir. Harici boyutu ise üçüncü kişilere yöneliktir ve müzakerelere katılanların, müzakerelerdeki bilgileri üçüncü kişilere ifşa etmelerini yasaklamaktadır.³⁶⁹

Uzlaştırma müzakereleri sırasında gizliliğin sağlanması ve müzakereler esnasında ileri sürülen beyan, bilgi ve belgelerin, devam eden muhakemede veya diğer muhakemelerde kullanılması, başta masumiyet karinesinden türetilebilecek bir hak olarak “*susma hakkı*”³⁷⁰ ve onun bir görünümü olan “*kendisini ve yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamama*” ilkesi gibi bazı temel hakları ihlal edecektir.³⁷¹

Avrupa Konseyi’nin R 99 (19) Numaralı Tavsiye Kararı’nın II’nci maddesinde, görüşmelerin gizliliğine değinilmiş ve tarafların anlaşması dışında görüşmelerdeki bilgi, belge ve beyanların kullanılmayacağına işaret edilmiştir. Onarıcı adalet yöntemi olarak uzlaştırmanın fail bakımından etkisi; bütünleştirici utanma, eyleminin neticelerini anlama, toplumsal normu dikkate alma gibi hangi ilkeye dayandırılırsa dayandırılırsın, bu sürecin gizliliğinin korunması elzem bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzlaştırma sürecinin gizliliğine ilişkin düzenlemeler gerek CMK md. 253’te gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliğinde yer almaktadır. CMK, gizlilik ile ilgili düzenlemeyi 13’üncü fıkrada “*Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür.*” demek suretiyle ifade etmekte akabinde ise söz konusu gizliliğin bir boyutu olarak müzakerelere katılma hakkı olan kimseleri düzenlemektedir. CMK, müzakereler sırasında yapılan açıklamalarla ilgili bir delil yasağı da düzenlemiş ve müzakereler sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma veya kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılmayacağını belirtmiştir. Uzlaştırma Yönetmeliği ise önce Temel İlkeler arasında uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğünü düzenlemiş, sonrasında 32’nci maddede bağımsız bir madde olarak müzakerelerin gizliliği ile ilgili hükümlere yer vermiştir.

Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğini açıklarken, bu temel ilkenin ilişkili olduğu hakları da düşünecek olursak, öncelikle müzakerelerin gizliliği konusunda katılma hakkı olanlara bir bilgilendirme ile başlanması gerektiği ortaya konulabilir. CMK md. 253/5’te uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin

369 Morek, s. 424, 425.

370 Bu hak bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Kocaoğlu, Serhat Sinan, “Susma Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2011/1, s. 29 vd.; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında susma hakkının değerlendirildiği bir çalışma için bkz. Berger, Mark, “Europeanizing Self-Incrimination: The Right to Remain Silent in the European Court of Human Rights”, *Columbia Journal of European Law*, Vol. 12, 2006, s. 339 vd.

371 Bkz. Kirtley, Alan, “The Mediation Privilege’s Transition from Theory to Implementation: Designing a Mediation Privilege Standart to Protect Mediation Participants, The Process and the Public Interest”, *Journal of Dispute Resolution*, Vol. 1, 1995, s. 45; Reimund, s. 406; Goolsby, Deborah Gartzke, “Note, Using Mediation in Cases of Simple Rape”, *Washington & Lee Law Review*, Vol. 47, 1990, s. 1209.

hukuki sonuçlarının kişiye anlatılacağını düzenlemek suretiyle dolayısıyla, Yönetmelik ise gizlilik yükümlülüğünü açıklama sorumluluğunu uzlaştırmacıya yüklemek suretiyle doğrudan gizliliğe ilişkin aydınlatma yükümlülüğünü yerinde bir şekilde düzenlemiştir. Belirtmeliyiz ki, Kanun uzlaşma teklifinde bulunulması hâlinde bilgilendirmenin yapılacağını düzenlerken, Yönetmelik bu yükümlülüğü müzakerelerin başlaması aşamasına çekmiştir. Bu anlamda Yönetmelik bilgilendirmenin yapılacağı aşamayı daha sonraki bir evreye çekmiş gibi durmaktadır. Bununla birlikte Yönetmeliğin ekinde yer alan Uzlaşma Teklif Formu'nun, teklifin yapılması esnasında kişinin bilgisine sunulacağı ve söz konusu Form'da bu bilgilendirmenin yapıldığı dikkate alınır, bu eksikliğin bizzat Yönetmelikte telafi edildiği görülecektir.

Müzakerelerinin gizliliğini öncelikle gizlilik yükümlülüğü kapsamındaki kişiler, ikinci olarak gizlilik yükümlülüğünün kapsamı ve son olarak yükümlülüğün ihlalinin sonuçları şeklinde üç başlık altında ele alacağız.

2. Gizlilik Yükümlülüğü Altındaki Kişiler

Müzakerelerin gizliliğinin iki sonucu bulunmaktadır. İlk sonucu müzakerelerin herkese açık olmaması, katılacak kişilerin sınırlı olmasıdır. İkinci olarak da müzakerelere katılma hakkı olanların, müzakerelerde edindiği bilgileri kamuya veya katılma hakkı olmayanlara ifşa edememesidir.³⁷²

CMK, müzakerelere katılacak kişileri sınırlandırmıştır. Nitekim müzakerelere şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî veya vekil katılabilir. Buradaki sayım, sayılan kişilere müzakerelere katılma hakkı tanımalarının yanı sıra sayılanların dışındaki kişilerin müzakerelere katılma hakkı bulunmadığını da kanaatimizce ifade etmektedir.

Uzlaştırmacı bakımından gizlilik yükümlülüğü, uzlaştırma dosyasına ilişkin evrakları teslim almakla başlamaktadır. CMK md. 253/11'e göre uzlaştırma bürosu, uzlaştırmacıya soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.³⁷³ Uzlaştırma bürosu tarafından yapılacak hatırlatma, müzakerelerin gizliliğine değil, soruşturmanın gizliliğine yöneliktir. Soruşturmanın gizliliği, müzakerelerin gizliliğine göre bir boyutuyla dar diğer boyutuyla geniş bir kavramdır. Nitekim soruşturmanın gizliliği Cumhuriyet savcısına karşı bir yükümlülük değilken, müzakerelerin gizliliği Cumhuriyet savcısına karşı da üstlenilen bir yükümlülüktür. Bu yönüyle daha geniştir. Ayrıca kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırmada, müzakerelerin gizliliği ilkesi geçerli iken soruşturmanın gizliliği ilkesi evre olarak uygulanamamaktadır. Müzakerelerin gizliliğinin dar olmasının nedeni

³⁷² Bkz. Akbulut – Aksan, s. 52.

³⁷³ Belirtelim ki, UYAP üzerinden uzlaştırmacılar gerekli belgelere elektronik ortamda erişebildiklerinden, bu hatırlatma yapılmasa bile soruşturmanın gizliliği uzlaştırmacı için uzlaştırma görevini kabul ettiği andan itibaren başlaması gerekir.

de, tarafların aksini kararlaştırabilmesidir. Soruşturmanın gizliliğini ihlal etmemek koşuluyla taraflar, müzakerelerin gizliliğinin aksini kararlaştırabilirler (Yönetmelik md. 32/2).

Kanunda ayrıca düzenleme yapılmadığı takdirde, savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.³⁷⁴ Soruşturmanın gizliliği ilkesi; lekelenmeme, masumiyet karinesi, silahların eşitliği ve adil yargılanma hakkı ile doğrudan ilişkili bir ilkedir.³⁷⁵ TCK'nın 285'nci maddesinin gerekçesinde, soruşturma evresinin gizliliğinin ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük ve gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluk olduğu, suçsuzluk karinesine riayet edilebilmesi için vazgeçilemez nitelikte olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla soruşturma evresindeki gizliliğin amacının bu evrede delillerin etkin biçimde toplanması, bunların yok edilmesi veya değiştirilmesinin engellenmesi, kişilerin henüz haklarında suç işlediği yönündeki şüphenin belli bir yoğunluğa ulaşmadan şüpheli olarak kamuya duyurulması sonucu lekelenmeme hakkının korunması olduğu anlaşılmaktadır.³⁷⁶

Soruşturma evresindeki gizliliğin iki boyutu bulunmaktadır. Öncelikle soruşturma işleminin yerine getirilmesinde ilgililerden başka kimsenin bulunmaması, ikinci boyutu ise bulunma hakkı olan kimseler dâhil olmak üzere yapılmış olan işlemlerin kamuya açıklanamamasıdır.³⁷⁷

Bu kapsamda uzlaştırmacının gizlilik kapsamındaki yükümlülüklerinin şunlar olduğunu söyleyebiliriz;

- Uzlaştırmacı, uzlaştırma bürosu tarafından kendisine verilen dosyadaki belgeleri taraflara vermemekle yükümlüdür. Her ne kadar uzlaştırmacının tarafları olan kişilerin, dosyada CMK md. 153 kapsamında bir kısıtlama kararı olmadığı sürece tüm belgeleri, kısıtlama kararı olduğu sürece de CMK md. 153/3 kapsamındaki belgeleri alma hakkı olsa da, uzlaştırmacı bu belgeleri taraflara veremeyecektir. Dosyadaki belgeler taraflarca CMK'daki ilgili hükümler uyarınca Cumhuriyet savcılığında alınmalıdır.³⁷⁸
- Uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakerelerine, müzakerelere katılma hakkı olanlar dışındaki kimseleri almamalıdır.
- Uzlaştırmacı, tarafların verdiği gizli bilgi ve belgeleri, tarafın izni olmadıkça

374 Centel, Nur – Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 103; Yenisey, Feridun – Nuhoglu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 574.

375 Çakır, Kerim, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Gizliliğin İhlali Suçu ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile İlişkisi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 18, S. 1, s. 231.

376 Ersan, Aykut, “Gizliliğin İhlali Suçu (TCK md. 285)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 8, S. 22, Ağustos 2013, s. 117.

377 Centel – Zafer, s. 103; Okuyucu Ergün bu durumu dâhili gizlilik – harici gizlilik başlıkları altında ele almaktadır (Okuyucu Ergün, Güneş, “Soruşturmanın Gizliliği”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 59 (2), 2010, s. 248).

378 *Adalet Bakanlığı Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, s. 30; Akbulut – Aksan, s. 53.

veya kanunen zorunluluk olmadıkça diğere tarafa açıklanamalıdır.

- Uzlaştırmacı gerek görevin ifası için kendisine verilen bilgi ve belgeleri gerekse de müzakereler esnasında edinmiş olduğu bilgileri üçüncü kişilere açıklamamalıdır.
- Uzlaştırmacı müzakereler esnasında öğrenmiş olduğu bilgileri Cumhuriyet savcısı da dâhil, diğere kimselere açıklamamalı, uzlaştırma raporunda suçun işlenmesine ilişkin açıklamalara yer vermemelidir.
- Uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğü, uzlaştırmacının sonuçlanmasından sonra da devam etmektedir.

Uzlaştırma müzakerelerine katılan tarafların yükümlülükleri uzlaştırmacıya göre daha dardır. Uzlaştırma müzakerelerine katılan taraflar da, soruşturmanın gizliliği ilkesine riayet etmekle yükümlüdür. Ayrıca müzakereler esnasında edinmiş olduğu bilgileri, aksi kararlaştırılmadıkça açıklamamakla da yükümlüdür. Her ne kadar Yönetmelikte, gizlilik yükümlülüğü olanlar arasında “kanuni temsilci” sayılmamışsa da, bunun bir unutmada olduğunu, müzakerelere katıldığı takdirde gizlilik yükümlülüğünün “kanuni temsilci” açısından da geçerli olduğunu ifade edebiliriz.³⁷⁹

3. Gizlilik Yükümlülüğünün Kapsamı

Gizlilik yükümlülüğünün kapsamına uzlaştırmacıya, uzlaştırma bürosu tarafından verilen belgeler dâhildir. Bunun yanı sıra taraflarca uzlaştırmacıya verilen belgeler de, veren tarafın rızası olmadıkça veya kanuni zorunluluk olmadıkça gizlilik yükümlülüğü kapsamında değildir.

Uzlaştırma sürecinde taraflarca yapılan açıklamalar da gizlilik yükümlülüğüne dâhildir. Ancak bu açıklamaların kapsamı konusunda öğretilerde farklı görüşler ileri sürülmektedir. Öncelikle uzlaştırmaya tabi suç ile ilgili açıklamaların, müzakerelerin gizliliği kapsamında olduğuna dair şüphe bulunmamaktadır. Ancak önceden işlenmiş ancak uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç ile ilgili açıklamalar yapılırsa uzlaştırmacının gizlilik yükümlülüğünün devam edip etmeyeceği tartışmalıdır. Kamu suç politikası ve suçun önlenmesini ana ilke alan bir görüş, müzakereler esnasında önceden işlenmiş bir suçla ilişkin yapılan açıklamaların gizlilik kapsamında olmaması gerektiğini ileri sürmektedir.³⁸⁰ Uzlaştırma sürecini ve özellikle onarıcı adaletin doğasını göz önüne alan diğere görüş ise geçmişte işlenen diğere suç ile ilgili açıklamaların da gizlilik kapsamında olması gerektiği aksi takdirde uzlaştırma müzakerelerinden gereken verimin alınamayacağını ifade etmektedir.³⁸¹ Uzlaştırmacının doğası ve bu doğayı düzenleyen mevzuat göz

379 Akbulut – Aksan, s. 55.

380 Reimund, s. 407; Thompson, Peter N., “Confidentiality, Competency and Confusion: The Uncertain Promise of the Mediation Privilege in Minnesota”, *Hamline Journal of Public Law and Policy*, Vol. 18, 1997, s. 365.

381 Reimund, s. 407; Kirtley, s. 45.

önünde bulundurulduğunda, uzlaştırmacıların, uzlaşmaya tabi suçlarla ilgili yapılan açıklamaları ifşa edemeyeceği ve herhangi bir makama bildiremeyeceği kanaatindeyiz. Bu bakımdan gizlilik yükümlülüğü, uzlaştırmaya tabi suça ilişkin tüm açıklamalar için geçerlidir. Hatta yapılan açıklamalar uzlaştırmaya tabi suçun niteliğini değiştirse ve hatta uzlaştırma kapsamından çıkarsa bile gizlilik yükümlülüğü devam edecektir. Unutmamalıyız ki, uzlaştırma süreci bir delil toplama aracı değildir. Müzakerelere kadar delillerin toplanması ve geçmişteki maddi olayın sınırlarının belirlenmesi gereklidir. Örneğin uzlaştırmacıya sevk edilen dosyada TCK md. 141 gereğince hırsızlık suçunun işlendiği tespiti yapılmakta ancak müzakereler esnasında failin samimi anlatımları sonucunda suçun gece vakti işlendiği (TCK md. 143) anlaşılmaktadır. TCK md. 143 uzlaştırma kapsamı dışında olmasına rağmen, uzlaştırmacı müzakereler esnasında yapılan açıklamaları, bu durumun tespiti bakımından ifşa edemeyecektir. Bilinmelidir ki, uzlaştırma müzakerelerinin misyonu, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması değil, diyalog yolu ile fail ile mağdur arasındaki ilişkinin düzeltilmesidir.

Benzer şekilde müzakereler esnasında gelecekte bir suçun işleneceği yönünde yapılan açıklamaların da gizlilik kapsamında olup olmadığı tartışılmıştır. Bu tartışmada, birçok profesyonel meslek grubunun etik kodlarının, gelecekte beden bütünlüğüne yönelecek zararlar veya ölümlerle sonuçlanabilecek olaylar bakımından gizlilik yükümlülüğüne istisna tanıdığı noktasına vurgu yapılmaktadır.³⁸² Bu tür tehditlerin gizlilik yükümlülüğü kapsamında olmaması ve yetkili makamlara bildirim yapılması gerektiği ifade edilmektedir.³⁸³ Amerikan hukukunda özellikle emsal nitelikteki *Tarasoff v. Regents of the University of California*³⁸⁴ kararı örnek gösterilerek, uzlaştırmacıların da, gelecekte işlenecek suçların varlığını bildirmeleri gerektiği ifade edilmektedir. Fail tarafından müzakereler esnasında ifade edilen ancak uzlaştırma dosyasında yer almayan suçlar bakımından da, geleceğe ilişkin bir tehdit oluşturuyorsa, suçun etkileri sınırlandırılmışsa gizlilik yükümlülüğü kapsamında olduğu kanaatindeyiz.³⁸⁵ Uzlaştırmacının, yakın bir zamanda işlenecek, sonuçları itibariyle ağır bir suç hakkındaki bilgisini yetkili makamlara iletmesinin, gizlilik yükümlülüğünü ihlal olmayacağı, Avrupa Konseyi'nin R (99) 19 numaralı kararında 30'uncu madde olarak yer almaktadır.³⁸⁶

382 Sharp, Dennis, "The Many Faces of Mediation Confidentiality", *Dispute Resolution Journal*, Vol. 53, 1998, s. 61.

383 Thompson, s. 365.

384 551 P. 2d 334 (1976). Bu davada, Poddar isimli bir hasta, psikiyatristine ismini vermediği ancak belirlenebilecek bir kadını öldüreceğini söylemiştir. Psikiyatristin, yerleşke polisine gerekli bilgiyi vermesinden sonra Poddar gözaltına alınır ancak potansiyel mağdura bilgi vermeden serbest bırakılır. Poddar, terapiyi sonlandırır ve Tarasoff'u iki ay sonra öldürür. Mahkeme, bu davada psikiyatristlerin, şiddet eğilimi gösteren hastalarından kamunun korunması için öğrenmiş olduğu bilgiyi ifşa etmekle yükümlü olduklarını ifade etmiştir (Reimund, s. 408).

385 Aynı yönde bkz. Akbulut – Aksan, s. 54; farklı bir görüş için bkz. Özen, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, 3. Baskı, Ankara 2018, s. 92.

386 "30. Gizlilik ilkesinin varlığına rağmen uzlaştırmacı (mediator), uzlaştırma sürecinin işleyişi esnasında, yakın bir zamanda işleme ihtimali olan ağır bir suç hakkında edindiği herhangi bir bilgiyi, yetkili mercilere

Varmış olduğumuz bu kanaata şu noktada bir itiraz gelebilir. Yerine getirdiği faaliyetin kamusal bir faaliyet³⁸⁷ olduğu noktasında bir şüphe bulunmayan uzlaştırmacı, TCK md. 6/1-c bağlamında kamu görevlisidir.³⁸⁸ Kamu görevlisi, görevi gereği öğrenmiş olduğu re'sen soruşturulan bir suççu bildirmekle yükümlüdür ve söz konusu yükümlülüğün ihlali TCK md. 279'da suç olarak düzenlenmiştir. TCK md. 279'a göre kamu görevlisi, kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenmelidir. Bu öğrenmeye rağmen durumu yetkili makamlara bildirmede ihmal eder veya gecikme gösterirse cezalandırılacaktır.³⁸⁹ Öncelikle suçun oluşması için re'sen soruşturulan bir suçun varlığı gereklidir. Eğer müzakereler esnasında işlendiği bildirilen suç, şikâyete tabi bir suç ise bildirim yükümlülüğü doğmayacaktır. İkinci olarak ise suçun görevle bağlantılı olarak öğrenilmesi gereklidir. Görevle bağlantılı suç kavramının anlamlandırılması için öğretiyeye bakıldığında suçla görev arasında herhangi bir bağlantının bulunmasının yeterli kabul edildiği görülmektedir.³⁹⁰ Bu bağlantı görevini yaptığı sırada öğrenmesi şeklinde olabileceği gibi suçun kamu görevi dolayısıyla – vasıtasıyla öğrenilmesini de görevle bağlantılı olarak kabul eden görüşler bulunmaktadır.³⁹¹ Görevle bağlantılı suç kavramını konumuz bakımından görevle bir bağlantısı olan suç olarak anlamakta ve görev sırasında öğrenilen ancak görevle bağlantılı olmayan suçun bu kapsamda değerlendirilmemesi gerektiği kanaatini taşımaktayız. Uzlaştırmacının kamu görevlisi olma özelliği, uzlaştırma için kendisine sevk edilen suç ile sınırlıdır. Bu kapsamda müzakereler esnasında başka suçların işlendiğini öğrense bile, öğrenmiş olduğu diğer suçlar bakımından devam eden bir kamu görevi bulunmadığı için bildirim yükümlülüğü olmadığı kanaatindeyiz. Bu açıdan TCK md. 279 bakımından fail olabilmesi mümkün değildir. Bir an için fail olduğu kabul edilse bile, CMK md. 253/13, müzakerelerin gizliliğini bir yükümlülük olarak düzenlediği için TCK md. 279 kapsamında bildirimde bulunmayan uzlaştırmacı bakımından kanun hükmünü icra hukuka uygunluk nedeninin bulunduğunu, bundan dolayı da tipik fiilin hukuka aykırı olamayacağı düşüncesindeyiz.³⁹²

ya da ilgili kişilere iletmelidir.”

387 Ceza hukukunda kamusal faaliyete ilişkin açıklamalar ve kamu görevlisi kavramı için bkz. Gökcan, Hasan Tahsin, “Türk Ceza Kanunu Uygulamasında Kamu Görevlisi Kavramı”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C. 3, S. 2, 2015, s. 151.

388 Ekici Şahin – Yemenici, s. 495.

389 Bu suç tipi açısından bkz. Hafizoğulları, Zeki – Acar, Bülent Hayri, “Suçu Bildirmeme Suçları”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S.1, Ocak 2016, s. 90 vd.

390 Hafizoğulları – Acar, s. 192.

391 Bahriyeli, Kemal, *Türk Ceza Kanunu'nda Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi Suçu (TCK m. 279)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 33.

392 Burada bir görüş olarak yükümlülüklerin çatışması da ileri sürülebilir. Bir yandan müzakerelerin gizliliği kapsamında müzakerelerde ileri sürülen beyanları ifşa etmeme, diğer taraftan ise müzakerelerde işlendiği iddia edilen bir suççu bildirme yükümlülükleri çatışmaktadır. Ancak yükümlülüklerin çatışması durumunun hukuka uygunluk nedeni mi yoksa kusurluluğu kaldıran bir neden mi olduğu tartışmalı olduğu için kanun hükmünü icra hukuka uygunluk nedeninin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Bu konuda bkz. Bacaksız, Pınar, “Ceza Hukukunda Yükümlülüklerin Çatışması”, *Ceza Hukuku Dergisi*, C. 8, S. 21, Nisan 2013, s. 126 vd.

Üçüncü bir durum olarak müzakereler esnasında bir suçun işlenmesi söz konusu olabilir. Bu durumda TCK md. 278 kapsamına giren bir durumun varlığı halinde, başka bir deyişle işlenmekte olan bir suç veya işlenmiş olmakla birlikte etkileri sınırlandırılabilir bir suçun mevcudiyeti halinde, herkes bakımından geçerli olan ihbar yükümlülüğü uzlaştırmacı bakımından geçerli olacaktır. İşlenmekte olan suç ile kastedilen, suçun icra hareketlerine başlanması ancak sona ermemiş olmasıdır.³⁹³ Neticelerinin sınırlandırılması olanağı ise neticeli suçlarda, neticenin haksızlığının daha da yoğunlaşması tehlikesini ifade etmektedir.³⁹⁴ Örneğin uzlaştırma müzakereleri esnasında taraflardan birinin diğerini bıçakla yaraladığını ve yaralama eyleminin icra hareketlerinin devam ettiğini gören uzlaştırmacının TCK md. 278 kapsamında işlenmekte olan bir suç olduğu için yaralama eyleminde icra hareketleri tamamlanmış olmasına rağmen kişinin ölme riskinin bulunduğu durumlarda ise neticelerin sınırlandırılması olanağı olan bir suç kapsamında bildirim yükümlülüğü vardır.

4. Gizlilik Yükümlülüğünün İhlalinin Sonuçları

a. Disiplin Hukukundan Kaynaklanan Sorumluluk

Gizlilik yükümlülüğünün ihlalinin ilk sonucu uzlaştırmacı bakımından disiplin sorumluluğu şeklinde kendini göstermektedir. Nitekim uzlaştırmacının kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini koruması, tarafsızlığı ve gizlilik yükümlülüğü temel ilkeler arasında düzenlenmiştir (Yönetmelik md. 5). Aynı zamanda uzlaştırmacının “görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız yerine getirmesi”, “tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde ... menfaat temin etmemesi” ve “görevinin saygınlığını ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyen ... davranışlardan kaçınması” etik ilkeler arasında yer almaktadır (Yönetmelik md. 6).

Uzlaştırmacının, kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde ve sürekli yerine getirmemesi ve etik ilkelere aykırı davranması durumunda bazı disiplin yaptırımları uygulanabilecektir (Yönetmelik md. 49/2). Söz konusu disiplin yaptırımları uyarı, bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma veya sicilden çıkarma şeklinde olabilir.

b. Ceza Hukukundan Kaynaklanan Sorumluluk

Gizlilik yükümlülüğünün ihlali uzlaştırmacı ve taraflar bakımından farklı suçların oluşmasına sebebiyet verebilir. Öncelikle gizlilik yükümlülüğünün ihlalinin TCK md. 285'te yer verilen gizliliği ihlal suçunun unsurlarını oluşturması durumunda,

393 Bkz. Erdem, Mustafa Ruhan, “Suçu Bildirmeme Suçu (TCK m. 278)”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, C. 21, S. 80, Ocak 2009, s. 112; Ayrıca bkz. Işık, Göksu, “Hukuki Güvenlik İlkesi Bağlamında Suçu Bildirmeme Suçu”, *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 6, Aralık 2017, s. 163 vd; Hafizoğulları – Acar, s. 187 vd.

394 Erdem, s. 113; Hafizoğulları – Acar, s. 188.

ilgili suç söz konusu olabilecektir. Benzer şekilde TCK md. 258’de yer alan göreve ilişkin sırrın açıklanması da söz konusu olabilecektir. Her iki suç bakımından farklılık ifşa edilen bilginin mahiyetidir. Nitekim TCK md. 258 kapsamındaki bilgi ve belgenin gizli kalması gereken bilgi ve belge olması gereklidir.³⁹⁵ İfşa edilen bilginin TCK md. 285 veya 258 kapsamında olmadığı durumlarda, uzlaştırmacı bakımından öncelikle kamu görevlisi olmasından dolayı görevi kötüye kullanma suçunun (TCK md. 257/1) oluşumu düşünülebilir. Ayrıca ifşa edilen bilginin mahiyetine göre kişisel verilerin hukuka aykırı olarak verilmesi veya yayılması suçu da oluşabilecektir (TCK md. 136). Örneğin uzlaştırma raporunu sosyal medya hesabından yayımlayan uzlaştırmacı bakımından, söz konusu verileri hukuka aykırı olarak elde etmediği için TCK md. 135 oluşmazken, TCK md. 136 söz konusu olabilecektir.³⁹⁶

Taraflar bakımından ise TCK md. 285 veya ifşa edilen bilginin mahiyetine göre TCK md. 136 oluşabilecektir.

Uzlaştırmanın kovuşturma evresinde uygulandığı durumlarda, kovuşturma evresi kural olarak aleni olduğundan dolayı, soruşturmanın gizliliğine ilişkin hükümler uygulanamayacaktır. Bununla birlikte kovuşturma aşamasında yapılan uzlaştırmada da, müzakereler gizliliği korunacaktır. Ancak bu durumda TCK md. 285’in uygulanması söz konusu olamayacaktır.

c. Delil Yasağı Olarak Dikkate Alınması

Gizlilik yükümlülüğünün diğer bir sonucu ise ifşa edilen bilginin delil yasağı olması ve muhakemede kullanılamamasıdır. CMK md. 253/20’de uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar delil yasağı kabul edilmiş ve ceza, hukuk veya disiplin muhakemesinde kullanılamayacağı belirtilmiştir. Yönetmelik söz konusu delil yasağının kapsamını genişletmiş ve Kanunun müzakereler ile sınırladığı kapsamı, uzlaştırma sürecinin bütününe teşmil etmiştir. Dolayısıyla süreçte yapılan açıklamalar delil olarak kullanılamayacaktır.³⁹⁷

Müzakerelerin gizliliğinin bir sonucu olarak uzlaştırmacı ve taraflar, uzlaştırma müzakereleri sırasındaki açıklamaları ifşa edemeyeceği gibi uzlaştırmacı ve taraflar, bu olayla ilgili olarak tanık sıfatıyla da dinlenemeyecektir.

Yönetmelikte delil yasağı konusunda bir istisna da düzenlenmiştir. Nitekim daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların delil olma niteliğini engellemeyecektir.

395 Akbulut – Aksan, s. 53, 54.

396 Bu suç tipi hakkında detaylı bilgi için bkz. Dülger, Murat Volkan, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, Hukuk Akademisi, 2. Baskı, İstanbul 2019, s. 574 vd.

397 Arabuluculukla ilgili mukayeseli hukuktaki düzenlemeler için bkz. Morek, s. 430 vd.

d. Tarafların Gizlilik Yükümlülüğünün Kaldırılması Noktasında Anlaşması

Uzlaştırma Yönetmeliğinin 32'nci maddesinin 2'nci fıkrasında, uzlaştırmacının uzlaştırma müzakereleri sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutma yükümlülüğünü düzenleyen 1'nci fıkrasının, aksi kararlaştırılmadığı takdirde taraflar, müdafî ve vekiller bakımından geçerli olduğunu düzenlemiştir.

5. Tarafların Uzlaşmasını Sağlayacak Tedbirlerin Alınması

Taraflar arasındaki ihtilafların çözüm yöntemlerinden birisi olan uzlaştırmada, söz konusu amaca hizmet eden uzlaştırmacının özel bir misyonu da bulundurmaktadır. Uzlaştırmacı, tarafların gönüllü katılımları ile ihtilafın çözülmesini, suçun devam eden ve gelecekteki etkilerini ortadan kaldırmayı, tarafların duygu çözümlerini de göz önünde bulunduracak şekilde hedeflemektedir. Belirtilen amaca ulaşması öncelikle uzlaştırma sürecinin başında tarafların bilgilendirilmeye dayanan, ifsat edilmemiş iradeleri ile sürece katılmaları ile mümkün olacaktır. Bu durumu Yönetmelik 5/9'uncu maddesinde; *“Uzlaştırmacı, tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır”* demek suretiyle vurgulamıştır.

Tarafların özgür ve aydınlatılmış rızaları ile sürece katılmaları kadar süreç esnasında ortaya çıkabilecek ve uzlaştırmayı engelleyecek faktörlerin de ortadan kaldırılması gerekir. Bu faktörlerin hepsini önceden belirleyerek, sınırlı bir şekilde sayabilmek olası olmadığından dolayı Yönetmelik genel bir düzenleme yaparak, uzlaştırmacının başarıyı olumsuz etkileyeceğini düşündüğü hususlarda tedbirleri almasını bir yükümlülük olarak getirmiştir. Uzlaştırmada taraflarla ilk temas anından itibaren, tarafların tümünün katıldığı veya taraflarla ayrı ayrı yapılan müzakerelerde, suçun etkilerinin görüşüldüğü ve mağdurun suçun kendi üzerindeki etkilerini açıkladığı toplantılarda ve nihayetinde taraflarca kabul edilen zararın giderilmesi için belirlenen gerekliliklerin ele alındığı aşamada, tarafların özgür iradesini etkileyecek, süreçten duyuracakları tatmini azaltacak, uzlaştırmacının tarafsızlığını zedeleyecek her türlü durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

III. ETİK İLKELER

A. GENEL OLARAK

Uyuşmazlığın tarafları için güven telkin etmesi gerekli olan uzlaştırmacılar için etik kuralların oluşturulması zorunludur. Söz konusu kuralların oluşturulmasında mukayeseli hukukta gayretler görülmektedir.³⁹⁸ Özellikle alternatif uyuşmazlık

398 Özbek, *Mağdur – Fail Uzlaştırması*, s. 176, 177; Avustralya Etik Kodları hakkında bkz. Noone, Mary Anne

çözüm yollarında görevli olan arabulucular için getirilen söz konusu etik kodlar, ceza hukuku uyumsuzluğunu çözmeye çalışan uzlaştırmacılar için de uygulanabilir niteliktedir. Bu kapsamda örneğin Amerika’da, Amerikan Arabulucular Derneği (the American Arbitration Association), Amerikan Barolar Birliğinin Uyuşmazlık Çözüm Birimi (the American Bar Association’s Section of Dispute Resolution) ve Uyuşmazlık Çözüm Profesyonelleri Topluluğu (the Society of Professionals in Dispute Resolution) tarafından oluşturulan bir ortak komite tarafından 1994 yılında etik kodlar oluşturulmuştur. Bu etik kodlar, bazı noktalarda eleştirilmekle birlikte³⁹⁹, birçok eyalet tarafından kendi etik kodlarının oluşturulmasında kullanılmıştır. 1994 yılında oluşturulan Etik Kodlar, 2005 yılında revize edilmiştir. 1994 yılında oluşturulan Etik Kodlar, uzlaştırma bakımından da önem arz eden üç temel üzerine inşa edilmiştir; 1. Arabulucu etik kodları için bir rehber olarak kullanılmak, 2. Tarafları bilgilendirmek, 3. Arabuluculukta kamu güvenini desteklemek.⁴⁰⁰

2005 Etik Kodlarında arabuluculuk, uzlaştırmaya çok yakın bir şekilde tanımlanmıştır. Buna göre; “*arabuluculuk, tarafsız bir üçüncü tarafça, uyumsuzluğun taraflarınca özgür irade ile anlaşmaya varılması suretiyle uyumsuzluğun çözümünün kolaylaştırılması sürecidir*”.⁴⁰¹ Etik Kodlar, 9 ayrı bölümde incelenmiştir; özgür irade, tarafsızlık, menfaatlerin çatışması, yeterlilik, gizlilik, sürecin kalitesi, reklam ve talep, ücretler ve arabuluculuk sürecindeki yükümlülüklerdir. 1994 tarihli Etik Kodlar, mümkün olduğu kadar kapsayıcı olmak amacıyla avukat arabulucular ile diğer arabulucular arasında herhangi bir farklılık düzenlenmemektedir.⁴⁰² Söz konusu yükümlülüklerin, uzlaştırmacının nitelikleri ile benzerlikleri göze çarpmaktadır.

– Lola Akin Ojelabi, “Ethical Challenges for Mediators Around the Globe: An Australian Perspective”, *Washington University Journal of Law & Policy*, Vol. 45, 2014, s. 145 vd.; Yoğun teknoloji kullanımının söz konusu olduğu uyumsuzluk çözümleri bakımından çevrimiçi etik kodlar hakkında bkz. Wing, Leah, “Ethical Principles for Online Dispute Resolution, A GPS Device for the Field”, *International Journal on Online Dispute Resolution*, Vol. 3, No. 1, 2016, s. 12 vd.

399 Etik kodlar, özellik ve detay gerektiren görev alanlarında anlamca geniş ve belirsiz olduğu yönünde eleştirilmenin yanı sıra (Meadow, Carrie Menkel, “Ethics in Alternative Dispute Resolution: New Issues, No Answers from the Adversary Conception of Lawyers’ Responsibilities”, *South Texas Law Review*, Vol. 38, 1997, s. 451, dn. 4); arabuluculukta taraflar için bilgi ihtiva etmeyen arabulucular için ise yetersiz olduğu konusunda bkz. (Henikoff, Jamie – Moffitt, Michael, “Practitioners’ Corner: Remodeling the Model Standards of Conduct of Mediators”, *Harvard Negotiation Law Review*, Vol. 2, 1997, s. 87)

400 Weidner, Laure E., “Model Standards of Conduct for Mediators (2005)”, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, Vol. 21, No. 2, 2006, s. 550.

401 2005’te yapılan arabuluculuk tanımında, iletişim ve müzakerelerin yanı sıra taraflarca karar almanın desteklenmesine vurgu yapılmıştır (Weidner, s. 554).

402 Weidner, s. 550; Ayrıca bkz. Feerick, John – Izumi, Carol – Kovach, Kimberlee – Love, Lela – Moberly, Robert – Riskin, Leonard – Sherman, Edward, “Symposium - Standards of Professional Conduct in Alternative Dispute Resolution”, *Journal of Dispute Resolution*, Vol. 95, 1995, s. 96.

B. GÖREVİNİ DÜRÜSTLÜK KURALINA UYGUN YERİNE GETİRMESİ

Uzlaştırmacıya ilişkin etik kurallarından ilki Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin 1/a bendinde dürüstlük olarak belirlenmiştir. Uzlaştırmacı; *“görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir.”* Düzenlemeye bakıldığında, dürüstlük kurallarının, tarafsızlıkla iç içe yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeni, tarafsızlığın dürüstlük ile çok yakın ilişki içinde olması, birbirleri arasında varoluşsal bir ilişkinin mevcut olmasıdır. Tarafsızlık ancak dürüstlük ilkesi çerçevesinde anlam kazanabilecektir.⁴⁰³

Dürüstlük kuralının ne olduğu Kanunda tanımlanmamakla beraber, TMK md. 2'de, hakkın kötüye kullanılması yasağı ile birlikte dürüstlük kuralı; *“Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır.”* şeklinde düzenlenmiştir. Hakkın kötüye kullanılması ile birlikte dürüstlük ilkesi, hukukun hemen her alanında üstün bir norm olarak, hukuki sonuç doğuran tüm insan davranışları ve sosyal ilişkilerde kişilerin haklarını kullanırken, makul düzeyde, ahlaklı, dürüst bir insan gibi davranması gerekliliğini içermektedir.⁴⁰⁴ Objektif iyi niyet de denilen dürüstlük kuralı, *“gerçekleşen belirli bir olayda kişinin duygu ve düşünceleri veya iç âlemine ilişkin diğer öğeleri esas alınmamakta, toplum içinde diğer normal (ortalama) kişilerden böyle bir durumda nasıl davranması bekleniyorsa, olayla ilgisi olan kişiden de aynısı beklenmektedir.”*⁴⁰⁵

Etik yönü de ağır basan dürüstlük kuralı, kanundan doğan hakların kullanılmasında görevinden ötürü dikkate alınması gereken, hukukun her alanında geçerli olan bir hukuk ilkesidir. Uzlaştırmacıların, görevini yerine getirirken usul ve esasların Kanun ve Yönetmelikten kaynaklanmış olması ve uzlaştırmacılığın esas olarak tarafların güveni üzerine yerine getirilebilen bir görev olmasından dolayı dürüst davranma yükümlülükleri söz konusudur.⁴⁰⁶

Uzlaştırmacının uzlaştırma sürecinde taraflarla olan ilişkilerinde, genel ve objektif davranış kurallarının çerçevesi dürüstlük ilkesi ile çizilebilecektir. Bu kapsamda uzlaştırmacı, dürüstlük kuralına uygun davranmakla görevini yerine getirirken, namuslu, dürüst ve makul bir insandan beklenen davranışları

403 Akbulut – Aksan, s. 211.

404 Alaslan, Fatma, “Medeni Hukuk’da Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, Ekim 2016, 414, 415; Çakrak, Recep – İldeş, Samet, “Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Dürüstlük Kuralı ve Uygulama Alanı”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, Aralık 2014, s. 49.

405 Alaslan, s. 416; Çakrak – İldeş, s. 49.

406 Avukatlar bakımından dürüst davranma yükümlülüklerinin incelenmesi, uzlaştırmacılar bakımından da, yerine getirdikleri kamu görevinden dolayı önem arz etmektedir. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz. Konca, Nesibe Kurt, “Dürüstlük Kuralı Perspektifinden Avukatlık Mesleği”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, Nisan – Mayıs 2020, s. 2052 vd.

göstermelidir.⁴⁰⁷Uzlaştırıcı taraflarla birlikte görüşecekse, onları aynı anda görüşme odasına alması, tarafların birisine öncelik tanıması, tarafları görüşme odasında oturturken birisini daha ayrıcalıklı gösterecek şekilde müzakere konumu aldırması, müzakereleri ayrı ayrı yürütürken, diğerinin menfaatini ihlal edecek herhangi bir girişimde bulunmaması, uzlaştırma konusu dışında uzlaştırma süreci içerisinde taraflarla sosyal ilişki sınırlarını aşmaması dürüstlük kurallarının çıkarılarak uzlaştırıcıya uygulanacak objektif davranış kurallarıdır.⁴⁰⁸

C. BAĞIMSIZLIĞI

Bağımsızlıkla ilgili özellikle hukuk alanında yapılan çalışmalar, yargı ve mahkemenin bağımsızlığına hasredilmiştir. Bu dar bakış açısından yargılama makamını oluşturan hâkimin görevini icra ederken hiçbir etki ile baskı altına alınamaması ve hiçbir kişi veya merciden emir almaması, özgür olması anlamında kullanılmaktadır.⁴⁰⁹ Bu anlamda bağımsızlığın amacı, Anayasa Mahkemesinin de bir kararında ifade ettiği gibi “*bireylere her türlü etki, baskı, yönlendirme ve kuşkuğundan uzak kalınarak adaletin dağıtılacağı güven ve inancı vermektir.*”⁴¹⁰ Bağımsızlık, hâkimin üstünlüğünü sağlamak için değil, hak arama özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılabilmesi için vazgeçilmez bir koşuldur.⁴¹¹

Bağımsızlık çeşitli boyutlarda tasnife tabi tutularak incelenebilmektedir. Konumuz bakımından önemi olan görevi yapan kişinin diğer devlet organları veya kamusal yetkeyi kullananlara karşı bağımsızlığı olan “*dış bağımsızlık*” ile eşdeğer görevleri yapan, yatay seviyedeki kişilerin etkilerine maruz kalmamalarını ifade eden “*iç bağımsızlıktır.*”⁴¹² Bağımsızlık, görevi yerine getirecek kişinin sadece görevlendirilmesindeki usulle ilgili değildir. Bunun yanı sıra özlük hakları ve çalışma koşulları ile de bağlantılıdır.⁴¹³ Bağımsızlık, tarafsızlıktan farklı olarak adaletin sağlanması için değil, adaletin var olduğunun görülmesi için gereklidir.⁴¹⁴

407 Akbulut – Aksan, s. 212.

408 Osmanlı İmparatorluğunda kadının dürüstlük kurallarına ilişkin uygulamalar, çalışma konumuz bakımından yol gösterici olacaktır. Bu konuda bkz. Vatansver Öztürk, Müge, “Osmanlı Kadı Yargılamasında Dürüstlük Kuralı”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 1, Haziran 2016, s. 100 vd.

409 Centel, Nur, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Hâkimin Tarafsızlığı*, İstanbul 1996, s. 6; Değirmenci, *Adil Yargulanma*, s. 135; “*Yargı bağımsızlığı, hâkimin, görevini özellikle yasama ve yürütmeden gelebilecek etkilerden bağımsız olarak, sadece hukuka ve vicdani kanaate göre yerine getirmesidir.*” (Özkorkut, Nevil Ünal, “Yargı Bağımsızlığı Açısından Osmanlı’da ve Günümüz Türkiye’sinde Yargıya Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 57, S. 1, 2008, s. 228).

410 AYM, 15.10.2002, 2001/309, 2002/91; Karar ve değerlendirmesi için bkz. Ergül, Ozan, “Anayasa Mahkemesi ve Hâkim Tarafsızlığı”, *TBB Dergisi*, S. 54, 2004, s. 245 vd.

411 Erol, Mesut, “Kanada’da Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı”, *TBB Dergisi*, S. 86, 2009, s. 314 vd.

412 Bu konuda bkz. İştin, İnanç, “Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 13 (2), 2014, s. 290 vd.

413 Yüksel, Saadet, “Türk Anayasa Hukukunda Hâkimlerin Bağımsızlığına Genel Bir Bakış”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXX, S. 2, 2012, s. 71.

414 Tosun, Özge, “Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 8, S. 84, Ağustos 2013, s. 94.

Uzlaştırmacının bağımsızlığı, mahkemelerin bağımsızlığına paralel olarak uzlaştırmacının hiçbir kişiden, kurumdan, merciden emir ve talimat almadan görevini yerine getirmesi olarak tanımlanabilir.⁴¹⁵ Uzlaştırmacıların bağımsızlığına Avrupa Konseyi'nin R 89 (99) sayılı Kararında vurgu yapılmıştır. Kararın 20'nci maddesinde, uzlaştırma hizmetlerinin, görevlerini yerine getirmeye yetecek ölçüde özerkliğe sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Uzlaştırmacıların seçilmesi, eğitilmesi ve değerlendirilmesi usulleri kadar, uzlaştırmacılık yapabilmek için gerekli olan ehliyet standartları ve etik kuralların da oluşturulması gerektiği ve yetkili bir kuruluş tarafından söz konusu hizmetlerin izlenmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

Yönetmelikte de, bağımsızlık ilkesine vurgu yapıldığı görülmektedir. Yönetmelik md. 6/1-a'da; “görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız” olarak yerine getirmesinden bahsedilmektedir.

Mahkemelerin ve hâkimin bağımsızlığına ilişkin esaslardan hareket edildiğinden, uzlaştırmacının bağımsızlığını da, görevini yaparken hiçbir organ, makam veya kişiden emir talimat almaması, kendisine tavsiye ve telkinde bulunulmaması eksenine oturtabiliriz. Gerek CMK'ya egemen olan düşünceden gerekse de Yönetmelik hükümlerinin incelenmesinden çıkan sonuç şudur ki; uzlaştırmacı uzlaştırma dosyasını teslim aldıktan sonra onarıcı adalete egemen olan felsefi ilkeler doğrultusunda hareket etmeli, kendisini görevlendiren savcı da dâhil olmak üzere hiçbir kimse uzlaştırmacıya emir ve talimat verememelidir. Buradaki hiç kimse kavramı içerisinde soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise mahkemenin dâhil olduğu şüphesizdir.

Uzlaştırma Yönetmeliği, uzlaştırmacıların bağımsızlığını, uzlaştırmacı sicilinin tutulmasını Bakanlık denetimine vermek ve uzlaştırmacı görevlendirmesinin otomatik tevzi esaslarına tabi kılmak suretiyle sağlamaya çalışmıştır. Uzlaştırmacıların eğitimleri ve denetimleri büyük ölçüde Bakanlık tarafından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte uzlaştırmacının münferiden görevlendirildiği dosyalar bakımından denetimi Cumhuriyet savcısının sorumluluğundadır. Yönetmelik md. 45'te “Uzlaştırmacılar hakkında Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak denetim ve performans değerlendirmeleri ile sonuçlarının” tutulduğu kayıtlar “denetim ve performans kayıtları” olarak isimlendirilmiştir. Bu kayıtlar, Cumhuriyet savcılığında tutuluyor olmasına rağmen, söz konusu kayıtlara hukuki sonuç ancak Bakanlık tarafından yapılan disiplin soruşturması ile bağlanmaktadır. Dolayısıyla denetim ve takibi yapan makam ile söz konusu denetim raporuna göre disiplin işlemlerini uygulayan makam birbirinden ayrılmak suretiyle bağımsızlık sağlanmaya çalışılmıştır.

415 İçer, Zafer, “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırmacının Özellikleri ve Uyması Gereken Etik İlkeler”, *Legal Hukuk Dergisi*, C. 16, S. 182, 2018, s. 708.

CMK, 253/14'te, uzlaştırmacı ile savcı arasındaki koordinasyonla ilgili çok hassas bir dil kullanmıştır. Nitekim düzenlemeye göre “*Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir*”. Yönetmelik 31/2'ye göre; “*Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir*”. Yönetmelikte, Kanunda verilmesi düzenlenen talimatın sınırları çizilmiştir.

D. TARAFSIZLIĞI

Uzlaştırma, kişiler arasındaki çatışmaların çözümünü, *Christie*'nin savunduğu şekilde çatışma üzerinde mülkiyet hakkına sahip olanlara teslim etmek suretiyle sağlamaktadır. Bu noktada uzlaştırmacının, çatışmanın çözümü esnasındaki stratejisinin, uzlaştırma kurumunun da amaçları ile uygunluk arz etmesi gereklidir. Uzlaştırmacının rolü konusunda genel kabul gören strateji tekniklerinin uygulanmasının sonucu olarak, uzlaştırmacı tarafları tatmin edecek bir çözümün araştırılması için taraflara değerlendirme, kolaylaştırma ve yardım hizmetini sağlayabilir ancak çözümün ne olacağı konusunda bir karar veremez.⁴¹⁶

Uzlaştırma, basit bir evrakların tamamlanması faaliyeti olarak görülmemelidir. Uzlaştırmacı, faaliyetini icra ederken değişik seviyelerde ve bazı durumlarda kişiler arası çok derin ihtilaflar ile karşılaşabilir. Bu tür ihtilafların çözümü de, uzlaştırmacının değişik problem çözme yöntemlerini kullanmasını gerektirebilir.

Dünya genelinde birçok kıta ve ülkeden arabulucuların (arabulucu kelimesini hem özel hukuk uyuşmazlıkları hem de ceza uyuşmazlıklarında ihtilafı çözenleri ifade etmek için kullandık) katıldığı bir çalışmadan çıkan sonuca göre arabulucuların karşılaştığı en önemli problemlerden birisi, arabuluculuğun ne olduğu ve arabulucunun görevi konusunda tarafları, taraf vekilleri ve kamuyu aydınlatmaya çalışmak olduğu ortaya çıkmıştır.⁴¹⁷ Bu durumda özelde uzlaştırmacının sorun çözme stratejisini değiştirebilmekte, uzlaştırmacı tarafsız bir rolden, taraflara çözüm öneren ve hatta çözüme zorlayan baskıcı bir role evrilmesine yol açabilmektedir.

Tarafsızlık, 2005 Amerikan Arabuluculuk Etik Kodlarına göre “*tarafgirlikten, önyargı ve iltimastan uzak olma*” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴¹⁸ Uzlaştırmacının tarafsızlığı, çatışma çözümlerine ilişkin alanyazına bakıldığında, çatışma çözüm stratejisi olarak anlaşılmaktadır. Bu kapsamda tarafsızlık öncelikle, her iki tarafın

416 Bu konuda bkz. Baker, C. – Ross, W.H., “Mediation Control Techniques: A Test of Kolb’s ‘Orchestrators’ vs. ‘Dealmaker’ Model”, *International Journal of Conflict Management*, Vol. 3, 1992, sss. 319 – 341.

417 Raines, Susan S. – Pokhrel, Sunil Kumar– Poitras, Jean, “Mediation as a Profession: Challenges That Professional Mediators Face”, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 31, No. 1, Fall 2013, s. 92.

418 Weidner, s. 557; Moberly, Robert B., “Ethical Standarts for Court – Appointed Mediators and Florida’s Mandatory Mediation Experiment”, *Florida State University Law Review*, Vol. 21, 1994, s. 712.

menfaatleri temelinde arzu edilen davranışlar veya çözümler bakımından bir anlaşmaya varmak için iletişimin ve müzakerelerin tarafsızlıkla yürütülmesi anlamına gelmektedir. İkinci olarak ise uzlaştırmacının müzakere süreçlerine çok müdahaleci olmamasını, taraflara herhangi bir çözümü dikte etmemesini, orkestra şefi gibi pasif bir rolü üstlenmesini ifade etmektedir.⁴¹⁹ Tarafsızlık, söz konusu özelliğe sahip olması gereken uzlaştırmacı açısından ise uyumsuzluğun taraflarından birinin yanında yer almaması, yer aldığı görüntüsü vermemesi ve taraflar üzerinde, özgür iradeyi etkileyecek herhangi bir maddi/manevi güç kullanmamasıdır.⁴²⁰

CMK md. 253/10'da; *“Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak da göz önünde bulundurulur”* denmektedir. Bu düzenleme, uzlaştırmacının reddi ve çekinmesi olarak değerlendirilebilir ve esas olarak uzlaştırmacının tarafsızlığı başlığı altında incelenmelidir. Kanunda *“hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri”* ifadesi ile kanaatimizce CMK md. 22 ve 24'e gönderme yapılmıştır. Dolayısıyla Kanun'un burada, madde başlıklarına gönderme yapmış olduğunu, *“Hâkimin Davaya Bakamaması ve Reddi”* başlıklı Beşinci Bölümün tamamına gönderme yapmadığını ifade etmeliyiz. Bu varmış olduğumuz sonuç iki açıdan önem arz eder, birincisi CMK md. 23'ün (zaten uzlaştırmacı bakımından uygulanması mümkün değildir) kapsam dışı olduğu; ikinci olarak ise hâkimin reddi ve çekinmesi usulüne gönderme yapılmadığı, uzlaştırmacının reddi veya çekinmesi konusunda, ceza muhakemesinde kıyas mümkün olduğundan, hâkimin reddi veya çekinmesine ilişkin hususların kıyas yolu ile uygulanabileceğidir.

Hâkimin reddi veya çekinmesine ilişkin düzenlemeler, onu yargılama yaparken muhakeme içi etkilere karşı korumaktadır.⁴²¹ Aynı davada başka kişiler ya da hâkim, aynı kararı verebilecekse tarafsızlık söz konusu demektir. CMK'nın 22'nci maddesinde yer alan hâkimin davaya bakamayacağı haller, hiçbir yargılama işleminin yapılamayacağı durumlardır. CMK md. 22'de sayılan durumlar sınırlı sayıda, bundan dolayı genişletilemez, mutlaklardır, hâkimin tarafsız olamayacağının varsayıldığı durumlardır. CMK md. 25'te yer alan tarafsızlığı şüpheye düşüren durumlar ise sınırlı sayıda değildirler, tarafsızlığı şüpheye düşürecek tüm nedenler bu kapsama girebilmektedir. Mutlak değildirler, böyle bir durumda hâkimin reddi belli bir süre içerisinde istenebilir.

Hâkimin tarafsızlığı; bağımsızlığı ile yakından ilgili olmasına karşın, bağımsızlıktan farklı bir kavramdır. Tarafsızlık, yargılamayı yapacak mahkemenin, davanın çözümünü etkileyecek bir önyargıya sahip olmaması, taraflar düzeyinde

419 Khachaturova, Milana R. – Poimanova, Daria M., “The Role of Mediation Strategies in Solving Interpersonal Conflicts”, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 33, No. 1, Fall 2015, s. 38; Ayrıca bkz. Menkel Meadow, s. 443.

420 Çetintürk, *Uzlaştırma*, s. 134.

421 Centel – Zafer, s. 625.

tarafaların leh veya aleyhinde bir duygu ya da çıkara sahip olmaması demektir.⁴²² AİHM, tarafsızlık kavramını iki açıdan ele almaktadır: nesnel (objektif) tarafsızlık ve öznel (sübjektif) tarafsızlık. Öznel tarafsızlıkta, yargılamayı yapan hâkim, birey sıfatıyla ele alınmakta, taraflar arasında kişisel açıdan yansız olup olmadığı denetlenmektedir. AİHM, öznel tarafsızlığı aksi sabit oluncaya kadar var kabul etmekte ve bu konuda güçlü bir karine oluşturmaktadır. Hâkim, tarafsızlığından şüpheye düşmesi durumunda davaya bakmaktan çekinmelidir. AİHM'nin, hâkimin (mahkemenin) öznel tarafsızlığı konusunda oluşturduğu güçlü karine ve öznel önyargının ispat edilmesindeki güçlük dolayısıyla, AİHM'ye hâkimin öznel tarafsızlığı ile gelen iddialardan hiçbirisinde hâkimin öznel açıdan taraf olduğuna ilişkin bir karar çıkmamıştır. Nesnel tarafsızlık konusunda ise mahkemenin taraflara vermiş olduğu görünüm önem kazanmaktadır. Demokratik bir toplumda mahkemeler ve özellikle ceza mahkemeleri, sanıkta bir güven hissi tesis etmeli; yargılamaya önyargılardan sıyrılmadan başladığı hususunda hiçbir his uyandırmamalıdır. AİHM, “...adaletin yerine getirilmesi yetmez, aynı zamanda yerine getirildiğinin de görülmesi gerekir” içtihadına defalarca göndermede bulunarak⁴²³, nesnel tarafsızlık hususunu organik (mahkemenin kuruluş şekli) ve işlevsel (görevin yerine getirilmesi tarzı) açıdan denetlemektedir.⁴²⁴ 2005 Amerikan Arabuluculuk Etik Kodlarına göre arabulucu, taraflı görünmesini sağlayan her türlü davranıştan kaçınır.⁴²⁵

Anlatılan söz konusu teorik bilginin uzlaştırmacıya uygulanması sonucu ise şunlar söylenebilir: uzlaştırmacının, taraflarla CMK md. 22’de tanımlanan şekilde bir yakınlık ilişkisinin bulunduğu durumlarda, uzlaştırmacının reddi mümkün olacaktır. CMK md. 22’de yer alan ilişkileri, uzlaştırmacı cephesinden okursak;

- Uzlaştırmacı, kendisine tevdi edilen dosyada kendisi mağdur ise,
- Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile uzlaştırmacı arasında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa,

422 Gölcüklü, Feyyaz, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ‘Adil Yargılama’”, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.:49, S.:1, 1994, s. 213; Karakehya, Hakan, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesi (Adil Yargılama Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma*, Ankara 2018, s.199; Değirmenci, Olgun, “Adil Yargılama Hakkı Bakımından Disiplin Mahkemeleri”, *KHO Bilim Dergisi*, C. 20, S. 1, 2010, s. 141 (Değirmenci, *Adil Yargılama* olarak anılacaktır).

423 Peters, bir İngiliz yargıcın özdeyişine atfla “*adaletin yalnızca yerine getirilmesi yetmez, aynı zamanda yerine getirildiğinin gösterilmesi de gerekir*” demektir. (Peters, Anne, “*Adil Yargılama (m.6.f.1 ve 2)*”, (Çeviren: Mahmut Koca), *Adil Yargılama Hakkı ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 3*, Ankara 2004, s.121).

424 Bu konuda bkz. Gölcüklü, s.212; Karakehya, s. 199; Mole, Nuala – Harby, Catharina, Adil Yargılama Hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitapları, No. 3, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 89, s. 29; Değirmenci, *Adil Yargılama*, s. 141, 142; “*Nesnellik sınamasında, kişisel tutumundan ayrı olarak, yargıcın tarafsızlığına ilişkin şüphe doğurabilecek soruşturulabilir gerçekler olup olmadığı belirlenmelidir. Bu bağlamda görünüm bile belli bir önem taşıyabilir. Burada yitirilecek olan, demokratik bir toplumda ve her şeyden öte, ceza davalarında, sanıkta mahkemelerin yaratması gereken güvenilirlik hissidir. Belirli bir davada belirli bir yargıcın tarafsız olmayacağından korkmak için meşru bir neden varsa, bu sanık bakımından önemli de olsa belirleyici değildir. Belirleyici olan bu korkunun nesnel anlamda haklılığının saptanıp saptanamayacağıdır.*” Fey Avusturya’ya karşı, 24 Şubat 1993, paragraf 30 (Mole – Harby, s.29).

425 Weidner, s. 556.

- Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,
- Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlat edinme bağlantısı varsa,
- Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dâhil kan hısımlığı varsa,
- Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dâhil kayın hısımlığı varsa,
- Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,
- Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse ilgili kişi uzlaştırmacı olarak görev alamaz.

Uzlaştırmacının tarafsızlığını sağlamak için hâkimin davaya bakamayacağı hallere atıf yapılmasına rağmen, hâkimin reddi veya çekinmesi usulüne atıf yapılmadığını ifade etmiştik. Bu durumda Kanunda yer alan hâkimin reddi ve çekinmesine ilişkin usulü kıyas yolu ile uzlaştırmacının reddi veya çekinmesine uygulamamız gereklidir.

Dolayısıyla kendisine uzlaştırma dosyası tevdi edilen uzlaştırmacının, taraflar ile arasında CMK md. 22’de tanımlanan bir ilişkisinin olması muhtemeldir. Bu durumda, uzlaştırmacının CMK md. 24’ün kıyasen uygulanması suretiyle reddi istenebileceği gibi uzlaştırmacı da çekinebilecektir. Uzlaştırmacının reddi, görevlendirilmesinden sonra mümkün olabilecek ve ret bir süreye tabi olmayacaktır. Uzlaştırmacının reddi veya çekinmesine ilişkin talep, görevlendirmeyi yapan uzlaştırma bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına yapılacaktır.

Yukarıda sayılanların dışında ancak uzlaştırmacının tarafsızlığını şüpheye düşürecek başka bir sebebin varlığında, uzlaştırmacının CMK md. 25’e göre reddi istenebileceği gibi uzlaştırmacı da çekinebilecektir. CMK md. 25 kapsamında tarafsızlığı şüpheye düşüren bir nedenin varlığı halinde ret isteminin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren 7 gün içerisinde yapılması gereklidir (CMK md. 25/2). Uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına yapılan uzlaştırmacının reddi talebinin kabul veya reddine ilişkin kararlara karşı, kural olarak Cumhuriyet savcısının kararlarına karşı bir kanun yolu olmadığı için herhangi bir kanun yoluna gidilmesi mümkün değildir.⁴²⁶

CMK md. 22-25 haricinde, Yönetmelikte Etik İlkeler başlığı altında 6’ncı maddede düzenlenen, aşağıda menfaat temin etmeme yükümlülüğü altında ele alacağımız bazı düzenlemeler de, tarafsızlığın sağlanmasına yöneliktir. Örneğin; “bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir”, “tarafların ortak yararını gözetir”, “ön yargılı olamaz”, “taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunmaması” ve “taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev

426 Bkz. aynı şekilde Akbulut – Aksan, s. 209.

yapması” gibi bazı düzenlemelerde dolaylı amaçlardan birisi de tarafsızlığı sağlamaktır.

Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerin uzlaştırma sürecinde ortaya çıkması durumunda, süreye bakılmaksızın uzlaştırmacının reddi istenebilecektir. Uzlaştırma sağlandıktan ancak uzlaştırma raporu onaylanmadan önce ortaya çıkarsa, kendisine talep yöneltilen veya durumdan haberdar olan savcı tarafından uzlaştırma raporuna onay konmaması gereklidir. Hâkimin davaya bakamayacağı haller, raporun onaylanmasından sonra ortaya çıkması durumunda, rapora dayanarak verilen savcı veya mahkeme kararına karşı gidilen kanun yollarına başvurularak, raporun hukuka aykırılığı ileri sürülebilecektir.⁴²⁷

E. SUNDUĞU HİZMET KALİTESİNİ YÜKSEK TUTMASI

Uzlaştırmacı, dosyanın kendisine tevdiinden sonra taraflara ulaşamaması, uzlaştırma sürecinin başarısız olması veya tarafların uzlaşmasına bağlı olarak ihtilafın ortadan kaldırılmasına kadar sürecin etkin yöneticisidir. Bu süre zarfında uzlaştırmacının başka bir kişinin tesirinde kalması, görevini icra ederken hukuka aykırı talimat alması söz konusu olmayacaktır. Bu görevindeki bağımsızlığın kendisine yüklediği bir yükümlülük de görevini özen kurallarına uygun olarak yapma yükümlülüğüdür. Uzlaştırmacı, bulunduğu konumda yapay veya keyfi engeller oluşturamaz. Tarafların makul beklentilerini karşılamak için gerekli yetkinliğe sahip olmak için kendisini geliştirir. Uzlaştırmacının yetkinliği; eğitim, deneyim, dosyanın yeterli şekilde analizi ve mevzuat bilgisi gibi unsurlar bakımından değerlendirilir.⁴²⁸

Yönetmelik md. 6/1-b’ye göre uzlaştırmacı; “*Adalet hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefle(mektedir).*”. Uzlaştırmacının görevinin bir yargı görevi olmaması, hâkim gibi maddi gerçeği araştırıp, bir kararla ihtilafı çözmeye yetkisini kapsamaması, görevinin ihtilafın çözümünde önemsiz olduğunu göstermemektedir. Süreci iyi yöneten, hizmet kalitesini artıran, farklılıkların yönetimine ilişkin ilkeleri uygulayan, tarafların kendilerine ait olan ihtilafı yine onlara teslim ederek ancak ihtilafı ortadan kaldırma noktasında katalizör gibi çalışan bir uzlaştırmacı, çoğu zaman tarafların tatmini açısından yargı kararından daha fazla toplumsal fayda sağlayabilir. Nitekim yargı kararları kazan – kaybet prensibi üzerine inşa edilirler ve tarafların birbiri ile çelişen iddialarından birine, verilen kararla üstünlük sağlanır, diğer iddia ise hukuki geçerliliğini en azından bir süre yitirir. Ancak uzlaştırmacının girişimiyle, tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşen bir uzlaştırma, kazan – kazan ilkesi üzerine inşa edilecektir.

427 Akbulut – Aksan, s. 209.

428 Weidner, s. 559.

Uzlaştırmacının, uzlaştırma sürecini tek başına yürütüyor olması, söz konusu süreçteki davranışları ile uzlaştırma başarısını etkilemesi olanağını kendisine tanır. Bu durumda uzlaştırmacının süreci iyi yönetecek şekilde hizmet kalitesini artırması, özen kurallarına dikkat ederek görevini yerine getirmesi onu, ceza adalet sistemi ile ilk kez tanışan taraflar bakımından ceza adalet sisteminin görünür yüzü haline getirecektir.

Uzlaştırmacı bakımından görevine ilişkin özen kuralları bazı durumlarda Kanun ve Yönetmelikte yer alan düzenlemelerden doğarken, bazı durumlarda uzlaştırmacının mesleki tecrübelerinden doğmaktadır. Uzlaştırmacının mesleki tecrübeleri, özen kurallarının kanaatimizce dinamik yönünü oluşturmaktadır. Uzlaştırma girişiminin odak noktası insan olduğuna göre, insan psikolojisi, iletişim, hitap tarzı, davranışlar, jestler ve mimikler başarı için önem kazanmaktadır. Uzlaştırmacının sunduğu hizmet kalitesini yükseltmesi, insan odaklı iletişim yeteneklerini artırması ile mümkün olacaktır.

F. TARAFLARA ÖNYARGILI DAVRANMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yönetmelik md. 6/1-ç’de uzlaştırmacının “*Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz*” demek suretiyle, önyargılı davranmama yükümlülüğünü şüpheli veya sanık bakımından düzenlemiştir. Buradaki konu başlığımızı taraflara önyargılı davranmama yükümlülüğü olarak belirlemek suretiyle, yükümlülüğün kapsamını genişleterek ele alacağız.

Uzlaştırmacının öncelikle şüpheli veya sanığa ön yargılı davranmaması gereklidir. Şüpheli veya sanık hakkında henüz kesin bir hüküm bulunmayan kişidir ve suçlu gibi muamele edilmesi Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde açık bir şekilde düzenlenen masumiyetin karinesinin ihlali anlamına gelecektir. Önyargılı davranma yükümlülüğünü, sadece masumiyet karinesi üzerine inşa etmek kanaatimizce yeterli olmayacaktır. Nitekim uzlaştırmacının önüne gelen dosyada kişi, lehe kanunun uygulanması kapsamında uzlaştırmaya gelen, hakkında kesinleşen bir hüküm olan hükümlü de olabilir.⁴²⁹ Kanaatimizce uzlaştırmacıya gönderilen dosyada, şüpheli/sanık/hükümlü ile mağdur/suçtan zarar gören/katılan sıfatları kullanılabilir ancak dosyanın uzlaştırmacı tarafından teslim alınmasından sonra tüm sıfatlar, taraf sıfatında birleşmelidir. Ancak bu durumda önyargılı davranmama yükümlülüğünü sağlamak için başlangıç yapmış oluruz.

İkinci olarak uzlaştırmacı mağdura karşı da önyargılı davranabilir. Bu önyargısı uzlaştırmacının kişilik özelliklerinden kaynaklanabilir. Uzlaştırmacının tarafsızlığı başlığında izah ettiğimiz üzere, uzlaştırmacı kendi “ben’inden sıyrılmış, dünyayı

429 Bkz. Akbulut – Aksan, s. 217; Erdem – Eser – Özşahinli, s. 31, 32.

kendi cephesinden algılayan gözlüklerini bırakmış, her türlü ideolojik kıyafetlerini çıkarmış ve insan zeminine dönmüş olmalıdır. Bu suretle önyargılı davranmaması sağlanabilecektir. Bu kapsamda “hiç kimsenin kendi davasının yargıcı olamayacağı (nemo iudex in propria causa) ilkesi”⁴³⁰, uzlaştırmacının tarafsızlığı bakımından, hiç kimse tarafı olduğu veya menfaati bulunduğu bir uyuşmazlığın uzlaştırmacısı olamaz şeklinde okunabilecektir.

G. TARAFLARA NAZİK VE SAYGILI DAVRANMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yönetmelik md. 6/1-c’de uzlaştırmacının görevini yerine getirirken uymak zorunda olduğu etik ilkelerden birisi de nazik ve saygılı davranma yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre uzlaştırmacı; “Görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir.”.

Etik ilke incelendiğinde iki durumu kapsadığı görülür. Öncelikle uzlaştırmacıya hitap eden yönünde, uzlaştırmacının taraflara nazik ve saygılı davranmasını düzenler. İlişkinin kırılğan olduğu, iki tarafın bir araya getirildiği ve ilişkinin onarılmaya çalışıldığı süreçte, uzlaştırmacının taraflara nazik ve saygılı davranması hem rol model olması açısından önem arz edecek hem de ilişkinin tekrar onarılmasına olumlu katkıda bulunacaktır. Etik ilkede düzenlenen ikinci durum ise uzlaştırmacıya yüklenen bir yükümlülük dolayısıyla taraflara hitap eden durumdur. Uzlaştırmacı, tarafların birbirine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda bilgilendirme yapacaktır. Söz konusu bilgilendirme Yönetmelik md. 5/8 gereğince müzakerelere başlamadan önce yapılmalıdır.

Taraflara nazik ve saygılı davranma yükümlülüğü, aynı zamanda görevini yerine getirirken hizmet kalitesini sürekli artırmaya çalışma ödevi ile de benzerlik göstermektedir. Söz konusu yükümlülük kapsamına; titizlik, zamana riayet etme, güvenlik ihtiyaçlarının gözetilmesi, uygun katılımcıların varlığının müzakereler esnasında gözetilmesi, tarafların katılımına özen gösterilmesi, süreçte usul kurallarına riayet edilmesi, tarafların yeterliliklerinin gözetilmesi ve karşılıklı saygı girmektedir.⁴³¹

H. AYRIMCILIK YASAĞI VE FARKLILIKLARIN YÖNETİMİ

Uzlaştırma Yönetmeliğinin md. 6/1-d’de ayrımcılık yasağı düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre uzlaştırmacı; “Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle

430 Selçuk, Sami, “Yargılamada Nesnellik Bağlamında Yazılı Hukuk ve Yargıç İlişkisi”, *Yargıtay Dergisi*, Cilt XXII, Temmuz 1996, s.215.

431 Weidner, s. 561.

ayırım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.”. Öğretide bu düzenleme ayrımcılık yapmama yükümlülüğü olarak isimlendirilmektedir.⁴³²

Söz konusu yükümlülüğü önce hukuk boyutunda ele alacağız ve daha sonra ise müzakere yönetimi çerçevesinde farklı bir açıdan olaya yaklaşmak suretiyle konuyu açıklamaya çalışacağız. Ayrımcılık, “isteyerek ya da istemeyerek, icrai ya da ihmali biçimde, bir hukuk sisteminde eşit durumda olduğu kabul edilen kişilere, bir hak veya yükümlülükle ilgili olarak, aralarında geçerli bir neden olmaksızın eşit davranılmaması” şeklinde tanımlanmaktadır.⁴³³ Ayrımcılık yasağı, eşitlik ilkesini güvence altına alan⁴³⁴ ve söz konusu ilkenin belirli ayrımcılık temellerinden biri veya birkaçı ile sunulmasını veya sunulmamasını yasaklayan bir ilke olarak değerlendirilmektedir. Anayasa Mahkemesi de, bireysel başvuru kararlarında benzer bir görüş sergilemektedir. Mahkemeye göre; “(e)şitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, bazen yan yana ve bazen de aynı şeyi ifade etmek üzere kullanılabilen kavramlardır. Günümüzde eşitlik ilkesi insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerin ayrılmaz parçasıdır. Başka bir deyişle eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı, uluslararası hukukun en üstünde yer alan temel hukuk normu olarak kabul edilmektedir. Bu itibarla eşitlik ilkesi, hem başlı başına bir hak hem de diğer insan hak ve özgürlüklerinden yararlanılmasına hâkim, temel bir ilke olarak kabul edilmelidir.”⁴³⁵

Ayrımcılık; doğrudan veya dolaylı ayrımcılık olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir. Doğrudan ayrımcılık da, ayrımcılığın yasaklandığı nedenlerden (dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebepler) biri temelli olarak, bir kişi veya grup haksız olarak farklı muameleye uğramaktadır. Doğrudan ayrımcılık da, aynı veya benzer durumdaki diğer kişilerden biri veya bir kısmı bakımından daha olumsuz etki veya sonuç ortaya çıkarması ihtimali doğrudan farklı muameleler söz konusudur.⁴³⁶ Dolaylı ayrımcılıkta ise eşit durumda olmayanların, aralarında herhangi bir sınıflandırma yapılmaksızın aynı kurala tabi tutulması söz konusudur.⁴³⁷ Doğrudan ayrımcılık açısından, bir siyahın kamu binalarına girişinin yasaklanması ya da bir restoranda Çingenelere/Romanlara servis yapılmaması örnek olarak gösterilmektedir. Dolaylı ayrımcılık bakımından ise 175 cm'nin altında boy uzunluğuna sahip olmayan kişilerin polislik mesleğine alınmaması verilmektedir. Burada görünüşte bir ayırım yoktur ancak kadınlar ve bazı etnik gruplar değerlendirildiğinde, dezavantaj yarattığından dolayı ayrımcılık

432 Akbulut – Aksan, s. 217.

433 Karan, Ulaş, “Bireysel Başvuru Kararlarında Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik İlkesi”, *Anayasa Yargısı*, C. 32, 2015, s. 237.

434 İki ilke arasındaki ilişki bu yüzden siyam ikizlerine benzetilmektedir (Gülmez, Mesut, “İnsan Haklarında Ayrımcılık Yasaklı Eşitlik İlişkisi: Aykırı Düşünceler”, *Çalışma ve Toplum*, 2010/2, s. 220).

435 AYM, Tuğba Arslan Kararı, B. No. 2014/256, 25.06.2014, para 107; Karar değerlendirmesi için bkz. Karan, s. 237.

436 Karan, s. 240.

437 Karan, s. 241, 242.

dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır.⁴³⁸

Bu açıdan bakıldığında uzlaştırmacının yükümlülüğü önceden doğrudan ayrımcılık yükümlülüğü olarak ortaya çıkmaktadır. Uzlaştırmacı, Yönetmelikte belirlenen ayrımcılık temelli nedenlerinden birine veya bunlara benzeyen diğer başka nedenlere dayanarak taraflar arasında eşitsizlik yaratamayacaktır. Diğer yükümlülük de dolaylı ayrımcılık yükümlülüğü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda aslında normda öngörülen ve eşit olarak uygulanan bir kuralın, taraflarından biri bakımından ayrımcılık temelli bir nedenden kaynaklanan eşitsizliğe neden olması da dolaylı ayrımcılık olarak belirtilebilir.

Burada yer alan yükümlülüğü ayrımcılık yasağından daha geniş olarak, müzakereler esnasında tarafların Yönetmelikte belirtilen ve onunla sınırlı olmayan farklılıklarını yönetmek suretiyle müzakereyi başarılı kılabilecek tedbirlerin alınması olarak algılamaktayız. Bu kapsamda farklılıkların yönetilmesi hususuna vurgu yaparak kısa bazı açıklamalarda bulunacağız. 1960'lı yıllardan itibaren rekabet avantajı olarak kullanılması için geliştirilen kültürel farklılıkların yönetimi⁴³⁹, insan farklılıklarının tüm alanlarda yönetilmesi gereken bir olgu olarak görülmesi ile birlikte işletmecilik ve yönetim alanına kaymış ve “farklılıkların yönetimi” adıyla anılan bir yönetimde değerler dizgesi olarak ortaya çıkmıştır.⁴⁴⁰ En basit şekliyle, işletmelerde çalışan farklılıklarından doğan gerilimi dengelemeye ve bu farklılıklardan avantaj elde etmeye çalışan bir anlayıştır.⁴⁴¹

Farklılıkların yönetimi özellikle etkili bir iletişime dayandığı durumlarda, başarı şansını ciddi şekilde artırmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar, farklılıkları yönetmenin hem insanlar hem de organizasyonlar bakımından olumlu etkileri olan faaliyetler olduğunu vurgulamakta ve farklılıkların makul şekilde yönetiminin fayda sağlayacağına işaret etmektedir.⁴⁴² Çoğu zaman kaçınılması gereken olumsuzluklar olarak görülen farklılıklar, kişisel yeteneklerin ortaya çıkması ve bireyin diğerleri ile sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olacak fırsatlar olarak değerlendirilmelidir.⁴⁴³ Avrupa Konseyi R 89 (99) sayılı Kararın 22'nci maddesinde yer alan; “Uzlaştırmacılar; toplumun bütün kesimlerinden toplanmalı, mahalli

438 Örnekler için bkz. Karan, Ulaş, “Türk Hukukunda Ayrımcılık Yasağı ve Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesinin Uygulanabilirliği”, *TBB Dergisi*, S. 73, 2007, s. 154, 155.

439 Helvacıoğlu, Nuray – Özutku, Hatice, “Kültürel Farklılıkların Yönetiminde İnsan Kaynakları Stratejilerinin Rolü: Ikea Örneği”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, C. 8, S. 1, 2010, s. 197.

440 Sürgevil, Olca – Budak, Gülay, “İşletmelerin Farklılıkların Yönetimi Anlayışına Yaklaşım Tarzlarının Saptanmasına Yönelik Bir Araştırma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 10, S. 4, 2008, s. 66.

441 Sürgevil – Budak, s. 67.

442 Stockdale, M.S. – Cao, F., Looking Back and Heading Forward: Major Themes of the Psychology and Management of Workplace Diversity, in: *The Psychology and Management of Workplace Diversity*, Editör: M.S. Stockdale – F. J. Crosby, Blackwell Publishing, USA 2004, ss. 299 – 316.

443 Sürgevil, Olca, “Farklılık Kavramına ve Farklılıkların Yönetimine Temel Oluşturan Sosyo – Psikolojik Kuramlar ve Yaklaşımlar”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 20, Aralık 2008, s. 113.

kültüre ve toplumsal değerlere genel olarak hâkim olmalıdırlar” kuralının da, farklılıkların yönetimini dolaylı da olsa ima ettiği düşüncesindedir.

İşletme ve iletişim alanında verdiğimiz bilgileri toplayarak, uzlaştırmacıların farklılıkların yönetimi noktasında da eğitim almaları gerektiği, Yönetmelikte belirtilen ayrımcılık temelli nedenlerin, uzlaştırmacının başarısını artırmak için farklılık olarak görülüp, söz konusu farklılıkların iyi şekilde yönetilmesi ile uzlaştırma başarısının artacağı ve toplumsal barışın sağlanmasına daha iyi hizmet edileceği kanaatindeyiz.

I. AYNI OLAYDA DAHA SONRA VEKİL VEYA MÜDAFİ OLARAK GÖREV ALMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yönetmelik md. 6/1-f’de uzlaştırmacının, *“görev yaptığı olayla ilgili olarak vekil veya müdafî olarak görev üstlenmemesi”* bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Aslında bu yükümlülük, menfaat temin etmeme yükümlülüğü altında değerlendirilebilecek bir yükümlülüktür.

Vekil veya müdafî olarak görev üstlenilmesinden bahsettiğinden dolayı müdafî veya vekil olabilmek de, Avukatlık Kanunu uyarınca avukatlara münhasır yetkilerden olduğundan dolayı, söz konusu yükümlülüğün muhatabının avukat uzlaştırmacılar olduğu ifade edilebilir.⁴⁴⁴Burada yer alan yasağın söz konusu olabilmesi için öncelikle avukat olan uzlaştırmacının, o olayda uzlaştırmacı olarak görev almış olması gereklidir. Görev aldığı dosyada uzlaştırmacının gerçekleşmemesi üzerine, iddianamenin hazırlanması veya kovuşturma aşamasında ise yargılamaya devam edilmesi üzerine, aynı olayda gerek şüpheli veya sanığın gerekse de mağdur veya suçtan zarar görenin temsilini avukat olarak üstlenilemeyecektir. Aynı dosyada müdafî veya vekil olarak görevli bulunan avukat uzlaştırmacıya, dosyanın uzlaştırma görevi için tevdi edilmesi ise bu başlık altında değerlendirilemeyecek, uzlaştırmacının tarafsızlığı ile bağlantılı olarak ele alınabilecek bir sorundur.

444 Avukat olmadan vekil veya müdafî olabilmenin tespit edebildiğimiz iki istisnası bulunmaktadır. Bunlardan ilki Avukatlık Kanunu’nun Geçici Madde 13’ünde düzenlenen dava vekilleridir. Dava vekilleri, 3499 sayılı eski Avukatlık Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce dava vekâletnamesi ruhsatı almış olan kişilerdir (Oduncu, Leyla Nur, “Bireysel Başvuru Kanun Yolu İçin Dava Vekâletnamesinde Özel Yetkinin Yer Alması Zorunluluğu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 1, 2014, s. 215) Dava vekilliği kavramı, Osmanlı Devleti’nde “ayak kavafı” (ayaklı esnaf) ve “tezvir” denilen, günümüzdeki avukatların birçok görevlerini yerine getiren kişilerdi (Bu konuda bkz. Vatansever Öztürk, Müge, “Osmanlı Devleti’nde Avukatlık (Dava Vekilliği) Kurumu”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 146, Ekim 2018, s. 48; Örsten Esirgen, Seda, “Tanzimattan Cumhuriyete Avukatlık”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 63, S. 4, Aralık 2014, ss. 737 -778). İkincisi ise 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 86’ncı maddesi uyarınca askeri mahkemenin bulunduğu yerde avukatlık veya dava vekilliği etmeye kanunen yetkili kimse yoksa, hukuk fakültesini bitirmiş subaylar ve bunlar da yoksa diğer subaylar müdafî olabilmektedirler. Her iki istisnanın da tarihsel değerlerinin olduğu, dava vekilliği kavramının geçici hükümle düzenlendiğinden uygulanmasının artık kalmadığını, diğer istisnanın ise askeri mahkemelerin kaldırılması ile birlikte, çok görülmeyen uygulamaya son verildiğini ifade etmeliyiz.

Yönetmeliğin hem müdafî hem de vekil olarak görev üstlenmeyi yasaklaması kanaatimizce iki boyutta ele alınabilir. Öncelikle uzlaştırmacı olarak görev aldığı olayda, daha sonra şüpheli veya sanığın müdafîliğinin yanı sıra mağdur veya suçtan zarar görenin vekillliğini de üstlenemeyecektir. İkinci olarak ise ceza davasından sonra veya eş zamanlı açılacak hukuk davasında tarafları temsil edemeyecektir. Burada Yönetmelik “görev yaptığı olayla” ilgili olmasını aramıştır. Dolayısıyla uzlaştırmacının başarısız olması üzerine devam eden ceza soruşturması veya kovuşturması bu kapsamda değerlendirildiği gibi ceza davasına konu olay ile ilgili hukuk davası da bu kapsamda değerlendirilecektir.⁴⁴⁵ Uzlaştırmacının görev yaptığı olay, soruşturma savcılığının uzlaştırma bürosuna gönderme kararında yer olan olay örgüsünün tamamını içermektedir.

Burada düzenlenen yükümlülük veya yasak, uzlaştırmacı görevinden kaynaklanmaktadır. Avukatlık Kanununda yer alan bir yasak olmadığından dolayı yaptırımı, uzlaştırmacının disiplin hükümlerinde aramak gerekir. Dolayısıyla böyle bir durumda avukat olan uzlaştırmacı bakımından, ilgili baro tarafından disiplin hükümleri uygulanmayacak, Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından etik ilke ihlalinden dolayı disiplin hükümlerinin uygulanması yoluna gidilecektir.

J. MENFAAT İLİŞKİSİNİN BULUNMAMASI

Menfaat çatışması içinde bulunma, uzlaştırmacının tarafsızlığını ve sürecin bütünlüğü içerisinde kendine olan güveni zedelediğinden dolayı, uzlaştırma sürecinin öncesinde, süreç sonrasında ve süreç boyunca menfaat çatışması içinde bulunmaktan kaçınılmalıdır. Uzlaştırmacı, sürecin başlamasından önce, makul bir bireye potansiyel veya fiili bir çıkar çatışmasının olduğunu düşündürecek hususları tespit etmek için yeterli bir menfaat çatışması kontrolü yapmalıdır. Uzlaştırma sürecinin başlamasından önce uzlaştırmacı tarafından makul olarak bilinen veya uzlaştırmacının tarafsızlığı konusunda bir şüpheyi yaratabileceği makul olarak görülen bir menfaat çatışması varsa uzlaştırmacı söz konusu menfaat çatışmasını en kısa sürede açıklamalı ve söz konusu çatışma, uzlaşma sürecine ciddi ölçüde zarar vermeyecekse, tarafların rızası ile sürece devam etmelidir.⁴⁴⁶

Menfaat temin etmeme yükümlülüğü kapsamında değerlendirdiğimiz iki etik ilke Yönetmelikte iki farklı maddede yer almaktadır. Birinci hüküm Yönetmelik md. 6/1-g’de yer almaktadır. Buna göre uzlaştırmacı; “*tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya bir başkasına doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez.*”. Yönetmelik menfaat temin

445 Aynı dosya için açılacak tazminat davaları bakımından da vekillik görevinin üstlenilmemesi görüşü için bkz. Akbulut – Aksan, s. 218; Erdem – Eser – Özşahinli, s. 85; *Adalet Bakanlığı Uzlaştırma Eğitim Kitabı*, s. 78.

446 Weidner, s. 558.

etmeyi, bir ölçüte bağlayarak yasaklamaktadır. Buna göre, tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde menfaat temini yasaklanmıştır. Buradaki menfaat maddi veya manevi olabileceği gibi doğrudan veya dolaylı da olabilecektir.

İkinci hüküm Yönetmelik md. 6/1-e’de yer almaktadır. Bu hükme göre uzlaştırmacı; “(t)araflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmacının sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, mali veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev alması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez.” Bu düzenlemede menfaat temin etmeme yükümlülüğü, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesi ile birlikte düzenlenmiştir.

Burada tartışılması gereken nokta, uzlaştırmacının bu durumları açıklaması üzerine nasıl hareket edileceğidir. Bu durumda CMK md. 25 gereğince tarafsızlığı şüpheye düşüren bir neden olduğundan dolayı taraflarca, hâkimin reddi usullerine göre açıklamanın yapıldığı andan itibaren 7 gün içerisinde uzlaştırmacının reddi, uzlaştırma bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına müracaatla istenebilecektir. Böyle bir durumun varlığını haber alan uzlaştırmacı da, çekinme hakkını kullanabilecektir.

K. GÖREVİNİN SAYGINLIĞINI VE KİŞİLERİN ADALETE OLAN GÜVENİNİ ZEDELEYİCİ DAVRANIŞTA BULUNMAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Uzlaştırmacı görevi, tarafların güveni üzerine inşa edilen, tarafların bozulan ilişkisinin onarımı suretiyle toplumsal barışın sağlanmasına katkılar sağlayan bir görevdir. Uzlaştırmacının özellikle tarafsızlığına ilişkin düzenlemelerin detaylı yapıldığı görülmektedir. Bunların nedeni, uzlaştırmacı görevinin saygınlığıdır. Uzlaştırmacı söz konusu saygınlığı ve kişilerin adalete olan güvenini zedeleyecek herhangi bir davranışta bulunmamakla yükümlüdür.

IV. UZLAŞTIRMACI EĞİTİMİ

A. GENEL OLARAK

Uzlaştırmacının kendisinden beklenen hizmet kalitesini sunabilmesi ve onarıcı adaletin amaçlarına ulaşmasına katkı sağlayabilmesi için belirli bir yeterlilikte olmalıdır. Uzlaştırmacının yeterliliği, aynı zamanda mukayeseli hukukta etik kurallar arasında da düzenlenmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 19 Numaralı Tavsiye Kararının 24’üncü maddesinde uzlaştırmacıların; “uygulama eğitimi kadar, uzlaştırma sorumluluğunu üstlenmeden önce başlangıç eğitimi almaları”, söz konusu eğitimin

“yüksek seviyede bir yeterlilik sağlamayı amaçlaması, uyuşmazlık çözüm hünelerini mağdurlarla ve faillerle birlikte çalışmanın gerektirdiği özellikleri ve ceza adalet sisteminin temel bilgilerini” kapsamı gerektiği ifade edilmiştir.

Bu gerekliliklerde ve CMK md. 253/25’in verdiği eğitim ve eğitimi verecek kurumların listelerinin düzenlenmesi ile ilgili Yönetmelik çıkarma yetkisine dayanarak Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan Yönetmeliğin 50 ve devamındaki maddelerinde uzlaştırmacı eğitimi düzenlenmiştir.

Uzlaştırmacılara, belli tekniklerin öğretilmesinden önce tarafların güveninin kazanılmasının öğretilmesi önem arz etmektedir. Uzlaştırma bir bilim disiplini değil, bir sanattır ve kurallara uyma ile zamanlama temel rehber ilkedir. New York’ta bulunan Uzlaştırma/Arabuluculuk ve Uyuşmazlık Çözüm Enstitüsü’nün, uzlaştırmacı eğitimlerinde, açılış konuşmalarında şu yedi başlığa değinmeleri gerektiği öğretilmektedir.

- Karşılama cümleleri ve tarafların isimlerini kullanarak tanışma,
- Uzlaştırma sürecinin ve amaçlarının açıklanması,
- Taraflarının rolü ve işlevinin açıklanması,
- Uzlaştırmanın diğer aşamalarında tarafların biri veya her ikisi ile özel toplantıların yapılabileceği,
- Tarafların görüşmeler esnasında notlar alabilecekleri ancak daha sonra bu notları yok etmesi gerektiği,
- Tarafların birbirini dinlemesi ve daha sonra problemi çözmek için olası yollar üzerinde birlikte çalışmaları gerektiği.⁴⁴⁷

Uzlaştırmacı eğitimleri, kendilerinden beklenen işlevi yerine getirilmeleri için karşılaştırmalı hukukta da düzenlenmiş ve uygulanmaktadır. Örneğin Finlandiya’da, uzlaştırmacı eğitimi 30 saat süreli bir eğitimidir. Bu eğitimde uzlaştırmacılar; uzlaştırmanın arka planındaki teorileri, ceza adalet sisteminde uzlaştırmanın durumu, kolluk, mahkeme ve savcılık işlemlerini ve söz konusu makamlar ile uzlaştırmacı arasındaki ilişkiler üzerine bilgilendirilirler.⁴⁴⁸

Uzlaştırmacıların eğitimi ile ilgili Avrupa’da çok temel olarak iki eğilim bulunmaktadır. Birinci eğilim, deneyimli ve nitelikli uzlaştırmacıların istihdamıdır. İkinci eğilim ise nitelikli ve deneyimli uzlaştırmacıların istihdamının yanı sıra deneyimsiz uzlaştırmacılar için ise uzlaştırmacı eğitimleri planlamaktır. Bu konuda dikkat çekici uygulamalar şunlardır; Lüksemburg, istihdamdan önce eğitimin yapıldığı tek ülkedir (Türkiye’de de, başlangıç eğitimi, uzlaştırmacı siciline kaydedilmeden önce gerçekleşmektedir). Avusturya, nitelikli uzlaştırmacılar (sosyal çalışmacılar, avukatlar, psikologlar, sosyologlar) dâhil olmak üzere uzlaştırmacı eğitiminin en uzun olduğu ülkedir. Avusturya’da eğitim 4 yıl sürmektedir. İlk 1 yıl

447 Felstiner, William L. F. – Williams, Lynne A., “Mediation as an Alternative to Criminal Prosecution: Ideology and Limitations”, *Law and Human Behavior*, Vol. 2, No. 2, 1978, s. 226, 227.

448 Iivari, s. 196.

eğitim devam eder, takip eden 3 yıl için her yıl 5 hafta, uzlaştırmacılar gözetim altında eğitim alırlar. Almanya ve Belçika (Flanders)'da, sadece uzmanlar uzlaştırmacı olarak görevlendirildiklerinden, herhangi bir eğitim uygulanmamaktadır.⁴⁴⁹

B. BAŞLANGIÇ EĞİTİMİ

Uzlaştırmacılar tarafından alınacak başlangıç eğitiminin; “*alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adalet sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik*” sağlamayı amaçladığı belirtilmiştir (Yönetmelik md. 50/2).

Uzlaştırmacılara verilecek başlangıç eğitimi otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı olmak üzere en az kırk sekiz ders saatini kapsamaktadır. Bir günde verilecek eğitim sekiz saatle sınırlandırılmış ve eğitim gruplarının en fazla 30 kişi olması gerektiği düzenlenmiştir. Özel durumlarda 30 kişiyi geçen sınıflarda için Daire Başkanlığından özel izin alınmalıdır (Yönetmelik md. 50/4).

Eğitilere devam zorunluluğu bulunmaktadır. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelgeler düzenlenmekte ve kabul edilebilir haklı bir mazereti olmaksızın derslerin 1/12'sine devam etmeyenler eğitim programıyla ilişkisi kesilir. Bu hükümden çıkarılacak sonuç, adayın en fazla 3 saat derse katılmama hakkı bulunduğu (Yönetmelik md. 50/7). Eğitimlerin açılması, adayların listelere dâhil edilmesi, eğiticilerin belirlenmesi ve eğitim yeri ile ilgili bilgiler, Bakanlık tarafından işletilen eğitim yönetimi sistemine, eğitim izni verilen kuruluşlar tarafından girilmektedir.

Eğitimini başarı ile tamamlayan adaylara eğitim kuruluşları tarafından en geç bir ay içerisinde katılım belgeleri verilmesi gerekmektedir (Yönetmelik md. 50/8).

C. YENİLEME EĞİTİMİ

Uzlaştırmacılar, iki yılda bir defa olmak üzere yenileme eğitimlerine tabi tutulurlar. Yenileme eğitimleri asgari 8 saat olarak, Bakanlık tarafından belirlenen konularda verilmektedir. Yenileme eğitimleri için süre, uzlaştırmacının uzlaştırmacı siciline kayıt olduğu tarih itibarıyla başlatılması ve 2 yılın hesabı bu süreye göre yapılması gerekmektedir. Yenileme eğitimlerine katılmamak bir disiplin yaptırımını gerektirmekte ve uzlaştırmacı Yönetmelik md. 49 gereğince Bakanlık tarafından sicilden ve listeden çıkarılabilmektedir.

449 Mestitz, s. 15, 16.

D. UZLAŞTIRMACI EĞİTİMİ VERMEYE YETKİLİ KURUMLAR

Uzlaştırmacı eğitimi vermeye yetkili kurumlar; üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği ve Türkiye Adalet Akademisidir. Eğitim izni almak isteyen kurumlar yazılı olarak başvuru yapacaklardır.

Başvuruda; eğitimin içeriği ve sürelerini kapsar şekilde eğitim programı, eğitimcilerin sayısı, unvanları ve uzmanlıkları ile yeterlilikleri ve eğitim verilecek mekânlar hakkında gerekçeli ve yeterli bilgiler verilecektir (Yönetmelik md. 51/2).

Eğitim izni verilen kurum 5 yıl için geçerli olmak üzere eğitim kuruluşları listesine kaydedilir. Yönetmelikte belirtilen nitelikleri taşımadığı anlaşılan eğitim kuruluşunun başvurusu, başvuru talebinin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek reddedilir ve karar ilgisine tebliğ edilir. Bakanlıkça iki ay içinde karar verilmediği takdirde talep reddedilmiş sayılır (Yönetmelik md. 50/4).

Eğitim izninin bitmesinden en erken bir yıl en geç üç ay önce, kaydın geçerlilik süresinin uzatılması yazılı olarak talep edilir. Kurumun Yönetmelik md. 53'e göre sunduğu raporlardan eğitimin başarılı şekilde devam ettiği anlaşılır ve iznin iptalini gerektirecek bir durumda bulunmazsa, eğitim izni her defasında beş yıl uzatılır (Yönetmelik md. 52/1).

Eğitim kurumları, her yıl ocak ayında bir önceki yıl içinde gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetlerinin kapsamı, içeriği ve başarısı konusunda Daire Başkanlığına bir rapor sunar. Rapor sunmayan kuruma bir aylık süre verilir. Süre verilirken yapılan ihtarda, raporun verilen süreye rağmen sunulmaması halinde eğitim verme izninin iptal edileceği hususu belirtilir (Yönetmelik md. 53).

- Şu şartlarda eğitim kurumunun eğitim izni iptal edilir;
- İzin verilebilmesi için aranan şartlardan birinin ortadan kalkması veya mevcut olmadığının tespit edilmesi,
- Eğitimin Yönetmeliğe uygun şekilde verilmediğinin tespiti,
- Uzlaştırmacı eğitimi katılım belgesi düzenlenmesinde sahtecilik veya önemli hatalar yapılması,
- Yönetmeliğin 53'üncü maddesindeki rapor verme yükümlülüğünün yapılan ihtarla rağmen yerine getirilmemesi,
- Eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanmadığının tespiti,
- Eğitim kurumunun yazılı talebi ile eğitim izninin iptali.

E. UZLAŞTIRMACI SINAVI

Uzlaştırmacı eğitimini tamamlayan adayların sicile kayıt olabilmeleri için yazılı sınavda başarılı olmaları gerekmektedir. Sınav Bakanlık tarafından belirlenen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısına göre yapılacaktır.

Sınav, eğitim kurumları tarafından verilen eğitim müfredatındaki konulardan yazılı sınav, test yöntemi ile fiziki veya elektronik ortamda yapılabilecektir.

Sınavda yüz tam puan üzerinden en az yetmiş puan alması koşuluyla en yüksek puan alan adaydan başlamak üzere sınav ilanında belirtilen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısı kadar aday başarılı sayılacaktır. Başarılı sayılan en düşük puanlı adayla aynı puanı alan adaylar da başarılı kabul edilecektir.

Sınav sonuçlarına ilanından itibaren 7 gün içinde Daire Başkanlığına yazılı olarak itiraz edilebilecektir. İtirazlar sınavı yapan kurum tarafından karara bağlanacaktır.

Sınava giren adaylardan;

- İzin almadan sınav salonu veya yerini terk edenler,
- Sınavlarda kopya çekenler veya kopya çekmeye teşebbüs edenler,
- Sınavlarda kopya verenler veya kopya vermeye teşebbüs edenler,
- Kendi yerine başkasının sınavlara girmesini sağlayanlar,
- Sınavların düzenine aykırı davranışta bulunanlar, hakkında tutanak düzenlenir ve bunların sınavları geçersiz sayılır.
- Sınavı kazananlardan başvuru formunda gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit edilenlerin sınavları da geçersiz kabul edilir.
- Sınava başvuranlardan;
- 59'unu maddedeki sınav başarı koşulunu sağlamayanlar,
- Sınavı geçersiz sayılanlar,
- Sınava katılmayanlar başarısız kabul edilir.

İzin almadan sınav salonu veya yerini terk ettiği için sınavı geçersiz sayılanlar ile yapılan sınavda sınav başarı koşulunu sağlamayanlar ve sınava katılmayanlar sınava tekrar girme hakkına sahiptir (Yönetmelik md. 62).

V. UZLAŞTIRMACI ÜCRETİ VE GİDERLERİ

A. UZLAŞTIRMACI ÜCRETİ

Uzlaştırmacı, görevlendirildiği dosyada sarf etmiş olduğu emeği ile orantılı bir ücrete de hak kazanmaktadır. Adalet Bakanlığı tarafından verilen bir görüşte uzlaştırmacı ücreti; *“uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının, uzlaştırma süreci boyunca uzlaştırmacı sıfatıyla ifa ettiği hizmet ve gösterdiği gayret sonucu almayı hak ettiği ücret”* şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁵⁰ CMK md. 253/22'de uzlaştırmacı ücretinin, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ödeneceği düzenlenmiştir.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde Tanımlar başlığı altında *“Tarife: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından yıllık olarak hazırlanan*

⁴⁵⁰ Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 16.02.2019 tarih ve Sayı: 19120602-045-02-0636-2018-E.263/13838 sayılı görüşü.

Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi...” demek suretiyle, uzlaştırmacıya bir tarifeye uygun olarak ücret ödeneceğine yer verilmiştir. Yönetmeliğin 36’ncı maddesinde, uzlaştırmacıya her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan Tarifeye göre ücret ödeneceği düzenlendikten (md. 36/1) sonra Bakanlık tarafından ücret tarifesinde gösterilen alt ve üst sınırlar arasında ücretin nasıl bireyselleştirileceği düzenlenmiştir (md. 36/2).

Uzlaştırmacıya ödenecek ücret her yıl çıkarılacak Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesine göre yapılacaktır. Bakanlık tarafından belirlenecek tarifede maktu değil, alt ve üst sınırları belirlenen ücretler yer alacaktır. Söz konusu alt ve üst sınırların arasında ücretin bireyselleştirilmesi, Cumhuriyet savcısı tarafından “uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyumsuzluğun kapsam ve niteliği dikkate alınarak” yapılır (Yönetmelik md. 36/2). Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilen ücret takdirine karşı CMK kapsamında itiraz yoluna gidilemez.⁴⁵¹ Bununla birlikte Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacı ücretini belirlemesi, kanaatimizce adli değil idari bir görevdir. Bu noktadan hareketle Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ücret belirlemesinin kanun ve diğer düzenlemelere göre yapılıp yapılmadığı denetlenebilir.

Tarifeye bakıldığında uzlaştırmacı ücretinin teklif ve müzakere aşamalarına göre düzenlendiği görülmektedir. Bu kapsamda teklif aşamasının olumsuz sonuçlanması halinde, Tarifede belirlenen alt ve üst sınırlar arasında bir ücret takdir edilecektir. Müzakere aşamasına geçilmesi durumunda ise müzakere aşamasının bir anlaşma ile olumlu veya olumsuz sonuçlanmasına göre verilecek ücretler, taraf sayılarına göre alt ve üst sınırlı olarak belirlenmiştir.

Tarifeye göre uzlaştırmacı ücreti ihtilaf sayısına göre değil, dosya sayısına göre belirlenecektir. Her bir dosya bakımından Tarifede yer alan sınırlar içerisinde bir ücret belirlenecektir. Tarifede belirlenen ücret, tek bir uzlaştırmacı içindir. Bazı durumlarda birden fazla da uzlaştırmacının görevlendirilmesi mümkündür. Bu durumda her bir uzlaştırmacı için ücret eşit olarak ve ayrı ayrı ödenecektir (Yönetmelik md. 36/3).

Uzlaştırmacının ücret hakkından feragat edip edemeyeceği noktasında Yönetmelik md. 38/5 hükmü yol gösterici olabilecektir. Buna göre “Uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu madde hükümleri uygulanmaz.”. Bu düzenlemeden hareket edildiğinde, uzlaştırmacının ücret hakkından feragat edebileceği anlaşılmaktadır.

Uzlaştırma ücretinin ne zaman ödeneceği konusunda birden fazla düzenleme bulunmaktadır. Öncelikle Yönetmelik md. 37/1’de, “Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul

451 Akbulut – Aksan, s. 243.

süre içerisinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir” demek suretiyle, raporun ibrazından sonra makul süre içerisinde ödeneceği düzenleme altına alınmaktadır. Uzlaştırma Ücret Tarifesinin 5’nci maddesinde ise Yönetmelikte yer alan düzenleme detaylandırılmaktadır. Buna göre; *“Görevlendirilen uzlaştırmacı için belirlenen ücret, uzlaşmanın teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması hâlinde teklif formu ve eklerinin tesliminden, teklifin kabulü hâlinde ise uzlaştırma süreci sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir.”* Tarifede yer alan detay, Yönetmelikte raporun ibrazı düzenlemesine rağmen, uzlaştırma sürecinin her aşamasında rapor düzenlenmeyeceğinden dolayı teklif aşamasında olumsuz sonuçlanan uzlaştırma bakımından sadece teklif formu ve eklerinin ibrazını araması yönünden doğru bir düzenlemedir.

Uzlaştırmacı ücreti soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından CMK md. 37/1 gereğince ödenecektir. Kovuşturma evresinde ücretin kim tarafından ödeneceği hususu 2017 tarihli Yönetmelikten önce tartışma konusu idi. Bu durumda savcı tarafından ödenmesi gerekli olduğu ileri sürüldüğü gibi mahkeme tarafından ödenmesi gerektiği de ifade edilmekteydi. CMK md. 25/6’da; *“Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya ödenecek ücrete ilişkin sarf kararını raporun onaylanmaması ya da reddi sonrası düzenler ve mahkemeye gönderir”* denmektedir. Zikrettiğimiz madde ile kovuşturma evresinde de ödemenin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacağı belirlenmiştir.

Uzlaştırmacıya ücreti, raporun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınmak suretiyle belirlenecektir (Yönetmelik md. 37/2). Raporun tamamlandığı tarihten, uzlaştırmacının tüm uzlaştırma işlemlerini tamamladığı tarih anlaşılmalıdır. Soruşturma evresinde Yönetmelik md. 18/5, kovuşturma evresinde ise Yönetmelik md. 25/5 gereğince edimin hukuka veya ahlaka uygun olmadığı için değiştirilmesinin istendiği durumda, aynı uzlaştırmacıya dosyanın tevdi durumunda ikinci bir ücret ödenmeyecek ancak değişiklik yapılan raporun hazırlandığı andaki Tarife esas alınacaktır. Dosyanın farklı bir uzlaştırmacıya tevdi durumunda ise yeni tevdi edilen uzlaştırmacıya, değişiklik yapılan raporun hazırlandığı andaki Tarifeye göre ücret ödenecektir.⁴⁵²

Yürürlükten 2007 tarihli kaldırılan Yönetmelik md. 21/1’de; *“Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren bu Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-2 sayılı Uzlaştırma Raporu Örneğine uygun, taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örnekleri ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı ile serbest meslek makbuzunu gecikmeksizin Cumhuriyet savcısına verir”* şeklinde bir düzenleme mevcuttu. Bu düzenlemeden hareketle öğretide *“(s)erbest meslek sahibi*

452 Erdem – Eser – Özşahinli, s. 306; Akbulut – Aksan, s. 244, 245.

olmayan uzlaştırmacılar sarf kararı yazıldıktan sonra makbuz kesme zorunluluğu olup olmadığını, gelirlerini nasıl beyan edeceklerini, bir muhasebeciden yardım almaları gerekip gerekmediğini düşünmektedirler. Bir kurumda çalışan kişiler de serbest meslek mensubu olmadıklarından makbuz kesmeleri de söz konusu değildir. Bu kişilerin alacakları ücretten gelir vergisi kaynağında kesilmekte ve kesintilerden sonra kalan miktar kendilerine ödenmektedir. Bu nedenle herhangi bir makbuz kesme zorunlulukları yoktur. Serbest çalışan ve vergi mükellefi olan uzlaştırmacılar ise (örneğin serbest çalışan avukatlar) uzlaştırmacı ücreti olarak aldıkları gelirleri de beyan etmek zorundadırlar. Bu nedenle uzlaştırmacı olarak görev yaptıkları dosyalara ilişkin sarf kararı yazıldıktan sonra serbest meslek makbuzu keserek ödeme yapılmasını Defterdarlığa/Mal Müdürlüğüne bildirecek birime teslim etmeleri gerekir.” denilmek suretiyle, serbest meslek makbuzunun kesilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁵³ 2017 tarihli Yönetmelikte ise “serbest meslek makbuzu” kesilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yeni Yönetmelikte böyle bir düzenleme yapılmamasından dolayı uygulamada serbest meslek makbuzunun gerekli olup olmadığı noktasında bir tereddüt oluşmuştur. Adalet Bakanlığı bu konuda bir görüş yayımlamak suretiyle, tereddüt gösteren hususlara açıklık getirmiştir. Adalet Bakanlığının görüşüne göre uzlaştırma süreci boyunca, avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler, diğer meslek sıfatlarından arınmakta ve uzlaştırmacı sıfatına sahip olmaktadır. Bu kişilerin süreç sonunda hak kazandığı ücret ise uzlaştırmacının asıl mesleki faaliyeti ile ilgili olmayıp, süreç boyunca uzlaştırmacı sıfatıyla yürüttüğü işlemler karşılığında hak ettiği bir ücrettir. “*Bu bakımdan uzlaştırmacı olarak görev yapan avukatların uzlaştırmacı sıfatıyla yürüttüğü işlem ve ifa ettiği hizmet bakımından hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacılarından herhangi bir farkları bulunmamaktadır.*”. Adalet Bakanlığının görüşüne göre “*Uzlaştırmacı olarak görev yapan avukatların, uzlaştırmacı ücreti ve/veya giderlerinin tahsiline hak kazanabilmeleri için serbest meslek makbuzu düzenlemelerinin zorunlu olmadığı*” ifade edilmiştir.⁴⁵⁴

B. UZLAŞTIRMACI GİDERLERİ

Uzlaştırma giderleri, uzlaştırmacı ücreti ve uzlaştırmacı giderlerinden oluşmaktadır.⁴⁵⁵ Uzlaştırmacı giderleri Yönetmelik md. 38/1 gereğince uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masrafları ifade etmektedir.

2021 yılı Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi'nin 6. maddesine göre; 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri uyarınca mutad olan taşıta göre yapılan zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere masraflar, 8 inci maddenin birinci

453 Erdem – Eser – Özşahinli, s. 305.

454 Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 06.04.2018 tarih ve Sayı:19120602-045-02-0140-2018-E.699/28394 sayılı görüşü.

455 Kaymaz – Gökcan, s. 155; Akbulut – Aksan, s. 246.

fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde uzlaştırmacıya ayrıca ödenir.

Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının sarfetmiş olduğu emeğin, göstermiş olduğu gayretin karşılığı olduğu hâlde uzlaştırma giderleri, gerçekleştirilen faaliyetin amacına ulaşması için yapılan ücrete dâhil olmayan harcamalardır.

Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan görüşe göre uzlaştırma giderleri şunlardır⁴⁵⁶;

- Zorunlu yol giderleri uzlaştırma gideri olarak kabul edilmektedir. Zorunlu yol giderlerine, uzlaştırma evrakının portal üzerinden alınamadığı veya başka bir kısım evraka ihtiyaç olması durumunda, uzlaştırmacının evrakı bürodan bizzat teslim alması gereken hallerde, dosyayı uzlaştırma bürosundan teslim almak amacıyla ve dosyayı uzlaştırma bürosuna teslim etmek amacıyla yapmış olduğu yol giderleri dâhildir. Uzlaştırmacının zorunlu yol gideri alabilmesi için *“ikâmetgahı listesinde kayıtlı olduğu ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının mülhakata olan ilçede bulunan uzlaştırmacıya; listesinde kayıtlı olduğu ağır ceza mahkemesi veya buranın diğer mülhakata Cumhuriyet başsavcılıkları; ikâmetgahı ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu il ya da ilçede bulunan uzlaştırmacıya; mülhakat Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından dosya tevzi edilmesi”* gereklidir.
- Uzlaştırmacının; uzlaşma teklifinde bulunmak, kurumun mahiyeti ve sonuçları hakkında bilgilendirme yapmak, sorulara cevap vererek iradelerini aydınlatmak, uzlaştırma müzakeresi yürütmek gibi amaçlarla taraflarla yüzyüze görüşebilmek için yaptığı ulaşım masrafları, Yönetmeliğin 38 inci maddesi kapsamında zorunlu yol gideri olarak kabul edilebilecektir.
- Zorunlu yol giderleri olağan (mutat) olan taşıta göre belirlenecektir.
- Uzlaştırmacı giderleri, fatura ya da fatura yerine geçen belgelerle ispat edilmesi hâlinde ödenecek, uzlaştırmacının yazılı beyanı üzerine ödeme yapılması uygulamasına son çare olarak başvurulacak, Cumhuriyet başsavcılığınca gerekli araştırmalar yapılarak uygun görüldüğü takdirde, uzlaştırmacı giderleri karşılanacaktır.

Söz konusu görüşte uzlaştırmacı gideri olarak kabul edilemeyecek hususlara da değinilmiştir. Buna göre;

- Uzlaştırmacının; uzlaşma teklifine davet için yapmış olduğu masraflar (telefon, telgraf, faks, elektronik posta vb.), uzlaşma teklifinde bulunma, tarafları bilgilendirme ve uzlaştırma müzakeresi aşamalarını, telefon gibi iletişim araçlarıyla gerçekleştirdiği hâllerde, bahse konu iletişim giderlerinin, taraflarla yapılan görüşmeler esnasında harcadığı yiyecek ve içecek giderleri ile bu amaçla yapmış olduğu konaklamaya ilişkin masraflar,

456 Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 16 Şubat 2019 tarih ve Sayı:19120602-045-02-0636-2018-E.263/13838 sayılı görüşü.

uzlaşma teklif formu veya uzlaştırma raporu gibi, görevinin gereği olarak Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosuna teslim etmek zorunda olduğu belgelerin çıktı maliyeti, Yönetmeliğin 38 inci maddesi kapsamında uzlaştırmacı gideri olarak değerlendirilemeyecektir.

- Uzlaştırma sürecinde tebliğ işlemleri, Yönetmeliğin 29'uncu maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapılması; uzlaşma teklif formunun veya uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde ise, teklif formu veya raporun istinabe suretiyle imzalatılması gerektiğinden, uzlaştırmacılara tebligat gideri adı altında herhangi bir ödeme yapılamayacaktır.

Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırmacı giderleri, yargılama gideri sayılmaktadır (CMK md. 253/22). Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet hazinesinden karşılanacaktır. CMK md. 324/2 gereğince hüküm ve kararda yargılama giderlerinin kimlere yükletileceği de gösterilecektir. Bu durumda;

- Soruşturma evresinde uzlaştırmamanın başarısız olması durumunda iddianame düzenleneceğinden, henüz ortada bir hüküm veya karar olmadığından, yargılama giderlerine ilişkin bir karar da verilmeyecektir.
- Kovuşturma evresinde uzlaştırmamanın başarılı olması durumunda edimsiz uzlaşma halinde veya edimin def'aten yerine getirilmesi durumunda düşme kararı verileceğinden uzlaştırma giderleri Devlet hazinesinden karşılanır. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, CMK md. 231'de düzenlendiği şekliyle bir mahkûmiyet kararını örtmektedir ve söz konusu mahkûmiyet kararında yargılama giderlerine de hükmedilir. Yargıtay, yargılama giderlerine ilişkin kısmın ceza niteliğinde olmadığından hareketle, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının hükmün yargılama giderleri kısmı için geçerli olmayacağı görüşündedir.⁴⁵⁷ Uzlaştırmada edimin yerine getirilmesi ile bağlantılı verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bu anlamda bir mahkûmiyet kararını örten karar niteliğinde olmadığından uzlaştırma giderlerinin sanığa yükletilmemesi, bu konuda edimin yerine getirilmemesine kadar beklenerek

457 "...Her ne kadar önce verilen ve sonra bütünüyle kaldırılan bir cezanın varlığı nedeniyle tertip olunmuş ücreti vekâlet ve yargılama gideri sorumluluğu söz konusu ise de bu tür tali yükümlülüklerin, yasa koyucunun amaçladığı düzeyde ceza olmadığı ve salt bu nedenle hükmün açıklanmasının ertelenmesinden yararlanılmak gerekmeceği kabul edilmelidir. Kaldı ki, 5271 sayılı CYY'nın 325. maddesinin 5560 sayılı Yasayla değişik 2. maddesi hükmü 'hükmün açıklanmasının geri bırakılması hallerinde de yargılama giderlerinin sanıklara yükletileceğini öngörmekle, bu atıfetten yararlanmanın katılan sanıklar yararına bir sonuç doğurmayacağını, aksine hükmün açıklanması ertelendiğinde 5 yıllık bir denetim süresine hükmedileceğinden daha aleyhe bir sonuç doğuracağını ortaya çıkarmaktadır...' YCGK, 18.03.2008, 2007/4-115, 2008/53; Bkz. Güngör, Devrim – Okuyucu Ergün, Güneş, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S. 4, 2016, s. 1952.

verilecek hükümde yargılama giderlerine ilişkin bir sonuca yer verilmesi gereklidir.⁴⁵⁸ Uzlaştırmanın başarısız olması sonucunda yargılama yapılır ve yargılama sonucunda mahkûmiyet kararı verilirse, uzlaştırma giderleri de sanığa yükletilecektir.

- Son olarak CMK md. 324/5 gereğince uzlaştırma müzakereleri esnasında tercüman yardımından yararlanmış ise tercüman giderleri yargılama gideri olarak kabul edilmeyecek ve Devlet hazinesinden karşılanacaktır.⁴⁵⁹

458 Aynı şekilde bkz. Akbulut – Aksan, s. 248.

459 Akbulut – Aksan, s. 249.

EKLER

Uzlaştırma Rapor Örneklere

TAKSİTLİ EDİM	
UZLAŞTIRMA RAPOR ÖRNEĞİ	
Uzlaştırma No	:2020/...
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No	: 2020/...
Mahkeme Esas No	:
Uzlaştırmanın konusu suç/suçlar	: Kasten yaralama
Uzlaştırmacının	:
Adı ve Soyadı	:
Sicil Numarası	:
İletişim Adresi	:
Görevlendirme tarihi	: 26.03.2020
Doşya içindeki belgelerin birer örneğinin	
verildiği/ Uzlaşmanın süresinin başladığı tarih	:26.03.2020
Uzlaşma teklif tarihi	:30.03.2020
Ek süre verilme tarihi ve süresi	: 24.04.2020/ (5 Gün)
Süphelinin/ Sanığın/ Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Müdafinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:
Mağdur/ Katılan/ Suçtan zarar görenin/	
Mağdurun	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:

Vekilinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. Kimlik Numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Tercümanın :

Adı ve Soyadı :

T.C. Kimlik Numarası :

Adresi :

Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa**Türkiye’de göstereceği ikametgâhı** :**Taraflardan biri yabancı ve Türkiye’de göstereceği****bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı** :**Raporun düzenlendiği yer ve tarih** : ... Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırmaya görüşme odası/30.04.2020**Uzlaştırmaya süresi** :(35) Gün**Uzlaştırmaya sonucu** :

Adı geçen Müşteki ve Şüphelinin taraf olduğu 2020/... sayılı uzlaştırmaya dosyası, ... Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırmaya Bürosunca tarafıma teslim edilmiştir.

Dosyanın tesliminden sonra müşteri ve şüpheli ile telefonla temas kurulmuş, her iki taraf da uzlaşma teklifine davet edilmiştir.

Mağdur ...ile 30.03.2020 tarihinde ... yerde görüşülerek mağdura, uzlaştırmaya faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmaya ve tarafların rolü, uzlaştırmaya süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaştırmaya sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.

Mağdur ...uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden uzlaşma teklif formu 30.03.2020 tarihinde birlikte imza altına alınmış ve bir örneği mağdura verilmiştir.

Şüpheli de uzlaşma teklifine davet için 30.03.2020 tarihinde telefonla aranmış, farklı ilde ikamet ettiğini beyan ettiğinden şüpheliye uzlaştırmaya faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmaya ve tarafların rolü, uzlaştırmaya süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırmaya sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.

Şüpheli ...uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan etmiş, uzlaşma teklif formunu, raporla birlikte imzalayacağını belirtmiştir.

Mağdur, şüpheli ile yüz yüze gelmek istemediğinden uzlaştırmaya müzakeresi, mağdur ve şüpheli ile ayrı ayrı yapılan toplantılarla gerçekleştirilmiştir.

Müşteki uzlaşma edimi olarak, 10.000,00 (On bin) Türk lirası maddi-manevi tazminat talep ettiğini, bu tazminat miktarının şüpheli tarafından ödenmesinin kabul edilmesi halinde uzlaşacağını beyan etti. Şüpheli, müştekinin talep ettiği tazminatı ödemeyi istediğini ancak ödemeyi, 5 (beş) eşit taksitle yapabileceğini, bu şekilde taksitle ödemesinin müşteki tarafından kabul edilmesi halinde, her ayın 15. günü ödeyebileceğini beyan etti. Müşteki, talep ettiği tazminatı, şüphelinin belirttiği şekilde taksitle ödemesini kabul ettiğini ve uzlaştıklarını ifade etti. Şüpheli, her ayın en geç 15. günü ödenmek üzere beş eşit taksitle müştekiye 10.000,00 Türk Lirası ödemeyi kabul ettiğini ve uzlaştıklarını söyledi. Taraflar, uzlaştırma sonucunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden uzlaştırma görüşmesine son verilerek, tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna ayrı ayrı imzaları alınmıştır.

CMK m. 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18'e göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu, tarafıma verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Şüpheli ...tarafından müşteki ...'ye 10.000,00 TL. maddi-manevi tazminat ödenmesi suretiyle taraflar arasında uzlaşma sağlanmıştır. Taraflar ödemenin müştekiye aithesabına (havale masrafları şüpheli tarafından ayrıca ödenmek kaydıyla) aşağıdaki şekilde yatırılması konusunda anlaşmışlardır.

	Taksit Tarihi	Taksit Miktarı
1)	15.05.2020	2.000,00 TL.
2)	15.06.2020	2.000,00 TL.
3)	15.07.2020	2.000,00 TL.
4)	15.08.2020	2.000,00 TL.
5)	15.09.2020	2.000,00 TL.

Şüpheli ...her bir taksit ödemesini yerine getirdikten sonra, ödeme belgesini uzlaştırma bürosuna götürceğini ve dosyaya ibraz edeceğini belirtmiştir.

İmzalar

Şüpheli/Sanık :

Mağdur/Katılan :

Uzlaştırıcı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza

Cumhuriyet Savcısı

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUĞUN TARAF OLDUĞU DOSYADA
UZLAŞTIRMA RAPOR ÖRNEĞİ**

Uzlaştırma No :2020/...

Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No :2020/...

Mahkeme Esas No :

Uzlaştırmanın konusu suç/suçlar :Hırsızlık

Uzlastırmacının :

Adı ve Soyadı :

Sicil Numarası :

İletişim Adresi :

Görevlendirme tarihi :02.05.2020

Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin

verildiği/ Uzlaşmanın süresinin başladığı tarih :02.05.2020

Uzlaşma teklif tarihi :07.05.2020

Ek süre verilme tarihi ve süresi :

Süphelinin/ Sanığın/ Kanunî temsilcisinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. Kimlik Numarası :

Adresi :

Müdafinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. Kimlik Numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Mağdur/ Katılan/ Suçtan zarar görenin/

Kanunî temsilcisinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. Kimlik Numarası :

Adresi :

Vekilinin :

Adı ve Soyadı :

T.C. Kimlik Numarası :

Adresi :

Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :

Tercümanın	:
<u>Adı ve Soyadı</u>	:
<u>T.C. Kimlik Numarası</u>	:
<u>Adresi</u>	:
Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa	
<u>Türkiye’de göstereceği ikametgâhı</u>	:
Taraflardan biri yabancı ve Türkiye’de göstereceği bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı :	
<u>Raporun düzenlendiği yer ve tarih</u>	:Uzlaştırmanın bürosu / 28.05.2020
<u>Uzlaştırma süresi</u>	:(26) Gün
<u>Uzlaştırma sonucu</u>	:
<p>Adı geçen Müşteki ve suçta sürüklenen çocuğun taraf olduğu 2020/ sayılı uzlaştırma dosyası, ... Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırma Bürosunca tarafıma teslim edilmiştir.</p> <p>Dosyanın tesliminden sonra müşteki ve suçta sürüklenen çocuğun kanunî temsilcisi olan annesi ile telefonla temas kurulmuş, her iki taraf da uzlaşma teklifine davet edilmiştir.</p> <p>Mağdur ... ile rıza göstermesi üzerine uzlaştırmanın bürosunda ./.../2020 tarihinde... görüşülerek mağdura, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmanın ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.</p> <p>Mağdur ...uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden, uzlaşma teklif formu ...tarihinde birlikte imza altına alınmış ve bir örneği mağdura verilmiştir.</p> <p>Suçta sürüklenen çocuk, fiili işlediği sırada on dört yaşında olduğundan, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı uzlaştırma dosyasından tespit edilmiş, bundan sonra çocuğun velisine uzlaşma teklifi yapılmıştır.</p> <p>Suçta sürüklenen çocuğun velisi ile rıza göstermesi üzerine ...tarihindeuzlaştırmanın bürosunda görüşülerek, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmanın ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.</p> <p>Suçta sürüklenen çocuğun velisi ...uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden, uzlaşma teklif formu ...tarihinde birlikte imza altına alınmış ve bir örneği suçta sürüklenen çocuğun velisine verilmiştir.</p> <p>Adı geçen müşteki ve suçta sürüklenen çocuğun velisi, uzlaşma teklifini kabul ettiklerinden uzlaştırmaları için yer ve zaman belirlenmiştir.</p> <p>Taraflar 28.05.2020 günü saat 10:00’da, bürome gelmişlerdir. Müzakereler, taraflarla birlikte gerçekleştirilen toplantıda yürütülmüştür. Toplantının başındaki açılış konuşmasında, uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, ücretsiz olduğu, sosyal edimlerle zararın gideriminin mümkün olduğu, temel müzakere kuralları ve hukuki sonuçları açıklanarak, tarafların bilgilennemeleri sağlanmıştır.</p>	

Uzlaştırma müzakerelerine başlanarak önce mağdura sonra suçta sürüklenen çocuğa ve velisine söz verilmiştir. Mağdur işlenen suç nedeniyle yaşadığı sıkıntıları bizzat suçta sürüklenen çocuğa ve velisine açıklama fırsatını elde etmiş, ardından suçta sürüklenen çocuk da söz alarak, olaydan doğan samimi üzüntüsünü ve pişmanlığını dile getirmiş ve bir daha böyle bir şey yapmayacağını beyan etmiştir.

Mağdur, maddi bir edim istemediğini, suçta sürüklenen çocuğun özrünü samimi bulduğunu ve kabul ettiğini belirttikten sonra, çocuğa belirlediği iki Türk edebiyatı kitabını bir ay içinde (30.06.2020 tarihine kadar) okuyarak kendisine kitapların özetini göndermesi koşuluyla uzlaşmayı kabul etmiştir. Suça sürüklenen çocuk şahsa bağlı olan bu edimi kabul etmiş ve velisi edime onay vermiştir.

CMK m. 253 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18 uyarınca taraflar uzlaştırma sonunda anlaşmaya vardıklarını beyan ettiklerinden, uzlaştırma görüşmesine son verilerek tarafların özgür iradesi altında uzlaştırma raporuna mağdur, suçta sürüklenen çocuk ve çocuğun velisinin imzaları ayrı ayrı alınmıştır.

CMK m 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18'e göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığını uzlaştırma raporu tarafına verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Müşteki, suçta sürüklenen çocuğun özrünü kabul etmiş ve çocuğa iki Türk edebiyatı kitabını bir ay içinde (30.06.2020 tarihine kadar) okuyarak özetini postayla kendi adresine alıcı ödemeli kargoyla yollaması şeklindeki edimle uzlaşmıştır. Suça sürüklenen çocuk ve velisi de edimi kabul ettiğinden uzlaşma sağlanmıştır.

İmzalar

Suçta sürüklenen çocuk :

Mağdur/Katılan :

Suçtan zarar gören :

Müdafi :

Vekil :

Kanuni temsilcisi :

Uzlaştırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza

Cumhuriyet Savcısı

UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİNİN OLUMSUZ SONUÇLANMASI

UZLAŞTIRMA RAPOR ÖRNEĞİ

Uzlaştırma No	:2020/...
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No	:2020/...
Mahkeme Esas No	:
Uzlaştırmanın konusu suç/suçlar	:Taksirle yaralama
Uzlaştırmanın	:
Adı ve Soyadı	:
Sicil Numarası	:
İletişim Adresi	:
Görevlendirme tarihi	: 01.02.2020
Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği/ Uzlaşmanın süresinin başladığı tarih	:01.02.2020
Uzlaşma teklif tarihi	:05.02.2020
Ek süre verilme tarihi ve süresi	:
Şüphelinin/ Sanığın/ Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Müdafinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:
Mağdur/ Katılan/ Suçtan zarar görenin/	
Kanunî temsilcisinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Vekilinin	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası	:

Tercümanın	:
Adı ve Soyadı	:
T.C. Kimlik Numarası	:
Adresi	:
Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa	
Türkiye’de göstereceği ikametgâhı	:
Taraflardan biri yabancı ve Türkiye’de göstereceği bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı :	
Raporun düzenlendiği yer ve tarih	:... Adliyesi Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma görüşme odası/ 16.02.2020
Uzlaştırma süresi	:(15) Gün
Uzlaştırma sonucu	:
<p>Adı geçen Müşteki ve Şüphelinin taraf olduğu 2020/ sayılı uzlaştırma dosyasında, ... Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırma Bürosunca tarafıma teslim edilmiştir.</p> <p>Dosyanın tesliminden sonra müşteri ve şüpheli ile telefonla temas kurulmuş, her iki taraf da uzlaşma teklifine davet edilmiştir.</p> <p>Mağdur ...ile.../2020tarihinde... yerde görüşülerek mağdura, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmanın ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.</p> <p>Mağdur... uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden uzlaşma teklif formu .../.../2020 tarihinde birlikte imza altına alınmış ve bir örneği mağdura verilmiştir.</p> <p>Şüpheli ile ...tarihinde ...yerde görüşülerek, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmanın ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.</p> <p>Şüpheli ise ...uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden, uzlaşma teklif formu ...tarihinde birlikte imza altına alınmış ve bir örneği şüpheliye verilmiştir.</p> <p>Mağdur, şüpheli ile yüz yüze görüşmek istemediğinden uzlaştırma müzakeresi, mağdur ve şüpheli ile ayrı ayrı yapılan toplantılarla gerçekleştirilmiştir.</p> <p>Adı geçen müşteri ve şüpheli uzlaşma teklifini kabul ettiklerinden uzlaştırma toplantıları programlanmıştır. ... tarihinde mağdur ile ... Adliyesi Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma görüşme odasında yapılan toplantıda uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, hukukî sonuçları, temel müzakere kuralları ile ücretsiz olması ve mağdurun zararının kısa sürede giderilmesi gibi faydaları tarafa açıklanarak, bilgilendirilmesi sağlanmıştır.</p> <p>Müşteki, trafik kazası nedeniyle ağır yaralandığını, bir süre hastanede yatarak tedavini gördüğünü, bu süreçte işinden ayrı kaldığını ve yüklü miktarda tedavi gideri ödediğini belirterek, maddi ve manevi zarar olarak 100.000,00TL istemiş, belirttiği miktarın kabul edilmesi halinde uzlaşacağını, aksi halde uzlaşmayacağını beyan etmiştir.</p> <p>... tarihinde şüpheli ile ... Adliyesi Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma görüşme odasında yapılan toplantıda uzlaştırmanın tarafsızlık, gizlilik ve gönüllülüğe dayanan özellikleri, hukukî sonuçları, temel müzakere kuralları ile ücretsiz olması ve şüpheliye olan faydaları tarafa açıklanarak bilgilendirilmesi sağlanmıştır.</p>	

Şüpheli ile yapılan görüşmede müştekinin uzlaşma edimi olarak talep ettiği tazminat miktarı iletilmiştir. Şüpheli, müştekinin talep ettiği tazminatı ödeme gücü olmadığını, miktarın çok yüksek olduğunu, müştekiye meydana gelen olay nedeniyle en fazla 50.000,00 TL verebileceğini, onu da bir defada değil on taksitte ödeyebileceğini beyan etmiştir. Şüphelinin bu talebi müştekiye iletilmiş, ancak müşteki bu talebi kabul etmeyerek, karşı tarafla uzlaşmayacağını beyan etmiştir.

Taraflar, müzakerelere devam edilmesi halinde de aralarında uzlaşma ihtimali bulunmadığını beyan ettiklerinden uzlaştırma müzakerelerine son verildi. Taraflar, uzlaşmanın hukuki sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleri ile uzlaşmadıklarını bildirdiklerinden, uzlaştırma raporu taraflarla ayrı ayrı imza altına alındı.

CMK m 253/15 ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m. 18'e göre taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığım uzlaştırma raporu tarafına verilen belge örneklerini ve masrafları gösteren belge ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmek üzere tanzim edilerek imza altına alınmıştır.

Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

Taraflar arasında uzlaşma sağlanamamıştır. Müşteki ... uzlaşma edimi olarak şüpheli ... 'den 100.000,00 TL maddi-manevi tazminat talep etmiş, şüpheli ... tarafından talep kabul edilmemiştir.

İmzalar

Şüpheli/Sanık :

Mağdur/Katılan :

Suçtan zarar gören :

Uzlaştırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza

Cumhuriyet Savcısı

Bilgilendirme Tutanağı Örnekleri

BİLGİLENDİRME TUTANAĞI ÖRNEĞİ
(TEKLİFİN REDDEDİLMESİ)

..... CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI

UZLAŞTIRMA BÜROSUNA

SORUŞTURMA/KOVUŞTURMA NO : 2020/.....**UZLAŞTIRMA NO** : 2020/.....**UZLAŞTIRMA KONUSU SUC** : Basit tehdit, hakaret**KONU** : Uzlaşma teklifinin reddedilmesi üzerine, teklif formu ile verilen belge örneklerinin teslimi.

Müşteki... ve şüpheli ...'nin taraf olduğu...sayılı uzlaştırma dosyasında, ... Cumhuriyet Başsavcılığı uzlaştırma bürosunca görevlendirilmem üzerine, dosya tarafıma teslim edilmiştir.

Dosyanın tesliminden sonra müşteki ve şüpheli ile telefonla temas kurulmuş, her iki taraf da uzlaşma teklifine davet edilmiştir.

Şüpheli ile ... tarihindeyerde görüşülerek, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmacının ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.

Şüpheli, olaydan dolayı üzgün olduğunu, mağdurun tüm zararlarını karşılamaya hazır olduğunu ve uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden, hazırlanan uzlaşma teklif formu birlikte imza altına alınmış ve bir örneği şüpheliye verilmiştir.

Mağdur... ile.../2020 Tarihinde... yerde görüşülerek mağdura, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmacının ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış, şüphelinin olay nedeniyle üzgün olduğu ve uğranılan tüm zararı karşılamaya hazır olduğu hususları iletilerek uzlaşma teklif edilmiştir.

Mağdur..., uzlaştırmacının mahiyetini, hukuki sonuçlarını ve kendisi açısından faydalarını anladığını ancak; şüphelinin yargılanmasını istediğinden, uzlaşma teklifini kabul etmediğini beyan etmiştir.Uzlaşma teklifi yapıldığı anda teklife cevap verme zorunluluğu olmadığı, teklif formunda da yazılı olduğu üzere isterse üç günlük düşünme süresi olduğu, Uzlaşma Teklif Formu'nu inceleyip kararını üç gün içinde bildirebileceği anlatılmıştır. Müşteki tekrar düşünmek için süre istemediğini, uzlaşma teklifini kabul etmediğini beyan etmiştir. Hazırlanan "Uzlaşma Teklif Formu" birlikte imza altına alınmış ve bir örneği mağdura verilmiştir.

Uzlaştırma, teklif aşamasında olumsuz sonuçlandığından, süreçte yapılan işlemleri gösterir bilgilendirme tutanağı tarafıma düzenlenmiştir. .../2020

Uzlaştırmacı

(imza)

EKİ :

1-Müştekinin uzlaşma teklifini kabul etmediğine ilişkin uzlaşma teklif formu.

2-Şüphelinin uzlaşma teklifini kabul ettiğine ilişkin uzlaşma teklif formu.

3- Uzlaştırma dosya örneği.

BİLGİLENDİRME TUTANAĞI ÖRNEĞİ
(BAŞKA İLDE İKAMET EDEN TARAFIN UZLAŞMA TEKLİFİNİ REDDETMEŞİ,
TEKLİF FORMUNUN İSTİNABE YOLUYLA İMZALATILMASI)

..... CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI	
UZLAŞTIRMA BÜROSUNA	
SORUŞTURMA/KOVUŞTURMA NO	:2020/...
UZLAŞTIRMA NO	: 2020/.....
UZLAŞTIRMA KONUSU SUÇ	:Kişilerin huzur ve sükununu bozma
KONU	:Taraflardan, birinin uzlaşma teklifini reddetmesi, teklif formunun istinabe yoluyla imzalatılması ve teklif formu ile verilen belge örneklerinin teslimi.
<p>Müşteki... ve şüpheli ...'nin taraf olduğu...sayılı uzlaştırma dosyasında, ... Cumhuriyet Başsavcılığı uzlaştırma bürosunca görevlendirilmem üzerine, dosya tarafıma teslim edilmiştir.</p> <p>Dosyanın tesliminden sonra şüpheli ile telefonla temas kurulmuş ve taraf uzlaşma teklifine davet edilmiştir.</p> <p>Şüpheli ile ...tarihinde ...yerde görüşülerek, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmacının ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.</p> <p>Şüpheli ise ...uzlaşma teklifini kabul ettiğini beyan ettiğinden, uzlaşma teklif formu ...tarihinde birlikte imza altına alınmış ve bir örneği şüpheliye verilmiştir.</p> <p>Mağdur... ile farklı ilde ikamet etmesi nedeniyle ../../2020 tarihinde... telefonlagörüşülerek mağdura, uzlaştırmanın faydaları, sürecin gönüllük, gizlilik ve tarafsızlığa dayanması gibi temel ilkeler, uzlaştırmacının ve tarafların rolü, uzlaştırma süreci, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçları, uzlaştırma sürecinin ücretsiz olması hususlarında bilgilendirme yapılmış ve uzlaşma teklif edilmiştir.</p> <p>Mağdur..., uzlaştırmanın mahiyetini, hukuki sonuçlarını ve kendisi açısından faydalarını anladığını ancak şüphelinin bu eyleminden dolayı çok rahatsız olduğunu, yargılanmasını istediğini, bu nedenle uzlaşma teklifini kabul etmediğini beyan etmiştir. Uzlaşma teklifi yapıldığı anda teklife cevap verme zorunluluğu olmadığı, teklif formunda da yazılı olduğu üzere isterse üç günlük düşünme süresi olduğu, Uzlaşma Teklif Formu'nu inceleyip kararını üç gün içinde bildirebileceği anlatılmıştır. Müşteki tekrar düşünmek için süre istemediğini, uzlaşma teklifini kabul etmediğini belirtmiştir.</p> <p>Mağdurun, uzlaşma teklifini kabul etmemesi üzerine uzlaşma teklif formunun ilgili bölümü istinabe suretiyle imzalatılması için büroya teslim edilmiş, teklif formu mağdura istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılmış ve bir örneği mağdura istinabe bürosu aracılığıyla verilmiştir.</p> <p>Uzlaştırma, teklif aşamasında olumsuz sonuçlandığından, süreçte yapılan işlemleri gösterir bilgilendirme tutanağı tarafıma düzenlenmiştir. ../../2020</p>	
Uzlaştırmacı	
(imza)	
EKİ :	
1-Müştekinin uzlaşma teklifini kabul etmediğine ilişkin uzlaşma teklif formu.	
2-Şüphelinin uzlaşma teklifini kabul ettiğine ilişkin uzlaşma teklif formu.	
3- Uzlaştırma dosya örneği.	

Tablo 1: Uzlaştırma Kapsamında Kalan Suçlar

YETİŞKİNLER -SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLAR İLİŞKİN TABLO				
SIRA NO	SUÇUN ADI	MADDE/FIKRA	ŞİKAYETE TABİ Mİ	KANUNDA ÖNGÖRÜLEN CEZA MİKTARI
5237 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU				
1	Kasten yaralama	86/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
2	Kasten yaralama	86/2	Evet	Dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
3	Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi	88	-	-
4	Taksirle yaralama	89/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
5	Taksirle yaralama	89/2	Evet (bilinçli taksir halinde hayır)	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın, yarı oranında artırılması
6	Taksirle yaralama	89/3	Evet(bilinçli taksir halinde hayır)	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın bir kat artırılması
7	Taksirle yaralama	89/4	Evet(bilinçli taksir halinde hayır)	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
8	Tehdit	106/1. ikinci cümle	Evet	Altı ayadarkahapisveya adli paracezası
9	Tehdit	106/1 birinci cümle	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
10	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
11	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/2	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
12	Konut dokunulmazlığının ihlali	116/4	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
13	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/1, 119/1-c	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
14	Kişilerin huzur ve sükununu bozma	123/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
15	Hakaret	125/1	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
16	Hakaret	125/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
17	Hakaret	125/3-b, 3-c	Evet	Alt sınırı bir yıl hapis cezası
18	Kişinin hatırasına hakaret	130/1	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
19	Kişinin hatırasına hakaret	130/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
20	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
21	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/2	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası
22	Haberleşmenin gizliliğini ihlal	132/3	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
23	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/1	Evet	İki yıldan beş yıla kadar hapis cezası
24	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/2	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası

25	Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması	133/3	Evet	İki yıldan beş yılakadar hapis ve dörtbin güne kadaradlîpara cezası
26	Özel hayatın gizliliğini ihlal	134/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
27	Özel hayatın gizliliğini ihlal	134/2	Evet	İki yıldan beşyıla kadar hapis cezası
28	Hırsızlık	141/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
29	Paydaşveyaelbirliğilemalikolunan mal üzerinde veya bir hukuk ilişkisine dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık	144/1-a,1-b	Evet	İki aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
30	Kullanma hırsızlığı	146/1	Evet	-
31	Mala zarar verme	151/1	Evet	Dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası
32	Mala zarar verme	151/2	Evet	Dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası
33	Hakkı olmayan yere tecavüz	154/1	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
34	Güveni kötüye kullanma	155/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası
35	Güveni kötüye kullanma	155/2	Hayır	Bir yıldan yedi yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adli para cezası
36	Bedelsiz senedi kullanma	156/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası
37	Dolandırıcılık	157/1	Hayır	Biryıldan beş yılakadar hapis ve beşbingüne kadaradlîparacezası
38	Dolandırıcılık daha az cezayı gerektiren hal	159/1	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
39	Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf	160/1	Evet	Biryıldakadarhapisveya adli paracezası
40	Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi	165	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası
41	Açığa imzanın kötüye kullanılması	209/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
42	Ailehukukundankaynaklananyükümlülüğün ihlali	233/1	Evet	Bir yıla kadar hapis cezası
43	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
44	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/2	Hayır	Birinci fıkrada belirtilen cezanınbirkatordanında artırılması
45	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/3	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
46	Ticari sır, bankacılıksırrı veyamüşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/1	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
47	Ticari sır, bankacılıksırrı veyamüşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/2	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
48	Ticari sır, bankacılıksırrı veyamüşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması	239/3	Hayır	Birinci fıkraya göre belirlenen cezanın üçte biri oranında artırılması

1163 SAYILI KOOPERATİFLER KANUNU				
1	Ticari defterler vesir saklama hükümleri ve ceza	25	Evet	Bir yıl kadar hapis veya adli para cezası
2004 SAYILI İCRA VE İFLAS KANUNUNDA YER ALAN UZLAŞTIRMAYA TABİ SUÇLAR				
1	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksilten borçluların cezası	331/1	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
2	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksilten borçluların cezası	331/2	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
3	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksilten borçluların cezası	331/3	Evet	Altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
4	Alacaklısını zarara sokmak kasdiyle mevcudunu eksilten borçluların cezası	331/4	Evet	İki yıldan dört yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası
5	Aczine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştırılan borçlunun cezası	332/1	Evet	Onbeş günden altı ay kadar hapis cezası
6	Aczine kendi fiiliyle sebebiyet veren veya vaziyetinin fenalığını bilerek ağırlaştırılan borçlunun cezası	332/2	Evet	Onbeş günden altı ay kadar hapis cezası
7	Ticari işletmede yöneticinin sorumluluğu	333/a/1	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
8	Ticari işletmede yöneticinin sorumluluğu	333/a/2	Evet	İki bin güne kadar adli para cezası
9	Konkordato veya sermaye şirketleri ile kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılmasında yetkili kimseleri hatayadüşüren ya da konkordato veya uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma koşullarına uymayan borçlunun cezası	334	Evet	Altı aydan bir yıla kadar hapis cezası
10	Ticareti terk edenlerin cezası	337/a/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
11	Hakikata muhalif beyanda bulunanların cezası	338/1	Evet	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
12	Sermaye şirketlerinin iflasını istemek mecburiyetinde olanların cezası	345/a	Evet	Ongünden üç aya kadar hapis cezası

3573 SAYILI ZEYTİNCİLİĞİN İSLAHI VE YABANİLERİNİN AŞILATTIRILMASI HAKKINDA KANUN				
1	Zeytinliklere herçeşitneyansokulması, yerleşim sahaları hariç, zeytin sahalarına enaz bir kilometre yakınlıkta koyun ve keçi ağılı yapılması	14.Mar	Evet	Üçayakadarhapisveya adlıpara cezası
5042 SAYILI YENİ BİTKİ ÇEŞİTLERİNE AİT İSLAHCİ HAKLARININ KORUNMASINA İLİŞKİN KANUN				
1	İhlal sayılan haller ve yaptırımlar	66/1-a	Evet	Bir yıldan iki yıla kadar hapis veya bingüne kadar adli para cezası
2	İhlal sayılan haller ve yaptırımlar	66/1-b	Evet	İkiyüzeğündenazolmamak üzere adli para cezası
5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU				
1	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.1	Evet	Biryıldan beşyılakadar hapis veya adli para cezası
2	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.2	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
3	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.3	Evet	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
4	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.4	Evet	Altı aya kadar hapis cezası
5	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.5	Evet	Altı aya kadar hapis cezası
6	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/1.6	Evet	Üçaydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
7	Manevi,mali veya bağlantılı haklara tecavüz	71/2	Evet	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
8	Koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri	72/1	Evet	Kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
5941 SAYILI ÇEK KANUNU				
1	Kısmenveyatamamenkarşılığıtbulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işl.yapmama	7.Nis	Evet	Bir yılda kadar hapis cezası
2	Diğer ceza ve hükümleri	7.May	Evet	Bir yılda kadar hapis cezası
6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU				
1	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-a	Evet	Fiildahağırcezayıgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
2	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-b	Evet	Fiildahağırcezayıgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
3	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-c	Evet	Fiildahağırcezayıgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
4	Cezayı gerektiren fiiller	62/1-d	Evet	Fiildahağırcezayıgerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, iki yıla kadar hapis veya adli para cezası

6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU

1	Müeyyideler	16.Oca	Evet	Güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası
---	-------------	--------	------	---

6769 SAYILI SİNAİ MÜLKİYET KANUNU

1	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezaî hükümler	30.Oca	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası
2	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezaî hükümler	30/2	Evet	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası
3	Marka hakkına tecavüze ilişkin cezaî hükümler	30.Mar	Evet	İki yıldan dört yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası

SADECE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR BAKIMINDAN UZLAŞTIRMA KAPSAMINDA KALAN SUÇLAR

1	Kasten yaralama	86/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
2	Kasten yaralama	86/2, 86/3	Hayır	TCK86/2 maddesine göre belirlenen cezanın yarı oranında artırılması
3	İnsan üzerinde deney	90/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
4	Organ ve doku ticareti	91/2	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
5	Organ ve doku ticareti	91/6	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
6	Terk	97/1	Hayır	Üç aydan iki yıla kadar hapis cezası
7	Yardımyabildirimyükümlülüğünü yerine getirilmemesi	98/1	Hayır	Birylakadarhapisveya adli paracezası
8	Yardımyabildirimyükümlülüğünü yerine getirilmemesi	98/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
9	Kısırlaştırma	101/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
10	Şantaj	107/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
11	Şantaj	107/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası
12	Cebir	108/1(TCK 86/2, 86/3 ile birleşmesi halinde)	Hayır	Kastenyaralamasuçundanverilecek cezanın üçte birinden yarısına kadar artırılması
13	Siyasihaklarınkullanılmasınınengellenmesi	114/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
14	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

15	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
16	İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasının engellenmesi	115/3	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
17	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/1, 119/1-c	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası
18	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/2	Hayır	Altı aydan üçyıla kadar hapisveya yüz gündün az olmamak üzere adli para cezası
19	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117 / 3	Hayır	Altı aydan üçyıla kadar hapis veya yüz gündün az olmamak üzere adli para cezası
20	İş ve çalışma hürriyetinin ihlali	117/4	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
21	Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi	118/1	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
22	Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi	118/2	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
23	Nefret ve ayrımcılık	122/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
24	Haberleşmenin engellenmesi	124/1	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezasına
25	Hakaret	125/3	Hayır	Alt sınırı bir yıl hapis cezası
26	Kişisel verilerin kaydedilmesi	135/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
27	Verileri yok etmeme	138/1	Hayır	Bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası
28	Paydaş veya elbirligi ile mali kolunan mal üzerinde veya bir hukuk ilişkisine dayanan alacağı tahsil amacıyla hırsızlık	144/1-a, 1-b, 143	Hayır	TCK 144. maddeye göre verilecek cezanın yarı oranında artırılması
29	Taksirli iflas	162/1	Hayır	İki aydan bir yıla kadar hapis cezası
30	Karşılıksız yararlanma	163/1	Hayır	İki aydan altı aya kadar hapis veya adli para cezası
31	Karşılıksız yararlanma	163/2	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası
32	Karşılıksız yararlanma	163/3	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
33	Bilgi vermeme	166/1	Hayır	Altı ayakadarhapisveya adli paracezası
34	Çocuğun soybağını değiştirme	231/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
35	Kötü muamele	232/1	Hayır	İki aydan bir yıla kadar hapis cezası

36	Kötü muamele	232/2	Hayır	Bir yıla kadar hapis cezası
37	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/2	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
38	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali	233/3	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
39	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
40	Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması	234/2	Hayır	TCK 234/1. maddeye göre belirlenen cezanın bir katı oranında artırılması
41	Bilişim sistemine girme	243/1	Hayır	Bir yıla kadar hapis veya adli para cezası
42	Bilişim sistemine girme	243/3	Hayır	Altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
43	Bilişim sistemine girme	243/4	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası
44	Sistemi engelleme, bozma, verileri yoketme veya değiştirme	244/2	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
45	Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf	261/1	Hayır	Fiil daha ağır ceza gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası
46	Görevi yaptırmamak için direnme	265/1	Hayır	Altı aydan üç yıla kadar hapis cezası
47	Genital muayene	287/1	Hayır	Üç aydan bir yıla kadar hapis cezası
48	Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme	298/1	Hayır	Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

Tablo 2: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Şikâyete Bağlı Suçlar

Basit yaralama (TCK md. 86/2)	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi (TCK md. 88)	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Taksirle yaralama (TCK md. 89/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Taksirle yaralama (TCK md. 89/2, 3, 4). *Bilinçli taksir hariç.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Cinsel saldırı (TCK md. 102/1).	Uzlaştırmaya tabi değil (Cinsel suç, CMK md. 253/3)
Cinsel saldırı (TCK md. 102/2. ikinci cümle).	Uzlaştırmaya tabi değil (Cinsel suç, CMK md. 253/3)
Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md. 104/1).	Uzlaştırmaya tabi değil (Cinsel suç, CMK md. 253/3)
Cinsel taciz (TCK md. 105/1).	Uzlaştırmaya tabi değil (Cinsel suç, CMK md. 253/3)
Tehdit (TCK md. 106/1 ikinci cümle).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Konut dokunulmazlığını ihlal (TCK md. 116/1, 2, 4).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
İş ve çalışma hürriyetini ihlal (TCK md. 117/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (TCK md. 123/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Hakaret (TCK md. 125/1, 2, 3). *Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariç	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Kişinin hatırasına hakaret (TCK md. 130/1, 2). *Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariç.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Haberleşmenin gizliliğini ihlal (TCK md. 132/1, 2, 3).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (TCK md. 133/1, 2, 3).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Özel hayatın gizliliğini ihlal (TCK md. 134/1, 2).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)

Hırsızlık (TCK md. 141). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin aleyhine işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Nitelikli hırsızlık (TCK md. 142/1, 2, 3). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin aleyhine işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Hırsızlık suçlarında daha az cezayı gerektiren haller (TCK md. 144/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Kullanma hırsızlığı (TCK md. 146/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Mala zarar verme (TCK md. 151/1, 2).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Mala zarar vermenin nitelikli halleri (TCK md. 152/1,2). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme (TCK md. 153/1). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Hakkı olmayan yere tecavüz (TCK md. 154/1, 2, 3). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Güveni kötüye kullanma (TCK md. 155/1, 2).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Bedelsiz senedi kullanma (TCK md. 156/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Dolandırıcılık (TCK md. 157/1). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Nitelikli dolandırıcılık (TCK md. 158/1,2). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Dolandırıcılıkta daha az cezayı gerektiren hal (TCK md. 159/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)

Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (TCK md. 160/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Hileli iflas (TCK md. 161/1). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Taksirli iflas (TCK md. 162/1). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Karşılıksız yararlanma (TCK md. 163/1,2). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi (TCK md. 164/1). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK md. 165/1). *Kanunun 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Bilgi vermeme (TCK md. 166/1). *Kanun'un 167/2 maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Açığa imzanın kötüye kullanılması (TCK md. 209/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK md. 233/1).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK md. 234/3).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
Ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (TCK md. 239/1, 2, 3).	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a,b)
Yabancı devlet başkanına karşı suç (TCK md. 340/2).	Uzlaştırmaya tabi değil *Suçun mağduru kamu tüzel kişisi
Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (TCK md. 341/2).	Uzlaştırmaya tabi değil *Suçun mağduru kamu tüzel kişisi
Yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret (TCK md. 342/2)	Uzlaştırmaya tabi değil *Suçun mağduru kamu tüzel kişisi

Tablo 3: Bazı Kanunlarda Şikâyete Bağlı Suçlar

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu md. 25	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu, md.12	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu md. 331,md. 332, md.333/a, md.334, md.337/a, md.338/1, md. 345/a	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu, md.80/2.	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
3573 sayılı Zeytinciliğin İslahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun md. 14/3	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Hakların Korunmasına İlişkin Kanun md.66(c bendi hariç)	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu md.71-72	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
5941 sayılı Çek Kanunu md. 7/4-5	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu md. 62	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu md. 33	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)
6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu md. 30	Uzlaştırmaya tabi (CMK md. 253/1-a)

5271 SAYILI CEZA MUHALEMESİ KANUNUNUN UZLAŞTIRMAYA İLİŞKİN MADDELERİ

Uzlaştırma

Madde 253 –(Değişik: 6/12/2006-5560/24 md.)

(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

- a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.
- b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;
 1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
 2. Taksirle yaralama (madde 89),
 3. **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Tehdit (madde 106, birinci fıkra),
 4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
 5. **(Ek:17/10/2019-7188/26 md.)**⁽²⁾İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),
 6. **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Hırsızlık (madde 141),
 7. **(Ek:17/10/2019-7188/26 md.)**⁽²⁾Güveni kötüye kullanma (madde 155),
 8. **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Dolandırıcılık (madde 157),
 9. **(Ek:17/10/2019-7188/26 md.)**⁽²⁾Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),
 10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
 11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

c) **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. **(Ek cümle: 26/6/2009 - 5918/8 md.)** Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli,

mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmedeği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılabilmesi halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) **(Mülga: 24/11/2016-6763/34 md.)**

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosuzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. **(Ek cümle: 24/11/2016-6763/34 md.)** Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya

suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitde bağlanması veya süreklilik arzemesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaşmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) **(Değişik birinci cümle: 24/11/2016-6763/34 md.)** Uzlaşmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenir. Uzlaşmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) **(Değişik: 24/11/2016-6763/34 md.)** Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaşmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaşmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaşmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

(25) **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Uzlaşmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların

nitelikleri ve denetimleri ile uzlaŖtırmacı sicili, uzlaŖtırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin dñzenlenmesi, Cumhuriyet baŖsavcılıđı bñnyesinde kurulan uzlaŖtırma bñrolarının alıŖma usul ve esasları, uzlaŖtırma teklifi ile mñzakere usulñ, uzlaŖtırma anlaŖması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara iliŖkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca ıkarılan yñnetmelikle dñzenlenir.

Mahkeme tarafından uzlaŖtırma

Madde 254 –(DeđiŖik: 6/12/2006-5560/25 md.)

(1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuŖturma konusu suçun uzlaŖma kapsamında olduğunun anlaŖılması halinde, kovuŖturma dosyası, uzlaŖtırma iŖlemlerinin²⁵³ ùncñ maddede belirtilen esas ve usñlegñre yerine getirilmesi için uzlaŖtırma bñrosuna gñderilir.

(2) UzlaŖma gerekleŖtiđi takdirde, mahkeme, uzlaŖma sonucunda sanığın edimini def’aten yerine getirmesi halinde, davanın dñŖmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya sñreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki Ŗartlar aranmaksızın, hñkmñn açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma sñresince zamanaŖımı iŖlemez. Hñkmñn açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaŖmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki Ŗartlar aranmaksızın, hñkñm açıklanır.

Birden çok fail bulunması hñlinde uzlaŖma

Madde 255 – (1) Aralarında iŖtirak iliŖkisi olsun veya olmasın birden çok kiŖi tarafından iŖlenen suçlarda, ancak uzlaŖan kiŖi uzlaŖmadan yararlanır.

CEZA MUHALEMESİNDE UZLAŞTIRMA YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, uzlaştırmaya ilişkin usul ve esaslar ile uzlaştırma büroları ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253, 254 ve 255 inci maddelerinde düzenlenen uzlaştırmaların uygulama alanı, uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, uymak zorunda oldukları etik ilkeler, uzlaştırmacı eğitimi verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri, uzlaştırmacı sicilinin düzenlenmesi, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin oluşturulması, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaşma teklifi ile müzakere usulü, uzlaşma belgesi ve uzlaştırma raporunda yer alacak konular, uygulamaya dair diğer hususlar ile Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının çalışma usul ve esaslarını kapsar.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesi ile 29/3/1984 tarihli ve 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Bakanlık: Adalet Bakanlığını,
- b) Büro: Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosunu,
- c) Daire Başkanlığı: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığını,
- ç) Eğitim kuruluşları listesi: Daire Başkanlığında tutulan uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının kaydedildiği listeyi,
- d) Elektronik liste: Uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının isimlerinin elektronik ortamda tutulduğu listeyi,
- e) Elektronik ortam: Bilişim sistem ve bilişim ağından oluşan toplam ortamı,
- f) Genel Müdürlük: Ceza İşleri Genel Müdürlüğünü,
- g) Kanun: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununu,
- ğ) Kayıt: Fiziki veya elektronik ortamda üretilen ya da bu ortama aktarılan veya taşınan, bilgi, belge ve verinin saklanması,
- h) Sicil: Uzlaştırmacı sicilini,

- ı) Tarife: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından yıllık olarak hazırlanan Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifelerini,
- i) UYAP: Adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemini,
- j) Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını,
- k) Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini,
- l) Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi,
- m) Uzlaştırma raporu: Uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu,
- n) Uzlaşma belgesi: Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi,
- o) Yazılı sınav: Uzlaştırma eğitiminin bitiminde yapılan sınavı, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Uzlaştırmaya İlişkin İlkeler

Temel ilkeler

MADDE 5 – (1) Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılanı kadar iradelerinden vazgeçebilirler.

(2) Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esası gözetilerek yürütülür.

(3) Uzlaştırmaya katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir.

(4) Şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanunun 202 nci maddesi hükmü uygulanır.

(5) Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.

(6) Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu,

eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.

(7) Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.

(8) Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar.

(9) Uzlaştırmacı tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır.

Etik ilkeler

MADDE 6 – (1) Uzlaştırmacı görevini aşağıdaki etik ilkelere uygun olarak yerine getirmek zorundadır:

a) Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir.

b) Adaletle hizmet etme bilinciyle, görevini etkin, zamanında ve verimli biçimde yerine getirmeyi, sunduğu hizmet kalitesini yükseltmeyi hedefler.

c) Görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir.

ç) Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınamaz.

d) Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.

e) Taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez.

f) Görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafii olarak görev üstlenemez.

g) Tarafsızlığından kuşku duyulmasına yol açacak şekilde kendisine veya bir başkasına doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir menfaat temin edemez.

ğ) Görevinin saygınlığını ve kişilerin adaletle olan güvenini zedeleyen veya

şüpheye düşüren her türlü davranıştan kaçınır.

Genel hükümler

MADDE 7 – (1) Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir.

(2) Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda uzlaştırma hükümleri her bir şüpheli ya da sanık için ayrı ayrı değerlendirilir, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır.

(3) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(4) Birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır.

(5) Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(6) Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

(7) Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemi sonlandırılır. Kovuşturma evresi için Kanunun 243 üncü maddesi hükmü saklıdır.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) Uzlaştırmaya tâbi suçlarda, uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez.

(10) Şüpheli, sanık, mağdur ya da suçtan zarar görene Cumhuriyet savcısının onayı ile görevlendirilen uzlaştırmacı uzlaşma teklifinde bulunur.

(11) Uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen veya tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

(12) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa veya kanunî temsilcisine ulaşılabilmesi hâlinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili uzlaştırma yoluna gidilmez.

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları

MADDE 8 – (1) Kanunun 253 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli, sanık, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören

gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.

(2) Suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

(5) **(Değişik:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer)** Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Soruşturma Evresinde Uzlaştırma

Delillerin toplanması

MADDE 9 – (1) Soruşturmasına başlanılan ve uzlaştırma kapsamında kalan suçlara ilişkin gerekli araştırma ve soruşturma işlemleri, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır.

(2) Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı Kanunun 160 ve devamı maddeleri uyarınca toplanması gereken tüm delilleri toplar.

(3) Çocuk bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı, soruşturma sırasında gerekli gördüğünde çocuk hakkında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını çocuk hâkiminden isteyebilir.

Dosyanın büroya gönderilmesi ve kayıt

MADDE 10 – (1) Yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkânının bulunmaması hâlinde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı büroya göndermeksizin sonuçlandırır.

(2) Soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tâbi olması ve iddianame düzenlenmesi için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı dosyayı Ek-1’de yer alan gönderme kararı ile büroya gönderir.

(3) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir.

(4) Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı

verildikten sonra Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemini müteakip uzlaştırma bürosu tevzi havuzuna düşen dosya, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili tarafından uzlaştırma bürosuna tevzi edilmesi ile kendiliğinden büro kayıt numarası alır.

Dosyanın incelenmesi ve iade kararı

MADDE 11 – (1) Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan inceleme sonucunda;

a) Büroya gönderme kararında kabul edilen filin uzlaştırma kapsamında olmadığı anlaşılması,

b) Gönderme kararına konu olan dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davası açılması için yeterli şüphenin tespitine yönelik, suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan deliller toplanmadan dosyanın büroya gönderildiğinin anlaşılması,

hâllerinde dosya, Ek-2’de yer alan iade kararı ile soruşturma bürosuna geri gönderilir.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesi

MADDE 12 – (1) Uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından incelenmesi sonucunda, gönderme kararına esas suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması hâlinde uzlaştırmacı görevlendirmesi, Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır.

(2) Ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeteri kadar uzlaştırmacı bulunmaması hâlinde, en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapılabilir.

(3) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir.

(4) Uzlaştırma evrakı uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir.

(5) Uzlaşma teklifi suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamaz.

Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde dosya tevzi kıstasları

MADDE 13 – (1) Tevzide;

a) Uzlaştırmaya konu suçun niteliği ve sayısı,

b) Taraf sayısı ve tarafların bulunduğu yer,

c) Uzlaştırma raporunun verilme süresi,

ç) Uzlaşma teklifinin sonucu,

d) Uzlaştırma sonucu,

gibi hususlar esas alınır.

Uzlaştırma bürolarında tevzi

MADDE 14 – (1) Uzlaştırmacılara verilecek dosya Cumhuriyet savcısı veya onun gözetiminde büro personeli tarafından UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir.

Uzlaştırmacıya verilebilecek dosya sayısı

MADDE 15 – (1) Uzlaştırmacıya verilecek aylık azami dosya sayısını Daire Başkanlığı; büroya gelen dosya ve ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinde kayıtlı uzlaştırmacı sayısı gibi hususları dikkate almak suretiyle belirleyebilir.

Belgelerin verilmesi ve gizlilik bildirimini

MADDE 16 – (1) Soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülenlerin birer örneği büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir.

(2) Hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.

Uzlaştırma süresi

MADDE 17 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. **(Değişik cümle:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer)** Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını almak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi gün geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir.

(2) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

Uzlaştırma raporu

MADDE 18 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandığında Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder.

(2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda,

ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.

(3) Büro, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar.

(4) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına almak suretiyle onaylar, soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(5) Cumhuriyet savcısı raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 17 nci maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesini uzlaştırmacıdan isteyebilir.

Uzlaşma belgesi

MADDE 19 – (1) Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi 18 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.

Soruşturma evresinde uzlaşmanın hukukî sonuçları

MADDE 20 – (1) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, şüpheli hakkında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Suça sürüklenen çocuk hakkında gerekli görüldüğünde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması çocuk hâkiminden istenir.

(2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arzemesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Bu hâlde, edimin yerine getirilip getirilmediğinin takibi büro tarafından yapılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.

(4) Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır.

(5) Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu veya

uzlaşma belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetine haiz belgelerden sayılır.

İddianame düzenlenmesi

MADDE 21 – (1) Uzlaşırma işlemleri neticesinde uzlaşırmanın sonuçsuz kalması hâlinde şüpheli hakkındaki iddianame uzlaşırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenir.

(2) Suça sürüklenen çocuk hakkında uzlaşırma süreci sonunda iddianame düzenlenmesi hâlinde, uzlaşırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı gerekli gördüğünde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden ister.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kovuşturma Evresinde Uzlaşırma

Uzlaşırma usulü

MADDE 22 – (1) Kamu davası açıldıktan sonra aşağıdaki durumların varlığı hâlinde, uzlaşırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda Kanunun 253 üncü maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaşırma bürosunca yerine getirilir:

- a) Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değışmesi nedeniyle uzlaşırma kapsamında olduğunun anlaşılması,
- b) Soruşturma evresinde uzlaşırma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması,
- c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşırma tâbi bir suçun varlığı,
- ç) Kovuşturma evresinde kanun değışikliği nedeniyle suçun uzlaşırma kapsamına girmesi.

(2) Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır.

(3) Uzlaşırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaşırma için gerekli olup da hâkim tarafından uygun görülenler büroya gönderilir. Gönderme ara kararında uzlaşırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaşırma tabi suçlar açıkça belirtilir.

(4) Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir.

(5) Cumhuriyet savcısı mahkemenin gönderme ara kararında uzlaşırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaşırma tabi suçların açıkça belirtilmemesi durumunda bu eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilir.

(6) Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşırma kapsamında olmadığı tespit edilmesi hâlinde, mahkemeden ara kararın yeniden değeriendirilmesi istenebilir.

(7) Uzlaştırmacı görevlendirilmesi, Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır.

(8) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğere elektronik araçlarla bildirilir.

Belgelerin verilmesi

MADDE 23 – (1) Mahkeme tarafından gönderilen dosya büro personeline uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir.

(2) Hangi belgelerin verildiğı ve verilme tarihi büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.

Uzlaştırma süresi

MADDE 24 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. **(Değişik cümle:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer)** Bu süre içerisinde sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurusu hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla büro bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir.

Uzlaştırma raporu

MADDE 25 – (1) Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneğı'ne uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak hazırladığı raporu, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder.

(2) Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez.

(3) Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir.

(4) Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder.

(5) Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğın 24 üncü maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.

(6) Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya ödenecek ücrete ilişkin

sarf kararını raporun onaylanması ya da reddi sonrası düzenler ve mahkemeye gönderir.

Uzlaşma belgesi

MADDE 26 – (1) Kovuşturma evresinde uzlaştırmının uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3’te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği’ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi 25 inci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kıstaslara göre inceler ve değerlendirir.

Kovuşturma evresinde uzlaşmanın hukukî sonuçları

MADDE 27 – (1) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def’aten yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir.

(2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde; sanık hakkında, Kanunun 231 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez.

(3) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir.

(4) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, Kanunun 231 inci maddesinin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın hüküm açıklanır.

(5) Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaştırma raporu 2004 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Ortak Hükümler

Uzlaştırmacının çekinmesi veya reddi

MADDE 28 – (1) Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı hâller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak dikkate alınır.

Uzlaşma teklifi

MADDE 29 – (1) Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.

(2) Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir.

(3) Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini büro aracılığıyla açıklamalı tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla da yapabilir.

(4) Uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.

(5) Uzlaştırmacı tarafından yapılacak uzlaşma teklifi, Ek-4'te yer alan uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Uzlaşma Teklif Formu'nda yer alan bilgilerin açıklanması ve teklif formunun hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılır. Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği uzlaştırma evrakı içine konulur.

(6) Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanunî temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşılamaması hâlinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir.

(7) Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.

Uzlaşma teklifini kabul süresi

MADDE 30 – (1) Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmedeği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanunun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.

Uzlaştırma müzakereleri

MADDE 31 – (1) Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(2) Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir.

(3) Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir.

(4) Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.

(5) Uzlaştırmacı, raporu taraflara imzalatır.

(6) Uzlaştırma raporunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, rapor tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır.

(7) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da yapılan araştırmaya rağmen adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye, sanığa, katılana veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması hâlinde bu hususun tutanakla tespit edilmesinin ardından uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma işlemlerine son verilir.

Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği

MADDE 32–(1) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğeri bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür.

(2) Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.

(3) Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.

(4) Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.

Edimin konusu

MADDE 33 – (1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

- e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.
 (2) Taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler.

Zamanaşımı

MADDE 34 – (1) Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek büroya verdiği tarihe kadar dava zamaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(2) Uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi hâlinde uzlaştırma girişimi sonuçsuz kalmış sayılır.

(3) Tarafların veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan imtina etmesi, müzakereler sırasında taraflardan birinin yazılı veya sözlü olarak uzlaşmadan vazgeçtiğini bildirmesi üzerine düzenlenen raporun büroya verildiği tarihten itibaren dava zamaşımı ve kovuşturma koşulu olan dava süresi yeniden işlemeye başlar.

ALTINCI BÖLÜM

Uzlaştırmanın Yapılacağı Yer, Zaman, Uzlaştırmacı Ücreti ve Giderler

Uzlaştırmannın yapılacağı yer ve zaman

MADDE 35 – (1) Uzlaştırma müzakereleri;

a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde,

b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde,

c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,

ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.

(2) Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir.

Uzlaştırmacı ücreti

MADDE 36 – (1) Uzlaştırmacıya her yıl Adalet Bakanlığınca hazırlanan Tarifeye göre ücret ödenir.

(2) Uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt

ve üst sınırlar arasında belirlenir.

(3) Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir.

Uzlaştırmacı ücretinin ödenmesi

MADDE 37 – (1) Görevlendirilen uzlaştırmacıya belirlenen ücret uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir.

(2) Uzlaştırmacı ücretinin takdirinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır.

Uzlaştırmacı giderleri

MADDE 38 – (1) Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir.

(2) Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır ve bu giderler ilgili ödenekten karşılanır.

(3) Uzlaştırmacının gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır.

(4) Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(5) Uzlaştırmacının çalışması karşılığında ücret talep etmediği hâllerde bu madde hükümleri uygulanmaz.

YEDİNCİ BÖLÜM

Uzlaştırma Bürosunun Kurulması, Görev ve Sorumlulukları

Büronun kurulması

MADDE 39 – (1) Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir.

(2) Büro iş ve işlemleri Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının denetimi altında yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtabi ve diğer görevliler tarafından yürütülür.

Büro personelinin görev ve sorumlulukları

MADDE 40 – (1) Yazı işleri müdürünün görev ve sorumlulukları şunlardır:

a) Uzlaştırma iş ve işlemlerine ilişkin hizmetlerin yürütülmesini sağlamak ve denetlemek.

b) Zabıt kâtabi ve diğer görevliler arasında iş bölümü yapmak,

c) Uzlaştırma iş ve işlemlerinin verimli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi

için her türlü tedbiri almak.

- ç) Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak.
- d) Cumhuriyet savcısının uygun göreceği evrakın havalesini yapmak.
- e) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek.
- f) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

(2) Zabıt kâtibinin görev ve sorumlulukları şunlardır:

- a) İş bölümüne göre kendisine verilen işleri biriktirmeden zamanında yapmak.
- b) Dosyaları ve evrakı doğru, eksiksiz ve zamanında UYAP bilişim sistemine kaydetmek.

c) Uzlaştırma dosyalarını eksiksiz ve düzenli bir şekilde muhafaza etmek.

ç) Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirmesi yapmak.

d) Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu hususta SMS yoluyla bilgi vermek.

e) Uzlaştırma konusu suç veya suçlara ilişkin uygun görülen evrakı uzlaştırmacıya vermek.

f) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısının onayı doğrultusunda ek süre vermek.

g) Uzlaştırmacı tarafından hazırlanan uzlaşma teklifini içerir açıklamalı tebligat veya istinabe evrakını göndermek.

ğ) Uzlaştırmacı tarafından düzenlenen raporu ve dosyayı tutanakla teslim almak.

h) Raporu ve dosyayı gerekli iş ve işlemlerin yapılabilmesi için Cumhuriyet savcısına sunmak.

ı) Her türlü tebligat evrakını hazırlamak.

i) İş biten dosyaları arşive kaldırmak.

j) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı ya da yazı işleri müdürü tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

İş bölümü

MADDE 41 – (1) Zabıt kâtipleri ve diğer personel arasındaki iş bölümünü; Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının onayını almak suretiyle yazı işleri müdürü yapar.

(2) Yazı işleri müdürü ve ilgili personel verilerin UYAP'a doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesinden birlikte sorumludur.

Büroların gözetimi ve denetimi

MADDE 42 – (1) Uzlaştırma bürosu ilgisine göre Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısının gözetimi ve denetimi altındadır.

(2) Denetim;

- a) Kayıtların düzenli tutulması,
- b) Uzlaştırmacı görevlendirmelerinin usulüne uygun yapılması,
- c) Evrak havalesinin süresinde yapılması,
- ç) Fiziki ortamda teslimi gereken evrakla ilgili işlemlerin usulüne uygun yapılması,
- d) Kararların ilgililere tebliğinin sağlanması,
- e) Mevzuattan kaynaklanan veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen diğer görevlerin usulüne uygun yapılması, hususlarını kapsar.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Tutulacak Kayıt ve Kartonlar

Kayıtlar

MADDE 43 – (1) Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosunda aşağıda gösterilen kayıtların UYAP'ta; tarih, sıra numarası, hazırlayan veya onaylayan kişiye göre sorgulanabilir şekilde tutulması zorunludur:

- a) Uzlaştırma kaydı,
- b) Denetim ve performans kaydı.

(2) Bu kayıtlardaki verilerin bir veya bir kaçını bir arada sorgulanıp raporlanabilir.

(3) Bu maddede düzenlenen kayıtlara gerek görüldüğünde Bakanlık tarafından yeni kayıtlar ve mevcut kayıtlara yeni sütunlar eklenebilir.

Uzlaştırma kaydı

MADDE 44 – (1) Cumhuriyet başsavcılığınca soruşturma ve kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırma işlemleri için tek bir kayıt tutulur.

(2) Uzlaştırma kaydı; sıra numarası, soruşturma numarası, mahkeme adı ve esas numarası, mağdur, şikâyetçi, katılan, şüpheli, sanık, müdafî, vekil veya kanunî temsilci ile uzlaştırmacının kimlik bilgileri, uzlaştırmacının görevi ve mesleği, suçun türü, kararlaştırılan edimin türü ve süresi, dosyanın uzlaştırmacıya verildiği tarih, uzlaştırma raporunun teslim edildiği tarih, uzlaştırma işleminin sonucu ve uzlaştırmacıya ödenen ücret ile düşünceler sütunundan oluşur.

Denetim ve performans kaydı

MADDE 45 – (1) Uzlaştırmacılar hakkında Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak denetim ve performans değerlendirmeleri ile sonuçlarının tutulduğu kayıttır.

(2) Bu kayıt; dosyanın uzlaştırmacıda kaldığı süre, uzlaşma teklifi ve uzlaştırma raporunun sonucu, etik ve temel ilkelere uyma, uzlaştırma raporunun eksiksiz düzenlenmesi, müzakerelerin gizliliğine riayet edilmesi, raporun süresi içinde verilmesi ile düşünceler sütunundan oluşur.

Kartonlar

MADDE 46 – (1) Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosunda aşağıda gösterilen kartonların UYAP bilişim sisteminde tutulması zorunludur.

a) Uzlaştırıcı listesi kartonu: Ağır ceza merkezi Cumhuriyet başsavcılığı yargı alanında görevli uzlaştırmacıların isim listesinin saklandığı kartondur.

b) Sarf kararı kartonu: Cumhuriyet başsavcılığınca uzlaştırma ücreti ve giderleri için düzenlenen kararların saklandığı kartondur.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Uzlaştırıcı Sicili, Eğitim, Sınav ve Denetim

Uzlaştırıcı sicilinin tutulması

MADDE 47 – (1) Uzlaştırıcı olma yetkisini kazanmış kişilerin sicilleri, sicil numarası verilmek suretiyle Daire Başkanlığınca tutulur.

(2) Sicilde; kişinin ad ve soyadı, doğum yılı, mesleği, iş adresi, uzmanlık alanı ve akademik unvanı gibi şahsî bilgileri yer alır. Bu bilgiler Daire Başkanlığı tarafından Genel Müdürlüğün internet sitesinde duyurulur.

(3) Uzlaştırıcı, sicilde yer alan kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde varsa belgesiyle birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır. Bu değişiklikler ile ilgili olarak Daire Başkanlığı tarafından elektronik ortamda gerekli düzeltmeler yapılır.

(4) Daire Başkanlığı uzlaştırmacılar hakkında ayrıca şahsî sicil dosyası tutar. Bu dosyaya uzlaştırmacının kimliği, öğrenim ve meslek durumu, bildiği yabancı dil, mesleki eserleri ve yazıları, disiplin ve ceza soruşturması ve sonuçları gibi hususlara ilişkin belgeler ile diğer belgeler konulur.

Uzlaştırıcı siciline kayıt olma şartları

MADDE 48 – (1) Sicile kayıt başvurusu, Daire Başkanlığına elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır.

(2) İlgilinin, uzlaştırıcı olarak görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı ile iletişim bilgilerini içerir başvuru dilekçesine;

a) Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası,

b) Mezuniyet belgesi ile hukuk fakültesi mezunları dışındakiler için not dökümüne ilişkin belgenin onaylı örneği,

c) Son altı ay içerisinde çekilmiş vesikalık fotoğraf,

ç) Varsa kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluşun isimleri,

d) Uzlaştırıcı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği,

eklenir.

(3) Uzlaştırıcı siciline kaydedilebilmek için;

- a) Türk vatandaşı olmak,
- b) Tam ehliyetli olmak,
- c) Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak,

ç) (**Değişik:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer**) Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat, maliye alanlarında veya polis akademisinde en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak,

d) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak,

e) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak,

f) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak,

g) Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak, gerekir.

(4) Sicile kayıt için başvuruda bulunacak kişinin fiilen yürütmekte olduğu asıl mesleğinin ilgili mevzuatında, uzlaştırma faaliyetini yürütmesine engel bir hüküm bulunmamalıdır.

(5) Üçüncü fıkrada sayılan sicile kayıt şartlarını taşıdığı anlaşılan ve belgelerinde eksiklik bulunmayan başvuru sahipleri uzlaştırmacı siciline kaydedilir. İlgililerden, şartları taşımadığı anlaşılan veya verilen bir aylık süreye rağmen eksik belgelerini sunmayan başvuru sahiplerinin sicile kayıt yapılmaz.

(6) Başvurular hakkında geliş tarihinden veya eksik belgenin ikmalinden itibaren iki ay içinde karar verilerek ilgisine de tebliğ edilir.

(7) Belge eksikliği nedeniyle sicile kayıt talebi reddedilen kişiler eksik belgeleri ikmal ederek yeniden sicile kayıt için başvuruda bulunabilirler.

(8) Uzlaştırmacı, üçüncü fıkrada sayılan şartlarla ilgili olarak, kendisine ait bilgilerde meydana gelen her türlü değişikliği bir ay içinde, varsa belgesi ile birlikte Daire Başkanlığına bildirmek zorundadır.

(9) Sınavda başarılı olanların sınav sonuçları, yenileme eğitimlerini de tamamlamak şartıyla, sicile kayıt yaptırmaya kadar geçerliliğini korur.

Uzlaştırmacı sicilinden ve listeden çıkarılma

MADDE 49 – (1) Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimini tamamlamayan uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır.

(2) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi halinde ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımı yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımı uygulanabilir.

(3) Sicil ve listeden çıkarılma işleminden önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirimden tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.

(4) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi nedeniyle hakkında uyarma yaptırımı uygulanan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır, uyarıya uyulmaması halinde üçüncü fıkraya gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkartılmasına karar verilir ve bu karar ilgisine tebliğ edilir.

(5) Uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartları haiz ise yeniden sicile kayıt yaptırabilirler.

Uzlaştırmacı eğitimi

MADDE 50 – (1) Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitime tâbi tutulmaları sağlanır.

(2) Eğitim; alternatif uyuşmazlık çözümü, iletişim ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi; mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlar.

(3) Eğitimin konusu; görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgarî nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesinden oluşur. Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilere, Daire Başkanlığınca belirlenen konularda teorik ve uygulamalı eğitim verilir.

(4) Uzlaştırmacı olacak kişilere otuz altı saati teorik ve on iki saati uygulamalı olmak üzere en az kırk sekiz ders saati eğitim verilir. Günlük eğitim sekiz saatten fazla olamaz ve eğitim grupları en fazla otuz kişiden oluşur. Bu sayıdan daha fazla kişiden oluşan gruplar için Daire Başkanlığından ayrıca izin alınır.

(5) Uygulamalı eğitim; adayların, bireysel ve gruplar hâlinde iletişim ve müzakere tekniklerini kullanma becerilerini geliştirmelerini sağlayacak örnek uyuşmazlık çözüm çalışmaları ile uygulama gözetimi faaliyetlerini içerir. Uzlaştırmacı eğitimi alan kişilerden örnek bir uyuşmazlık senaryosu ortaya koymaları, uzlaştırma yöntemini kullanarak sonuçlandırmaları ve eğitmenlerle birlikte grup değerlendirmeleri yapmaları beklenir.

(6) Uzlaştırmacılara, uzlaştırmacı eğitim izni verilen kuruluşlarca teorik ve uygulamalı, toplam sekiz ders saatinden az olmamak üzere iki yılda en az bir defa

yenileme eğitimi verilir. Uzlaştırmacılar iki yılda bir verilen bu eğitime katılmak zorundadırlar.

(7) Eğitime katılanların, belgeye dayalı ve eğitim kuruluşlarınca kabul edilen haklı bir mazeretleri olmadıkça uzlaştırmacı eğitimi süresince verilen ders ve çalışmalara katılımları zorunludur. Eğitim kuruluşlarınca, adayların derslere devam durumunu gösteren çizelge düzenlenir ve kabul edilebilir haklı bir mazereti bulunmaksızın derslerin 1/12'sine devam etmeyenlerin eğitim programıyla ilişkisi kesilir.

(8) Eğitim kuruluşları, eğitimlerini başarı ile tamamlayan kişilere en geç bir ay içinde uzlaştırmacı eğitimini tamamladıklarına dair katılım belgesi verirler.

Eğitim kuruluşlarına izin verilmesi

MADDE 51 – (1) Uzlaştırmacı eğitimi; üniversitelerin hukuk fakülteleri, Türkiye Barolar Birliği veya Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilir. Bu kuruluşlar Bakanlıktan izin alarak eğitim verebilirler. İzin verilen eğitim kuruluşlarının listesi elektronik ortamda yayımlanır.

(2) İzin için yazılı olarak başvurulur. Başvuruda; eğitimin içeriği ve sürelerini kapsar şekilde eğitim programı, eğiticilerin sayısı, unvanları ve uzmanlıkları ile yeterlilikleri ve eğitim verilecek mekânlar hakkında gerekçeli ve yeterli bilgiler verilir.

(3) Başvuruda sunulan belgelere dayalı olarak, eğitimin amacına ulaşacağı, eğitimin yapılacağı mekânların uygunluğu ve eğitim kuruluşlarında eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanacağı tespit edilirse, ilgili eğitim kuruluşuna en çok beş yıl için geçerli olmak üzere izin verilir ve eğitim kuruluşları listesine kaydedilir.

(4) İki ve üçüncü fıkralarda belirtilen nitelikleri taşımadığı anlaşılan eğitim kuruluşunun başvurusu, başvuru talebinin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek reddedilir ve karar ilgisine tebliğ edilir. Bakanlıkça iki ay içinde karar verilemediği takdirde talep reddedilmiş sayılır.

(5) İzin süresi uzatılmayan veya izni iptal edilen eğitim kuruluşu, eğitim kuruluşları listesi ile elektronik listeden silinir. Bu eğitim kuruluşuna ait belgeler, dosyasında saklanır.

İzin süresinin uzatılması

MADDE 52 – (1) Eğitim kuruluşları listesine kayıtlı olan bir eğitim kuruluşu kayıt süresinin bitiminden en erken bir yıl ve en geç üç ay önce, eğitim kuruluşları listesindeki kaydın geçerlilik süresinin uzatılmasını yazılı olarak talep edebilir. Eğitim kuruluşunun 53 üncü maddeye göre sunduğu raporlardan, uzlaştırmacı eğitiminin başarılı şekilde devam ettiğinin anlaşıldığı ve 54 üncü maddede belirtilen sebeplerin bulunmadığı hâllerde, verilmiş bulunan iznin geçerlilik süresi

her defasında beş yıl uzatılabilir. Eğitim kuruluğu, süresi içinde yaptığı başvuru hakkında karar verinceye kadar listede kayıtlı kalır.

(2) İzin süresinin uzatılmasına ilişkin talepler, talebin Bakanlığa ulaştığı tarihten itibaren iki ay içinde incelenerek karara bağlanır ve karar ilgilisine tebliğ edilir.

Daire başkanlığına bilgi verme yükümlülüğü

MADDE 53 – (1) Eğitim kuruluğları, her yıl ocak ayında bir önceki yıl içinde gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetinin kapsamı, içeriği ve başarısı konusunda Daire Başkanlığına bir rapor sunar.

(2) Rapor sunmayan eğitim kuruluğuna yazılı ihtarda bulunularak bir aylık süre verilir. İhtarda, raporun verilen süreye rağmen sunulmaması hâlinde eğitim verme izninin iptal edileceği hususu belirtilir.

Eğitim kuruluğuna verilen iznin iptali

MADDE 54 – (1) Aşağıdaki hâllerde eğitim kuruluğuna verilmiş olan izin Bakanlık tarafından iptal edilir:

a) İzin verilebilmesi için aranan şartlardan birinin ortadan kalkması veya mevcut olmadığının tespiti.

b) Eğitimin Yönetmeliğe uygun şekilde verilmediğinin tespiti.

c) Uzlaştırmacı eğitim katılımlı belgesi düzenlenmesinde sahtecilik veya önemli hatalar yapılması.

ç) 53 üncü maddedeki rapor verme yükümlülüğünün yapılan ihtarla rağmen yerine getirilmemesi.

d) Eğitim faaliyetinin devamlılığının sağlanmadığının tespiti.

(2) Eğitim kuruluğunun yazılı talebi üzerine Bakanlıkça her zaman eğitim izninin iptaline karar verilebilir.

Sınav, yeri, şekli, günü ve konusu

MADDE 55 – (1) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlayanların sicile kayıt olabilmeleri için yazılı sınavda başarılı olmaları zorunludur.

(2) (**Değişik cümle:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer**) Sınav Bakanlık tarafından belirlenen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısına göre yapılır. Sınavın yapılacağı yer, tarih ile saati Daire Başkanlığınca belirlenir ve Genel Müdürlüğün internet sayfasından yayımlanmak suretiyle duyurulur.

(3) Sınav, uzlaştırmacı eğitim sırasında verilen konuları kapsar.

Sınav başvuru mercii ve şekli

MADDE 56 – (1) Yazılı sınava başvuru Daire Başkanlığına son başvuru günü mesai bitimine kadar elektronik ortamda başvurmak suretiyle yapılır.

(2) İlgilinin başvurusuna; T.C. kimlik numarası ve uzlaştırmacı eğitimini tamamladığını gösteren katılım belgesi ile mezuniyet belgesi asılları veya onaylı suretleri eklenir.

(3) Başvuru ile ilgili diğer hususlar sınav ilânı ile belirtilir.

Sınav başvuru formunun incelenmesi

MADDE 57 – (1) Başvuru formu, ilgilinin yazılı sınava girebilme hakkını taşıyıp taşımadığının tespiti açısından incelenir.

(2) Başvuru formundaki soruların bir veya birkaçını cevapsız bırakanlar ile sınava girebilme hakkını taşımadığı tespit edilenlerin başvuruları reddedilip, bu durum kendilerine bildirilir.

(3) Yazılı sınava girebilme hakkını taşıyanlara ilişkin gerekli bilgiler, sınavı yapacak kuruma iletilir. Sınava giriş ve kimlik belgesi ilgili kurumca başvurana gönderilir.

Sınavın yapılışı

MADDE 58 – (1) Yazılı sınav, test yöntemi ile fizikî veya elektronik ortamda yapılır.

(2) Bu sınav, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı veya yükseköğretim kurumları arasından Bakanlıkça belirlenecek bir kuruluşa yaptırılabilir.

Sınavda başarı koşulu

MADDE 59 – (Başlığı ile Birlikte Değişik:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer)

(1) Yazılı sınavda yüz tam puan üzerinden en az yetmiş puan alması koşuluyla en yüksek puan alan adaydan başlamak üzere sınav ilanında belirtilen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısı kadar aday, sınavda başarılı sayılır. Başarılı sayılan en düşük puanlı adayla aynı puanı alan adaylar da başarılı sayılır.

Sınav sonuçlarının açıklanması ve itiraz

MADDE 60 – (1) Daire Başkanlığı, yazılı sınav sonuçlarını, sınav sonuçlarının kendisine intikâl ettiği tarihten itibaren bir ay içinde ilân eder.

(2) İlgililer, sınav sonuçlarının ilânından itibaren yedi gün içinde Daire Başkanlığına yazılı olarak itiraz edebilirler.

(3) Sınava yapılan itirazlar sınavı yapan kuruma Başkanlık tarafından yedi gün içinde bildirilir. İtiraz sonuçları da ilgililere aynı süre zarfında Başkanlıkça yazılı olarak bildirilir.

(4) Sınava yapılan itirazlar, sınavı yapan kurum tarafından karara bağlanır.

(5) Yapılan sınavlarda hatalı sorulara tekabül eden puanlar eşit şekilde diğer sorulara dağıtılır. Ancak, soruların yüzde beşinden fazlasının hatalı olduğunun ikinci

fıkırada belirtilen süre içinde yapılan itirazlar üzerine veya herhangi bir şekilde tespit edilmesi hâlinde, sınav iptal edilir ve en kısa sürede yeni sınav yapılır.

Sınavın geçersiz sayılması

MADDE 61 – (1) Sınava girenlerden;

- a) İzin almadan sınav salonu veya yerini terk edenler,
 - b) Sınavlarda kopya çekenler veya kopya çekmeye teşebbüs edenler,
 - c) Sınavlarda kopya verenler veya kopya vermeye teşebbüs edenler,
 - ç) Kendi yerine başkasının sınavlara girmesini sağlayanlar,
 - d) Sınavların düzenine aykırı davranışta bulunanlar,
- hakkında tutanak düzenlenir ve bunların sınavları geçersiz sayılır.

(2) Sınavı kazananlardan başvuru formunda gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit edilenlerin sınavları da geçersiz sayılır. Bu durumda olanlar hiçbir hak talebinde bulunamazlar. Ayrıca gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu tespit edilenler hakkında idarî ve yasal işlemler yapılır.

Sınavda başarısız kabul edilme

MADDE 62 – (1) Sınava başvuranlardan;

- a) (**Değişik:RG-31/12/2019-30995 4.Mükerrer**) 59 uncu maddedeki sınav başarı koşulunu sağlamayanlar,
 - b) Sınavı geçersiz sayılanlar,
 - c) Sınava katılmayanlar,
- başarısız kabul edilirler.

Tekrar sınav hakkı

MADDE 63 – (1) 61 inci maddenin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince sınavı geçersiz sayılanlar ile 62 nci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri gereğince sınavda başarısız kabul edilenler, sınava tekrar girebilme hakkına sahiptirler.

Sınav evrakının saklanması ve imhası

MADDE 64 – (1) Sınavda başarılı olanlara ait sınav başvuru evrakı, ilgili olduğu şahsî sicil dosyasına konulur. Sınavda başarısız olanlara ait sınav başvuru evrakı ise sınav sonuçlarının ilânından itibaren altı ay içinde talep etmeleri hâlinde iade edilir. Belirtilen sürede iade edilmeyen evrak tutanak ile imha edilir. Ancak, idarî yargı yoluna başvuranlar hakkındaki evrakın muhafazasına dava sonuçlanıncaya kadar devam edilir.

Denetim usulü

MADDE 65 – (1) Eğitim kuruluşları; Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerinin yerine getirilip getirilmediğini tespit etmek amacı ile Daire Başkanlığınca denetlenir.

(2) Uzlaştırmacılar; görev yaptıkları yerin Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet

başsavcı vekili veya görevlendirilen Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenir.

(3) Eğitim izni verilen kuruluşların ve uzlaştırmacıların denetimi her yıl yapılır.

(4) İhbar veya şikâyet üzerine uzlaştırmacılar ve eğitim izni verilen kuruluşlar her zaman denetlenebilir.

Denetim görevlileri

MADDE 66 – (1) Uzlaştırmacı eğitim kuruluşlarının denetim işlerinde görevlendirilmek üzere Daire Başkanlığında yeterli sayıda denetim görevlisi istihdam edilir.

Denetimin kapsamı

MADDE 67 – (1) Eğitim kuruluşları;

a) Eğitim hizmetlerinin Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine ve amacına uygun olarak yürütülmesi,

b) Faaliyet izinlerinin ve eğitim görevlilerinin çalışma izinlerinin mevcut ve geçerli olması,

c) Eğitim programlarının usulüne uygun olarak hazırlanması, bu programların eğitim süresince gerektiği şekilde ve eksiksiz olarak uygulanması,

ç) Kayıtların usulüne uygun olarak tutulması, yönlerinden denetlenir.

(2) Uzlaştırmacılar;

a) Yönetmelikte belirtilen temel ve etik ilkelere uygun hareket edilmesi,

b) Uzlaşma teklifi ve uzlaştırma raporunun usulüne uygun düzenlenmesi,

c) Uzlaştırma işlemlerinin süresi içinde tamamlanması,

ç) Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet edilmesi,

d) Kanun ve bu Yönetmeliğin öngördüğü yükümlülüklerle uygun hareket edilmesi,

yönlerinden denetlenir.

Denetim sonucunun izlenmesi

MADDE 68 – (1) Denetim sonucunda eğitim kuruluşları yönünden denetim görevlileri, uzlaştırmacılar yönünden ise ilgili Cumhuriyet başsavcısı, Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı tarafından bir rapor düzenlenir.

(2) Düzenlenen raporun bir sureti denetlenen kuruluşun veya ilgili Cumhuriyet başsavcılığının arşivinde muhafaza edilir, diğer sureti de Daire Başkanlığına sunulur.

(3) Denetim sonucunda tespit edilen eksiklikler Daire Başkanlığınca ilgili eğitim kuruluşlarına yazılı şekilde bildirilerek bu eksikliklerin giderilmesi için uygun bir süre verilir. Verilen süre sonunda eksiklikler giderilmediği takdirde veya denetim sonucu konusu suç teşkil eden uygulamalar tespit edildiğinde adli ve idari

işlemlere başlanır.

(4) Suç işlediği tespit edilen uzlaştırmacı veya eğitim kuruluşları hakkında bu Yönetmeliğin 49 ve 54 üncü maddeleri uyarınca işlem yapılır.

ONUNCU BÖLÜM

Daire Başkanlığı

Daire Başkanlığı

MADDE 69 – (1) Daire Başkanlığı, bir daire başkanı, yeteri kadar tetkik hâkimi ve diğer personelden oluşur.

Daire Başkanlığının görevleri

MADDE 70 – (1) Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

a) Ön ödeme, uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamak.

b) Görev alanıyla ilgili olarak uygulamayı takip etmek ve ortaya çıkan sorunların nedenlerini araştırarak çözüm önerilerini Bakanlığa sunmak.

c) Uzlaştırmacı temel eğitimine ilişkin usul ve esaslar ile eğitim verecek kurum ve kuruluşların niteliklerini belirlemek ve bunlara izin verilmesini Bakanlığın onayına sunmak, bu kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak.

ç) Uzlaştırmacı eğitimi sonunda yapılacak sınavın usul ve esaslarını belirlemek ve sınavları yapmak.

d) Yazılı sınavın süresi, soru sayısı ve konulara göre ağırlıkları ile puanlama esaslarını belirlemek.

e) Yazılı sınav ile ilgili soruları uzlaştırmacı eğitimi veren eğitim kuruluşlarına hazırlattırmak.

f) Uzlaştırmacı siciline kabule ilişkin usul ve esasları belirlemek, uzlaştırmacıların sicile kabulüne ve sicilden çıkarılmasına karar vermek, sicile kayıtlı uzlaştırmacıları, görev yapmak istedikleri Cumhuriyet başsavcılıklarına göre listelemek.

g) Uzlaştırmacılar verilecek dosyaların tevzi esasları ile aylık olarak verilebilecek azami dosya sayısını belirlemek.

ğ) Uzlaştırmacıların denetimine ve performansına ilişkin usul ve esasları belirlemek.

h) Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda kamuoyunu bilgilendirici çalışmalar yapmak.

ı) Ulusal veya uluslararası düzeyde bilimsel toplantılar düzenlemek, yayınlar yapmak, bu nitelikteki çalışmalarını teşvik etmek ve desteklemek.

i) Görev alanına giren istatistiklerin derlenmesi ve yayımı konusunda Bakanlığın ilgili birimleriyle iş birliği hâlinde çalışmak.

j) Görev alanıyla ilgili kamu ya da özel kurum veya kuruluşlarla iş birliği yapmak.

k) Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifelerini hazırlamak.

Uzlaştırmacı listelerinin oluşturulması ve ilânı

MADDE 71 – (1) Daire Başkanlığınca bu Yönetmeliğin 47 ve 48 inci maddeleri uyarınca sicildeki kayıt sırası, ilgilinin görev yapmak istediği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresi ve uzlaştırmacı ihtiyacı esas alınmak suretiyle uzlaştırmacı listeleri oluşturulur.

(2) Uzlaştırmacı listeleri, UYAP bilişim sistemine Daire Başkanlığınca eklenir.

(3) Uzlaştırmacı görevlendirilmesi Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından Daire Başkanlığınca belirlenen listelere göre yapılır.

(4) Daire Başkanlığınca oluşturulan uzlaştırmacı listeleri Bakanlıkça ilân edilir.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Geçiş hükmü

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç altı ay içinde Daire Başkanlığınca uzlaştırmacı listeleri oluşturulur. Bakanlık tarafından bu listelere uygun uzlaştırmacı görevlendirmesi amacıyla bir ilân yapılır. İlân yapıncaya kadar Kanununun 253 üncü maddesinde 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde öngörülen usule göre belirlenen uzlaştırmacılardan görevlendirme yapılmasına devam olunur ve bu uzlaştırmacılar görevlerini tamamlar.

Yürürlükten kaldırılan yönetmelik

MADDE 72 – (1) 26/7/2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmacının Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 73 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 74 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Adalet Bakanı yürütür.